

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

KÜRESEL GÖÇÜN SPOR VE VATANDAŞLIK
BOYUTU: SPORDA TEMSİLİYET SORUNUNUN
TÜRKİYE, AZERBAYCAN, İNGİLTERE VE
KANADA ÖRNEKLERİNDE
DEĞERLENDİRİLMESİ

Elçin İSTİF İNCİ

2502160439

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Ayşegül KOMSUOĞLU

İstanbul – 2020

Yaşar Dayıma ve Adem Dayıma

ÖZ

KÜRESEL GÖÇÜN SPOR VE VATANDAŞLIK BOYUTU: SPORDA TEMSİLİYET SORUNUNUN TÜRKİYE, AZERBAYCAN, İNGİLTERE VE KANADA ÖRNEKLERİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Elçin İSTİF İNCİ

Küresel göç hareketlerinin bir kısmını “hareket halinde olan insanlar” (people on the move) diye tanımlanan sporcular oluşturmaktadır. Spor ise devletlerin ulusal kimliklerini yüceltmek ve yeniden üretmeleri için alan yaratan bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu uğurda devletler daha çok (madalya) kazanabilmek umuduyla alternatif arayışlara yönelmektedir. Bunların başında sporcuların başka ülke vatandaşlığı elde ederek uluslararası arenada köken ülkeleri dışında bir ülke adına mücadele etmeleri gelir. Birçok sporcu, daha iyi fiziki imkanlara sahip olabilme ve olimpiyatlarda yarışabilme motivasyonu ile başka ülke vatandaşlığına geçmektedir. Ancak bu vatandaşlığa kabul (naturalizasyon) uygulaması bir “temsil” sorununu da beraberinde getirmektedir. Türkiye’de “devşirme” adıyla anılan naturalize sporcular ulusal kimlik temsili ve aidiyetinin neresinde yer almaktadırlar? Medya ve siyasi çevreler tarafından getirilen farklı eleştirilerle birlikte naturalize sporcular kendi deneyimlerini hangi motivasyonla yaşamaktadırlar? Ulusal kimlik ve aidiyetlerini nerede konumlandırmaktadırlar?

Türkiye ile birlikte Azerbaycan’a yer verilmesi, ülkenin görece küçük ve petrol zengini bir ülke olarak spor yatırımında ve temsilde naturalize sporcuların ön plana çıkması nedeniyle; İngiltere örneği sömürgecilik geçmişi olan bir ülkenin vatandaşlığına kabul ettiği sporcularla başarı elde etmesinin medyada olumsuz yönde eleştirilere tutulması nedeniyle; Kanada’ya yer verilmesi ise tarihsel olarak göç kapısını açık bırakan bir ülkenin sporculara da aynı tolerans ile yaklaşım negatif bir algı oluşmadan temsiliyeti gerçekleştirmesi nedeniyledir. Bu dört ülke göç tarihleri, vatandaşlık politikaları, ulusal kimlik ve ulusal spor tanımlandırmaları üzerinden incelenmiş, ardından siyasi ve akademik zemindeki konuya ilişkin tartışmalar

değerlendirilmiştir. Her ülke bazında verilere erişim farklı kısıtlılıklar gösterse de ortak bir karşılaştırma zemini yaratılmaya çalışılmıştır.

Ülkelerin göç tarihinin, vatandaşlık düzenlemelerinin ve ulusal kimlik tanımlamalarının sporda vatandaşlık transferleri karşısında alınan pozisyonlara yön verdiği görülmüştür. Dört ülkenin karşılaştırmalı değerlendirilmesine ek olarak konunun aktörlerince nasıl ele alındığını inceleyebilmek adına spor yöneticileri ve Türk vatandaşlığına geçmiş sporcularla yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Bu mülakatlarda temel olarak sporcuların ve spor yöneticilerinin sporda vatandaşlık transferleri hakkındaki yaklaşımları belirli başlıklarda incelenmiştir. Naturalize sporcular konusuna Türkiye ve uluslararası ölçekte göç, vatandaşlık ilişkileri ve ulusal kimliklerin temsili bağlamında bir perspektif sunulması amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Küresel Göç, Spor, Sporcu Göçü, Ulusal Kimlik, Uluslararası Temsil, Vatandaşlık, Vatandaşlığa Kabul, Naturalize Sporcular.

ABSTRACT

SPORT AND CITIZENSHIP DIMENSION OF GLOBAL MIGRATION: REPRESENTATION ISSUE THROUGH SPORTS IN THE CASES OF TURKEY, AZERBAIJAN, THE UNITED KINGDOM AND CANADA

Elçin İSTİF İNCİ

Athletes, as called people on the move, constitute a part of global migration movements. Sports are used as a tool by the states to glorify and reproduce their national identities. To this end, states aim at alternatives with the hope of winning more (medals). Foremost among these, athletes obtain citizenship other than the one at birth and compete for that country internationally. Many athletes naturalize with the motivation of having better physical opportunities and competing in the Olympics. However, this kind of naturalization brings along the issue of “representation”. Where do naturalized athletes, so-called “devshirme” in Turkey, take place in the representation of national identities and belongings? How do the naturalized athletes live their experiences and motivations despite the criticism from the media and political circles? Where exactly do they locate their national identities and belongings?

Turkey and these three countries are chosen for the case study for several reasons. Azerbaijan takes place as an example of a relatively small and oil-rich country yet having sport investments and representations with an increased number of naturalized athletes. The United Kingdom, as a country with a colonialism background, receives negative criticism from its media towards the success with its naturalized athletes. Canada, as a country that leaves migration doors open historically, has the same tolerance towards athletes and the representations with them. These four countries were investigated on the bases of migration histories, citizenship policies, national identities, and national sport depictions. Subsequently, debates on political and academic grounds were evaluated regarding the issue. Although access to the data varied depending on each country, a common comparison ground has been created.

Findings showed that migration histories, citizenship regulations and national identity depictions of the countries affected positions taken towards citizenship transfers in sports. In addition to the comparative analysis of four countries, semi-structured interviews were conducted with sport managers and naturalized Turkish athletes in order to examine the assessments of the agents of the issue. These interviews focused on perspectives of the sport managers and athletes regarding the citizenship transfers in sports on certain headings. Overall, this thesis aimed to provide an insight into the naturalized athletes issue considering migration, citizenship relations and representations of national identities both on Turkey and international scale.

Keywords: Global Migration, Sports, Athletic Migration, National Identity, International Representation, Citizenship, Naturalization, Naturalized Athletes.

ÖNSÖZ

Vatandaşlık ve insan hareketliliği siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler bölümünü okumaya karar verdiğim günden beri ilgi çeken konular oldu. Bu merakla yüksek lisans tezimde göç politikalarında bir araç olarak kullanılan vatandaşlık sınavlarını incelemekle başladı bu serüven. Sonrasında göç, spor ve vatandaşlığı bir araya getirme fikri bir sporcu olarak beni daha da heyecanlandırdı. Bu noktadan hareketle "insanlar (sporcular) neden vatandaşlık değiştirir" sorusunu sordum ilk önce, ardından tüm bu ilişkiler bütünü geldi.

Dört farklı ülkeyi detaylı incelemek ve karşılaştırmak kimi zaman zor ama bir o kadar da keyifli oldu. Yaptığım görüşmelerde sporcu ve spor yöneticilerine ulaşmamın da kolay olduğunu söyleyemem. Ancak her şeyin hızlı geliştiği, değiştiği ve dönüştüğü çağımızda ve özellikle COVID-19 pandemisi dönemi boyunca, sosyal medya ve dijitalleşme bu noktada da önemini ve etkinliğini gösterdi.

Doktora programım boyunca bana burs desteği sağlayan Yükseköğretim Kurulu'na (YÖK) ve Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu'na (TÜBİTAK) teşekkürü bir borç bilirim. Türkiye'nin önde gelen iki köklü ve prestijli kurumunun bursiyeri olabilmek benim için gurur vericiydi.

Yüksek lisanstan bu yana benden gerçek anlamıyla akademik rehberliğini ve yol göstericiliğini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Ayşegül Komsuoğlu'na; yapıcı yorum ve eleştirileriyle çalışmamı ilgiyle takip eden komite üyesi hocalarım Dr. Öğr. Üyesi İlker Aktükün'e ve Dr. Öğr. Üyesi Akif Bahadır Kaynak'a; Maastricht Üniversitesi'nde bulunduğum süre zarfında tez araştırmamla ilgili değerli yorum ve yönlendirmelerini benimle paylaşan vatandaşlık hukuku alanında Avrupa'da otorite isimlerden biri olan Prof. Dr. Gerard-Rene de Groot'a; yoğun çalışma tempolarında vakit ayırıp çalışmama samimiyetle katkı sağlayan sporculara ve spor yöneticilerine; hayatımda attığım her adımda desteklerini hissettiğim başta annem ve halalarım olmak üzere İstif, Solak ve İnci aileme; tez sürecinde ve hayatta yol arkadaşım olan eşim Emin Oğuz İnci'ye en derin teşekkürlerimi sunarım.

ELÇİN İSTİF İNCİ

İSTANBUL, 2020

İÇİNDEKİLER

ÖZ	1
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xii
RESİMLER LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ, VATANDAŞLIK ve SPOR İLİŞKİSİNİN TEORİK ARKA PLANI

1.1. Kavramsal Çerçeve	4
1.2. Spor, Siyaset ve Uluslararası İlişkilere Teorik Yaklaşımlar	6
1.3. Küresel Yüksek Vasıflı Göç ve Spor (Emek Gücü) İlişkisi.....	12
1.3.1. Uluslararası Nitelikli İş Göçünün Bir Öznesi Olarak Sporcular....	15
1.4. Sporda Temsilîyet: Ulus, Ulusal Kimlik ve Vatandaşlık	17
1.4.1. Ulusal Kimlik ve Spor İlişkisi	21
1.4.2. Vatandaşlık Üzerinden Sporda Uluslararası Prestij ve “Bizlik” Duygusu	23
1.5. Sporda Vatandaşlık Transferleri	24
1.5.1. Sporda Vatandaşlık Transferlerinin Motivasyonları.....	27
1.6. Metodoloji ve Veri Toplama Teknikleri	31

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYADAN ÖRNEK ÜLKELERİN İNCELENMESİ

2.1. Kanada Örneğinde Göç, Vatandaşlık ve Spor İlişkileri	34
2.1.1. Kanada Göç Tarihi ve Vatandaşlık Düzenlemeleri	34
2.1.2. Kanada’da Yabancı Sporcuların Vatandaşlığa Kabulü	42
2.1.3. Kanada Vatandaşlığı Alan Sporcuların Göç Eğilimleri	43
2.1.4. Kanada’da Ulusal Kimlik ve Spor İlişkisi	53
2.1.5. Naturalize Sporculara Yönelik Tartışmalar	59
2.1.6. Değerlendirme	66
2.2. İngiltere Örneğinde Göç, Vatandaşlık ve Spor İlişkileri	67
2.2.1. İngiltere Göç Tarihi ve Vatandaşlık Düzenlemeleri	67
2.2.2. İngiltere’de Yabancı Sporcuların Vatandaşlığa Kabulü	75
2.2.3. İngiliz Vatandaşlığı Alan Sporcuların Göç Eğilimleri	76
2.2.4. İngiltere’de Ulusal Kimlik ve Spor İlişkisi	81
2.2.5. Naturalize Sporculara Yönelik Tartışmalar	87
2.2.6. Değerlendirme	98
2.3. Azerbaycan Örneğinde Göç, Vatandaşlık ve Spor İlişkileri	98
2.3.1. Azerbaycan Göç Tarihi ve Vatandaşlık Düzenlemeleri	99
2.3.2. Azerbaycan’da Yabancı Sporcuların Vatandaşlığa Kabulü	106
2.3.3. Azerbaycan Vatandaşlığı Alan Sporcuların Göç Eğilimleri	108
2.3.4. Azerbaycan’da Ulusal Kimlik ve Spor İlişkisi	116
2.3.5. Naturalize Sporculara Yönelik Tartışmalar	122
2.3.6. Değerlendirme	128

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE ÖRNEĞİNDE GÖÇ, VATANDAŞLIK ve SPOR İLİŞKİLERİ

3.1. Türkiye Göç Tarihi ve Vatandaşlık Düzenlemeleri	129
3.2. Türkiye’de Yabancı Sporcuların Vatandaşlığa Kabulü	138
3.3. Türk Vatandaşlığı Alan Sporcuların Göç Eğilimleri	142

3.4. Türkiye’de Ulusal Kimlik ve Spor İlişkisi	149
3.5. Naturalize Sporculara Yönelik Tartışmalar	153
3.6. Türkiye Örneğinde Saha Değerlendirmeleri Hata! Yer işareti tanımlanmamış. 5	
3.6.1. Araştırma Teknikleri	175
3.6.2. Spor Yöneticilerinin Değerlendirmeleri.....	177
3.6.3. Türk Vatandaşlığına Geçmiş Sporcuların Değerlendirmeleri	187
3.6.3.1. Naturalizasyon Öncesi Deneyimler: Motivasyonlar ve Bağlar	189
3.6.3.2. Naturalizasyon Sonrası Deneyimler: Vatandaşlık, Ulusal Kimlik ve Anlamlar	194
3.6.3.3. Sportif Yeteneğin Göçü: Küresel Göç ve Olimpik Temsil.....	199
3.6.3.4. Tartışma ve Eleştiriler: Devşirme Söyleminin Yansımaları	203
3.7. Değerlendirme.....	207
DEĞERLENDİRME ve SONUÇ	211
KAYNAKÇA	220
EKLER	278
ÖZGEÇMİŞ	279

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Örnek Ülkelerin Ayrışan Özellikleri	15
Tablo 1.2. Vatandaşlığın Kavramları ve Boyutları	30
Tablo 2.1. 1996 Atlanta Olimpiyatları Kanada Atletizm Bayrak Yarışı Takımı (Erkek).....	47
Tablo 2.2. Kanada Ulusal Meclisi Tutanaklarında Yapılan Tarama Sonuçları.....	60
Tablo 2.3. İyi Huylu ve Kötü Huylu İngiliz Kimlikleri Özellikleri	82
Tablo 2.4. İngiltere Ulusal Meclisi Tutanaklarında Yapılan Tarama Sonuçları	87
Tablo 2.5. Naturalize Azeri Sporcuların İsimlerine Örnekler	108
Tablo 2.6. Nüfus Sayımına Dayalı Azerbaycan'daki Etnik Gruplar (1926-2009, Yüzdelik).....	111
Tablo. 2.7. Avrupa Oyunları'na Katılan Naturalize Azeri Sporcuların Köken Ülkeleri.....	114
Tablo 2.8. ARMM Tutanaklarında Yapılan Tarama Sonuçları.....	123
Tablo 3.1. 19. Yüzyıldan Bu Yana Türkiye'ye Dış Göçle Gelenler	130
Tablo 3.2. Türk Vatandaşlığına Geçmiş Sporcularının Türkçe ve Doğum İsimleri	140
Tablo 3.3. TBMM Tutanaklarında Yapılan Tarama Sonuçları	155
Tablo 3.4. Spor Yöneticilerinin Sporda Vatandaşlık Transferleri Konusuna Yönelik Yaklaşımları (Temalar Ve Alt Temalar)	178
Tablo 3.5. Mülakat Yapılan Sporcuların Numara, Köken ve Branş Bilgileri	188
Tablo 3.6. Naturalize Sporcuların Bireysel Deneyimlerine Dayalı Görüşleri ve Sporda Vatandaşlık Transferleri Konusuna Yönelik Yaklaşımları (Temalar ve Alt Temalar)	189
Tablo 3.7. Naturalizasyonda Temel Motivasyonlar	190
Tablo 3.8. Gidilen Ülke ile Önceki Bağlar.....	193
Tablo 3.9. Naturalize Sporcuların Vatandaşlık Pratikleri	194
Tablo 3.10. Naturalize Sporcuların Ulusal Kimlik Aidiyeti.....	195
Tablo 3.11. Temsil Kaynaklı Anlamlar	197
Tablo 3.12. Sportif Yetenek ve Küresel Göç İlişkisi	200
Tablo 3.13. Köken Ülke Dışında Olimpik Temsil	201

Tablo 3.14. Devşirme Söylemi.....	204
Tablo 3.15. Ek Görüşler	205
Tablo 3.16. Türkiye İçin Spordaki Vatandaşlık Transferleri	208
Tablo 4.1. Örnek Ülkelerin Genel Karşılaştırması.....	213

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 2.1 1852-2014 Arası Kanada'ya Gelen Göçmenlerin Sayısı (Bin Kişi).....	35
Grafik 2.2. Kanada Vatandaşlığı Alan Göçmenler (Yüzdelik)	36
Grafik 2.3. Kanada'daki Yabancı Doğumlu Nüfus (1871-2016) Hata! Yer işareti tanımlanmamış.	
Grafik 2.4. Kanada'nın Yaz Olimpiyatlarına Ülke Dışı Doğumlu Sporcular İle Katılımı (Yüzdelik)	43
Grafik 2.5. 1948-2016 Yaz Olimpiyatlarına Katılan Ülke Dışı Doğumlu Kanadalı Sporcuların Köken Ülkeleri (Doğum Yeri Esasına Göre, En Yoğun İlk 10 Ülke)....	44
Grafik 2.6. Kanada'nın Kış Olimpiyatlarına Ülke Dışı Doğumlu Sporcular İle Katılımı (Yüzdelik)	52
Grafik 2.7. 1948-2018 Kış Olimpiyatlarına Katılan Ülke Dışı Doğumlu Kanadalı Sporcuların Köken Ülkeleri (Doğum Yeri Esasına Göre, En Yoğun İlk 5 Ülke).....	52
Grafik 2.8. 1851-2018 Nüfus Sayımı Verilerine Göre İngiltere ve Galler'deki Yabancı Doğumlu Nüfus (İrlanda Hariç, Yüzdelik)	69
Grafik 2.9. İngiltere'de Uluslararası Göç Tahminleri (1964-2019 Eylül, Bin Kişi).....	72
Grafik 2.10. İngiltere'de Göçmenlerin Vatandaşlık Edinimi (2009-2018).....	72
Grafik 2.11. İngiltere'nin Yaz Olimpiyatlarına Ülke Dışı Doğumlu Sporcular İle Katılımı (Yüzdelik)	77
Grafik 2.12. 1948-2016 Yaz Olimpiyatlarına Katılan Ülke Dışı Doğumlu İngiliz Sporcuların Köken Ülkeleri (Doğum Yeri Esasına Göre, En Yoğun İlk 10 Ülke)....	78
Grafik 2.13. İngiltere'deki Ülke Dışı Doğumlu Nüfus (2019, İlk Beş Ülke, Bin Kişi)	79
Grafik 2.14. İngiltere'nin Kış Olimpiyatlarına Ülke Dışı Doğumlu Sporcular İle Katılımı (Yüzdelik)	80
Grafik 2.15. 1948-2018 Kış Olimpiyatlarına Katılan Ülke Dışı Doğumlu İngiliz Sporcuların Köken Ülkeleri (Doğum Yeri Esasına Göre, En Yoğun İlk 5 Ülke).....	81
Grafik 2.16. Azerbaycan Nüfus Sayımı Verileri (1926-2019).....	101
Grafik 2.17. Daimi Oturum İçin Azerbaycan'a Gelen Göç (1995-2018, Bin Kişi)	102
Grafik 2.18. Daimi Oturum İçin Azerbaycan'a Gelen Göçmenlerin Ülke Dağılımı (2018, Yüzdelik)	103

Grafik 2.19. Azerbaycan Cumhuriyeti'ne Yapılan Vatandaşlık Başvuruları (2016-2019).....	105
Grafik 2.20. Azerbaycan'ın Yaz Olimpiyatlarına Ülke Dışı Doğumlu Sporcular İle Katılımı (Yüzdelik)	109
Grafik 2.21. 1996-2016 Yaz Olimpiyatlarına Katılan Ülke Dışı Doğumlu Azeri Sporcuların Köken Ülkeleri (Doğum Yeri Esasına Göre, En Yoğun İlk 10 Ülke).....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Grafik 2.22. 1998-2018 Kış Olimpiyatlarına Katılan Azeri Sporcuların Köken Ülkeleri (Doğum Yeri Esasına Göre, Tüm Ülkeler, Temsil Sayısı Verisi İle, Yüzdelik).....	113
Grafik 3.1. Türkiye'ye Gelen Uluslararası Göç (2016-2019).....	136
Grafik 3.2. Türkiye'deki Ülke Dışı Doğumlu Nüfus (2019, İlk On Ülke, Yüzdelik).....	137
Grafik 3.3. Türkiye'nin Yaz Olimpiyatlarına Ülke Dışı Doğumlu Sporcular İle Katılımı (Yüzdelik)	143
Grafik 3.4. 1948-2016 Yaz Olimpiyatlarına Katılan Ülke Dışı Doğumlu Türk Sporcuların Köken Ülkeleri (Doğum Yeri Esasına Göre, En Yoğun İlk 10 Ülke).....	144
Grafik 3.5. Türkiye'nin Kış Olimpiyatlarına Ülke Dışı Doğumlu Sporcular İle Katılımı (Yüzdelik)	148
Grafik 4.1. Türkiye, Azerbaycan, İngiltere ve Kanada'nın Yaz Olimpiyatlarına Ülke Dışı Doğumlu Sporcularla Katılımı (Yüzdelik).....	212
Grafik 4.2. Türkiye, Azerbaycan, İngiltere ve Kanada'nın Kış Olimpiyatlarına Ülke Dışı Doğumlu Sporcularla Katılımı (Yüzdelik).....	212

RESİMLER LİSTESİ

Resim 2.1. 1946-1951 Yılları Arası Kanada’nın Göçmenlerinin Nereden Geldiklerini Çizen Karikatür: “Nereden Geliyorlar?”	38
Resim 2.2. Britanya Adaları Terminolojisi	85

KISALTMALAR LİSTESİ

A.e.	: Aynı yer
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Akt.	: Aktaran
ARMM	: Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi
AVK	: Azərbaycan Vatandaşlık Kanunu
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
Bkz	: Bakınız
Der.	: Derleyen
Ed.	: Editör
FIFA	: Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
GSB	: Gençlik ve Spor Bakanlığı
IOC	: Uluslararası Olimpiyat Komitesi
k.g.	: Karşıt görüş
MOK	: Milli Olimpiya Komitesi
s.	: Sayfa numarası
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
t.y.	: Tarih yok
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMOK	: Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi
vb.	: Ve benzeri
y.y.	: Yayınevi (Bilgisi) yok
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

Spor ve siyaset ilişkisinin birlikteliği ve karşılıklı etkileşimi artan küresel göç hareketleri ile genişlemektedir. Bu ilişkinin akademik alanda yer alması spor sosyolojisi ve spor yönetimi alanlarında yapılan çalışmalarla birlikte gelişirken, bunları siyaset bilimi ile kesiştiren çalışmalar görece yenidir. Bu uzaklığın nedeni siyasetin sporu alan dışı olarak görmesi gösterilebilir. Bu alan dışılık tartışmaları büyük ölçüde Pascal Boniface (1998, 2016) tarafından ele alınmıştır. Boniface, sporu futbol özelinde ele alarak başladığı çalışmasında, entelektüel çevrelerin ve spor dünyasının karşılıklı olarak birbirine karşı ilgisiz kalmayı tercih ettiklerini ileri sürmüştür (Boniface, 1998, s. 87). Bugün gelinen noktaya bakıldığında FIFA (Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği) başkanının G20 Zirvesi'nde dünya liderleri ile buluşması ve bu zirvede bir konuşma yapması, sporun hem siyaset hem de ekonomi ile birlikteliğinin artık göz ardı edilemeyecek boyutlarda olduğunu gözler önüne sermektedir. Üstelik FIFA Başkanı Gianni Infantino'nun 1 Aralık 2018 tarihinde Arjantin'de G20 Zirvesi'ndeki konuşmasında verdiği mesajlar da sporun (özelde futbolun) sunabileceklerinin alanının genişlediğine işaret etmektedir:

“Futbolun güçlü bir araç olarak kullanılıp umut mesajı iletebileceği en azından beş alan bulunmaktadır: Ekonomik gelişme (altyapısal geliştirmeleri kapsayacak şekilde), eğitim, sağlık, cinsiyet eşitliği ve özellikle göçmenler ve mülteciler için entegrasyon.” (FIFA, 2018)

Infantino bu konuşmasında geçen “entegrasyon” başlığının detaylarında futbolun zor zamanlarda insanları bir araya getirme özelliğine sahip olduğundan bahsetmiştir. Bugünün birbirine bağlı (*interconnected*) dünyasında göçün ve göçmenliğin tarihte hiç olmadığı kadar vuku bulduğuna da değinerek sözlerini şöyle sürdürmüştür:

“Birçok göçmen, mülteci ve sığınmacı için uyum sağlamak ilk başta zor olacaktır. Fakat bu zorluklar futbol sahasına gelindiğinde değişmeye başlar. Yerel dili konuşamayabilirsiniz, ancak futbolun dili evrenseldir. Yerel gelenekleri henüz öğrenmemiş olabilirsiniz ancak futbolun adil oyunu (*fair play*) ve karşılıklı saygı

başlamak için harika bir zemin olacaktır. Bu yüzden hep birlikte futbolu entegrasyon için bir araç olarak kullanalım.” (FIFA, 2018)

Özetle, Infantino’nun futbol özelinde spora dair yaptığı bu konuşmanın detaylarına burada yer verilmesinin nedeni, küresel göçün spor boyutunun siyasi, ekonomik ve politik zeminlerde bulduğu karşılığın ve kurduğu ilişkinin günümüz dünyasında daha görünür ve birbirine bağlı hale geldiğini göstermek içindir.

Bu tez konusunu yazmaya karar verdiğimde Türkiye’de yazılmış, spor ve siyaset ilişkisine değinen tezlerin sayısı bir elin parmaklarını geçmediğini, spor, göç ve vatandaşlık konularında ise kapsamlı bir karşılaştırmalı tez çalışmasının üretilmediğini gördüm. Bu nedenle bu alana dikkati çekme ve ilgi uyandırma ihtiyacı beni daha da cezbedi. Özellikle sporu küresel göç hareketleri içerisinde değerlendirmek ve beraberinde gelen ulusal kimlik tartışmalarını incelemek interdisipliner bir alan sunacağı için önem arz etmekteydi.

Spor siyaset ilişkisinde küresel göçün nitelikli işgücünü oluşturan sporcular ve onların vatandaşlık transferleri üzerinden ele alınacak bu çalışma ulusal kimliklerin naturalize sporcular ile temsil edilmesinin dört ülke örneği ile karşılaştırmalı analizinden oluşmaktadır. Tarihsel sosyolojik perspektiften bakıldığında siyasetin spor ile ilişkisine genel hatlarıyla literatür kısmında değinilecek sınıflandırma ile söz etmek mümkündür. Bu çalışmada sporun göç literatüründeki yeri ve ulusal kimlik temsilindeki rolü, vatandaşlık değiştirmiş (naturalize) sporcular, model ülkelerin göç ve vatandaşlık politikaları ve basına yansımaları üzerinden incelenecektir. Kullanılan yöntemler ve veri toplama tekniklerine ilk bölümde yer verilmiştir. Birinci bölümü takiben her bir bölümde dört ülkenin öncelikle ayrı ayrı incelenecektir. Ardından Değerlendirme ve Sonuç bölümünde ise her ülke için yapılan incelemeler karşılaştırmalı tahlil edilecektir.

Çalışmada İngiltere ve Kanada örneklerinin seçilme nedeni Birinci Bölümde anlatılan göç tarihi karakteristiklerinin yanı sıra kaynakların İngilizce olması nedeniyle birincil kaynaklardan araştırma kolaylığı sağlaması amacıyladır. Aynı gerekçelerle Azerbaycan da Türkiye Türkçesine en yakın dil olduğundan dolayı birincil kaynaklardan araştırma yapmayı mümkün kıldığı için tercih edilmiştir.

Türkiye örneğinin bu karşılaştırmalı analizde temsil ettiği yer konu literatüründe bulunan eksiklikler nedeniyledir. Maguire ve Pearton Türkiye'nin spordaki vatandaşlık transferlerindeki dinamik bir hedef olmasına rağmen diğer ülkelerle kıyaslandığında pozisyonunun belirsiz olduğuna ve bu yüzden ileri araştırma gerektirdiğine dikkat çekmiştir (Maguire & Pearton, 2000, s. 184). Bu çalışma bu sorunun yanıtına da bir alternatif sunmayı amaçlamaktadır. Ek olarak Türkiye için tarihsel ve mevcut düzenlemelerin yanı sıra naturalize sporcuların birincil kaynak olarak kendi deneyimlerine de başvurulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ, VATANDAŞLIK ve SPOR İLİŞKİSİNİN TEORİK ARKA PLANI

1.1. Kavramsal Çerçeve

Bu çalışmanın detaylı incelemesine başlamadan önce seçilmiş kavramların hangi bağlamda kullanılacağına dair ön açıklamalar yapmak yerinde olacaktır. Konuda Türkçe literatürde yer alan kaynakların görece azlığı nedeniyle alanda kullanılan belli başlı kavramların Türkçe yazında hangi şekliyle ifade edileceğini netleştirmek önem taşımaktadır.

İlk olarak “vatandaşlık” kavramından başlanacak olursa, bu kavram İngilizce literatürdeki spor, siyaset ve hukuk çalışmalarında hem “*citizenship*” hem de “*nationality*” olarak kullanılmaktadır. Ancak bu kullanımın ülkeden ülkeye çeşitlilik gösterdiği durumlar mevcuttur. Örneğin Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi (1997) 2. maddesinde vatandaşlığı “kişinin etnik kökenini işaret etmeden, kişi ve devlet arasındaki yasal bağ¹” olarak tanımlasa da Almanya *nationality* kavramını etnik çağrışımlar vererek kullanmaktadır. Almancada bu ayrım *staatsangehörigkeit* (*nationality*) ve *staatsbürgerschaft* (*citizenship*) şeklinde yapılmıştır (Wollmann, 2016, s. 25).

Aynı şekilde “vatandaş” kavramı da “*citizen*” ve “*national*” olarak kullanılırken bu çalışmada Türkçe’deki kullanımı dikkate alınarak vatandaş kelimesi tercih edilecektir. Örnek verilecek olursa *Turkish national (citizen)* bu metinde “Türk vatandaşı” olarak tercüme edilerek kullanılacaktır. Bunu takiben *national* kelimesinin Türkçe’deki bir diğer anlamı “ulusal” ve “milli” kelimeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. İlerleyen bölümlerde yer alan “ulusal spor” ifadesinde de referans verilmek istenen geleneksel anlamda bir ülkenin kendisini tarihsel bağlarla dayandırdığı “milli sporu” olacaktır. Benzer şekilde yine “ulusal kimlik” ifadesinde de

¹ Orijinal metinde: "Nationality" means the legal bond between a person and a State and does not indicate the person's ethnic origin.

bir ülkenin kendini tarihten gelen (milli) değerler bütünü içerisinde tanımladığı kimlik anlamında kullanılacaktır.

Sporcuların temsil ettikleri ülkeyi değiştirme kararları İngilizce literatürde “*transfers of allegiance*” (tabiiyet transferleri), “*nationality transfers* (milliyet transferleri)” şeklinde yer almaktadır. Bu metinde tercih edilen “vatandaşlık transferleri” ifadesi olacaktır. Uluslararası Atletizm Federasyonları Birliği (International Association of Athletics Federations: IAAF) her yıl periyodik olarak yayımladığı federasyonlara kayıtlı atletlerin vatandaşlık değişimlerinin gerçekleştiğini açıklayan listeleri “*Transfers of Allegiance*” adı altında kendi web sitesinde (www.iaaf.org) ilan etmektedir.

Vatandaşlık değiştirme ve başka bir ülkenin geçme eylemi için kullanılan “*naturalization*” kavramı bu tezde “vatandaşlığa kabul” ve “vatandaşlığa geçme” şeklinde birlikte kullanılacaktır. Doğum ülkesi dışında bir ülkenin vatandaşlığına geçmiş kişi İngilizce literatürde “*naturalized citizen*” olarak ifade edilirken Türkçe kullanımda Türk (veya ilgili ülke) “vatandaşlığına geçmiş kişi” ve “naturalize kişi/sporcu” ifadesine yer verilecektir. Kimi kaynaklar da bu sporcular için Türkçe’ye “ülke dışı doğumlu” diye çevrilebilecek olan “*foreign-born*” ifadesini kullanmaktadır. Ancak bu noktada ülke dışı doğmuş vatandaşlar da bu tanıma dahil olmaktadır.

Naturalize kelimesi Türkçe’de yaygın kullanılan bir kavram olmamasına rağmen, bu tezde tercih edilmesinin nedeni konuya uluslararası ve hukuki anlamında ele almayı hedeflemesindendir. İlerleyen bölümlerde bu tanıma siyasi mecralarda ve medyada kullanılan “devşirme sporcu” ifadesi üzerinden bir tartışma eklenecektir. Ancak naturalize kavramına karşılık “devşirme” kavramı olumsuz bir çağrışım içermektedir. O nedenle sadece tartışmalar bölümünde devşirme kavramı kullanılacaktır.

İngilizcede spor branşı ayırt edilmeksizin spor yapan kişiler için “*athletes*” kelimesi kullanılmaktadır. Türkçe literatürde atlet kelimesi sadece atletizm (*track and field*) branşında spor yapan kişileri nitelendirdiğinden, “sporcu” kelimesi tercih edilecektir. Bununla birlikte Türk vatandaşı olmayan sporcular için “yabancı sporcu” ifadesi kullanılacaktır. Literatürde yeni yer etmeye başlayan ve Shachar’ın (2011) ileri

sürdüğü “*picking athlete*” kavramı için ise Türkçe’de mevcut olarak kullanılan “devşirme sporcu” kavramı tercih edilecektir. Ancak kelimenin tarihsel olarak barındırdığı olumsuz çağrışım ve kullanım şekli bu konuda ayırım noktası olacaktır.

Son olarak, “devlet” ve “ülke” kavramlarının İngilizce literatürdeki “*country*” ve “*state*” kelimelerini karşılayacak şekilde kullanılmıştır. Örnek verilecek olursa; sporcuların başka bir ülke adına yarışması ve Türkiye’yi (ülkesini) temsil etmesi. Sporcuların geldiği ülke için kullanılan kavramlar İngilizce literatürde “*source country*” ve “*origin country*” şeklindedir. Türkçe yazında “*origin country*” nin karşılığı olarak “köken ülke” ifadesi tercih edilecektir. Vatandaşlık transferinin gerçekleştiği ülke için ise kullanılan “*recruiting nation*” (alan ülke) ve “*host country*” ifadesi Türkçe’de “gidilen ülke” ve içerdiği bağlama göre “yeni ülke” olarak kullanılacaktır.

1.2. Spor, Siyaset ve Uluslararası İlişkilere Teorik Yaklaşımlar

Tarihsel olarak Huizinga’nın *homo ludens* (oyun oynayan insan) tanımlamasından yola çıkarak başlanacak olursa, spor yapan insan beraberinde sosyoloji ve politik ilişkiler birlikteliğini getirmiştir. Aristoteles’in *homo ridens*’ini² (gülen hayvan) bir adım öteye taşıyan Huizinga’ya göre “oyun³” kültürden önce de varlığını sürdürmekteydi (Huizinga, 1949, s. 6). Bu birliktelik sosyal ilişkiler ağı genişledikçe oyunun politik hayattaki yerinin daha da artmasına yol açmıştır (Huizinga, 194, s. 204). Huizinga, *homo ridens* örneği ile yolsa çıksa da Aristoteles Politika adlı eserinin başında ileri sürdüğü “*zoon politicon*” aslında insanın politik özne olduğunu ilan etmiştir. Özetle; *homo sapiens*’in Aristoteles’te *homo ridens* ve *zoon politikon*, Huizinga’da *homo ludens* şeklinde görülmesinden bugüne “oyun oynayan insan” ve bu oyunun “beraberinde getirdikleri” hem sosyolojik hem de politik bir özne olarak ulusal ve uluslararası zeminde farklı disiplinlere eklemlenegelmiştir. İlerleyen dönemlerde -ve özellikle ulus devletleşme ile- sporun “oyundan ziyade”

²² Aristoteles Politika adlı eserinde ‘*zoon politicon*’ kavramı ile insanı “politik hayvan” olarak tanımlamıştır. Ancak

³ Huizinga “play” kelimesini tercih etmiştir.

“savaşa hazırlık” nosyonu daha ön plana çıkmaya başlamıştır. Bunda kuşkusuz değişen küresel dinamiklerin rolü büyüktür. Devletlerin sporu bir savaşa hazırlık metodu olarak kullanması sporun profesyonelleşmesine doğru evrilmiştir.

Spor ve uluslararası ilişkilerin tarihsel gelişimine bakıldığında, uzunca bir dönem iki alanın da “birbirine karşı ilgisiz” (*mutual neglect*) kaldığını söylemek (Taylor, 1986; Levermore & Budd, 2004, s. 6) yanlış olmayacaktır. Spor ve uluslararası ilişkilerin bu “karşılıklı ilgisizliğini ilk olarak ele alan Trevor 1986’da kaleme aldığı çalışmasında uluslararası ilişkiler akademisyenlerinin spora karşı ciddi yaklaşımdan çekindiklerini, sporun küresel ilişkilerdeki rolünü analizlerine nasıl dahil edebileceklerini tartışmıştır. İkinci olarak Barrie Houlihan’ın *Sports and International Relations* (1994) adlı çalışması spor ve uluslararası ilişkiler alanının en çok referans verilen kaynaklarından biri olmuştur. Houlihan, spora daha geniş bir perspektiften yaklaşmış, çoğulcu ve küresel (Marksist) bakış açılarını realist uluslararası ilişkiler teorisine eklemiştir (Levermore & Budd, 2004, s. 7). Bu geleneksel yaklaşımlara karşılık Michael Shapiro (1989) ise post-yapısalcı perspektiften spor-savaş ilişkisini incelemiştir. *Representing World Politics: The Sport/War Intertext* adlı çalışmasında birçok spor aktivitesinin kökenini askeri faaliyetlerden almasının şaşırtıcı olmadığını, antik çağlardan modern zamanlara sosyal bedenin savaşçıl ve sportif boyutlarının derinlemesine iç içe olduğunu ileri sürmüştür (Shapiro, 1989, s. 70). Bunu değiştiren durumun ise teknolojinin gelişmesiyle ve sporun askeri kökenlerinin arka plana itilmesi ile beraber yaratılan düşünsel ortam olduğunu belirtmiştir (a.e., 81).

Spor ve uluslararası ilişkiler alanlarının karşılıklı etkileşiminden doğan ve doğabilecek çalışma alanları gittikçe artmaktadır. Levermore ve Budd’a (2004) göre sporun analizi küresel neo-liberal politikalardan diplomasi ve savaşa, kültürel kimlik oluşumundan medyaya kadar birçok alana dair oldukça konu hakkında ipuçları verir. Spor ve uluslararası ilişkilerin birbirinin gelişimini sağlayacağı birtakım alanlar bulunmaktadır. Bu gelişimin ne yönde ve nasıl katkılarla ilerleyeceği Levermore ve Budd tarafından aşağıdaki maddelerde toparlanmıştır:

- Büyük spor organlarının (IOC gibi) uluslararası devlet dışı aktörler olarak artan önemli rolü,

- Sporun uluslararası çatışmaların çözümünde, diplomaside ve yaptırım rejimlerinde potansiyel rolü,
- Sporda küresel rejimlerin inşası ve bu rejimlerin karşılıklı bağımlılığı sağlamlaştırmadaki rolü,
- Batılı devletler içindeki baskın güçlere ikincil olarak ya da Batılı devletler tarafından ‘ötekileştirilmiş’ ve önemsizleştirilmiş unsurlara karşın bir direniş kaynağı olarak spor,
- Ulusal kimliğin inşasının ve devletin çıkarlarının uluslararası yansıtılmasında spor,
- Spor ve onun sosyal değişimle ve sosyal teorideki yeniliklerle (örneğin; spor ve kapitalizm, modernite, ilerleme, içirme ve dışlama, ayrımcılık) ilişkisi (Levermore & Budd, 2004, s. 14).

Dördüncü sıradaki maddede belirtilen sporun ulusal kimliğin inşasının ve devletin çıkarlarının uluslararası arenada yansıtılmasındaki rolüne ilerleyen bölümlerde ayrıca yer verilecektir.

Levermore ve Budd’ın değindiği konuların bazı başlıklarına görece erken bir tarihte Riordan ve Krüger (1999) derledikleri *The International Politics of Sport in the Twentieth Century* çalışmasında yer vermiştir. Olimpiyatların tarihi, FIFA, Komünizmin spora etkisi, Nazizm ve Francoizm altında spor, Din ve spor, İşçi sporu hareketi, Sporda ve toplumda kadın, Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) siyahi atletlerin doğuşu, Engelli sporu, Sporda homoseksüalite, Spor ve terörizm, Güney Afrika’da spor başlıklı birçok küresel temayı incelemişlerdir. Diğer alanlar arası bakış ise şiddet üzerine yaptığı çalışmalarla bilinen Johan Galtung’dan gelmiştir. Galtung, *Sport and International Understanding: Sport as a Carrier of Deep Culture and Structure* (1982) adlı çalışmasında Batının politik ve kültürel değerlerinin küresel spora olan hakimiyetini tartışmıştır. Bu hakimiyet altı ana başlıktan oluşmaktadır: i) mekan kavrayışı, ii) zaman kavrayışı, iii) bilgi kavrayışı, iv) doğa ile ilişkiler kavrayışı, v) kişilerarası (*interpersonal*) ilişkiler kavrayışı ve vi) tanrı kavrayışı (Galtung, 1982, s. 13-15). Mekan kavrayışı son derece merkez-çevre odaklıdır. Sosyal evrenin gündelik gücü Batıda toplanmış ve onun çevresinde hareket etmektedir. Spor da bu şekilde bir role sahiptir: rekabet zeminini oluşturan sporlar genelde Batı (Yunan ve İngiliz kökenli) sporlarıdır. Zaman kavrayışı ise yine Batının değerlerini sahiplenen ancak dramatik bir şekilde her şeyin yarışma anına odaklandığı bir zamanda yer alır: sadece kazanmak ya da kaybetmek. Bu durum esasen sporda her zaman bir ikinci şans

olduğu anlayışı ile ters düşmektedir. Ancak Batı yaşamı genel olarak bu şekilde ilerlemektedir: bir dizi küçük kriz ve onları izleyen dramatizasyon. Bilgi kavrayışı da yine Batı tarafından bütüncül olmak yerine atomistik bir özelliğe sahiptir ve “az”a odaklanmakla birlikte çok iyi tanımlanmış boyutlara sahiptir. Spor da insanın en üst başarısı olarak fizik biliminin boyutlarına (zaman, mesafe, ağırlık vb.) göre işlevselleştirilmiştir. Doğa ile ilişkiler kavrayışı, Batının doğa üzerinde hakimiyetini kurması ve onu kontrol altında tutması üzerinden ilişkilendirilir. Aynı şekilde spor da bu “kontrol altında tutulan” fiziksel sınırlara sahiptir. Galtung bunlara örnek olarak spor saraylarını ve stadyumları gösterir. Kişilerarası ilişkiler kavrayışı dikey ve bireycidir. Bu dikeysellik ve bireycilik salt haliyle spordaki rekabette görülür. Bu rekabetin bir ileri adımı ise Sosyal Darwinizm’den köklerini alan en güçlü olanın egemenliğidir. Son olarak Tanrı kavrayışında nihai inancın “kazanmak” (win) üzerine olduğu ve yarışma sporlarının seküler bir anlayışa sahip olduğu belirtilmiştir. Galtung bu kazanmanın en üst seviyesi olan Olimpiyatları dört yılda bir düzenlenirken dini ritüele benzetmiştir (1982, s. 15).

Tarihsel olarak akademinin spora bakışı değerlendirildiğinde, sporun sosyal bilimlerde üzerine çalışılacak bir alan olarak ele alınması görece yeni olmakla birlikte çeşitli sınıflandırmalar mevcuttur. Tarihsel perspektiften başlıca çalışmaları Christopher R. Hill’in *Olympic Politics* (1992) adlı çalışması ve Matthias Marschik (1999), Allen Guttman (2003) ve Mikhail Prozumenshchikov’un (2010) yaklaşımları oluşturmaktadır. Sporun Soğuk Savaş döneminde ABD tarafından ne şekilde bir propaganda aracı olarak kullanıldığı da Rider (2016) tarafından ele alınmıştır. Daha kapsamlı ve ülke analizlerini içeren (Almanya, Sovyetler Birliği, İtalya, Belçika, ABD, İngiltere, İspanya, Fransa) “*Sport and International Politics*” isimli derlemede Arnaud ve Riordan (2003) faşizmin ve komünizmin spora etkisini tartışmışlardır. Bu çalışmalar sporun siyaset bilimi alanı içerisinde kendine bir araştırma konusu olarak yer açmasında öncülük etmişlerdir.

Sosyal bilimlerin spora ilişkin kuramsal bakışının Marksist okumalar ile hareketlendiğini ancak bu entelektüel bakışın konunun geri planda kalmasına neden olduğunu söylemek mümkündür (Aktükün, 2010, s. 9). Bu ilgisizliğin nedeninin, sporun ve özelde futbolun işçi sınıfına sömürüldüğünü unutturan, kitleleri “afyonize”

eden bir rolü olduğunu ileri süren görüş olduğu söylenebilir. Bu görüşü destekleyenlerinin temel savlarını dayandığı örneklerden başlıcası Portekiz dikdatörü Salazar'ın ülkesini 3F⁴ (fado, festa, futbol) ile yönettiğini ifadesi etmesi ve aynı şekilde İspanyol dikdatörü Franco'nun Bernabeu Stadyumunu "150 bin kişilik uyku tulumuna" benzetmesi örnek gösterilir (Çoban, 2008, s. 72).

Spor-siyaset yaklaşımlarının iki temel başlığı "neo-Marksist perspektifler" ve "küreselleşme okulu" ajandaları olarak toplanabilir (Emrence, 2005, s. 94). Neo-Marksist yaklaşım özellikle 1968 dalgası sonrası güçlenmiş olup, anti sömürgeci yaklaşımlardan etkilenen ve sporu kapitalizmin içerdiği sınıf sorunsalı çerçevesinde ele alırken iki noktada ilerledi: Yapısalcı okul ve hegemonya teorisi. Althusser'den etkilenen yapısalcı okulun ana tezi kapitalizmin sporu yabancılaştırdığı ve kitlelerin afyonu olarak kullandığıydı (a.e.). Yabancılaşma ile işçi sınıfı sömürüyü unutuyor, kitleleri afyonize edici özelliği ile de kapitalist sistemin devamına hizmet ediyordu. Sporun siyasetle ilişkisinde ise Brohm, olimpiyatlarda sergilenenin insanlık ve kardeşlik gibi değerler yerine devletlerin güçlerinin uluslararası bir arenada temsiline işaret etmekteydi (Brohm, 1978; 2013).

1980'lerden sonra yerini hegemonya teorisine bırakan yapısalcı yaklaşım Gramşiyen okumalarla ilerlemiştir (Emrence, 2005, s. 96). Hegemonyacılar yapısalcı Marksist perspektifi indirgemeci ve determinist buldular (Morgan, 1985). Ancak bunların en çarpıcı bir biçimde dile getirilmesi Pierre Bourdieu tarafından olmuştur. Bourdieu'ya göre spor "hem baskın sınıfın farklı fraksiyonları ve hem de diğer sosyal sınıflar arasındaki mücadelelerin bir ürünüdür" (Bourdieu, 1978, s. 826). Hem yapısalcı Marksist hem de hegemonyacı yaklaşımlar genel olarak ele alındığında üç temel eksiklik göze çarpmaktadır (Emrence, 2005, s. 97). Bunlar, (i) toplumdaki ırk ve cinsiyet eşitsizliklerini dışarda bırakmış olmaları, (ii) Batı dünyası dışındaki (buna Güney-Kuzey, Doğu-Batı gerilimleri dahil) spor deneyimlerini anlamlandırmakta eksik kalmaları (Stoddart, 1989, s. 129) ve (iii) Marksist yazının kendi teorik tartışmasının kıskacında kalması şeklinde özetlenebilir (Emrence, 2005, s. 97).

⁴ 3F'nin "fado", "Fatima", "futbol" olduğunu ileri süren görüşler de mevcuttur. Fatima ile tanımlanan Meryem Ana üzerinden "din" ögesidir. Bkz.: David Birmingham, A Concise History of Portugal, Cambridge, Cambridge University Press, 2003.

1990'lara gelindiğinde ise spor artık “küreselleşme ekolü” çerçevesinde ele alınmaya başlanmıştır. Bunda kuşkusuz Soğuk Savaşın bitimiyle değişen paradigmlar ve sermayenin küreselleşmesinin rolü büyüktür. Küreselleşme ekolünü “çokuluslu şirketler” ve “küresel sporcu göçü” olarak iki başlık altında incelemek mümkündür (Emrence, 2005, s. 98). Küreselleşme ve çokuluslu şirketlerin sporla ilişkisi kimi akademisyenlerce (Washington & Karen, 2001; Whannel, 1992; McKay & Miller, 1991) sporun “Amerikanlaştırılması” (*Americanization*) şeklinde yorumlandı. Buna gerekçe olarak ise dünyadaki politik ekonominin gidişatına ve bunun göbeğinde yer alan Amerikan “piyasa sporunun” (*corporate sport*) dominant rolünü öne sürdüler (Washington & Karen, 2001, s. 203-204). Erken dönemde Amerikan tipi sporun görsellik yönünün vurgulanması Gregory Stone (1955) tarafından *American Sports: Play and Dis-play* adlı makalede ele alındı. Stone sporun Amerikan endüstrisinde büyük bir yer işgal ettiğini çeşitli anlatılarla örneklemiştir. Soğuk savaş sonrası çalışmalarda ise Harvey ve arkadaşları (2001) Amerika’da spor kulüplerinin büyük sermaye grupları ile ne ölçüde iç içe olduğunu somut veriler ışığında incelemiştir. Yine daha küresel anlamda Joseph Maguire (1999) hem spor sosyolojisi alanına büyük katkılar sağlamış hem de “küresel medya-spor kompleksi” (*global media-sport complex*) adını verdiği sistemde sporun bir “ürün” (*product*) olarak endüstri dünyasının büyük bir kısmında küresel olarak tüketildiğine dikkat çekmiştir. Bu sistem (*global media-sport complex*) üç karşılıklı bağımlı gruptan oluşur: i) spor organizasyonları, ii) medya/pazarlama organizasyonları ve çalışanları ve iii) çoklu ulus ötesi (*trans multinational*) şirketler (Maguire, 1999, s. 1149). Bu sistemde spor organizasyonlarının medya karşısındaki itaatkar rolüne de dikkat çekilmiştir (Harvey et. al, 2011, s. 437).

21. yüzyılda devletler, Olimpiyatlar ya da Dünya Kupaları gibi büyük spor organizasyonlarını düzenlemeyi spordan ziyade siyasi bir karar olarak görme eğilimindedir (Dennis & Grix, 2012, s. 15). Ev sahibi ülke tarafından yapılan hesaplamalar, algılanması istenen kazanılacak güvenilirlik ve uluslararası “prestije” dayandırılır. Dennis ve Grix bu duruma örnek olarak tüketici-komünist (*consumer-communist*) imajı çizen 2008 Pekin Olimpiyatlarını ve kentsel yenilenme ve mirasın kaldırıcı güç olarak kullanıldığı 2012 Londra Olimpiyatları örneğini verir.

Türkiye örneğine bakılacak olduğunda ise Kurthan Fişek'in 1970 tarihli "Spor Yönetimi" adlı çalışması bugün halen daha refere edilen birincil kaynaklar arasında yer almaktadır. Fişek, spor-siyaset birlikteliğine devlet politikaları ve toplumsal yapıyla ilişkileri bağlamında tahliller sunmuştur. Türkçe literatürde spor siyaset yaklaşımlarını ele alan diğer çalışmalardan bazıları ise Seval ve Kodaman (2015) ve Özseri ve arkadaşları (2018) şeklindedir.

1.3. Küresel Yüksek Vasıflı Göç ve Spor (Emek Gücü) İlişkisi

Uluslararası Göç Küresel Komisyonu (GCIM) 2005 Raporuna göre, 35 kişiden 1'i ya da diğer bir deyişle dünya nüfusunun %2.9'u uluslararası göçmenden oluşmaktadır. Bu uluslararası göç 1990-2000 yılları arası gelişmiş ülkelerde %56 nüfus artışına (Avrupa'da bu oran %89'dur) neden olmuşken, gelişmekte olan ülkelerde bu oran %3'te kalmıştır (GCIM, 2005). Dünya Çalışma Örgütü rakamlarına göre 2017 yılında dünyadaki uluslararası göçmen nüfusun %59'u göçmen işçilerden oluşmaktadır (ILO, 2018) ve bu aynı şekilde tüm çalışma çağındaki göçmenlerin %70.1'ini kapsamaktadır. Buradan ekonomik nedenlerin ve daha iyi iş imkanlarına erişimin göç nedenleri arasında öncelikli geldiği çıkarımını yapmak mümkündür.

Castles ve Miller'in (2008) "göçler çağı" diye tabir ettikleri bu yüzyılda işgücü (*workforce*) de küresel düzeyde hareket halindedir. Sosyal ve coğrafi olarak hareket halinde olan iş gücü modern endüstriyel toplumların sahip olduğu en önemli özelliklerden biri olup (Bale & Maguire, 2003) küresel göç hareketlerinde ve küresel ekonomideki rolü gittikçe artmaktadır. İşgücünün göçü "vasıflı" ve "yüksek vasıflı"⁵ olacak şekilde ikiye ayrılmaktadır.

Vasıflı iş gücünün uluslararası hareketi 1960 yılından 1990 yılına sekiz kata kadar artmıştır, bu da ülkelerin hem göç politikalarını bu artan talebe doğru düzenlemek ve vasıflı işgücünün getirdiği faydalardan kazanım elde etmek hem de yerel yeteneğin kaybı (*loss of indigenous talent*) ile mücadele etmeleri mecburiyetini

⁵ İngilizce: *Skilled/Highly-skilled migrants*. Türkçe kaynaklarda "yüksek nitelikli göçmenler" şeklinde de yer almaktadır.

getirmiştir (Spence, 2002; Kanbur & Rapoport, 2005, Donaghey & Teague, 2006; Oettl & Agrawal, 2008; Akt. Horowitz & McDaniel, 2015). Buna bağılı olarak işgücü göçü ya da diğerk deyişle emek göçü ve etkileri 1960lardan beri sosyal bilimciler için önem içeren bir araştırma konusu olmuştur (Horowitz & McDaniel, 2015, p. 22). Özellikle ekonomi, işletme, sosyoloji gibi çeşitli disiplinler emek göçünün belirleyicilerine ve sonuçlarına odaklanmışlardır (Hewlett, 2002). Maaş eşitsizlikleri, işsizlik oranları, ortalama yaşam süresi ve eğitim kalitesindeki uçurumlar gibi nedenlerin tetiklediğı daha iyi imkanlara erişme, rasyonel bireysel seçimler ve fayda maksimizasyonu gönüllü emek göçünün motivasyonlarını oluşturmaktadır Hewlett, 2002; Doyle, 2004; GCIM, 2005; Horowitz & McDaniel, 2015). Küresel düzeyde emek göçünün üretkenliğe etkileri üzerine derinlemesine tahlil yapma çabaları alanda mevcut veri eksikliği nedeniyle engeller ile karşılaşmıştır (Oettl & Agrawal, 2008; Horowitz & McDaniel, 2015).

Bir kısım yüksek vasıflı göçmen göç ettiği ülkenin vatandaşlığını almaktadır. Bu durum bir dizi ekonomik ve sosyal avantajı beraberinde getirmektedir. Amerikan Göç Politikaları Enstitüsü'nün (*Migration Policy Institute*) Amerika'daki Göçmenler İçin Vatandaşlığın Ekonomik Değeri (2012) raporuna göre çeşitli nedenlerle vatandaşlığa geçmiş göçmenler, vatandaşlığa geçmemiş mevkidaşlarına (benzer şartlardaki diğerk göçmenler) oranla daha fazla kazanmakta, işsiz kalma ihtimali daha düşük olmakta ve yüksek nitelikli işlerde daha fazla temsil edilmektedir (Sumption & Flamm, 2012). Ancak her yüksek vasıflı göçmenin göç ettiği ülkenin vatandaşlığını alarak çalışma ve sosyal hayatını sürdürdüğü düşünülmemelidir.

Bir önceki bölümde bahsedilen Küreselleşme ekolünün ikinci ve bu tezde üzerinde durulacak olan “küresel sporcu göçü” başlığına gelindiğinde sporcuların Saskia Sassen'in (1998) deyimiyle “hareket halindeki insanların” (*people on the move*) büyük bir bölümünü oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Tıpkı yüksek vasıflı göçmenlerin becerilerin aktarılabilirliği ve uluslararası hareket kabiliyeti sayesinde küresel pazarda peşinden koşulan bir “mal” haline geldiğı (Nohl, v.d., 2011) görüşü gibi sporun küreselleşme ile birlikte hızlıca değişim geçirmesi ve artık alınıp satılan bir “emtia” (*commodity*) olarak değerlendirildiğı yönünde görüşler de mevcuttur (Grix, 2016, s. 11).

Sporcuların köken ülkesinden ayrılıp başka bir ülkede mesleğini sürdürmesi de yukarıda belirtilen hareketin içine dahil edilmektedir. Ancak sporcuların gidilen ülkede bulundukları hukuki statü, kişisel tercihleri ile beraber değişiklik göstermektedir. Kimileri o ülkenin vatandaşlığını alarak spor kariyerini sürdürmeyi tercih ederken kimileri ise sadece kulüp bazlı ilişkisini sürdürerek kariyerine devam etmektedir. Her iki durumda da gidilen destinasyonu seçmede birçok etken devreye girmektedir.

Küresel sporcu göçüne başlıca faktörler olarak kültürel yakınlık, dil avantajı, gönderen ve gidilen ülkedeki iktisadi ve siyasi durum, tarihsel sömürge bağları gösterilebilir (Emrence, 2005, s. 99). Tarihsel örneklerde de bu durumun yansımalarını görmek mümkündür. Türkiye’ye özellikle 1990’larda Türk kökenli toplulukların yer aldığı ülkelerden gelen sporcular bu kültürel yakınlık ve dil avantajına bir örnek iken, eski sömürge ülkelerden Büyük Britanya’ya olan göç ise tarihsel sömürge bağlarına işaret etmektedir. Öte yandan petrol kaynakları bakımından zengin olan bir ülke olan Bahreyn’in sporcu göçünde cazip bir destinasyon haline gelmesi de gidilen ülkedeki iktisadi duruma örnek teşkil etmektedir.

Bu tezin örnek ülkelerinin küresel sporcu göçündeki konumları kategorize edilmeden önce ülkelerin tarihsel olarak göç literatüründeki konumlarını görmek faydalı olacaktır. Örnek ülkelerden İngiltere, Kanada, Türkiye’yi kapsayan yüksek vasıflı göç üzerine Nohl ve arkadaşları (2011) tarafından yapılan çalışmada ülkelerin ayrılan özellikleri yüksek vasıflı göç politikalarına ve uygulamaları incelenerek tartışılmıştır. Ancak sporcu göçü özelinde değerlendirmeler yer almamaktadır.

Bu tezin dikkate aldığı bağlamda İngiltere’nin bir “göç ülkesi” (*country of immigration*) ve Kanada’nın “göçmenler ülkesi” (*nation of immigrants*) olarak sınıflandırılması (Czaika & de Haas, 2014; Hollifield, v.d., 2014; Akt. Jansen & Engbersen, 2017) söz konusu iken, Azerbaycan bu sınıflandırmada yer almayıp, “yeni bağımsız devlet” (*newly independent state*) olarak değerlendirilebilir. Türkiye ise mevcut konumu itibarıyla transit ülkeden göçte “hedef ülke” (IOM, 2016) konumuna geçmiş bir pozisyonadadır. Bu süreçte ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeyleri de dahil oldukları göç hareketlerinde önemli rol oynamaktadır. Ülkelerin gelişmişlik

düzeyleri ve nüfus büyüklüklerine paralel olarak sporculara sunulan imkanlar değişiklik göstermekte bunlar da sporcuların tercihlerini yönlendirmektedir.

Tablo 1.1. Örnek Ülkelerin Ayırışan Özellikleri

Ülkeler	Göç Tarihindeki Konumları	GSYF ⁶	Nüfus
Kanada	Göçmenler ülkesi	1.708.412	37,411,047
İngiltere	Göç ülkesi	2.816.775	67,530,172
Azerbaycan	Yeni bağımsız devlet	45.439	10,101,697
Türkiye	Transitten hedef ülke konumuna geçiş	766.757	83,429,045

Kaynak: UNCTAD, 2018 & IOM Turkey,2016

Tablo 1.1’de yer alan Azerbaycan için son yirmi yıldır hayatta kalma mücadelesi veren yeni bağımsız devlet konumundan “majör bölgesel enerji aktörü” konumuna geçiş yaptığı yönünde görüşler mevcuttur (BBC News, 2018). Bu tezde de Azerbaycan’ın tarihi göz önünde bulundurularak yeni bağımsız devlet statüsü üzerinden ele alınırken, ekonomik göstergeler dikkate alındığında ise “petrol zengini” ülke konumu üzerinden tahlil yapılacaktır. Türkiye için ise literatürde sıklıkla vurgulanmaya başlanan transit ülkeden hedef ülke konumuna geçiş durumunun küresel sporcu göçünü nasıl etkilediği tartışılacaktır. Nüfus büyüklüğü ülkelerin göç politikalarının düzenlenmesi ve özellikle de yüksek vasıflı göçünün belirleyicilerindendir.

1.3.1. Uluslararası Nitelikli İş Göçünün Bir Öznesi Olarak Sporcular

Uluslararası göç hareketlerinin nitelikli iş gücünü oluşturan sporcuların hareketi ekonomik ve siyasi faktörler temelli birçok araştırmanın konusu olmuştur.

⁶ Gayri Safi Yurt İçi Hasıla, UNCTAD, 2018, Amerikan Doları (USD) cinsinden.

Ekonomik temelli yapılan çalışmalar spor endüstrisi kavramı üzerinde şekillenmiştir. Neale (1964), Szymanski (2003), Siegfried ve Zimbalist (2010), Trudo (2015), Fizel ve Todd Jewell (2018) bunlardan bazılarıdır. Bu türden çalışmaların çoğunluğu ekonomi dergilerinde yayınlanmış, akademisyenler iktisadi bir perspektifle konuya yaklaşmışlardır. Spor-ekonomi ilişkisini en teorik düzeyde inceleyen Downward, Dawson ve Dejonghe'in analizi olmuştur. *Sports Economics: Theory, Evidence and Policy* (2009) adlı çalışmalarında emeğin icra edilmesinin spor yarışmalarını doğurduğunu⁷ ve bu piyasanın da görünenden çok daha rekabetçi olduğunu iktisadi gerekçelerle tartışmışlardır.

Uluslararası nitelikli iş gücünün göç hareketi incelendiğinde elit sporcuların diğer uluslararası nitelikli göçmenlerden farklı olarak onların hareketliliğini etkileyen göze çarpıcı bir unsurla karşılaştıkları görülür. Bu kurum, ulus-ötesi düzenleme kurullarıdır (Shachar, 2011, s. 2118). Bu kurullar ile hem Uluslararası Olimpiyat Komitesi hem de ulusal düzeyde her devletin hukuki ve sportif düzenlemeleri kastedilmektedir. Öte yandan diğer nitelikli işgücü grupları, örneğin talebin çok olduğu meslek gruplarında (doktorlar, mühendisler, avukatlar vb.) onları kabul eden ülkede çalışmak için bir reakkreditasyondan geçmeleri halinde süreç onlar için tamamlanmış olurken, sporcular için sürece duygusal, kültürel ve kişisel faktörler de eklenmektedir (a.e.). Burada sadece vatandaşlık değiştiren sporcular değil, yabancı olduğu bir yerel spor kulübüne transfer olan sporcuların karşılaştığı sosyal ve kültürel faktörler de dahil edilmektedir. Bu noktada spor kulüpleri yöneticileri ve antrenörlerinin sahip olduğu ulus ötesi bağlar da ön plana çıkmaktadır. Kişisel bazda kurulan ilişkiler (bunlara sponsorluk anlaşmaları da dahil olmak üzere) sporcuların vatandaşlık transferlerinde büyük ol oynamaktadır.

Jansen, Oonk ve Engbersen (2018) vatandaşlığın yetenek karşılığında ticari bir özne gibi alınıp satılmasını *jus talenti* (yetenek hakkı) olarak nitelendirmektedir. Yetenek sözcüğünün etimolojik olarak “beceri” ve “beşeri sermaye” anlamında günümüz küresel pazarında “vasıflı yabancı” (*highly skilled*) olarak yer ettiğine dikkat çekmişlerdir (Jansen v.d., 2018; Shachar ve Hirschl, 2014). Dünyada en büyük spor

⁷İngilizce: Exercise of labour creates the sports contest.

endüstrisine hizmet eden futbol branşı ise bu konuda akademisyenlerin daha çok ve görece daha erken bir tarihte ilgisini çekmiştir. Futboldaki uluslararası sporcu göçünün Bromberger (1994), Lanfranchi (1994), Mason (1994) ve Moorhouse (1994) tarafından çalışılması akademik ilgiyi arttırmış ve Magee ve Sugden (2002) ve Maguire (2004) gibi yakın dönem çalışmalara öncülük etmiştir. Bu ilginin futbolun daha büyük bir kitleyi içine almasından kaynaklandığını söylemek mümkündür. Örneğin Magee ve Sugden (2002) Bromberger ve Lanfranchi'den hareketle uluslararası emek göçünün ilk örneklerinin İngiltere ve kıta Avrupa arasında göç eden sporcular olduğunu öne sürerken Maguire (2004) bir zamanın kolonyal ülkelerinin ham madde kaynağı peşinde koşmaları gibi şimdi de yetenekli iş gücü kaynağı arayışında olduklarını iddia etmektedir. Ancak bu tezde futbol dışı amatör branşlardaki sporcu göçü ve vatandaşlık transferleri üzerinde durulacağından bu çalışmalardan sadece sağladıkları teorik zeminler modelinde faydalanacaktır. Futbolun dışarıda bırakılma nedeni FIFA kurallarının böylesi bir bireysel vatandaşlık değişikliği hareketliliğine izin vermeyecek yapıda olması nedeniyledir. FIFA Statülerin Uygulanmasını Düzenleyen Yönetmeliği'ne (FIFA Regulations Governing the Application of the Statutes, 2016) göre vatandaşlık transferi sadece A takım düzeyinde maça çıkmadan önce yapılan tercihlerde geçerli olurken, yeni vatandaşlığa geçilmesi durumunda beş yıl ikamet şartı, çifte vatandaşlık halinde ise ikinci vatandaşlığın seçilmesi durumunda iki yıl ikamet kuralı getirmektedir. Hareketliliği oldukça kısıtlayan bu kurallar nedeniyle futbolda vatandaşlık transferlerine diğer amatör branşlara göre daha seyrek rastlanmaktadır. Aynı zamanda futbol endüstrisinin kulüpler bazlı olması milli takımlarla başarı elde etme arzusunun önüne geçmektedir.

1.4. Sporda Temsilîyet: Ulus, Ulusal Kimlik ve Vatandaşlık

Bu başlıkta öncelikli olarak ulus kavramının tarihsel boyutunu da kapsayacak şekilde kavramsal olarak tanımlamalarına değinilecek, ardından spor içerisinde kurduğu bağlar ve söylemler incelenecektir. Vatandaşlık tanımlarına da bu başlıkta yer verilecek iken spor bağlamında değerlendirilmesi alt bölümlerde yer alacaktır.

Latince kökenli “doğmak” anlamına gelen “*nascere*” sözcüğünden türeyen, İngilizce “*nation*”, Türkçe “ulus” kavramı günümüz uluslararası literatüründe Oxford Üniversitesi Sözlüğü’nde yer alan şekliyle “belirli bir toprak parçası ya da ülke üzerinde yaşayan, ortak soy, tarih, kültür veya dili paylaşan geniş bir insan topluluğu” olarak tanımlanmıştır (Online Etymology Dictionary, 2020; Oxford University Press, 2020a). Türk Dil Kurumu (TDK) ise ulus sözcüğüne “millet” kelimesi ile eş anlamlı olarak yer vermiş ve kavramı çevrimiçi sözlüğünde (www.sozluk.gov.tr) aşağıdaki şekilde tanımlamıştır:

1. Çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu.
2. Belli bir sınır içinde yaşayan ve halk kültürüyle seçkin kültürünü yaratan insanların oluşturduğu siyasal toplum.

Siyaset bilimi literatüründe ise ulus kavramını inceleyen isimler Renan ve Gellner olmuştur. Renan’ın ulus tanımı için sıklıkla 11 Mart 1882 tarihli Sorbonne Konferansı metinlerine refere edilir. Bu metinde Renan, ulus için yapılan tanımlamada o dönemde ulus ve ırk fikirlerinin birbiri ile karıştırıldığını tarihsel örneklerle detaylı açıklamıştır. Renan’a göre ulus “tarihin çeşitli karmaşaları sonucu oluşan manevi bir ilke” (*a spiritual principle*) anlamına gelmektedir. Bu manevi ilkeyi bir aileye benzetirken mevcut otoriteye belirlenmemiş olması da önemli bir özelliği olarak belirtmektedir. Bu manevi ilkenin oluşumuna nelerin yeterli gelmeyeceği sorusuna ise; ırk, dil, çıkarlar, dini bağlılık, coğrafya ve askeri gereklilikleri gösterir (Renan, 1882). Renan’a göre bu manevi ilkeyi oluşturan yalnız iki unsur vardır: geçmiş ve gelecek. İlki sahip olunan ortak zengin anılar bütünüdür, ikincisi ise birlikte yaşama ve toplu olarak içinde bulunduğu mirasa yatırım yapma arzusudur.

Gellner (1983) da ‘ulus’u yine unsur üzerinden açıklar. Bunlar;

1. İki insan [orijinal metinde *men*] eğer sadece aynı kültürü paylaşıyorsa (bu kültürün davranış, iletişim, birliktelik, fikirler ve işaretler bütünü olması gerekir) aynı ulustandır.
2. İki insan eğer birbirini aynı ulusa ait olarak tanıyabiliyorsa aynı ulustandır. Diğer bir ifadeyle uluslar insanları yaratır, uluslar da insanların inanç, bağlılık ve dayanışmaları

sonucu oluşmuştur. Belli bir kategorideki insanlar (örneğin, belirli bir toprak üzerinde yaşayanlar, aynı dili konuşanlar) eğer belirlenmiş ortak haklarını ve paylaştıkları üyelikten doğan birbirine karşı sorumluluklarını kesin bir biçimde tanırsa ulus olurlar. Bu tanıma onları ulusa dönüştürür. (Gellner, 1983, s. 7)

Anderson (1983) ise ulusun “hayali bir politik topluluk⁸” olduğunu ve bu hayalin tabiatı gereği hem sınırlı hem de egemen özellikler taşıdığını ileri sürer. Ulusun hayal edilerek kurulmuş olmasının nedeni en küçük ulusların bile ulusun diğer ortak üyelerini tanımamasının, onlarla buluşmasının hatta onlar hakkında bilgi sahibi olmasının mümkün olmadığıdır. Sadece her birinin kafasında topluluklarına dair oluşmuş bir “imaj” yer alır. Ulusun “sınırlı” olması ise diğer uluslara uzan sonu sınırları vardır. Ancak hiçbir ulus kendini insan ırkıyla sınırlı tutmaz, bir kutsiyet atfeder (Anderson, 1983, s. 7). Ulus egemendir, çünkü ulus konsepti hiyerarşilerin değiştiği Aydınlanma ve Devrimler çağında doğmuştur. Son olarak ise “topluluk” olması ise ulusun derin ve yatay bir yoldaşlık algısına dayanmasından gelmektedir. Bu aynı zamanda bir kardeşliktir ve uğruna ölmeye razı olunacak sınırlı hayalleri de beraberinde getirir (a.e.).

Ulusal kimlik ise Oxford Üniversitesi Sözlüğü’ne göre “birbirine bağlı bir bütün olarak ayırt edici gelenekler, kültür ve dil ile temsil edilen ulus bilinci” (*sense of nation*). dir (Oxford University Press, 2020b). Anthony Smith ‘ulus’u tarihi bir toprak parçasını, tarihsel anıları, kitlesel bir kamu kültürünü, ortak ekonomiyi, ortak yasal hakları ve sorumlulukları paylaşan adı konulmuş bir insan topluluğu olarak tanımlarken, ulusal kimliğin olması için gereken temel unsurları da şu şekilde sıralar:

- Tarihi bir toprak parçası ya da anavatan,
- Ortak mitler ve tarihsel anılar,
- Ortak, kitlesel bir kamu kültürü,
- Ortak yasal haklar ve her üye için sorumluluklar,
- Üyeleri için teritoryal hareketliliği içeren bir ortak ekonomi (Smith, 1991, s. 14).

⁸ Türkçe literatürde “hayali cemaatler” ifadesi ile de yer almaktadır.

Ancak Smith’ e göre ulusal kimlik yine de çok daha karmaşık bir ilişkiler bütünü kapsar. Bugün gelinen nokta ise ulusal aidiyetin, modern sosyal kimliklerin merkezi formunu oluşturduğu (Piller, 2001, s. 260) yönündedir.

Bu kavramların doğurduğu ve hem aidiyet hem de statü içeren diğer bir kavram da “vatandaşlık”tır. Vatandaşlık kavramının tarihsel tanımlamasında Aristo’nun kamusal alandaki (*public realm*) erdemli, etkin ve siyasi bir varlık olan ve sadece az sayıda erkekten oluşan bir topluluk tanımı ilk olarak karşımıza çıkmaktadır (Bellamy, 2008, s. 31). Latince bir sözcük olan “*civitas*” tan türeyen “*citizen*”, kadınlar ve köleler hariç bir kentte yaşayan nüfusu tanımlamaktaydı. Başlarda bir kente aidiyeti içeren bu statü modern ulus devletle birlikte tüm ülke sınırlarını kapsayan ve eşit dağılan bir statü haline gelmeye başlar.

Türkçe’de “yurttaş” kelimesiyle eş anlamlı kabul edilen “vatandaş” sözcüğü TDK tarafından “yurtları veya yurt duyguları bir olanlardan her biri” şeklinde tanımlanmıştır. Buradaki “duygu” vurgusu ulus olmaktan gelen ortak hissiyatı içermesi nedeniyledir. Hukuki bir tanımlama ise vatandaşlığı “devletlerin tek taraflı egemenlik haklarını kullanarak koşullarını ve hükümlerini saptadığı bir hukuki statüyü gerçekleştiren fert ile kendisi arasında kurduğu bir yasal bir bağ” (Dağ, 2004, s. 86) olarak açıklar. Uluslararası Adalet Divanı (1955) da vatandaşlığı (orijinal metinde *nationality*) “karşılıklı haklar ve yükümlülüklerin varlığıyla birlikte gerçek bir varlık, çıkar, duygu ilişkisi içerişimde, bağlılığa dayalı bir sosyal olgu temelinde bir yasal bağ” olarak açıklar. İki tanım da statüye ve yasal bağlara odaklanmaktadır. Göç perspektifli bir bakış açısıyla da Uluslararası Göç Örgütü (IOM, 2013) vatandaş sözcüğünü “doğum veya vatandaşlığa alınma yoluyla siyasi bir topluluğun mensubu olan, topluluğa bağlılık borcu olan ve bütün medeni ve siyasi haklar ile korumadan yararlanabilen kişi” ve “belirli bir devletin tabiiyetinden yararlanan kişi” şeklinde tanımlamıştır.

Siyaset bilimi literatüründe ise konuya ilişkin çeşitli tanımlamalar ve sınıflandırmalar yer almaktadır. Örneğin, Turner, vatandaşlığı bireylere formel ve yasal bir kimlik veren “haklar ve görevler bütünü” (1997, s. 5) olarak görmektedir. Brubaker (1990) vatandaşlığı altı boyuta ayırarak ele alır (s. 380). Bu altı boyut

eşitlikçi, kutsal, ulus üyeliğine dayalı, demokratik, özgün ve sosyal sonuçları olan bir yapıyı işaret eder. Bauböck (1999) ise “haklar”, “pratikler” ve “üyelik” olmak üzere üç ana boyutta vatandaşlığı inceler. Benzer şekilde Joppke (2007) de vatandaşlığı “statü”, “haklar” ve “kimlik” olmak üzere üç boyutta ele alır. İki düşünürün de üyelik ve statü boyutları benzerlik gösterse de vatandaşlığın kimlik boyutu sosyolojik anlamlar da içermektedir. Siyaset bilimci Saskia Sassen ise vatandaşlığı birey ve yönetim⁹ arasındaki yasal ilişki olarak tanımlamaktadır (2002, s. 278).

Bellamy vatandaşlığın “üyelik” boyutunu ön plana çıkararak onu vatandaşlığın “kalbinde” yatan unsur olarak görür (2008, s. 52). Vatandaşlık statüsünün bireylere belirli bir grubun üyelerinin faydalanabildiği haklar bütünü olarak tanımlarken golf kulübü örneğini verir. Özel bir golf kulübü üyeliğine benzettiği vatandaşlıkta, kulübün üyesi olmayanların ondan faydalanamadığı gibi vatandaş olmayanların da birtakım haklardan mahrum kaldığına/erişemediğine dikkat çeker.

Bu tezde son tanımda kullanılan haklar, pratikler ve üyelik boyutlarına odaklanıp sporcular üzerinden değerlendirmelerde bulunulacaktır. Özellikle “üyelik” statüsünden kaynaklı unsurlar sporda uluslararası temsilde sıkça karşımıza çıkacaktır.

1.4.1. Ulusal Kimlik ve Spor İlişkisi

Ulus ve ulusal kimliğin oluşumunun tarihsel gelişimine bakıldığında birtakım unsurların bir araya gelmesi sonucu şekillenen bir bütün görülmektedir. Bu unsurlar genellikle ortak dil, coğrafya, kültür, din ve tarih gibi öğeleri içermektedir. Birçok teorisyen ulusal kimliğin oluşumunu aynı zamanda dışarıyla temasa geçilmesine dayandırmaktadır. Edmund ve Turner (2001) bu noktada ulusal kimliği “çift taraflı bir ilişki” olarak tanımlamaktadır. Bu ilişkinin hem iç ve hem dış unsurlara sahip olduğu vurgulanır. İç unsurlar ortak kültür ve belirli bir toprak parçasını içermektedir (Edmund & Turner, 2001, s. 91). Bununla beraber bu unsurların değer kazanıp anlamlı hale gelebilmesi için “dış faktörlerle ve diğer topluluklarla karşılaşılması” (A.e) gerekmektedir. Bu karşılaşmalardan çeşitli anlamlar üretilmektedir. Malcolm (2009)

⁹ Orijinal metinde “polity” ifadesi kullanılmaktadır.

insanların ulusal kimlikleri sosyal dünyayı “biz” ve “onlar” olarak organize etmede kavramsal araçlar olarak kullanıldığına dikkat çeker. Benzer şekilde Hacısalıhoğlu (2012, s. 178) da öteki ile temas ederek kolektif bir kimlik kazanan bireysel kimliklerin birey, ulus ve devlet arasında bir birlik yaratıp toplumun homojenleştirildiğine vurgu yapar.

Öteki üzerinden tanımlanan ulusal kimliğin bu karşılaşmalarda kendini yeniden inşa etmek için bir çaba içerisinde olduğu görülmektedir. Bununla beraber her karşılaşma ve temsilde farklı anlamların ön plana çıkıp, bir anlamın diğerine üstün geldiği kimlik söylemleri de üretilmektedir. Bu açıdan sporun ulusal kimliğin temsilinde üstlendiği rol her ülkenin kendi ulusal kimlik tanımlamalarıyla da farklı anlamlar kazanmaktadır. Bir sonraki aşamada milliyetçilik ile de ilişki kurulduğu görülür. Sporun da bir obje olarak milliyetçiliği temsil ve teşvik eden bir araç olduğu rolü (Şahin, Yenel & Çolakoğlu, 2010) de uluslararası karşılaşmalarda anlam kazanmaktadır.

Hobsbawm (1983, s. 299) 19. yüzyılın sonuna doğru sporun en önemli yeni sosyal pratiklerden biri olduğuna ve özel ulusal sporların seçimi ya da icadı yoluyla ulusal identifikasyon (kimlik) oluşumunu sağladığına dikkat çeker. Milliyetçilik hareketinin hızlandığı 19. yüzyılda sporun da bu yeni oluşan kimlikler içerisinde yer alması olağandır. Maguire da Hobsbawm’ın çıkış noktasından hareketle ulusal kimliği ve egemenliği sembolize eden bayrak, marş ve amblem gibi sembollerin bu dönemde kullanımın önem kazanmaya başladığının altını çizer ve “spor pratiklerinin başkaları ile rekabet eden ulusal kendi kendini savunma (*self-assertion*) alanları” olduğunu vurgular (1994, s. 410, 411). Bu noktada her ulusun kendi kimliğinin bir parçası görme eğiliminde olduğu ulusal sporlar öne çıkmaya başlar. Ulus devletleşme sürecinde de bu etkiden bahsedilir. Iorwerth, Hardman ve Jones (2014) ulusal sporların bu yüzden ulusal kimlik, ulusal kültür, ulusal ekonomi ve en önemlisi olarak ulus devleti yansıttığını (s. 327) söyler.

Her devletin tarihsel bağlarla temellendirdiği ve geleneksel anlatılarında ilişki kurduğu ulusal sporlar bulunmaktadır. Örneğin bu Türkiye ve Azerbaycan örneğinde güreş iken, Kanada için lakros ve buz hokeyidir. Ülkelerin bu sporlarla kurduğu tarihsel ve kültürel bağlar her bölümün kendi alt bölümünde ele alınmıştır. Bu

sporların naturalize sporcular konusunu etkilediği örnekler her ülke özelinde incelenmiştir.

1.4.2. Vatandaşlık Üzerinden Sporda Uluslararası Prestij ve “Bizlik” Duygusu

Ulusal değerlerin spordaki temsili uluslararası arenalarda (Dünya şampiyonaları, Olimpiyatlar vb.) ulusların ortak değerlerini, kültürlerini inançlarını, geleneklerini, ahlaki erdemlerini, tarihini yücelten imajlarla yansıtılan bir bütün olarak gösterilir. Bourdieu’ya (2014) göre, ulusal marşlar, ulusal bayraklar, ulusal okullar, müzeler, ulusal orkestralar, olimpiyatlar devlet sponsorlu “ulusal duygular fabrikası”nın bir ürünüdürler (Akt. Posocco, 2018, s. 41). Yansıtılan bu yoğun değerler “millet olmanın yarattığı ortaklık” (*shared senses of nation-hood*) (Topic & Coakley, 2010, s. 372) olarak görülebilirken, aynı zamanda bir ulusun diğer ulus üzerinde hegemonik güç kurma çabasının bir göstergesi olarak da okunabilir. Bu güç-ulus-başarı üçgeni ve hegemonya arzusu “bizlik duygusu” (*sense of we-ness*) (Smith, 1991; Ferrara, 2005; Maguire, v.d., 2009) şeklinde adını bulur. Tomlinson ve Young (2006) özellikle Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) ve FIFA gibi kurumların kurulması ve spor organizasyonların gelişmesi ulusal gurur ve prestij için bir platform yarattığına dikkat çeker. Tüm bu öğelerin birlikteliği sporun vatandaşlık temelinde tartışma ve keşiflere açık bir bağlam (Houlihan, 1997, s. 121) sağladığını ortaya koymaktadır.

Grix ve Carmichael’ın deyimiyle “iyi hissetme faktörü” (*feelgood factor*¹⁰) ve uluslararası prestij devletleri cezbetmektedir (Grix & Carmicheal, 2012, s. 78). Kendini iyi hissetme faktörü kavramının devletler tarafından kullanım şekline Birleşik Krallık Kabine Ofisi’nin (*Cabinet Office*) 2002 yılında yayınladığı Dijital, Kültür, Medya ve Spor Dairesi ile Strateji Dairesi’nin hazırladığı “Oyun Planı” (Game Plan: A strategy for delivering Government’s sport and physical activity objectives) isimli ortak raporunda görmek mümkündür. Raporda bu faktörün tanımı şu şekilde yapılmaktadır: “Bir olay nedeniyle toplumun tamamında meydana gelen öföri hissi”

¹⁰ Kavram kimi yayınlarda “feel-good factor” şeklinde “-“ ile yazılmaktadır. Bakınız: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/feel-good-factor>

(*sense of euphoria*). Bu durum güçlü ekonomik göstergeler (Örn. güvenilir borsa), tarihsel bir an (Örn. Aya adım atma), ya da ulusal bir kutlama sayesinde ortaya çıkabilir. Milli takımlar ya da milli sporcular zaferle sonuçlanan ya da beklenenin çok üstünde performans gösterdiklerinde *feelgood* faktörünün oraya çıkmasına öncülük etmiş olurlar” (Cabinet Office, 2002, s. 62). Ulusal gurur iyi hissetme faktörü ile yakından ilişkilidir. Eğer ulusal takımlar iyi bir performans sergilemişlerse ulusun gurur duygularını tetiklemesi beklenen bir şeydir. Bu durumun ulusal kimlik üzerine etkisi sosyal içermeyi ve ülkenin birliğini zenginleştirmekle beraber, performanslar zayıf olduğunda, milliyetçilik, şovenizm ve şiddet içeren çatışmaları ortaya çıkarması da muhtemeldir (Cabinet Office, 2002, s. 63). Dolayısıyla, iyi hissetme faktörünün tamamen ulusla kimlik inşasında kullanılması birtakım negatif sonuçlar doğurabileceğinden ötürü risk taşımaktadır.

Bütün itibariyle, ulusal kimlik ve gurur ülkenin imajına olumlu etki faktörlerinin dikkate alındığı, daha fazla başarıya ve ulusal gurura odaklı böyle bir yapıda, olimpiyatlarda ve uluslararası şampiyonalarda daha çok başarı elde etmek için ülkelerin fazlasıyla yatırım yapması normaldir (Van Hilvoorde, Elling & Stokvis, 2010). Diğer ülkelerden “en iyi” sporcuları transfer etmek de bunlardan birisidir. Ancak “ulus”u temsil edecek kişilerin o “ulusun dışından” kişiler olması temsil sorununu beraberinde getirmektedir. Bu soruna gerekçe olarak, Heinemann (1997) bir ülkedeki ulusal spor kültürünün ulusal kimlik mücadelesi ile ilişkili olduğunu ve bunun da ulus inşasının bir parçası olduğunu söyler. Ancak bu durum her ülkenin kendi ulus inşası sürecinde belirlediği ve içini doldurduğu değerler ile ne bağlı olduğu ile değişkenlik gösterebilir. Tezin konusu olan dört ülkenin de bu konuda birbirlerinden farklı özellikler gösterdiği ilerleyen bölümlerde bu bağlar üzerinden incelenecektir.

1.5. Sporda Vatandaşlık Transferleri

Sporcuların köken ülkesi dışında bir ülkeyi olimpiik düzeyde temsil edebilmesinin birtakım evrensel kurallar bulunmaktadır. Olimpiik düzeyde bu kurallar Uluslararası Olimpiyat Komitesi (*International Olympic Committee-IOC*) tarafından düzenlenir. Hem sporcular hem de devletler açısından düşünüldüğünde, elde edilmesi

istenen en üst hedef olimpiyat başarısı elde etmektir. Birçok sporcunun da bu nedenle vatandaşlık değiştirdiğini söylemek mümkündür.

IOC Olimpiyat Şartı'nın (*Olympic Charter*) 41. maddesi sporda vatandaşlık transferleri durumunu şu şekilde düzenlemektedir:

(1) Aynı anda iki ya da ikiden fazla ülkenin vatandaşı olan sporcular bu ülkelerden seçtiği birini temsil edebilir. Ancak, bir ülkeyi Olimpiyatlarda, kıta veya bölge oyunlarında ya da ilgili uluslararası federasyon tarafından tanınan dünya şampiyonası ve/veya bölge şampiyonalarında temsil ettikten sonra aşağıdaki paragraf 2'de belirtilen vatandaşlığını değiştirmiş ya da yeni bir vatandaşlık almış kişilerin uymasını gereken şartları yerine getirmedikçe diğer bir ülkeyi temsil edemeyebilir.

(2) Bir ülkeyi Olimpiyatlarda, kıta veya bölge oyunlarında ya da ilgili uluslararası federasyon tarafından tanınan dünya ve/veya bölge oyunlarında temsil etmiş ve vatandaşlığını değiştirmiş ya da yeni bir vatandaşlık edinmiş sporcu Olimpiyatlarda yeni ülkesini temsil edebilmesi için eski ülkesini temsil ettiği son tarih üzerinden üç yıl geçmelidir. Bu süre ulusal olimpiyat komitelerinin anlaşması ve ilgili uluslararası federasyonun onayıyla IOC Yönetim Kurulu tarafından her vakanın kendi şartları dikkate alınarak azaltılabilir ya da iptal edilebilir. (IOC, 2015)

İkinci paragrafta belirtilen “ulusal olimpiyat komitelerinin karşılıklı anlaşmaya varması” kuralı kimi ülkeler ve dönemlerde sıkıntı unsuru olmuştur. Türkiye örneğindeki Naim Süleymanoğlu vakasında Bulgaristan ile Türkiye arasında bu durumun bir süre gerginlik yarattığı bilinmektedir. Öte yandan “her vakanın kendi şartları dikkate alınarak” karara varılacağı ifadesi birçok sporcunun vatandaşlığını değiştirmesinden kısa bir süre sonra Olimpiyatlarda mücadele etme hakkına sahip olmasını doğurmuştur. Yine Türkiye’den örneklere bakılacak olursa 2014 yılında Türk vatandaşlığına geçen Ukrayna kökenli yüzücü Viktoriya Zeynep Güneş bu opsiyon sayesinde 2016 Rio Olimpiyatlarında Türkiye’yi temsilen katılabilmişken, Türk vatandaşlığına 2011 yılında geçen Azerbaycan kökenli atlet Ramil Guliyev Azerbaycan makamları ile anlaşmaya varılamaması üzerine Türkiye’yi temsilen yarışabilmesi için 3 yıl beklemek zorunda kalmıştır.

Bu tezde tarihsel verilere dayanarak olimpiyatlarda yabancı doğumlu sporcu ile katılıma bakılacak olsa da naturalize sporcularla temsilin sadece olimpik düzeydeki

yansımalarına değil, bütün ulusal ve uluslararası turnuvalardaki temsillerinin yarattığı tartışmalar incelenecektir.

Vatandaşlık değişimlerinin spordaki yansımalarının ele alınmasına farklı bağlamlarda değinilse de konunun en kapsamlı ele alınması Ayelet Shachar'ın çalışmalarıyla görünürlük kazanmıştır. Shachar ileri sürdüğü tezinde sportif yeteneğin vatandaşlık yolu ile satın alınan bir özne olduğunu ileri sürmüştür. *Picking Winners: Olympic Citizenship and the Global Race for Talent* (2011) adlı çalışmasında olimpik temsillerin vatandaşlıkla olan ilişkisini incelemiştir. Shachar bu ilişkiyi üç unsur üzerinden kurgulamıştır. Bu sistemde i) sporcular, ii) kabul eden ulus (*recruiting nation*) ve iii) kaynak ülke yer almaktadır (Shachar, 2011, s. 2121-2129). Elit sporcular bireysel tercih ve hareketlilik özgürlükleri doğrultusunda bu seçimi yaparken yeteneklerin küresel yarışını (*global race for talent*) arttırmaktadırlar. Sporcular köken ülkeleri ve gittikleri ülkelerdeki kanuni düzenlemelere göre önceki vatandaşlıklarından çıkmaları gerekebilmektedir. Kabul eden ülke ise Shachar'ın tabiriyle “işe alan” pozisyonda olduğundan sporcudan kısa vadede beklentilerini gerçekleştirmesini beklemektedir. Kaynak ülkelere gelindiğinde ise, olimpik düzeyde bir sporcu yetiştirmek için yapılan yatırımların önemi dikkati çekmektedir. Ancak bu yatırımlar kaynak ülkenin gelişmişlik düzeyi ile de yakından ilgilidir. Afrika örneğinden yola çıkılarak küçük ve fakir ülkelerin sporcularının daha refah ve başarıya aç ülkelere göç etmesi bu transferlerin “ham ve metalaşmış” halini oluşturduğu söylenebilir (Shachar, 2011, s. 2126). Bu durum birçok ülke tarafından eleştirilmiş Fanvel Viriri bu transferler için “yoksulluk oyunları” (*poverty game*) benzetmesi yapmıştır (Akt. Shachar, 2011, s. 2126).

De Groot (2006) ise “sportif vatandaşlık” (*sporting nationality*) kavramı üzerinden bu türden bir vatandaşlık ediniminin sporda adaletsizliklere yol açtığını hukuki gerekçelerle tartışmıştır. Buna ek olarak konunun hukuki zeminde her olimpik branş için ayrı ayrı derinlemesine incelenmesi Anna Sabrina Wollmann tarafından *Nationality Requirements in Olympic Sports* (2016) isimli doktora tezi çalışmasında yapılmıştır. Olimpiyatları milliyetçiliğin “yeniden üretildiği bir alan” (*as a fertile ground*) olarak tanımlayan Hodler (2009) ise sporda temsiliyetin ulusal kimliğin neresinde durduğunu olimpik yüzücüler üzerinden çalışmıştır. Hodler bu incelemesini

yaparken Benedict Anderson'un hayali cemaatler kavramının ulus tasarımı (*notion of the nation*) ve Stuart Hall'ın ulusal kimliğin nasıl deneyimlendiği açıklayan kimlik kavramlarından faydalanmıştır.

Reiche ve Tınaz (2019) ise Türkiye ve Katar örneklerinde yabancı sporcuların vatandaşlığa kabul politikalarını incelemişlerdir. Bu çalışmalarında 2016 Rio Olimpiyatlarında Türkiye ve Katar'ı temsil eden sporcuların köken ülkeleri ve olimpiyatlarda kazanılan madalyalar üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır. Türkiye ve Katar ülkesinin sporda vatandaşlık transferlerinin bir hedef ülkesi olduğu karşılaştırıldığında en göze çarpanın Katar'ın petrol zengini bir ülke olarak daha refah düzeyi yüksek imkanlar sağlaması örnek gösterilmiştir.

1.5.1. Sporda Vatandaşlık Transferlerinin Motivasyonları

İş gücünün göç etmesi şeklinde yorumlanan (Horowitz & McDaniel, 2015, s. 20) sporcuların vatandaşlığını değiştirmesi ve başka ülkeleri temsil etmeyi seçmesi beraberinde birtakım belirleyicileri getirmektedir. Genel hatlarıyla sporcuların başka bir ülkeyi temsil etmeyi seçmesinin ardında yatan çeşitli motivasyonların başlıcaları şu şekilde sıralanabilir:

- a) Köken ülkedeki yetersiz fiziki/maddi imkanlar,
- b) Köken ülkedeki mevcut kalifiye olimpiik sporcuların varlığı ve sporcunun olimpiyatlara katılmasının mümkün olmaması,
- c) Siyasi nedenler,
- d) Kişisel nedenler (evlilik, çifte vatandaşlığa bağlı tercihler, vb.)

Sporcuların vatandaşlık transferlerinde bu motivasyonların ayrı ayrı değerlendirilmesi mümkün olduğu gibi birden çok nedenin bir arada geçerli olduğu durumlar da mevcuttur. Örneğin, dünyanın en başarılı yarış kızağı sporcuları arasında gösterilen Jamaika kökenli Lascelles Brown Kanada vatandaşlığına geçme nedenini hem Jamaika'daki yetersiz imkanlara hem de bir Kanada vatandaşı ile evlenmesi şeklinde açıklamaktadır (Evans, 2014).

Sporda vatandaşlık transferleri üzerine genel bir yargıya varılacak olursa ilk iki nedenin diğerlerine göre daha baskın olduğu göze çarpmaktadır. Köken ülkedeki yetersiz imkanların varlığı en çok Afrika'dan gelen göçü işaret etmektedir. Bale ve Sang (1996) bu durumun Kenya'daki atletlerin küresel sporcu göçünün önemli bir bölümünü oluşturduğunu incelemişlerdir. Andreff (2006) bu türden göçü “*muscle-drain*” (kas göçü) olarak tanımlayarak üçüncü dünya ülkelerindeki yetenekli sporcuların gelişmiş ülkelere göçüne dikkat çekmiştir. Bunun nedenini ise geliştirmekte olan ülkeler ve köken ülkeleri arasındaki maaş uçurumuna (*wage gap*) bağlamaktadır (Andreff, 2006, s. 312). Bu göçler geliştirmekte olan ülkelerin yetenekli sporcularını kaybettiklerinden uluslararası turnuvalarda zayıf performans sergilemelerine neden olmaktadır.

Spor geleneğinin köklü ve rekabet yüksek olduğu ülkelerdeki sporcular milli takımda yer alabilmek ve olimpiyatlarda yarışabilmek için kıyasıya bir mücadele içine girmektedir. Rusya kökenli kadın güreşçi Elif Jale Yeşilirmak da bu nedenlerle Türk vatandaşlığına geçen sporculardandır. Yeşilirmak bu kararını şu sözlerle açıklamıştır:

“En büyük isteğim, olimpiyatlarda güreşmekti. Ülkem Rusya'nın takımında bu pek de mümkün görünmüyordu. Milli takıma aday çok isim vardı ve çekişme büyüktü. Ben de kalan seçenekleri değerlendirdim. Türkiye en mantıklısıydı. Bunun iki sebebi var: Birincisi Türkiye'ye ve Türklere olan sevgim, ikincisi de olimpiyatlarda güreşebilecek olmam.” (Hasanoğlu, 2014)

Siyasi nedenlerle göç ve vatandaşlık transferlerindeki nedenlerin başında iltica ve ülkelerde çeşitli nedenlerle meydana gelen istikrarsızlıklar gelmektedir. Örneğin Etiyopyalı atlet Feyisa Lilesa 2016 Rio Olimpiyatları sırasında ait olduğu Oromo kabilesini ülkesinde yaşanan sorunlar çerçevesinde desteklemek amacıyla protesto (destek isteyen kol işareti yaparak) gerçekleştirmiş ve ardından iltica başvurusunda bulunmuştur (Burke, 2016; Davison, 2016). 2014 yılında Rusya'nın Ukrayna'ya askeri müdahalesi nedeniyle 17 yaşında ailesiyle birlikte köken ülkesi Ukrayna'dan Türkiye'ye göç eden yüzücü Viktoriya Zeynep Güneş de diğer bir örnektir. Güneş ve ailesi Türkiye'ye geliş motivasyonlarını şöyle açıklamışlardır:

“Ruslar geldiğinde Yalta’daydık ve çok korkmuştuk. Hemen eşyalarımızı toplamak için evimizin olduğu Poltova’ya döndük. Oradan da Kiev üzerinden İstanbul’a geçtik. Bütün bunlar 3 günde oldu. Türk vatandaşı olmayı hiç düşünmemiştik. Türkiye’yi sadece bir tatil destinasyonu olarak görüyorduk. Rusya düşmandı, Mısır bize göre değildi. Ama İstanbul bizim için en güzel seçenektir.” (Haber7, 2014)

Evlilik ve çifte vatandaşlık sahibi olma durumundaki ülke temsili değişikliklerine örnek olarak ABD’li sporcu Donald Sanford’un İsraili Danielle Dekel ile evlenmesinin ardından İsrail vatandaşlığına geçmesi ve İsrail adına yarışlara katılması gösterilebilir. Doğuştan çifte vatandaşlık sahibi olanlara örnek ise atlet Julia Bleasdale verilebilir. Bleasdale İngiltere’yi bırakıp Almanya’yı temsil etme nedenini şu sözlerle açıklamaktadır:

“Benim kuşağımdaki milyonlarca kişi gibi ben de karma bir kalıtıma sahibim. Annem güney Almanya soyundan, babam ise hem İngiliz hem de yarı Alman. Bu yüzden bütün yaşamım boyunca çifte vatandaşlık sahibi oldum. Herkesin hayatında büyük çapta kararlar aldığı anlar olur. Bu da benim için öyle oldu. Şimdi aile ağacımın diğer tarafına şükranlarımı sunma, Almanya’yı temsil etme zamanı.” (Athletics Weekly, 2016)

Öte yandan yabancı sporcunun yeni ülkesinde kabulü hem bir beklentiyi hem de bir derece huzursuzluğu beraberinde getirmektedir. Yabancı sporcuyla vatandaşlığa alan ülke olimpiyat ve uluslararası turnuvalardaki hedeflerine ulaşmayı, ülkesinin daha “güçlü” imajlarla temsil edilmesini istemekte ve “yeni” sporcuların ülkedeki diğer milli sporcular için rol model yaratacağını düşünmektedir. Ancak ulusal kimliğin temsili konusunda tartışmalar da bu noktada alevlenmektedir.

Sporcular ise kendilerini bu sürece yönlendiren olumsuz durumları aşmak ve başarılı olmak isterken, kabul eden ülke ise uluslararası alanda kendini göstermek ve ulusal bir gurur duymak istemektedir. Ancak ülkenin gücünü sergilemeye yönelik bu duruş vatandaşlığın tarihsel bağlarını içermediği ve çoğu zaman yeni (sporcu) vatandaş toplum ve ülkenin değerleri ile gerekli bağı kuramadığı için sorunlu bir yapıda olmaktadır. Bu yapıyı Bauböck’ün (1999) vatandaşlığın kavramları ve boyutlarını “inceden kalına” şeklinde kategorileştirdiği Tablo 1.2’deki “pasif vatandaşlığa” benzetmek mümkündür.

Tablo 1.2. Vatandaşlığın Kavramları ve Boyutları

BOYUTLAR	KAVRAMLAR		
	ince		kalın
	yasal pozitivizm Liberteryанизм	sivil cumhuriyetçilik	milliyetçilik komüniteryанизм
Üyelik	yasal statü	politik kimlik	kültürel kimlik
Haklar	negatif özgürlükler	zorunluluk olarak haklar	ahlaki görevler
Pratikler	pasif vatandaşlık	sivil erdemler	kahramanlık erdemleri

Kaynak: Bauböck, 1999, s. 4.

Tablo 1.2’nin en son sütununda yer alan özelliklerin eğer vatandaşlık transferi gerçekleştiren sporcu tercihini o ülkenin sağladığı fiziki imkanlar/ticari kaygılar ya da olimpiyatlarda mücadele edebilme motivasyonu ile yapmış ise görüldüğü söylenebilir.

Bauböck’ün “ince kavramlar” olarak nitelediği bu bölümde vatandaşın üyeliği yasal statüde sınırlı, hakları negatif özgürlükleri kapsayacak şekilde ve vatandaşlık pratikleri de pasif bir tutum izlemektedir. Örneğin Türkiye özelinde bu durum 2012 yılında TBMM’de 2013 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Tasarı Görüşmeleri sırasında CHP Milletvekili Musa Çam’ın ileri sürdüğü gerekçelerde gözlemlenebilir. Naturalize (devşirme) sporcular üzerinden spor yönetiminin eleştirildiği oturumda Çam, “devşirme sporcuların çok büyük bir bölümünün ülkede bile yaşamadığını, sadece yarışmalarda ay yıldızlı formayı giyerek yarışma alanlarında çıkmakta olduğunu ve bu durumun gençliğin önünü açıcı bir çözüm olmadığını” dile getirmiştir¹¹. Vatandaşlığın bu türden bir üyelik, hak ve pratikler şeklinde icra edilişi Bauböck’ün ince diye tanımladığı kategoriye örnek gösterilebilir. Ancak yine de genel haliyle vatandaşlık değiştiren tüm sporcuların “ince” kategoride yer aldığını söylemek doğru olmayacaktır. Türkiye örneği ölçeğinde yapılan mülakat değerlendirmelerinde

¹¹ TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı, 2013 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Tasarı ile 2011 Yılı Merkezi Yönetim Kesinhesap Kanunu Tasarısı Plan ve Bütçe Komisyonu Görüşme Tutanakları,15.11.2012

de görüleceği üzere Tablo 1.2'nin “kalın” tarafında yer alan kategoride vatandaşlık pratiklerini gerçekleştiren naturalize sporculara da rastlamak mümkün olacaktır.

1.6. Metodoloji ve Veri Toplama Teknikleri

Sporda göç hareketlerini ve uluslararası temsil düzeyini ölçmede bugüne kadar yapılan çalışmalar (Horowitz, McDaniel, 2015; Jansen, Engbersen, 2017; Jansen, Oonk, Engbersen, 2018; Jansen 2018; Reiche & Tınaz, 2019) olimpiyatlara ülke dışı doğumlu (yabancı doğumlu) (*foreign-born*) sporcularla katılım oranına bakmıştır. Bu çalışmalar kaynak olarak ise bağımsız bir olimpiik veri tabanı olan Sports Reference LLC (www.sports-reference.com/olympics/) web sitesindeki olimpiyatlara katılmış sporcuların biyolojik bilgilerini kullanmışlardır. Bu durum gerek devletlerin gerekse ulusal olimpiyat komitelerinin sistematik bir biçimde sporcuların kayıtlarına sahip olmamalarından kaynaklanmaktadır. Ülke dışı doğum endeksini baz alarak sporcu göçünü incelemek bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. En başta gelen sorun ülke dışı doğum kriteri alındığında “doğuştan çifte vatandaşlığa sahip olanlar” ve “ülke dışı doğan vatandaşlar”ın ayrımının veri tabanındaki bilgiler ışığında yapılamamasıdır. İkinci bir sorun ise her naturalize sporcunun yeni ülkesini olimpiyatlarda temsil etmemesinden/edememesinden kaynaklanmaktadır. Sadece olimpiyat temsiline bakmak sporcuların göç hareketini incelemede eksik bilgiye neden olmaktadır. Ancak birçok naturalize sporcunun branşında üst düzey (elit) sporcular olduğu hatırlandığında olimpiik katılımın büyük ölçüde bir perspektif sağladığı söylenebilir.

Bir diğer sorun ise mevcut kaynaklarda sporcunun yeni ülkesiyle olimpiik temsil yılı yer almasına karşılık vatandaşlık edinim yılının özellikle Kanada, İngiltere ve Azerbaycan örneklerinde mevcut olmamasıdır. Olimpiyatların dört yılda bir düzenlenen organizasyonlar olduğu düşünüldüğünde vatandaşlık ediniminin gerçekleştiği yılı tahmin etmek güç olmaktadır. Çünkü her sporcunun vatandaşlık edinim şekli de değişiklik göstermektedir. Belirtilen bu faktörler araştırma kısıtlılığı ortaya çıkarsa da en geniş bilgi toplama yöntemleri olarak mevcut veriyi sunmaktadırlar.

Kurumsal olarak veriler Sports Reference LLC web sitesi, Uluslararası Atletizm Federasyonları Birliği (IAAF) Vatandaşlık Transferleri Listesi Gazetesi, Spor Bakanlıkları arşivleri, ulusal meclis arşivleri ve medya taramasından derlenmiştir. Hedeflenen, örnek ülke federasyonlarından nihai rakamlara ulaşp, bu bilgiler ışığında analiz yapabilmektir. Türkiye ve Kanada için göç ve vatandaşlık konusundaki resmi birimlere ulaşılsa da istenen veriler elde edilememiştir. Sadece Türkiye örneğinde bilgi talebi üzerine Gençlik ve Spor Bakanlığı Spor Genel Müdürlüğü'nden alınan cevapta 2009-2016 yılları arasında 2009 tarihli Türk Vatandaşlık Kanunu 12. Madde kapsamında Türk vatandaşlığına geçen sporcuların sayı ve branş bilgisi paylaşılmıştır.

Bu tez çalışması nitel ve nicel araştırma yöntemlerini benimsemiştir. Olimpiyat katılım istatistikleri oluşturulurken nicel yöntemlere başvurulurken, meclis taramaları ve mülakatlar nicel yöntemlerle elde edilen verilere dayanmaktadır. Nitel veriler örnek ülkelerin göç politikaları, vatandaşlık kanunları ve naturalize sporcularla uluslararası temsil tartışmaları (ülke ulusal meclis tutanakları), bu tartışmaları inceleyen medya taramaları (kısmi) ve yarı yapılandırılmış mülakatlardan oluşmaktadır. Meclis tartışma tutanaklarının tercih edilme nedeni “toplumları ve vatandaşları ilgilendiren konular hakkında politikacıların ve siyasi partilerin görüşleri ve tutumları hakkında bir dizi bilgi” (Abercrombie & Batista-Navarro, 2020, s. 246) sunması dolayısıyladır. Örnek ülkelerin meclis tutanaklarında temel olarak aynı sözcükler taratılmıştır. Ancak durumun özgüllüğüne bağlı olarak her ülke için bazı ek kelimeler de eklenmiştir. Örneğin bu Türkiye için devşirme sporcu olurken, Azerbaycan için lejyoner sporcu, İngiltere için plastik İngilizler, Kanada için ise beş-dört (five-four) vatandaşlık olmuştur. Meclis tartışmalarından referans verilirken meclis, oturum/birleşim sayısı ve yıl dikkate alınmıştır. Ancak İngiltere örneğindeki kaynaklarda bilgiler bu şekilde yer almadığından Hansard web sitesi ve yıl referansı verilmiştir.

Meclis tutanaklarına ek olarak, Türkiye örneğinde spor yöneticileriyle ve naturalize sporcularla yapılan yarı yapılandırılmış mülakat değerlendirmeleri tahlil edilecektir. Yarı yapılandırılmış mülakat yönteminin tercih edilme nedeni sistematik ve karşılaştırılabilir bilgi sunması (Yıldırım & Şimşek, 1999) nedeniyledir. Aynı

zamanda görüŖülen kiŖi, açık uçlu sorular sayesinde daha rahat bilgi aktarımı sağlayabilmektedir.

Bu tezin kapsamlı (genel) araştırma soruları aŖağıdaki gibidir:

(1) Ülkelerin tarihsel olarak göç ve vatandaşlık politikaları naturalize sporcu göçünü nasıl etkilemiştir?

(2) Ulusal kimliğin spor üzerinden temsilinde naturalize sporcular nasıl karşılanmaktadırlar?

Tezin alt sorusu ise “spordaki küresel göç hareketlerinde model ülkelerle kıyaslandığında Türkiye’nin hangi konumda” yer aldığını tahlil etmektir. Araştırmanın hipotezi ise “naturalize sporcunun köken ülkesi (ve etnik kökeni) gittiği ülkedeki ulusal kimlik temsil kabulünü etkileyen en önemli faktördür” şeklindedir.

Meclis tartışmaları ve görüşme verilerini çözümlemede betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemin tercih edilme nedeni oluşturulan temaların ilişkilendirilmesi ve anlamlandırılmasını kolaylaştırması (Özdemir, 2010, s. 336) amaçlıdır. Aynı zamanda doğrudan alıntılara sıkça yer verilmesi nedeniyle de bu yöntem tercih edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYADAN ÖRNEK ÜLKELERİN İNCELENMESİ

2.1. Kanada Örneğinde Göç, Vatandaşlık ve Spor İlişkileri

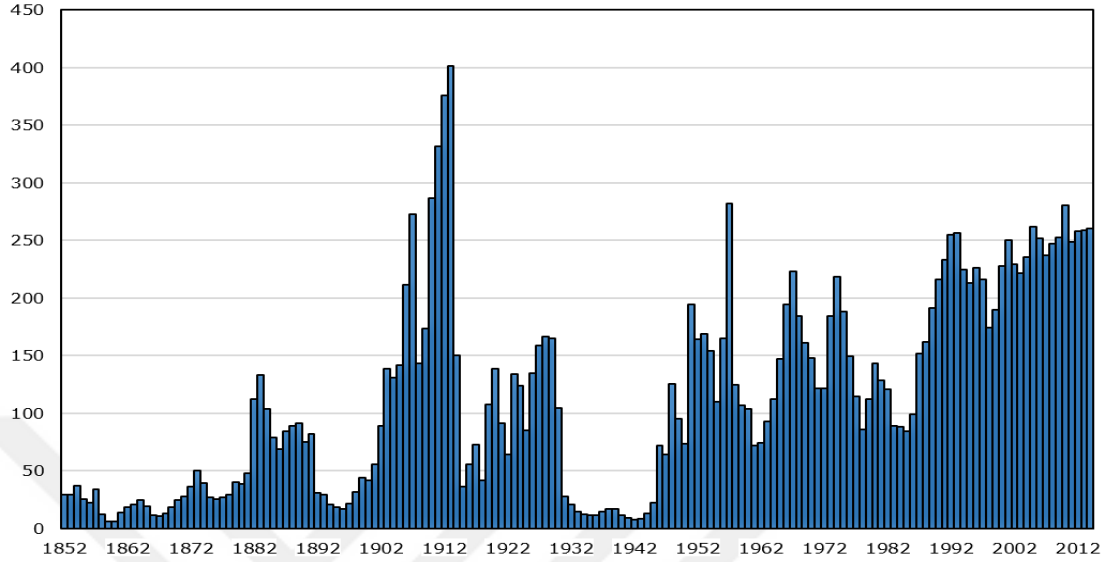
Bu altbölümde sırasıyla göç, vatandaşlık, ulusal kimlik ve spor ilişkileri ekseninde Kanada'nın sporda vatandaşlık transferleri ve naturalize sporcular konusuna yaklaşımları ülkede ele alınma biçimleri üzerinden incelemeler ve değerlendirmeler sunulacaktır.

2.1.1. Kanada Göç Tarihi ve Vatandaşlık Düzenlemeleri

Kanada örneği, en genel tanımıyla, göç politikaları bakımından diğer ülkelerden ayrılan yoğunlukta bir modele sahiptir. Bu modelin “devlet tarafından yüksek ölçüde düzenlenmiş” (Nohl v.d., 2011, s. 25) olan bir göç yönetimini temsil ettiği söylenebilir. Kanada istatistiklerine göre ülke nüfusunun üçte ikisi (Statistics Canada, 2012) göç ile gelenlerden oluşmaktadır. Bu politikalar maliyet-kazanç dengesini koruma ilkesi ölçütünde düzenlenmiştir. Çokkültürlülüğü (*multiculturality*) merkeze alan bir yaklaşımı benimseyen Kanada başarılı ve açık göç politikaları neticesinde başarılı sonuçlar elde etmiş bir örnek olarak ele alınmaktadır (Li & Halli, 2003).

Ülkenin tarih boyunca dönemsel gelişmeler ışığında şekillenen sürekli olarak göç hareketlerine ev sahipliği yaptığını söylemek mümkündür. Grafik 2.1. bu dağılımı göstermektedir.

Grafik 2.1. 1852-2014 Arası Kanada’ya Gelen Göçmenlerin Sayısı (Bin kişi)

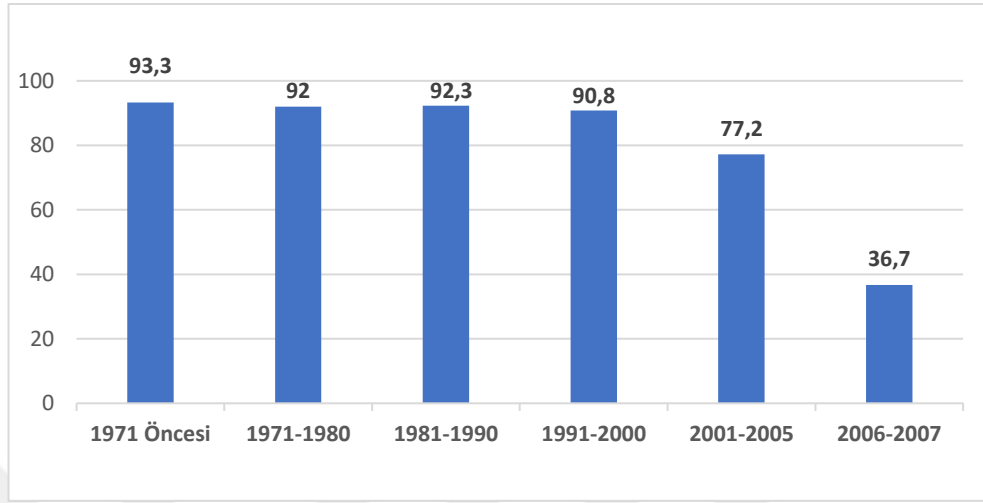

Kaynak: Statistics Canada, Kanada’ya Göçün 150 Yıllık Tarihi (2016).

Grafik 2.1’de yer alan dağılımda Birinci Dünya Savaşı öncesi ve İkinci Dünya Savaşı sonrası Kanada’ya göçün arttığını gözlemlenmektedir. 1929-1950 yılları arası görülen azalmanın ise 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı’nın etkileri dolayısıyla göç hareketlerine yansıdığı görülmektedir. Ancak o tarihler dışında süreklilik arz eden bir çizgiye sahip olduğu öne çıkmaktadır.

Ekonomik temelden bakıldığında, Kanada’ya göç “yararcılık” üzerinden düzenlendiğinden (Nohl v.d., 2011, s. 25) göç olgusu ulusal ekonominin ve işgücü piyasasının kaynağını oluşturmaktadır (Reitz, 2005). Bu nedenle de ilk bölümde ifade edilen “göçmenler ülkesi” sıfatı Kanada’ya atfedilmektedir. Siyasi ve ekonomik ihtiyaçlar ve çok kültürlülük Kanada’yı çifte vatandaşlık uygulamalarının öncülerden ve vatandaşlığa kabulde (*naturalization*) dünya lideri yaptığı söylenebilir (Macklin & Crépeau, 2010; Bloemraad, 2006, Akt. Winter, 2015). 2011 rakamlarına göre Kanada’da ikamet eden yabancı doğumlu nüfusun yüzde 85.6’sı Kanada vatandaşlığına geçmiştir (National Household Survey, 2011). Bu rakam dünyada göçmen alan ilk 3 ülke arasında Kanada’yı ilk sıraya yerleştirmektedir (Avustralya, %74; Amerika Birleşik Devletleri, %43.7).

Grafik 2.2. Kanada Vatandaşlığı Alan Göçmenler (Yüzdelik)

Kaynak: Statistics Canada, National Household Survey, 2011.

Grafik 2.2.'de de görüldüğü üzere Kanada için göçmenlerin vatandaşlık edinimi tarihsel olarak yüksek bir trende sahiptir. Bu durumun ülkedeki vatandaşlık kanunları ile ilişkili olduğu düşünüldüğünden vatandaşlık düzenlemelerine öne çıkan değişiklikleriyle değinilecektir.

1947 yılındaki ilk Kanada Vatandaşlık Kanunu (*Canadian Citizenship Act*) düzenlemesi öncesinde, Kanada vatandaşlığı üç şekilde kazanılmaktaydı. Bunlar, Britanya vatandaşlarının (*British subjects*) Kanada vatandaşlığı edinimi sağlayan 1910 Göç Kanunu (*Immigration Act*); 1914 Vatandaşlığa Kabul Kanunu (*Naturalisation Act*) ve 1921 Kanada Vatandaşları Kanunu (*Canadian Nationals Act*) şeklindedir (Winter, 2015, s. 3).

1910 Göç Kanunu'na göre belirli kategorilerdeki göçmenlerin, köken ülkeleri, sosyal sınıfları, meslekleri, fiziksel durumları ve düşük ahlaki tutumları nedeniyle otoritelerce Kanada vatandaşlığına başvurmaları yasaklanmıştı (a.e.). Burada amaçlanan Kanada'nın etnik kompozisyonunu "Beyaz Kanada" olarak korumaktı (Winter & Madularea, 2018, s. 193; Joshee, 2004, s. 131). 1914 Vatandaşlığa Kabul Kanunu ise Britanyalı göçmenlerin ve İngiliz Milletler Topluluğu (*The Commonwealth of Nations*) üyelerinin¹² Kanada topraklarında özgürce yerleşmelerine

¹² İngiliz Milletler Topluluğu'nun 54 üyesi bulunmaktadır. Bkz. The Commonwealth <https://thecommonwealth.org/member-countries>

imkân tanıyordu. Britanya dışındaki diğer kökenlerden olan göçmenler vatandaşlık almak için Kanada’da üç yıl ikamet etmeli ve “iyi vatandaş” olduklarını ortaya koyan özelliklerini göstermeleri gerekmektedir (Kelley & Trebilcock, 2010, s. 158; Price, 2017, s. 2).

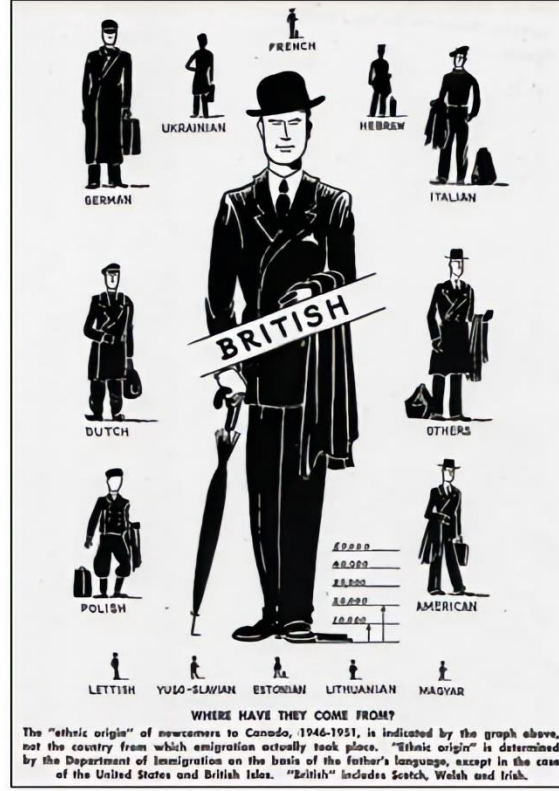
Kanada, İngiliz Milletler Topluluğu’nun kurucu üyelerinden biri olarak 1931 yılından beri topluluk içerisinde yer almaktadır (Government of Canada, 2019a). Uluslararası Para Fonu (2017) verilerine göre, Kanada bu topluluk içerisinde en geniş yüzölçümüne ve Hindistan ve İngiltere’den sonra en gelişmiş üçüncü ekonomiye sahip¹³ ülke olarak yer almaktadır.

1921 yılındaki Kanada Vatandaşları Kanunu 1947 tarihli kanundan önce yapılan son göç kanunu düzenlemesidir. “Kanada Vatandaşı” kavramını yeniden tanımlamayı amaçlayan bu kanun Britanya vatandaşları ifadesini Kanada vatandaşları şeklinde değiştirmiştir (Thomas, 2010, Akt. Winter, 2015, s. 4).

İkinci Dünya Savaşı Kanada göç tarihinde önemli bir dönüm noktasını oluşturmaktadır. Çünkü çeşitli kısıtlamalara rağmen 1940 yılında Kanada nüfusunun yaklaşık yüzde yirmisi İngiliz ya da Fransız kökeni dışındaki kişilerden oluşmaktaydı (Winter, 2014, s. 4). Buna bağlı olarak çoğunluk İngiltere, Almanya ve ABD’den gelen göçmenlerin oluşturduğu gruptu. Aşağıda Resim 2.1.’de yer alan karikatür de bu dağılımı konu almaktadır.

¹³ Gayri Safi Yurt İçi Hasıla bazında, 2016 rakamlarına göre.

Resim 2.1. 1946-1951 Yılları Arası Kanada’nın Göçmenlerinin Nereden Geldiklerini Çizen Karikatür: “Nereden Geliyorlar?”

Kaynak: Hendry, C. (1953). "Summing Up" in Food for Thought.
Toronto: Canadian Association for Adult Education, Vol. 13, No. 4, s. 7.

1947 yılında yürürlüğe giren Vatandaşlık Kanunu (1947 *Citizenship Act*) ile doğum yolu ile (*by birth*) Kanadalı olanlar ve seçim yolu ile (*by choice*) -bir diğer ifadeyle naturalizasyon- Kanadalı olanların ayrımı yapıliyordu. Britanya’dan bağımsız bir düzenleme olması nedeniyle 1947 yasaının bir vatandaşlık düzenlemesi olmaktan öte devletin “ulus ve kimlik inşasını içeren” (Garcea, 2003, Akt. Winter, 2013, s. 96). bir özelliğe sahip olduğu söylenebilir.

İkinci Dünya Savaşı takiben Kanada’nın işgücüne olan artan ihtiyacı onu 1960’lardan itibaren göçmenlere ve mültecilerin ülkeye yerleşmesini kolaylaştıran politikalarla yöneltmiştir. Bu politikalar ülkeye gelen göçmenlerin etno-kültürel çeşitliliğinin artması sonucunu doğurmuştur (Winter, 2014, s. 4). 1966 yılında Kanada’daki göçmenlerin yüzde 87’si Avrupa kökenli iken, 1970 yılına gelindiğinde göçmenlerin yüzde 50’si artık Antiller, Guyana, Haiti, Hindistan, Filipinler ve

Hindiğin bölgesi başta olmak üzer dünyanın çeşitli ülkelerinden gelen göçmenlerden oluşmaktaydı (Knowles, 2000, Akt. Guo & Wong, 2018, s. 196). Bu durum göç yasasında değişiklikler yapılması gereğini doğurmuştur. 1978 yılındaki Göç Yasası (*Immigration Act*) da bu gereğin bir sonucudur (Yasa 1978’de yürürlüğe girse de 1976 yılında düzenlenmiştir). Aynı düzenleme 1977 Vatandaşlık Yasası (*Citizenship Act*) adıyla da anılmaktadır (Bkz.: Grey & Gill, 2006). Bu yasa ile çifte vatandaşlığa koşulsuz (diğer vatandaşlığı kaybetmeden) izin veriliyor ve Britanya vatandaşlarına tanınan ayrıcalıklı statü kaldırılıyordu (Dirks, 2006; Canadian Museum of Immigration at Pier 21, t.y.). Bu özelliği nedeniyle Kanada vatandaşlığı politikasının daha eşitlikçi ve özgürlükçü bir modele evrildiğini söylemek mümkündür.

1980’e kadar beş kategoride göçmenin Kanada’ya yerleşmesi düzenlenmişti. Bu kategoriler, Bağımsız (kendi başına başvuran), İnsani (mülteci, zulme uğramış ya da yerinden edilmiş), Aile (Kanada’da yaşayan birinci dereceden akrabası olanlar), Yardımcı akrabalar (uzak akrabalar, Kanada’da da yaşayan akraba tarafından sponsor olunması halinde) ve Ekonomik (yüksek talepte iş becerisi olan kişiler ve Kanada ekonomisine yüksek miktarda yatırım yapmaya istekli kişiler) kategorisindeki başvurulardan oluşuyordu (Dirks, 2006). 1980’ler boyunca devam eden yasa ve uygulamalara ek olarak Kanada hükümeti 1981, 1983 ve 1991 yıllarında “Kanada’ya Bakış” (*A Look at Canada*) isimli vatandaşlık rehberini yayınlamış ve bu rehber çoğunlukla vatandaşlık yargıçları tarafından kullanılmıştı (Chapnick, 2011; Sobel, 2015, Akt. Winter, 2015, s. 7).

2000’lere değin geçerliliğini sürdüren vatandaşlık yasasına (1977 *Citizenship Act*) ilk düzenleme 2009 yılında yapılmıştır. Bu düzenleme ile “kayıp Kanadalılar” (*lost Canadians*) denen bir grup kişinin vatandaşlığını geri kazanması amacı hedeflendi. Kayıp Kanadalılar ifadesi ile geçmiş kanun yüzünden Kanada ile temel bir bağı olmasına karşın Kanada vatandaşlığı alamamış ya da vatandaşlığı elinden alınmış kişiler (çifte vatandaşlığa izin veren 1977 Kanunu öncesi başka bir ülkenin vatandaşlığını alması yüzünden Kanada vatandaşlığını kaybeden) kastedilmekteydi (Grey & Gill, 2006). Bu düzenlemeyi izleyen 2014 yılındaki Kanada Vatandaşlığını Güçlendirme Yasası (*Strengthening Canadian Citizenship Act*) olmuştur. 1977 yılından bu yana yapılan ilk en kapsamlı reform (Government of Canada, 2015) olma özelliğini taşıyan bu yasa ile Kanada içinde veya dışında güvenlik meselelerini

ilgilendiren nedenlerden ceza hükmü almış kişilerin Kanada vatandaşlığının iptal edilebilmesine olanak tanıyordu. Bu suçlar terörizm (Kanada’ya karşı silahlı saldırıda bulunan kişiler dahil), insan hakları ihlali, savaş suçları ve organize suç kategorilerinde olup, 11 Eylül 2001 saldırıları sonrası gelişen korku atmosferiyle de ilişkilendirilmiş ve çeşitli tartışmalara neden olmuştur (Dirks, 2006; Winter, 2015, s. 18). Bir diğer değişiklik ise 1947 tarihli Vatandaşlık Yasası öncesi doğmuş ama Kanada vatandaşlığı alamamış kişilere ve onların Kanada dışında doğan birinci nesil çocuklarına Kanada vatandaşlığı tanıyordu. Bu değişiklikler 11 Haziran 2015’te yürürlüğe girmiştir (Grey & Gill, 2006).

En güncel hali ile Kanada vatandaşlığının kazanılması (*jus soli* ve *jus sanguinis* ilkeleri dışında) 1.6.2015 tarihli 2 numaralı Vatandaşlık Düzenlemeleri Kanunu (*Citizenship Regulations, No. 2*), ikinci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen aşağıdaki şartlara bağlı gerçekleşmektedir: Kanada’da daimi ikamet etme (daimi ikamet izni belgesi ile birlikte), son beş yıl içerisinde üç yıl Kanada’da yaşamak, vergilerin ödenmiş olması, vatandaşlık sınavını geçmek ve dil becerisini ispatlamak gerekmektedir (Government of Canada Legislative Services Branch, 2020). 20 sorudan oluşan Kanada vatandaşlık sınavı tarih, coğrafya, ekonomi, devlet, hukuk ve semboller konularından oluşur ve yazılı şekilde İngilizce ya da Fransızca dillerinde gerçekleştirilir (Government of Canada, 2020a). Ancak adayın okuma yazma becerisine göre yetkili memur sınavı sözlü de gerçekleştirebilir. Sınavda başarılı olmak için 20 sorunun 15’ine doğru yanıt verilmesi gerekmektedir.

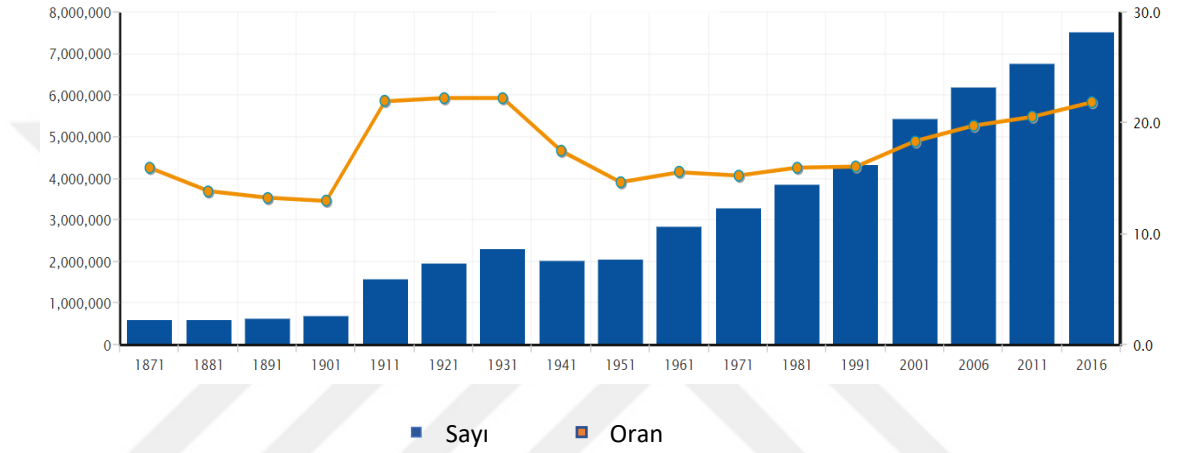
Vatandaşlık sınavı ve dil becerileri sadece 18-54 yaş arası kişiler için zorunludur. 65 olan yaş sınırı 2017 yılında yapılan düzenleme ile 55’e indirilmiştir (Government of Canada, 2017a). Gerekliliklerin ve sınavın başarı ile tamamlanmasının ardından son aşama olan “vatandaşlık yemini¹⁴” (*oath of allegiance*) edilmektedir. Bu yemini 14 yaş ve üzeri olan kişilerin etmesi beklenmektedir

¹⁴ Yemin metni: Majesteleri Kraliçe II. Elizabeth’e, mirasçılara ve varislerine sadık olacağıma ve tam bağlılık taşıyacağıma, Kanada kanunlarına dürüstçe uyacağıma ve bir Kanada vatandaşı olarak görevlerimi yerime getireceğime yemin ederim. Orijinal formu: “I swear (or affirm) that I will be faithful and bear true allegiance to Her Majesty Queen Elizabeth the Second, Queen of Canada, Her Heirs and Successors, and that I will faithfully observe the laws of Canada, and fulfil my duties as a Canadian citizen.” (Government of Canada, 2019).

(Government of Canada, 2019b). Kanada hükümeti 2019 verilerine göre son on yılda yaklaşık 1.7 milyon kişi Kanada vatandaşı olmuştur (a.e.).

Kanada'nın tarihsel olarak izlediği göç ve vatandaşlık politikaları bugün halen daha artan bir yabancı doğumlu nüfusa sahip olduğu sonucunu göstermektedir. Grafik 2.3'te 1961 yılından bu yana sayı bazında artan bir ivmeye işaret etmektedir.

Grafik 2.3. Kanada'daki Yabancı Doğumlu Nüfus (1871-2016)

Kaynak: Statistics Canada, Focus on Geography Series, 2016 Census.

1900'lerin başında Kanada'daki yabancı doğumluların oranının yüksek olması, o dönemki nüfusun görece azlığına ve yoğun miktarda İngiltere başta olmak üzere Avrupa kökenli göçmenin varlığı nedeniyledir. Örneğin 1901 yılında Kanada'ya kara ve kara ve deniz sınır kapılarından giren göçmen sayısı 50.000 iken, bu rakam 1995 yılında yaklaşık üç katına çıkarak 146.266 olmuştur (Statistics Canada, 2009). 1991 sonrası göç artmaya devam etmiş ancak gerek ülke nüfusunun artması nedeniyle sayı bazında oranı geçmiştir. Ülke nüfusu 1901 yılından 2016 yılına gelindiğinde yedi kattan fazla artıp 5.371.315'ten 36,382,944'e yükselmiştir (Government of Canada, 2020b; Worldometers, 2019). 1971 sonrası göçmenlerin köken ülke kompozisyonu değişmiş, Avrupa'nın ağırlığını Asya (Ortadoğu dahil) ülkeleri almaya başlamıştır. 1980'den bugüne Kanada'daki göçmenlerin yüzde 50'sinden fazlası Asya ülkeleri doğumlu göçmenler oluşturmaktadır (Statistics Canada, 2016).

2.1.2. Kanada’da Yabancı Sporcuların Vatandaşlığa Kabulü

Bir önceki alt bölümde ele alınan Kanada’daki vatandaşlık düzenlemelerine ek olarak yabancı sporcuların vatandaşlığa kabulü diğer göçmenlere görece daha hızlı bir süreçten geçerek gerçekleşmektedir. Birinci bölümdeki Sporda Vatandaşlık Transferlerinin Motivasyonları başlığında kategorize edilen dört nedenin (köken ülkedeki yetersiz fiziki/maddi imkanlar; köken ülkedeki mevcut kalifiye olimpiik sporcuların varlığı ve sporcunun olimpiyatlara katılmasının mümkün olmaması; siyasi nedenler; evlenme, tercihler, vb. gibi kişisel nedenler) Kanada örneğinde de görülmektedir.

Ancak sporcuların bu süreci daha hızlı geçirdiği ve Shachar’ın (2011) da ifade ettiği “*fast-track*” vatandaşlık edinimi Kanada vatandaşlık kanunlarında “özel durumlar” (*special cases*) başlığı altında düzenlenmiştir. Kanada Vatandaşlık Yasası (*Citizenship Act*) beşinci maddesinin dördüncü fıkrasında bu durum şu şekilde yasalaştırılmıştır: “Bakanın takdir yetkisi doğrultusunda vatansız, özel ya da zor hallerde bulunan kişilere, Kanada için olağanüstü değer katacak hizmette bulunan kişilere vatandaşlık verilir”.¹⁵ Burada Bakan ifadesinden kastedilen Göçmenlik, Mülteciler ve Vatandaşlık Bakan’dır.¹⁶ Bu özel türden vatandaşlık edinimi çok istisnai olup her durum kendi içinde özel olarak değerlendirilir (Government of Canada, 2017b). Orijinal metinde geçen “*any person to reward services of an exceptional value to Canada*” ifadesi (Bakınız: Dipnot 30) Türkçe’ye tercüme edildiğinde “Kanada’ya olağanüstü değerde hizmetler sağladığı için ödüllendirilen kişi” anlamına gelse de kanunun uygulanışında “gelecekte Kanada için olağanüstü hizmet sağlayacağı düşünülen kişilere” de verildiği görülmektedir. İlgili kanun maddesinden ötürü “beş-dört vatandaşlık” (*five-four citizenship*) olarak anılan bu istisnai hal vatandaşlık edinimi, Kanada Göç, Mülteciler ve Vatandaşlık Bakanlığı¹⁷ açıklamalarına göre, 1977’den 2013 yılına değin yaklaşık 500 kez gerçekleşmiştir (Green, 2013). 2012

¹⁵ Orijinal metinde: Despite any other provision of this Act, the Minister may, in his or her discretion, grant citizenship to any person to alleviate cases of statelessness or of special and unusual hardship or to reward services of an exceptional value to Canada. [Vurgu bana ait]

¹⁶ Orijinal ismi: Minister of Immigration, Refugees and Citizenship.

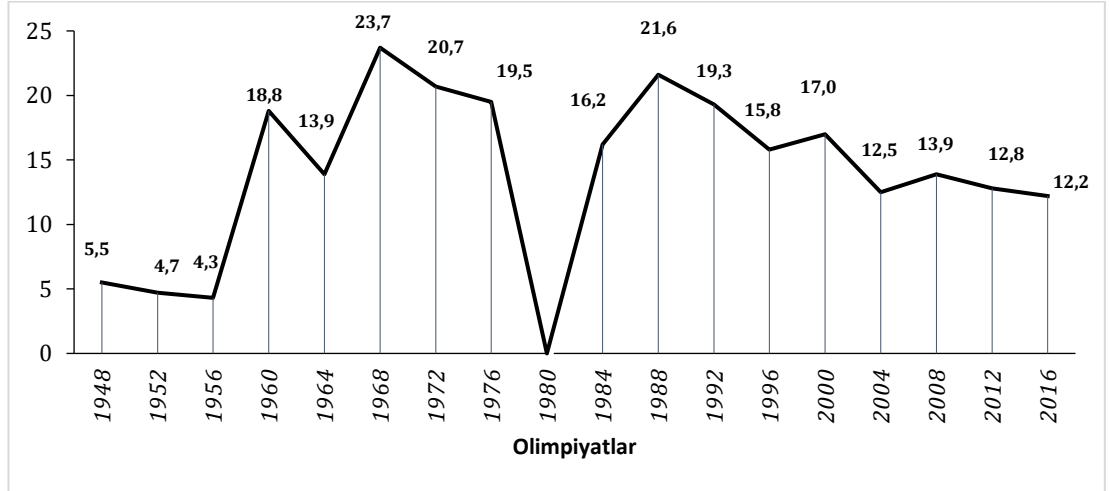
¹⁷ Açıklamanın yapıldığı tarih olan 2012 yılında Bakanlığın ismi Vatandaşlık, Göçmenlik ve Çokkültürlülük (*Ministry of Citizenship, Immigration and Multiculturalism*) idi.

yılında Londra Olimpiyatlarından yaklaşık bir ay önce Kanada vatandaşı olan Çin kökenli masa tenisi sporcusu Eugene (Zhen) Wang ve ABD kökenli buz pateni sporcusu Piper Gilles bu madde kapsamında naturalize olan isimlerdendir (The Canadian Press, 2012; Green, 2013).

2.1.3. Kanada Vatandaşlığı Alan Sporcuların Göç Eğilimleri

Kanada'nın naturalize sporcularının dağılımını görebilmek için ülke dışı doğumlu sporcularla olimpiyat temsilcilerine bakılacak olduğunda, 1968 Meksiko Olimpiyatları ön plana çıkmaktadır. Kanada 1968 Meksiko Olimpiyatları kadrosunda yer alan 139 sporcudan oluşan kafilesi içinde 33 ülke dışı doğumlu sporcu yer almaktaydı. Bu rakam yaklaşık yüzde 24'e tekabül etmekteydi ve 1948-2012 yılları arasında yaz olimpiyatlarına katılan 11 ülke¹⁸ içinde en yüksek rakamı göstermekteydi (Jansen & Engbersen, 2017, s. 7).

Grafik 2.4. Kanada'nın Yaz Olimpiyatlarına Ülke Dışı Doğumlu Sporcular ile Katılımı (Yüzdelik)

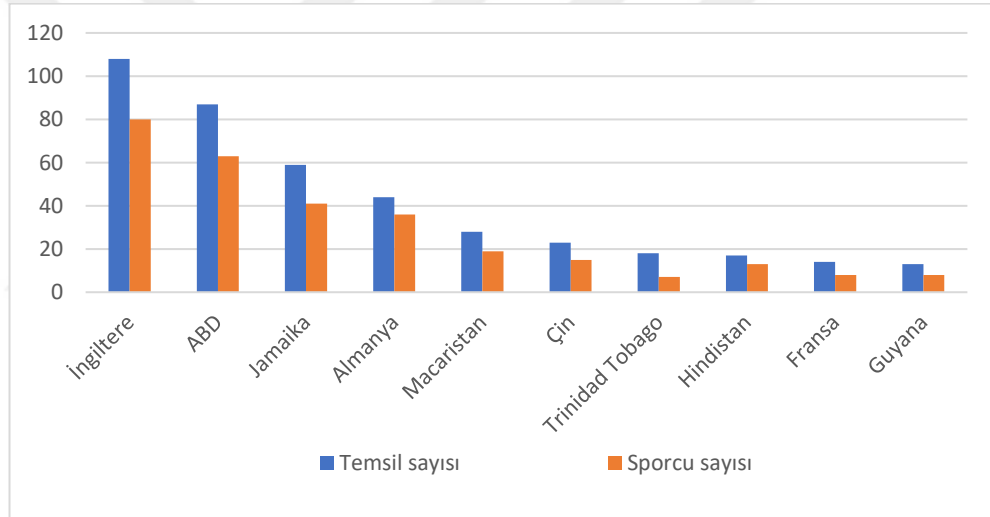
Kaynak: 1948-2012 verileri için Jansen ve Engbersen'in (2017) çalışmasındaki karşılaştırmalı liste (Tablo 1., s. 6) yeniden düzenlenmiştir. 2016 yılı verisi Sports Reference LLC sitesindeki verilerden derlenmiştir.

¹⁸ Arjantin, Avustralya, Brezilya, Kanada, İngiltere, İtalya, Hollanda, İspanya, İsveç, Amerika Birleşik Devletleri (Jansen & Engbersen, 2017).

1980 yılının Grafik 2.4.'te sıfır olarak gözükmesi o seneki olimpiyatların Moskova'da düzenlenmesi ve Kanada'nın da Sovyetler Birliği'ni Afganistan'ı işgali nedeniyle boykot eden 62 ülke arasında yer alması nedeniyledir.

Grafikteki 1964 sonrası gözüken artışın Göç ve Vatandaşlık Düzenlemeleri alt bölümünde ele alınan iki büyük savaş sonrası Avrupa'dan Kanada'ya gerçekleşen göçlere işaret ettiği söylenebilir. Grafikte yer alan Kanada adına olimpiyatlara katılmış ülke dışı doğumlu sporcuların köken ülkeleri de Grafik 2.5.'teki gibidir.

Grafik 2.5. 1948-2016 Yaz Olimpiyatlarına Katılan Ülke Dışı Doğumlu Kanadalı Sporcuların Köken Ülkeleri (Doğum yeri esasına göre, en yoğun ilk 10 ülke)

Kaynak: Sports Reference LLC sitesindeki verilerden derlenmiştir.

Temsil sayısı ve sporcu sayısının ayrı kalemlerde verilmesinin sebebi aynı sporcunun ülkeyi birkaç olimpiyatta temsil etmiş olması nedeniyledir. Ancak bu oran genel yüzdeyi pek değiştirmemektedir. Listede ilk iki sırayı İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nin alması ABD için coğrafi yakınlığı akla getirirken, İngiltere için ise Commonwealth bağlarının varlığını düşündürmektedir. Kendi ülkeleri milli takımlarında yer alamayan ve böylelikle olimpiyatlara katılma hakkı elde edemeyen ABD'li sporcular, sınır ülkesi olan Kanada vatandaşlığı alarak bu şansı yakalamaktadırlar. Listede yer alan sporcuların biyografileri incelendiğinde ebeveynlerinden birinin Kanada vatandaşı olması sayesinde "kan bağıyla" Kanada

vatandaşlığı elde edip kariyerlerini Kanada’da sürdürme kararı almışlardır. Örneğin ABD ve Kanada (annesinden ötürü) vatandaşı olan atlet Johnathan Cabral 19 yaşında Kanada’yı temsil etmeye karar vermiştir (Team Canada, 2020a). ABD doğumlu güreşçi Matt Gentry de doğuştan sahip olduğu Kanada vatandaşlığı sayesinde Kanada’yı Olimpiyatlarda temsil etmiştir (Wikipedia, 2020a). ABD doğumlu kadın futbolcu Chelsea Stewart da babasının Kanada vatandaşı olması nedeniyle Kanada’da spor hayatını sürdürmeyi seçip Kanada’yı 2012 Londra Olimpiyatlarında temsil etmiştir (Team Canada, 2020b).

Jamaika’nın İngiltere ve ABD’den sonraki sırayı alması ise Kanada’nın tarihsel olarak Jamaika’dan göç alması nedeniyledir. Kanada 1988 Seul Olimpiyatlarına 16 Jamaika doğumlu sporcu ile katılmıştır. Bu rakam en yüksek katılımın gerçekleştiği yıl olup, 1948-2016 yılları arası Kanada’nın Jamaika doğumlu sporcular ile toplam olimpiyat temsilinin yaklaşık üçte birini kapsamaktadır. 1988 Olimpiyatlarını, 11 Jamaika doğumlu sporcu ile 1992 Olimpiyatları izlemektedir.

Bu oranları Jamaika’dan Kanada’ya gerçekleşen göçün tarihsel hareketlerinde incelemek mümkündür. İkinci Dünya Savaşı sonrası Kanada’nın artan vasıfsız iş gücüne ihtiyacına karşılık Karayipler’den (*West Indies*¹⁹) birçok kişi Kanada’ya göç etmiştir. 1955 yılında Kanada hükümeti tarafından açıklanan Karayipler Eviçi Çalışma Şeması (*The West Indian Domestic Scheme*) da bu talebin bir örneğidir. Bu program ile Jamaika ve Barbadoslu göçmen kadınların Kanada’da ev işlerinde çalışacak kadınlar olması amaçlanıyordu (Labelle v.d., 2019). Kriterlere göre, 18-35 yaş arası bekar, sağlıklı ve minimum sekizinci sınıfa kadar eğitim almış kadınlar bu programa başvurabiliyordu (Walker, 1984: 10). Bir yıl ev işçisi statüsünde çalıştıktan sonra, kadın işçiler göçmen statüsü alabiliyor, beş yıl geçmesinin ardından ise vatandaşlığa başvurabiliyordu. Başlangıçta yılda 100 kadın göçmenle sınırlandırılırsa da 1965 yılına gelindiğinde 2690 Karayipli kadın bu program kapsamında Kanada’da yaşamaktaydı (A.e.). Kanada’da siyahi kökenli ilk kadın milletvekili ve kabine bakanı olan Jean

¹⁹ Jamaika; Küba, Haiti, Dominik Cumhuriyeti ve Porto Riko ile birlikte Karayip bölgesinin Büyük Antiller (*The Greater Antilles*) kısmında yer almaktadır

Augustine de 1960 yılında Kanada'ya bu program çerçevesinde göç eden kadın işçi göçmenlerdendir (McLeod, 2016).

1950-1959 yılları arası Kanada'da 10.682 Karayipli göçmen var iken, bu rakam 1960-1969 yılları arasında 46.030'e çıkmış; Kanada'ya o yıllar arası gerçekleşen göç nüfusunun yaklaşık yüzde 3.34'ünü oluşturur hale gelmiştir (Walker, 1984: 9). 1970-1979 arası ise bu rakam daha da artarak 159.216 olmuş, göçün yüzde 11.02'sini oluşturmuştur (A.e.). Bu artışta Kanada'nın 1962 yılında göç yasasında (1962 *Immigration Act*) yaptığı düzenlemelerin etkili olduğunu söylemek mümkündür. "Göç yasasının liberalizasyonu" (Labelle v.d., 2019) şeklinde adlandırılan değişiklik Kanada'ya göç edecek kişilerin ten renginden ve kökeninden ziyade eğitim ve yeteneklerine bakılmasına karar verilmesidir. 1962 yılının diğer bir önemi ise Jamaika'nın 6 Ağustos 1962'de 300 yıl süren İngiltere sömürüsüne karşı bağımsızlığını ilan etmesidir. Buna ek olarak Kanada 1967 yılında Jamaika ve Trinidad Tobago'da vize büroları açmış, bu ülkelerden seçici bir yaklaşımla göçü düzenlemeye yardımcı olmuştur (Kelley & Trebilcock, 2010: 362).

Yasaların yarattığı kolaylık ile giderek kolaylaşan göç sayesinde Jamaikalı göçmenler Kanada'da Karayip bölgesi²⁰ kökenli göçmenler grubu içerisinde en yüksek oranı elde etmişlerdir. 2001 yılında Karayip kökenli göçmenlerin %42'sini Jamaikalı göçmenler oluşturmaktaydı (Statistics Canada, 2007a). Toplamda 2001 yılında Karayip kökenli göçmenler Güney Asyalı²¹ göçmenlerden sonra Kanada'daki en büyük göçmen grubunu oluşturmaktadır (İngiltere ve Avrupa kökenli göçmen grup dışarıda bırakıldığında). 2001 Kanada Nüfus Sayımı verilerine göre Güney Asyalı göçmenler Kanada'daki tüm göçmenlerin yüzde 3.2'sini, Karayip kökenli göçmenler ise yüzde 1.7'sini oluşturmaktadır (Statistics Canada, 2007b). En güncel veri olan 2016 nüfus sayımı rakamlarına göre Kanada'da yaşayan 138,345 Jamaika doğumlu göçmen vardır (Statistics Canada, 2017).

²⁰ Karayip bölgesi şu ülkeleri içermektedir: Küba, Jamaika, Haiti, Dominik Cumhuriyeti, Porto Riko, Virjin Adaları, Anguilla, Saint Kitts ve Nevis, Antigua ve Barbuda, Montserrat, Guadeloupe, Dominica, Martinik, Saint Lucia, Saint Vincent Grenadin Adaları, Barbados, Grenada, Bahamalar, Turks ve Caicos Adaları, Trinidad Tobago, Aruba, Curaçao, Bonaire ve Bermuda.

²¹ Güney Asya ülkeleri: Hindistan, Pakistan, Bangladeş, Sri Lanka, Nepal, Afganistan, Butan ve Maldivler.

Genel hatlarıyla, gerek 1950'lerden başlayan göç politikaları gerekse bu hareketlerin giderek ivme kazanması Kanada milli takımlarındaki Jamaikalı sporcuların sayısını arttırmıştır. 1989 yılında Kanada'ya göç eden Jamaikalı göçmenlerden olan Donovan Bailey 1996 Atlanta Olimpiyatlarında 100 metre koşu kategorisinde dünya rekoru kırarak altın madalya kazanan sporculardandır (Freeborn, 2014). Aynı olimpiyatlarda altın madalya kazanan bayrak yarışı takımında da yer almıştır. Bu takımın tamamı Karayipler doğumlu sporculardan oluşmaktaydı. Tablo 2.1.'de bu sporcuların isimlerine yer verilmektedir.

Tablo 2.1. 1996 Atlanta Olimpiyatları Kanada Atletizm Bayrak Yarışı Takımı (Erkek)

Sporcu İsmi	Doğum ülkesi
Donovan Bailey	Jamaika
Robert Esmie	Jamaika
Bruny Surin	Haiti
Glenroy Gilbert	Trinidad Tobago

Kaynak: Sports Reference LLC ve The Canadian Encyclopedia sitelerindeki verilerden derlenmiştir.

1996'dan yirmi yıl sonra 2016 Rio Olimpiyatlarına gelindiğinde aynı kategorideki takımın bu sefer yine tamamı Karayipler kökenli olmakla birlikte takımda sadece bir sporcunun Jamaika doğumlu olduğu dikkat çekmektedir. Bronz madalya kazanan ve Akeem Haynes, Aaron Brown, Brendon Rodney ve Andre De Grasse'den oluşan 100 metre bayrak yarışı takımı kadrosunda sadece Akeem Haynes 1992 yılında Jamaika'da doğmuş ve küçük yaşta annesiyle birlikte Kanada'ya göç etmiştir (Hall, 2017).

Bireysel göç nedenlerine örnek olarak Jamaika kökenli kar kızakçısı Lascelles Brown Jamaika'dan Kanada'ya göç nedenlerinde bir Kanada vatandaşı ile evlenmesi ve ülkenin kış sporlarında sahip olduğu imkanlar ve başarılar olduğunu belirtmiştir. Brown sözlerinde bu durumu *“Bir köken ülkeniz olabilir ancak başka bir ülkeye gidebilir ve onu daha çok sevebilirsiniz. Ben de imkanların kısıtlı olduğu Jamaika'da*

kalsaydım şu an başardıklarımı başaramazdım” şeklinde ifade etmektedir (Evans, 2014, s. 11).

Grafik 2.5.’te Jamaika’yı Almanya’nın izlemesini anlamlandırmak için Alman kökenli göçmenlerin Kanada’ya göç hareketlerini incelemek gereklidir. Bu göçler altı ana dalga şeklinde gerçekleşmiştir. Bunlar: 1776’da gelen ilk yerleşimciler; Amerikan Devrimi’nin tetiklediği 1776-1820 arası göçler; 1830-1880 arası Yukarı Kanada (Ontario) bölgesine göçler; 1874-1914 arası Kanada’nın batısına yapılan göçler; iki dünya savaşı arasında gerçekleşen göçler; ve 1945’ten bugüne değin olan göçler (Bassler, 2013). Alman kökenli olmakla birlikte birçok göçmen Almanya dışındaki ülkelerden gelmektedir. Örneğin 1650-1950 arası Kanada’ya göç eden 390.000 Almanca konuşan nüfusun neredeyse üçte ikisi Almanya dışındaki ülkelerden gelmiştir. Buna karşılık 1950-1994 arası Kanada’ya göç etmiş 380.000 Almanca konuşan göçmenin geldiği ülke Almanya olarak kayıtlara geçmiştir (Bassler, 2013).

Alman kökenli Kanadalı tarihçi Wagner (2006) ise 1850-1939 arası dönemi dört ana dalgaya ayırarak şeklinde incelemektedir. Bu ayrım, 1850-1870 arası göçler; Bismark ve Macdonald dönemi 1870-1890 göçleri; Büyük Savaş öncesi 1890-1914 dönemi göçleri ve iki savaş arası göç 1919-1939 (s. 8). Wagner bu ayrımı iki ülkenin siyasi gelişme düzeyi ve sosyoekonomik faktörlere dayandırarak yaptığını belirtmektedir.

Wagner bu sınıflandırmayı yaparken hem itme-çekme faktörlerini benimsemiş hem de Marcus Hansen’in göç kuramından dört ek faktör çıkarmıştır. Bunlar; ülke dışı göç edebilme yasal özgürlüğü; bunu gerçekleştirebilme araçları; harekete geçme arzusu ve kabul edecek bir alan ülkenin varlığı şeklindedir (Wagner, 2006, s.8). Yaptığı kronolojik ayrımın ilki olan 1850-1870 dönemi hem Almanya hem Kanada için ulusal birliğin kurulmasının gerçekleştiği yılları temsil etmektedir (Kanada için 1867, Almanya için 1870). Siyasi birliğin kurulması ekonomiyi sanayileşmeyi ve demografik değişimleri de tetiklemiştir. Tüm bu gelişimler Almanya’da bir hareketlenme ihtiyacı ortaya çıkarırken Kanada için ise daha çok vatandaşa ihtiyacı beraberinde getirmiştir. İki baskın siyasi figür olan Almanya’da Otto von Bismark ve Kanada’da Sir John A. Macdonald’ın dönemi tekabül eden 1870-1890 arası dönemi

etkileyen gelişmeler ise Almanya’da ekonomik düşüşün yaşanması ve bunun tetiklediği dış göç, Kanada için ise ülkenin genişlemesini sağlayan toprak kazanımlarıdır. Bu gelişmeler Almanya’da Kanada’nın genişlemiş imajının (*expended image*) 1870lerden sonra artarak tanıtımını yapmasıyla desteklenmiştir (Wagner, 2006, s. 70). 1890’dan Birinci Dünya Savaşı’nın başlangıcı olan Ağustos 1914’e kadar Kanada önceki ilk iki doneme oranla çok daha fazla göçmen almış, bu dönemde 2.5 milyon göçmen Kanada’ya giriş yapmıştır (Wagner, 2006, s. 11, 118). Heinz Lehmann’a göre bu dönemde Avrupa’nın çeşitli yerlerinden 50.000 alman Kanada’ya göç etmiştir (Wagner, 2006, s. 126). Birinci Dünya Savaşı Almanya’dan Kanada’ya göçü bir süreliğine durdursa da 1923-1929 arası yıllarda göç yeniden hareketlenmiştir. Bu duruma en büyük etken Weimar Cumhuriyetindeki savaş sonrası istikrarsızlık ile birlikte siyasi, ekonomik ve sosyal sorunların varlığı gösterilebilir. Bu sıkıntılara 1929 Buhranı (Dünya Ekonomik Bunalımı) da eklenince 1929’dan itibaren Kanada ve ABD gibi tarihsel olarak göç alan ülkelerin dış göç kapısını kapattığı bir dönem yaşanmıştır. Bu duruma örnek olarak Kanada’nın göçmen rakamlarının 1931’de 88.000 iken 1936 ‘da yılda 11.000’e düşmesi gösterilebilir (Wagner, 2006, s. 167). 1933’te Almanya’da Adolf Hitler’in iktidara gelmesiyle başlarda Almanya’da dış göç bir süreliğine durmuş, aynı zamanda Kanada’da 1929 Buhranı sonrası artan işsizlik de bir süreliğine göçü azaltmıştır (Wagner, 2006, s.214). Ancak İkinci Dünya Savaşı yıllarında Hitler iktidarının ortaya çıkardığı ağır bilanço nedeniyle birçok Yahudi kökenli Alman vatandaşı ülke dışına göç edebilme yollarını aramaya başlamıştır. 1912 Stokholm Olimpiyatlarında Alman milli futbol takımında yer alan ilk iki Yahudi kökenli sporcudan²² biri olan Gottfried Fuchs önce İngiltere’ye ardından 1937 yılında Kanada’ya göç etmiştir (Blickenstaff, 2015; Simpson, 2016, s. xx). Güreşçi Kurt Boese ve atlet Karl-Heinz Merschenz de bu dönemde Almanya’dan Kanada’ya göç eden sporculardandır (Team Canada, 2020c, Team Canada, 2020d).

20. yüzyılın ilerleyen on yıllarındaki göçlere odaklanılırsa Almanya’dan Kanada’ya göçün 1950 ve 1960larda artış gösterdiği görülmektedir. Bu dönemde 300.000’den fazla Alman göçmen Halifax, Nova Scotia’daki Pier 21’den Kanada’ya

²² Diğer Yahudi futbolcu Julius Hirsch’dir ve 1943 yılında toplama kampında hayatını kaybetmiştir (Simpson, 2016, s. 267).

giriş yapmıştır (Canada and Germany: Partners from Immigration to Innovation,2018). 1957 yılında Almanya'dan Kanada'ya göç eden ve 1962 yılında Kanada vatandaşı olan jimnastikçi Willie Weiler Kanada'yı 1964 Tokyo Olimpiyatlarında temsil etmiştir (London Sports Hall of Fame, 2020). Benzer şekilde 1961 yılında Almanya'dan Kanada'ya göç eden güreşçi Alfred Wurr Kanada'yı 1972 Münih Olimpiyatlarında temsil eden sporculardandır (Manitoba Sports Hall of Fame, t.y.). Bu döneme diğer bir örnek ise 1960 yılında kendi gibi kano sporcusu olan eşi Christa Kerckhoff ile birlikte Kanada'ya göç eden Hermann Kerckhoff da 1972 Münih Olimpiyatlarında Kanada'yı temsil eden isimlerdendir (MKC, 2019).

2016 yılı Kanada nüfus sayımı verilerine göre en güncel olarak Kanada'da 3.322.405 Alman kökenli vatandaş bulunduğu bilinmektedir (Bassler, 2013). Bu rakam toplam Kanada nüfusunun yüzde 10'na tekabül etmektedir. Yakın dönemde göç eden Alman kökenli sporculara ise 2000 yılında 8 yaşında iken ailesi ile birlikte Kanada'ya yerleşen ve ardından vatandaşlık alıp Kanada'yı 2012 ve 2016 Olimpiyatlarında temsil eden bisiklet sporcusu Jasmin Duering örnek gösterilebilir (Pap, 2012).

Grafik 2.5.'te Almanya'dan sonra beşinci sırada Macaristan yer almaktadır. Kanada kaynakları Macarların Kanada'ya göçünü 1880 sonrası ve özellikle de Birinci Dünya Savaşı ve 1918'de Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun dağılması sonrası dönemde başlatmaktadır. Bu göçler 1914'ten başlayarak dört ana dalgaya ayrılmaktadır (Dreisziger, 2019). İlk dalga olan 1914 öncesi dönemde yaklaşık 8000 Macar Kanada'ya göç etmiştir. Bu dönem göç edenler çoğunlukla çiftçi ve ziraatçı göçmenlerden oluşmaktaydı (Kelley & Trebilcock, 2010, s. 202). Genellikle ABD'den Kanada'ya geçen bu Macar göçmenler Kanada'nın ücretsiz çiftlik arazisi vermesi imkanından faydalanmaktaydı (Canadian Museum of Immigration at Pier 21, 2020). Bu araziler karşılığında göçmenler orada ev inşa etmeli ve tarlaları işlemeleri gerekmektedir.

1925-1930 arası olan ikinci dalgada yaklaşık 26.000, üçüncü dalga olan 1948-1952 yılları arasında ise 12.000 Macar Kanada'ya göç etmiştir. Bu yıllarda göç edenler çoğunlukla savaş sonrası yerinden edilmiş kişileri oluşturmaktadır. Son dalga olan

1956-19527 yılları arası göç en yüksek seviyeye ulaşmış ve iki yıl içerisinde yaklaşık 37.000 Macar Kanada'ya göç etmiştir. Bu rakamın yüksek olması 1956 yılında Macaristan'da gerçekleşen devrim nedeniyledir. Kimi kaynaklarda Macar Ayaklanması ve Budapeşte Başkaldırısı şeklinde de geçmektedir (Güngör, 2007, s. 87; Bekcan, 2019). Kanada'nın en başarılı kış sporcularından biri olarak gösterilen buz dansçısı Elvis Stojko'nun ailesi de 1956 Macar Devrimi nedeniyle Kanada'ya göç etmiş Macar göçmenlerdendir (Neilly, 2013).

2016 Kanada nüfus sayımı verilerine göre Kanada'da 348,085 Macar etnik kökenli kişi bulunmaktadır (Statistics Canada, 2019). Eskrimci Peter Urban, Kürek sporcusu Tamas Buday, Jr., halterci Akos Sandor, güreşçi Garry Kallos da 1956 sonrası Kanada'yı olimpiyatlarda temsil etmiş Macar kökenli sporculardan bazılarıdır (Team Canada, 2020e).

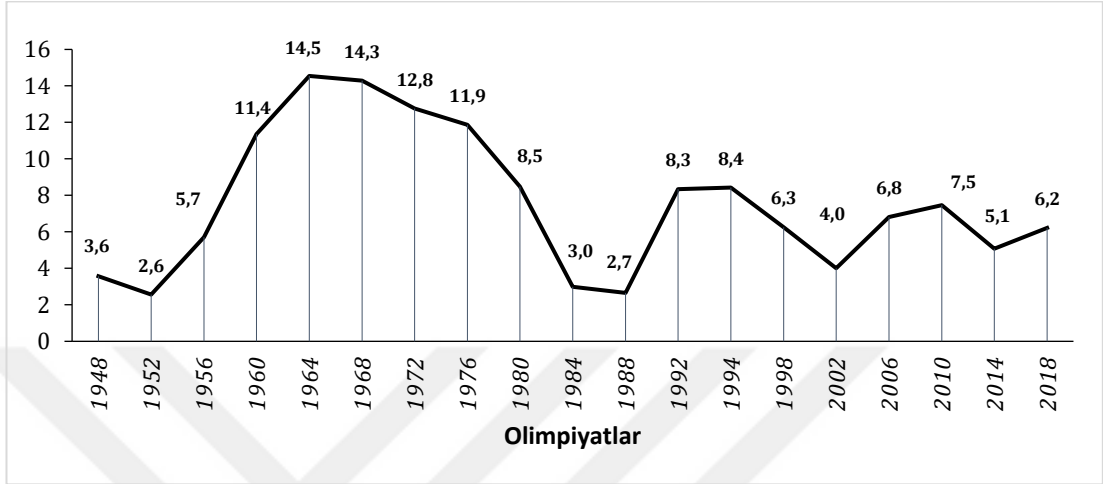
Kanada'nın yaz olimpiyatlarına yabancı doğumlu sporculara katılımında en yüksek oran atletizm, kürek, yüzme²³ ve güreş sporlarında görülür. Atletizm branşında Jamaika sayıca üstün ağırlıkta olmakla beraber birçok kökenden sporcu yer almaktadır. Kürek sporunda İngiltere ve ABD kökenli sporcular çoğunluktadır. Yüzmede ise ABD, İngiltere ve Avustralya kökenli sporcular çoğunlukta, güreş sporunda ağırlık Almanya ve Guyana kökenli sporculardadır.

Yukarıda tartışılan bu grafikler sadece Yaz Olimpiyatlarına katılan sporcuları göstermektedir. Kış sporlarının diğer ülkelere oranla Kanada'da yüksek yoğunlukla oynandığı düşünüldüğünde bu değerlendirmenin bir yönüyle eksik kaldığı söylenebilir. Bu noktadan hareketle Sports Reference LLC web sitesindeki veriler derlenip aşağıdaki grafikler elde edilmiştir.

Kış olimpiyatlarına katılan ülke dışı doğumlu sporcuların eğilimine bakıldığında 1970'lere kadar bir artış görülürken 1970'lerin ikinci yarısından itibaren azalmaya geçmiştir. Bu durum İkinci Dünya Savaşı sonrası artan göçleri akla getirmektedir. Kanada en çok ülke dışı doğumlu sporcu ile 1964 Kış Olimpiyatlarına katılmıştır.

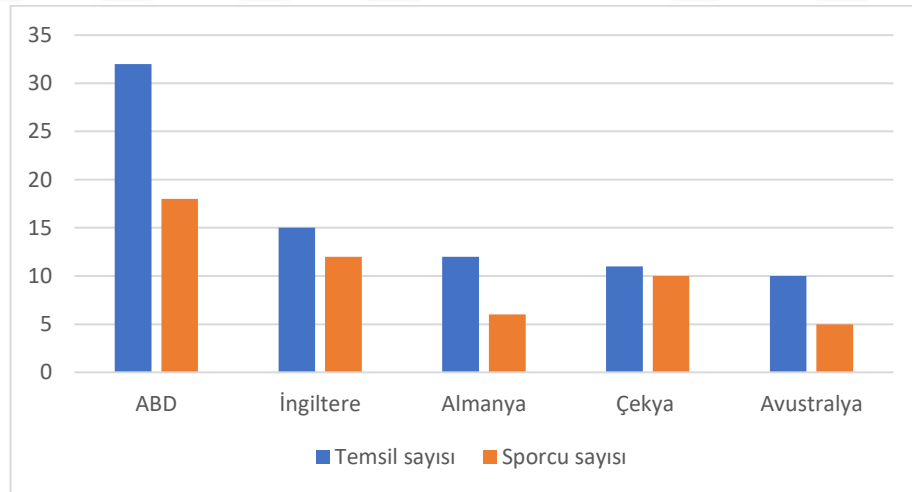
²³ Senkronize yüzme dahil.

Grafik 2.6. Kanada'nın Kış Olimpiyatlarına Ülke Dışı Doğumlu Sporcular ile Katılımı (Yüzdelik)

Kaynak: Sports Reference LLC ve Team Canada web sitesindeki verilerden derlenmiştir.

Grafik 2.7. 1948-2018 Kış Olimpiyatlarına Katılan Ülke Dışı Doğumlu Kanadalı Sporcuların Köken Ülkeleri (Doğum yeri esasına göre, en yoğun ilk 5 ülke)

Kaynak: Sports Reference LLC ve Team Canada web sitesindeki verilerden derlenmiştir.

Yaz Olimpiyatlarını gösteren grafik kıyaslandığında kış olimpiyatlarında ilk iki sıranın yer değiştiği, coğrafi yakınlık nedeniyle ABD'nin İngiltere'nin önüne geçtiği görülmektedir. Bu sporculara örnek olarak 2011'de Kanada'ya yerleşen ABD doğumlu buz dansçısı Piper Giles'in 2014 Soçi Olimpiyatları öncesi Kanada vatandaşlığını alması gösterilebilir (Skate Canada, 2013). Benzer şekilde 2006 yılında

Kanada'ya taşınan ve 2009 yılında Kanada vatandaşı olan ABD kökenli buz dansçısı Kaitlyn Weaver Kanada'yı olimpiyatlarda temsil eden isimlerdendir (Citizenship and Immigration Canada, 2009a).

2.1.4. Kanada'da Ulusal Kimlik ve Spor İlişkisi

Kanada'da spor, köklerini İlk Ulus (*First Nation*)'tan, İngiliz ve Fransız geleneklerinden, değerlerinden ve kurumlarından almaktadır (Ontario Heritage Trust, 2017). Burada geçen İlk Ulus ifadesinden Kanada'da ilk yerleşimciler olan yerel halk kastedilmektedir. “*Indian*” ve “*native*” şeklinde de adlandırılmaktadırlar (Gadacz, 2006). İlerleyen yıllarda İngiliz ve Fransız göçmenlerin Kanada'ya yerleşmesiyle Kanada'nın spor gelenekleri değişmeye başlamıştır. 18. ve 19. yüzyıllarda gelen bu göçmenler kriket, golf, futbol ve ragbi gibi sporları Kanada'ya getirmişlerdir (Ontario Heritage Trust, 2017). Ardından özellikle İskandinav kökenli göçmenlerin gelmesiyle kış sporları çeşitlik kazanmıştır.

Giderek gelişen sportif faaliyetler arasından lakros ve hokey sporları Kanada'da diğer branşlara oranla daha fazla popülerlik kazanmıştır. Öyle ki bu durum 1994 tarihli Kanada Ulusal Sporlar Yasası'nda (*National Sports of Canada Act*) da yer almaktadır. Bu yasanın ikinci maddesinde “buz hokeyi” ulusal kış sporu olarak belirlenirken ulusal yaz sporu ise “lakros” olarak ilan edilmiştir (Government of Canada, 2020c). Buz hokeyi olimpik sporlar arasında yer alırken, lakros bir olimpik spor değildir. Sadece 1904 ve 1908 Olimpiyatlarında ABD, İngiltere ve Kanada'nın katıldığı takımlarla iki kez oynanmıştır. Bu spor branşına ilgi çekmek ve olimpiyatlara dahil etmek amacı ile 1928, 1932 ve 1948 Olimpiyatlarında lakros “gösteri” sporu olarak yer almıştır (Pietramala & Grauer, 2006, s. 230) ancak dahil etme girişimleri başarısız olmuştur. Lakrosun 1880'lerde yüksek popülerliğe sahip olduğu görülür. Modern lakros sporunun kurucusu ve bir Kanada milliyetçisi olarak bilinen Dr. William George Beers, bu sporun doğmakta olan Kanada vatanı için “birleştirici bir güç” olduğuna inanmaktaydı (Morrow, 1989, s. 60.). Beers bu amaçla 1867, 1876 ve 1883 yıllarında İngiltere'ye düzenlediği turlarda bu sporun tanıtımını yapıyor (Bairner, 2001, s. 121.), aynı zamanda da yeni Kanada ulusunun İngiltere köklerinden bağımsız

bir spor geliştirdiği imajını sergiliyordu. Kanada'nın ileride ülkenin sembolü haline gelecek olan akçaağaç yaprağı (*maple leaf*) amblemi de ilk kez sportif olarak bu lakros takımlarının formalarında kullanılmıştır (a.e.).

Diğer bir ulusal spor olan hokeyde ise Kanada ulusal kimliği ile ilişkisi daha yoğun kurulmaktadır. Bu ilişkide hokeyin Kanadalıların icat ettiği bir spor olarak bilinmesinin rolü büyüktür. Bu nedenle hokey sporu Kanadalı kimliğinin üretiminde hem popüler anlatıda hem de devlet destekli zeminde ayrıcalıklı bir pozisyona sahiptir (Blake 2010; Earle 2002; Gruneau & Whitson 1993; Kidd & Macfarlane 1972, Akt. Robidoux, 2006, s. 294). Kanadalı spor sosyologlarına göre hokey sporunun Kanada'da oynanan diğer sporlara oranla üstün olması şaşırtıcı değildir. Hokey sporu "Kanadalı olma imajının bir parçası" (Hall v.d., 1991, s. 41) ve "Kanadalı kimliğinin ayrılmaz bir bütünü" (Simpson, 1989, s. 195) olarak görölmektedir. Robidoux (2006) hokey sporu üzerinden Kanada'da kimlik ve aidiyet üretiminin tarihsel olarak üç ana "öteki" yabancı öteki üzerine kurar. Bun "ötekiler" ABD, Avrupa ve Rusya (SSCB)'dir ve her biri Kanada ulusal kimliğinin farklı bileşenleriyle birlikte bu kimliğin inşasındaki değişim süreçlerini ortaya çıkarır (Robidoux (2006, s. 295). Bu ötekiler içerisinde ABD hem coğrafi olarak hem de düşünsel olarak ilk sırayı alır. İki toplum arasında ortak kimlik belirteçleri olsa da Kanadalıların gözünde anti-Amerikancılık Amerikalılara karşı üretilen negatif basmakalıp ön yargılara dayanır (Granatstein, 1996, s. 9). Bu negatif basmakalıpların birçok tarihsel zemini bulunmaktadır. Jackson (1994) bu ön yargıların gerekçesi olarak Amerika'nın Kanada'ya ait olan kültürel uygulama ve geleneklerin yeniden üretilerek ABD'ye aitmişçesine bir kültürel emperyalizm şeklinde sunulmasına karşı bir duruşu içerdine dikkat çeker (s. 430). Tüm bu iddialara karşı iki ülkenin karşılıklı temasının kaçınılmaz olduğunu ve bir tarafın diğer tarafa etkisinin olağan olduğunu savunan görüşler de mevcuttur. Nossal Kanada'da yaşıyan insanların çoğunluğunun (İngiliz ve Fransız topluluklar, Aborjin kökenliler ve yeni gelenler) Avrupa'dan ziyade Amerikan unsurlar barındıran bir ideoloji ve kültüre sahip olduklarını öne sürer (2007, s. 62). Kanadalı diplomat ve akademisyen John W. Holmes' a göre Kanada'nın Amerikanlaşma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu iddiası yanıltıcıdır. Çünkü Kanada tarihsel olarak tıpkı ABD gibi bir Amerikan ulusudur (Holmes, 1981, s. 114). Bunun

dayanağı olarak ise iki ulusun da Avrupa'dan yönetim biçimi tecrübelerini bu kıtaya getirip kendilerine göre uyarlamasını gösterir.

Hokey sporu üzerinden Kanadalı kimliğinin Amerikanlaşma tehdidi ile karşılaşması Kanada'nın en başarılı ve popüler buz hokeyi sporcusu kabul edilen (Encyclopaedia Britannica, 2020) Wayne Gretzky'nin 1988 yılında ABD'li oyuncu Janet Jones ile evlenmesinin ardından Edmonton Oilers takımından ABD'nin Los Angeles Kings takımına transfer olması sonrası yaşanan gerilimde görülür. Gretzky'yi "kaybetmek" birçok Kanadalı için Amerikan etkisi ve baskınlığı altında kalma korkusunun cisme bürünmüş halini sembolize etmiştir (Jackson, 1994, s. 435).

Wayne Gretzky hakkında diğer bir detaysa ailesinin kökeninin Birinci Dünya Savaşı öncesi Rusya'dan, önce ABD'ye ardından da Kanada'ya göç eden Belaruslu ve Ukraynalı göçmenlere dayanmasıdır. Wayne Gretzky'nin babası Walter Gretzky ailesi ve hokey sporu hakkında kaleme aldığı "*On Family, Hockey and Healing*" kitabında Birinci Dünya Savaşı'nda Kanada ordusunda görev yaptığını anlatmıştır (Walter, 2001, s. 15). Ancak Wayne Gretzky üzerine yaratılan söylemlerde göçmen geçmişi üzerinde durulmamıştır.

ABD, Kanada ulusal kimlik inşasında önemli bir baskın "öteki" rolü üstlense de Kanada tarihi boyunca Avrupa Kanada için öncelikli bir pozisyonu işgal eder (Watson, 2017, s. 298). Bu pozisyonda Avrupa "öteki" imajı için oluşturulan birtakım düşünsel temeller vardır. Bu ulusal anlatıların temelinde yerleşimci Kanadalıların zor iklim şartlarında yaşam mücadelesi verebildiği ve bunun da "dayanıklı hetero-maskülen" bir karaktere sahip olduğu yatar (Francis, 2011, s. 15, 16). Ulusal spor olarak lakros ve hokeyin seçilmesi de Avrupa'nın kültürel dayatmasına karşı bir duruş içermektedir.

Kanada için Rusya/SSCB öteki inşasının temelinde ise Soğuk Savaş boyunca yaratılan güvenlik ve tehdit algısı yatmaktadır. Bu durum hokey sporuna da yansımıştır. SSCB'in 1950'lerde uluslararası hokeyde güç kazanması ve elde ettiği başarılar Kanada için ulusal tehditler yaratmıştır. Bu tehditler Kanada'nın hokey sporundaki üstünlüğün sarsılması ve Kanada'nın liberal politikalarının ve ekonomik sisteminin de bundan etkilenmesi şeklindedir (Macintosh & Hawes, 1994).

Kanada'nın ulusal kimlik inşasında temellendirilen romantik idealler köklerini iklimsel özelliklerden (çetin kış koşulları) ve “Kanadalıların bu koşulları nasıl yaşanabilir kıldıkları” (Robidoux, 2006, s. 275) fikrinden almaktadır. Bu şartları yönetebilmek bir dizi kültürel üretime (edebiyat, spor, sanat) ön ayak olmuştur. Bu üretim İlk Ulus'tan gelen bilgi, birikimle birleşip Kanada yerleşimini mümkün kılmıştır (a.e.). Kanada ulusal kimliği inşasında İlk Ulus'a referanslar verilse de bu durumun sporda ırkçı söylemlerle karşılaştığı durumlar da yaşanmıştır. MacGregor (1997) hokey sporunda İlk Ulus'tan olan Aborjin etnik kökene sahip sporcuların ırkçılıkla karşılaştıklarına ve Ulusal Hokey Ligi'nde hak ettikleri mevkilere gelemediklerine dikkat çekmiştir (s. 30). Lakros sporunun kurucusu olan bilinen Dr. William George Beers'in da lakrosu tanımlarken bu sporun Kanada'nın ulusal sporu olmasında İlk Ulus mirasının yanında esas olarak Avrupalı Kanadalılar tarafından geliştirildiğine yaptığı vurgu çarpıcıdır:

“Yerliler asla beyaz sporcular kadar iyi (bilimsel) oynayamazlar, bu acınacak bir durumdur. Çünkü Kızılderili olmaları ve aksanları kadar doğal olan koşabilme yeteneklerine karşın, Lakros sporu gerekli pratik ve çalışmayla soluk yüzlüler tarafından geliştirilmiştir.” (Beers, 1875, Akt. Robidoux, 2006, s. 276-277).

Kanada'nın iki resmi dile (İngilizce ve Fransızca) sahip bir ülke olmasının sporda da yansımaları görülür. Fransızca konuşulan (Frankofon) ve İngilizce konuşulan (Anglofon) topluluklar arasındaki rekabetin en keskin hali hokey sporu müsabakalarında görülse de federal yapı fikrinin varlığının ve yeniden üretilmesinde anahtar rol oynayan bir ulusal spor olduğu söylenebilir (Bairner, 2001, s. 124). 1995 yılında yapılan Quebec Referandumu tartışmalarında olası bir ayrılma sonrası ülkede hokey sporunun ülkenin bölünmesinden nasıl etkileneceği endişesi de bu duruma bir örnek teşkil eder. Ulusal kimliğin ve aidiyet ilişkisinin Kanada örneğinde spora yansımaları 1976 yılında Kanada'nın Fransızca konuşulan Montreal şehrinde düzenlenen Yaz Olimpiyatlarında da görülmektedir. Olimpiyatların Montreal'de düzenlenmesi Fransızca konuşan ve İngilizce konuşan topluluklarca farklı şekilde yorumlanmaktaydı. Federalizm yanlısı İngilizce konuşan topluluk için 1976 Olimpiyatlarının ülkenin erken dönem spor kültürünün gelişiminde önemli bir yere sahip olan Montreal şehrinde düzenlenmesi Kanada'nın bütününi sembolize

etmekteyken, ülkedeki Frankofon topluluk için bu olimpiyatlar ulusal ayırt edici özelliklerini ortaya koymalarına olanak sağlayan ve “kendilerine ait” bir başarı olarak görülmekteydi (Bairner, 2001, s. 119). Bu ikili duruma benzer bir diğer örnek 1984 Sarayevo Kış Olimpiyatlarında Kanada’nın elde ettiği iki altın madalyanın da Fransızca konuşulan Quebec bölgesinden olan sürat pateni sporcusu Gaetan Boucher tarafından kazanılmasının ardından Quebec Başbakanı René Lévesque’nın “Quebec 2, Kanada 0” sözleri olmuştur (Macintosh v.d., 1988, s. 3, 173).

Ülke içi ikilikler spor ve ulusal kimlik bağlarının kurulmasında farklı yorumlar getirirse de çeşitli motivasyonlarla Kanada vatandaşı olan naturalize sporcuların Kanada ulusal kimliği söylemlerinde bütüncül bir yaklaşım görülür. Çoğunun göç hikayesi ve spor kariyeri ile ilgili bir bağ kurdukları ulusal kimlik söylemine çeşitli örneklerde rastlamak mümkündür. Bu kapsamda farklı spor branşlarından Kanadalı naturalize sporcuların ulusal kimlik ve aidiyet üzerine ifadeleri aşağıda derlenmiştir.

1996 Atlanta Olimpiyatlarında Kanada’nın altın madalya kazanan bayrak yarışları takımında yer alan Trinidad ve Tobago doğumlu atlet Glenroy Gilbert:

“Kanada formasını her giydiğimde heyecanlanıyorum. Çünkü Kanada’ya göç etmek bize çok şey kazandırdı. Benim için Kanada milli takımında mücadele etmek bu ülkeye borcumu ödeme biçimi.” (Ontario Heritage Trust. (2017)

sözleriyle göçle birlikte vatandaşlık ve spordaki başarısına uzanan süreci değerlendirmektedir.

Sporcular gözünden başka bir değerlendirmede ise Kanada’nın en başarılı yarış kızıağı sporcuları arasında gösterilen ve olimpiyatlarda hem köken ülkesi Jamaika’yı hem de Kanada’yı temsil etmiş olan Lascelles Brown Kanada vatandaşlığı tercihinin ardında yatan nedenleri bir röportajında şöyle ifade etmiştir:

“Bir köken ülkeniz olabilir, ancak başka bir ülkeye gidebilir ve onu daha çok sevebilirsiniz. Kış sporlarına desteğin az olduğu Jamaika’da kalsaydım Kanada’da başardıklarımı başaramazdım. Kanadalılar sporcularını destekliyorlar, özellikle kış sporlarındaki sporcularını. Kanada’yı seviyorum ve Kanada renklerini taşımaktan gurur duyuyorum.” (Evans, 2014, s. 11).

Bir diğ er naturalize kar kızıağı sporcusu olan Avustralya kökenli Chris Spring de 2010 Vancouver Olimpiyatlarında köken  lkesi Avustralya'yı temsil etmiş ancak Avustralya Olimpiyat Federasyonu'ndan yeterli ilgi ve donanımı g remediğı için g   etme kararı almıştır. Bir sporcunun ihtiyaç duyabileceğı her türlü ekipmanın Kanada tarafından sunulduğunu belirten Spring bir süre Kanada'da kalıcı oturma iznine sahip olarak ikamet etmesinin ardından 2013 yılında Kanada vatandaşlığını almıştır. 2014 ve 2018 Kış Olimpiyatlarında Kanada'yı temsil eden Spring, Kanada'ya ilişkin görüşlerini aşağıdaki sözlerle belirtmiştir:

“Bu  lke bana daha vatandaşı bile olmadan birçok imkan sundu. Bu imkanlar sayesinde spor kariyerim gelişti. Ben de bana bunca imkanı tanıyan bu ülke için borcumu en güzel sonuçları getirerek  deyebileceğime inanıyorum.” (Evans, 2014, s. 11).

2006 yılında Kanada'ya taşınan ABD kökenli buz dansçısı Kaitlyn Weaver 2010 Vancouver Kış Olimpiyatlarında Kanada adına yarışabilmesi için 2009 yılında Kanada vatandaşı olmuştur. “vatandaşlığın kazanılmasında istisnai haller” (5-4 citizenship) maddesi kapsamında Kanada vatandaşlığı edinen Weaver vatandaşlık seremonisi töreninde g   nedenini ve beklentilerini şu sözlerle ifade etmiştir.

“Bugün göçmen olan bizler artık Kanada vatandaşı olarak hayatımıza devam edeceğiz. Her birimiz bu ülkeye farklı farklı nedenlerle g   ettik ama eminim ki hedeflerimiz ortak. Bizler Kanada'ya bizleri dünyanın en konuksever coşkusıyla karşlayan insanların olduğı bu ülkede özgürce ve mutlu bir şekilde yaşamak için geldik. Kanada vatandaşları olarak hem Kanada kültürüne alışacağız hem de kendi ge mişlerimiz doğırtusunda katkıda bulunacağız.” (Citizenship and Immigration Canada, 2009a)

Sporcunun açıklamalarında geçen “ zg rce” ve “konuksever ülke” vurguları dikkat çekmektedir. Kanada Vatandaşlık ve G   İdaresi'nin “Başarı hikayeleri” sayfasında yer verdiğı Weaver kendi g   nedenlerini ve amacını ise aşağıdaki sözlerle ifade etmiştir:

“Benim kariyerim buz dansı ve Kanada bu amacımı en iyi şekilde elde etme imkanını bana verdi. Kanada'ya taşınma girişiminde bulunmasaydım bugün olduğum yerin yakınında bile olamazdım. Nihayet kendimi buraya ait ve yerleşmiş hissediyorum. Bu

müthiş ülkeyi temsil edecek olmaktan son derece gururluyum.” (Citizenship and Immigration Canada, 2009b)

Weaver’ın Kanada’nın ona ve kariyer gelişimine sunduklarına dair yaptığı vurgu Lascelles Brown’ın söylemleri ile benzerlik göstermektedir.

Yukarıda vatandaşlık, göç ve spor ilişkisini içeren örnekler çeşitli olmakla beraber benzer yaklaşımları içermektedir. Sporcuların kendi ulusal kimlik geçmişleri olmakla birlikte Kanada vatandaşlığına geçmelerini takiben yeni kimliklerini benimseme ve sahiplenme bilinciyle hareket ettikleri görülür. Bunda kuşkusuz hemen hemen her sporcunun ifade ettiği şekliyle “Kanada’nın sporculara sağladığı imkanların” rolü büyük olmuştur.

2.1.5. Naturalize Sporculara Yönelik Tartışmalar

Bu son bölümde sporda vatandaşlık transferlerinin naturalize sporcular üzerinden Kanada’da yarattığı tartışmalar ülke ulusal meclis tutanakları, basın açıklamaları ve literatür taraması şeklinde incelenecektir. Bulgular bu üç başlıkta önce ayrı ayrı son olarak da birlikte değerlendirilecektir.

Kanada Ulusal Meclisi’nde²⁴ (*House of Commons*) tartışmalar www.ourcommons.ca web sitesinde yer alan arşiv doğrultusunda “naturalize sporcu”, “yabancı sporcu”, “göçmen sporcu”, “5(4) vatandaşlık sporcu” başlıklarında²⁵ 1994-2020²⁶ yılları arasında taratılmıştır. Aynı arama terimleri www.sencanada.ca web sitesinde Senato (*Senate of Canada*) arşivinde de taratılmıştır. Yapılan aramalar sonucunda iki mecliste de direkt olarak Kanada vatandaşlığı alan naturalize sporcuların bu türden bir vatandaşlık edinimine duydukları rahatsızlığı hedef alan bir söyleme rastlanmamıştır. Onun yerine daha çok göçmen sporcular ve sporcuların kökeni üzerinden bir söylemin kurulduğu görülmüştür. Aynı şekilde Frankofon-

²⁴ Kanada’da siyasal sisteminde iki meclis bulunmaktadır. Bunlar Avam Kamarası (House of Commons) ve Senato (Senate) dur. Metinde Avam Kamarası üzerinde durulacağından Türkçe “meclis” ifadesi tercih edilmiştir.

²⁵ İngilizce dilinde tarama sözcükleri “naturalized athlete”, “migrant athlete”, “5(4) citizenship athlete”, “foreign athlete” olarak girilmiştir.

²⁶ 26 Nisan 2020’ye kadar.

Anglofon bölgelerinden gelen sporcuların Kanada kimliğini uluslararası platformlarda temsil düzeyinin ve anlamlarının etkisi tartışmalarına rastlanmıştır. Tablo 2.2.’de Kanada Ulusal Meclisi’nde yapılan tarama sonucunda çıkan tartışma başlıkları gruplandırılmıştır.

Tablo 2.2. Kanada Ulusal Meclisi Tutanaklarında Yapılan Tarama Sonuçları

Siyasi Parti /Grup/Oluşum	Tarih (Yıl)	Söylem
Kanada Liberal Partisi, Québec’liler Bloğu,	1994, 2000, 2008, 2009	Frankofon sporcular/Çift Dillilik*
Sivil Toplum Örgütleri Koalisyonu	1999	Vergi beyanı ve sporcuların istisnai vatandaşlık edinimi
Québec’liler Bloğu, Yeni Demokratik Parti	2001, 2014	Mülteci sporcular/Çifte vatandaş sporcular
Kanada İstihdam ve Göç Birliği, Kanada Buz Pateni Federasyonu	2010, 2013	Sporcuların vatandaşlık edinimini hızlandırma talepleri
Kanada Liberal Partisi	2005, 2018	Göçmen sporcular

*Bu söylem sporda uluslararası temsil tartışmaları içerisinde yer aldığından bu tabloda yer verilmiştir.

Meclis tutanakları detaylı incelendiğinde en sık rastlanan tartışma başlığının ülkedeki Fransız bölgeden gelen sporcuların ulusal kimliğin temsilindeki yeri ve ikinci resmi dil olan Fransızca’nın spor faaliyetlerinde yer alması yönünde eleştiriler olduğu görülmektedir. Bu taleplerin en çok Frankofon eyaleti temsil eden Québec’liler Bloğu Partisi’nden geldiği göze çarpmaktadır. Québec’liler Bloğu Partisi Milletvekili Caroline St-Hilaire 2000 yılı konuşmasında konuya ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Kanada’da Frankofon olmak bir sporcu için bir handikaptır. Uluslararası organizasyonlarda Fransızca tercüme hizmeti sağlayacak bir politika ya da uygulama olmadığından bu sporcular dillerini kullanamamaktadır. Federal hükümet bu durumdan sorumludur. Spor Bakanlığı Frankofon sporcuların kendi dillerinde hizmet alması için yatırım yapacak mıdır?” (36. Meclis, 2. Oturum, 14.06.2000)

Benzer şekilde 2008 yılında Québec'liler Bloğu Partisi'nden Richard Nadeau 2008 Pekin Olimpiyatları'nda Frankofon sporculara Fransızca dil desteği sağlanmadığına dikkat çekmiştir:

“Frankofon sporcular ve Kanada misyonundaki basın temsilcileri Pekin’de çift dilli gönüllülerce karşılanacaktır. Ancak burada iki dilden kastedilen İngilizce ve Çince (Mandarin)’dir. Kanada Olimpiyat Komitesi Kanada’nın resmi dillerinden olan Fransızca’yı unutmuştur. Bu durum Quebec ulusu ve diline kimsenin önem vermediğini gösterir. Neden olimpiyatların resmi dillerinden olan Fransızca neden Kanada olimpiik delegasyonunda yer verilmemiştir?” (39. Meclis, 2. Oturum, 29.05.2008)

Nadeau 2009 yılında bu durumu tekrar 2010 yılında Vancouver’de gerçekleşecek olan Kış Olimpiyatları öncesinde gündeme getirmiştir. Bu kapsamda konuya ilişkin endişelerini mecliste aşağıdaki soruları dile getirerek belirtmiştir:

“Bütün grup liderleri çift dilli olacak mıdır? Sağlık görevlileri gecikme olmaksızın her vakanın gerektirdiği şekilde İngilizce’nin yanında Fransızca hizmet verecek midir? Sporcuların biyografileri Oyunlar başlamadan hem medyaya hem de kamuya hem Fransızca hem de İngilizce dillerinde sunulacak mıdır?” (40. Meclis, 2. Oturum, 19.11.2009)

İki dilliliğin uluslararası temsilde yarattığı sıkıntılara karşın Frankofon kökenli olmayan Kanada Liberal Partisi Milletvekili Pat O’Brien ülkeyi temsil konusunda iki ulustan (Anglofon-Frankofon) gelen sporcuların Kanada’yı eşit şekilde temsil ettiğini vurgulayan olumlu söylemlerde bulunmuştur. 1994 yılında Mecliste Kanada Mirası Yasası (*Canadian Heritage Act*) departmanı görüşmeleri sırasında çift dillilik ve uluslararası temsil soruna bütüncül bir açıdan yaklaşmıştır:

“Olimpiyatlara bu ülkeyi temsil etmesi için olimpiik sporcular gönderdiğimizde, onlar bu ülkeyi temsil ediyorlar. Fransız Kanadalı ya da İngiliz Kanadalı olup olmadığına bakılmaksızın. Alberta’dan ya da Ontario’dan olduklarına bakılmaksızın. Onlar Kanada’yı temsil ediyorlar ve Kanadalı olarak madalya kazanıyorlar. Bu durum özellikle üstün başarılar gösterdiğimiz ve dünyada lider olduğumuz buz hokeyi sporunda görülmektedir.” (Üyelerin Beyanları, Kararnameler, 16.11.1994)

Vatandaşlık ve vergi beyanı kriterlerine ilişkin tartışmaların yaşandığı 1999 tarihli Vatandaşlık ve Göç Daimi Komisyonu toplantısında Sivil Toplum Örgütleri Koalisyonu'ndan Ben Trister sporcuların istisnai vatandaşlık edinimini savunmakla beraber vergi beyanı konusunda eksik planlama yapıldığına dikkat çekmiştir.

“Mevcut yasada kişilerin olağanüstü katkıya dayanan vatandaşlık başvurusu hakkı bulunmaktadır. Şahsi görüşüm bu durumun tarihsel olarak Kanada adına yarışacak sporcular için kullanıldığı ve öyle de olması gerektiği yönündedir. Ancak Bakan bu değerlendirmeleri yaparken kişilerin bütün koşullarını incelememektedir. Biz de bu yüzden onların vergi beyanı konusunda ikinci bir düzenleme yapmak mecburiyetinde kalıyoruz.” (Vatandaşlık ve Göç Daimi Komisyonu Toplantısı, 22.04.1999)

Mecliste göç, vatandaşlık ve mülteciler konusunun görüşüldüğü 2001 tarihli Vatandaşlık ve Göç Daimi Komisyon toplantısında Québec'liler Bloğu'ndan Madeleine Dalphond-Guiral mültecilerin Kanada'da bir süre yaşadktan sonra iltica talebinde²⁷ bulunmasına değinerek bu grubun içerisinde “uluslararası müsabakalara katılmak isteyen sporcular” da olduğuna dikkat çekmiştir. Aynı şekilde sanatçıların da bu durumda olduğu ve daha birçok kişinin de benzer talepleri olduğunu belirterek bu durumun diğer mülteci alan ülkelerde de olup olmadığını yoksa sadece Kanada'ya mı özgü olduğu sorusunu yöneltmiştir. Vatandaşlık ve Göç Departmanı, İcra Kurulu Genel Müdürü Elizabeth Tromp ise soruya ilişkin cevabında bu durumun sporcular için çok rastlanan bir durum olmadığına değinmiştir:

“İnsanların diğer amaçlarla gelip iltica talebinde bulunduğunu ve bir artış olduğunu diğer ülkelere de duyuyoruz. Ancak elit sporculardan bu yönde fazla bir artış gözlenmemektedir. Sonuç olarak bu talepler sadece Kanada'da değil, dünyada birçok yerde oluyor.” (Vatandaşlık ve Göç Daimi Komisyon toplantısı, 25.10.2001)

Çifte vatandaşlık durumu ve vatandaşlığı kaybı konusunun görüşüldüğü 2014 tarihli bir oturumda Yeni Demokratik Parti Milletvekili Christine Moore çuzun süre ülke dışında kalımına bağlı vatandaşlık kayıpları olması durumunda profesyonel sporcuların bu durumdan olumsuz etkileneceğine dikkat çekmiştir:

²⁷ Orijinal metinde “claim inland” olarak geçmektedir.

“Çifte vatandaşlığa sahip profesyonel sporcuların durumu da buna örnektir. Vatandaşlıklarını gençken almış olup, ardından elit sporcu olmuş olabilirler. Yurt dışına gidip orada antrenman yapıp branşlarında başarılı olan sporcular, Kanada’da ikamet kriterlerini yerine getirmedikleri için vatandaşlıklarını kaybetmek riskiyle karşı karşıya kalabilirler. Bu durumla karşılamamaları için onlara bir şans verilmeli.” (41. Meclis, 2. Oturum, 12.06.2014)

Vatandaşlık talebinde bulunan sporcuların başvurularının daha ivedilikle sonuçlanması yönündeki talepler 2010 ve 2013 yıllarında Kanada İstihdam ve Göç Birliği, Kanada Buz Pateni Federasyonu tarafından meclis gündemine getirilmiştir. 2010 yılındaki Vatandaşlık ve Göç Daimi komisyonu toplantısında yıllarında Kanada İstihdam ve Göç Birliği’nden Wilfrid MacKinnon zamanında sonuçlanmamış bir vatandaşlık başvurusu yüzünden Kanada’yı uluslararası bir yarışmada temsil edememiş bir sporcuğu gündeme getirmiştir:

“Kanada’yı bir spor organizasyonunda temsil etme potansiyeline sahip ama öncesinde pasaportu ve Kanada vatandaşlığı olması gereken 16-17 yaşlarındaki bir gencin başvurusunu aldığınızda başvurusunu yarışmadan sonra sonuçlandırdınız. Bu gerçekten çok üzücü. Aynı durum Kanada’yı Kanada Silahlı Kuvvetleri’nde temsil edecek kişilerin başvurularında da yaşandı.” (40.Meclis, 3. Oturum, 13.04.2010)

2013 yılı Kanada Mirası Daimi Oturumu sırasında Soçi’de düzenlecek 2014 Kış Olimpiyatları hazırlıkları tartışılırken Kanada buz Pateni Federasyonu Başkanı Daniel Thompson olimpik kafiye dair değerlendirmelerde bulunurken kafiye yer alacak bir sporcunun henüz Kanada vatandaşlığına sahip olmadığı konusunu gündeme getirdiği sözler şu şekildedir:

“Bir vatandaşlık sorunumuz var. Piper Giles adındaki kadın sporcumuz bir buçuk yıldır vatandaşlık başvurusunun sonucunu beklemektedir. Herkes yakında sonuçlanacağını söylüyor ama bu konuda sizden yardım bekliyoruz. Buz dansı takımında kafiye girme şansı yüksek. Olimpiyata gidecek üç takım olacak. İki belirlili ancak üçüncü takım olabilmek için ciddi bir rekabet var. Eğer yardımcı olabilirsiniz, sonuçlar harika olacak.” (41. Meclis, 2. Oturum, 26.11.2013)

Thomson’un bu talebi Bakanlığa iletilmiş ve Giles 17 Aralık 2013 tarihinde Kanada vatandaşlığı elde etmiştir. Bu durum mecliste görüşülen bir konunun sonuçlanmasını göstermesi açısından önemlidir.

Göçmen sporcular konusu Kanada meclisinde ülkenin tarihsel göç ülkesi olması ve çok kültürlü yapısı üzerine yapılan söylemler üzerinden tartışılmıştır. Kanada Liberal Partisi'nden Uluslararası İşbirliği Bakanı Meclis Sekreteri Paddy Torsney mecliste Ukraynalı Kanadalılar Tazmin Yasası²⁸ görüşmeleri sırasında 1890'dan bu yana Kanada'ya göç eden Ukraynalıların Kanada'daki rolü ve katkısını vurgulayarak özellikle spordaki başarılarına değinmiştir: “Wayne Gretzky bir yıldız ve uluslararası spor kahramanıdır. Ed Werenich de körlingde dünya şampiyonudur.” (38. Meclis, 1. Oturum, 24.03.2005). Benzer bir söyleme Senato tutanaklarında Asya kökenliler için rastlanmıştır. Mayıs ayının Asyalılar Mirası Ayı (*Asian Heritage Month*) olması üzerine yapılan konuşmalarda kendisi de Hong Kong doğumlu bir göçmen olan Kanada Liberal Partisi'nden Senatör Vivienne Poy, Asya kökenlilerin başarısına örnek olarak Hong Kong kökenli milli artistik buz pateni sporcusu Patrich Chan'ı övgüyle anmıştır:

“Patrick'in başarıları ve mütevazılığı bütün Kanadalılar için ilham kaynağıdır. Ancak özellikle Asya kökenliler için eğer sebat ederlerse Kanada'da her şeyin mümkün olduğunu göstermiştir. Değerli senatörler, Asyalılar Mirası Ayı olan mayıs ayına yaklaştığımız bu günlerde lütfen Kanada'nın en başarılı sporcularından biri olan Patrick Chan'in başarılarını kutlamada bana katılın.” (41. Meclis, 1. Oturum, 04.04.2012)

2018 yılında mecliste Göç, Mülteciler ve Vatandaşlık görüşmelerinde Kanada Liberal Partisi'nden kendisi de Suriye kökenli bir göçmen olan milletvekili Omar Alghabra göçmenlerin²⁹ Kanada'ya olumlu etkisinin uzun sürede değil kısa vadede de gerçekleşebileceğini genç bir sporcu üzerinden vurgulamaktadır:

“Göçmenlerin Kanada'da olumlu farklar yaratmasının uzun sürmeyeceğine dair harika bir örnek var. 24 yaşındaki Suriyeli göçmen Haya Jumaa. Kanada'ya yerleştiğinden beri dört yıl üst üste Kanada karate şampiyonu oldu. Kanada Karate Federasyonu tarafından üç yıl yılın sporcusu seçildi. Şimdilerde Kanada vatandaşlığını aldı ve Kanada'yı dünya arenasında iki büyük uluslararası yarışmada temsil edecek.” (42. Meclis, 1. Oturum, 24.05.2018)

²⁸ Orijinal metinde: Ukrainian Canadian Restitution Act.

²⁹ Orijinal metinde: Newcomers.

Alghabra bu sözlerinin ardından Haya'nın hikayesinin Kanada'nın hikayesi olduğunu ve Kanada ailesine mükemmel bir katkı sağlayacağını da eklemiştir.

Basın açıklamaları başlığında, birçok sporcunun hızlı vatandaşlık edinimini sağlayan ve 5(4) vatandaşlık diye anılan madde kapsamında Kanada vatandaşlığına geçen sporcular hakkında devlet yetkililerin bu edinimi olumlu karşıladıklarına dair beyanlar gerçekleşmiştir. İstisnai durumda vatandaşlık edinimine örnek olan ABD kökenli buz dansçısı Kaitlyn Weaver'in Haziran 2009'da vatandaşlık törenine katılan dönemin Vatandaşlık, Göçmenlik ve Çokkültürlülük Bakanı Jason Kenney'in ifadeleri bu türden bir edinim için olumlu bir yaklaşıma sahip olduklarına örnektir.

“Kanada Devleti adına Kaitlyn Weaver'in Kanada vatandaşı olmasından dolayı gurur duyuyorum. Vatandaşlığımız sahip olduğumuz en değerli şeylerden biridir. Sayın Weaver Kanada'ya olağanüstü katkı sağlamış ve sağlamaya da devam edecektir. Onun bu bağlılığın onurlandırmaktan son derece memnunum.” (Citizenship and Immigration Canada, 2009b)

2012 Londra Olimpiyatları öncesi Kanada vatandaşı olan Çin kökenli masa tenisi sporcusu Zhen Wang'in vatandaşlık edinimini açıklayan Göç Bakanlığı beyanlarındaki ifadeler Wang'ın Kanada milli takımına yapacağı katkıları ve Kanada'nın Londra Olimpiyatlarında madalya kazanma şansını arttıracaklarını vurgulamaktadır. Göç avukatı Richard Kurland ise Wang için yaptıkları başvurunun olumlu sonuçlanmasını şu sözlerle temellendirmektedir:

“‘Ulusal çıkar’ diye adlandırdıkları unsura sahipseniz lehinize sonuçlanacaktır. Bu durum 30 yıl boyunca böyle olagelmıştır. Böylece acil bir durumda hızlı vatandaşlığı sağlamaktadırlar.” (The Canadian Press, 2012)

Naturalize sporcular konusu üzerine yapılan literatür araştırmasına bakıldığında Kanada'da hokey ve futbol sporundaki naturalize sporculara yönelik taraflı yaklaşımların bir dönem medyada yer aldığı ve Jamaika kökenli atletlerin doping skandallarından sonra maruz kaldığı taraflı söylemlere yönelik çalışmalara rastlanmıştır. Jackson (1998, 2004) Jamaika doğumlu atletler Donovan Bailey ve Ben Johnson'ı Kanada'daki ırksal ve ulusal kimlik politikalarının “spordaki ötekileri”

olarak adlandırdığını öne sürmektedir. Özellikle de Ben Johnson'ın başarılar elde etmeden önce “Jamaikalı göçmen” ya da “Jamaikalı” olarak anılmasına karşılık, yükselen başarılarından sonra bu sefer yeniden etiketlenerek “Jamaikalı-Kanadalı” ön sıfatıyla anılmasına (Jackson, 2004, s. 126) dikkat çekmiştir. Ancak bu örnekler 1990'lardaki tartışmalara işaret ettiğinden güncel olarak bu tartışmalardan bahsedilmemektedir. Chen ve Mason (2018) 1980'lerde Çekoslovakya'dan Kanada'ya iltica eden hokey sporcusu Peter Stastny ve Kanada'dan sığınma talep eden hokey sporcusu Peter Nedved'in Kanada milli takımındaki ve Kanada Ulusal Hokey Ligi'nde yer almalarının Kanada basınında nasıl ele alındığını incelemiştir. Soğuk Savaş döneminde bu sporcuların Kanada'yı temsil etmesi Doğu Bloku ülkelerinin ötekileştirilmesini temsil etmekteydi (Chen & Mason, 2018, s. 987). Kanada futbolundaki naturalize sporcular konusu ise özellikle ABD kökenli naturalize sporcuları işaret etmektedir. 1960'larda Kanada Futbol Ligi'nin naturalize sporcuları diğer Kanadalı sporculardan ayırma kararı tepki çekmiştir (Nauright & Parrish, 2012, s. 228).

Jansen'in (2019) bilgisayarlı öğrenme çalışmasında Ekim 1978–Kasım 2017 tarihleri arasında taradığı Kanada'daki Financial Post, Gazette, Globe and Mail, National Post, Ottawa Citizen, Toronto Star gazeteleri incelemesi sonucunda, vatandaşlık transferlerinin Kanada gazetelerinde tartışmalı bir konu olarak yer almadığı sonucuna varılmıştır. Bu durumun göç politikalarının yönetimi ve ülkedeki demografik yapının bir yansıması olduğu söylenebilir.

2.1.6. Değerlendirme

Tarihsel göç politikalarının ve sürekli almakta olduğu göçün Kanada'nın spor yaşamına da etkisi olmuştur. Bu etkinin ve naturalize sporculardan da önce, göçmen sporcular üzerinde olduğu görülmektedir. Göç edenlerin ilerleyen zamanlarda vatandaşlık aldığı hatırlandığında hem göçmen hem de naturalize sporcu kimlikleri ortaya çıkmaktadır. Kanada'yı olimpiyatlarda temsil eden ülke dışı doğumlu sporcuların köken ülkelerinin Kanada'ya göç eden nüfusla paralellik göstermesi de bu durumla ilişkilendirilebilir. Özellikle vatandaşlık düzenlemelerinin İngiltere'den

bağımsızlaşması sonrası Kanada'nın göçmenler ülkesi olmasını daha da cazip hale getirmiştir. Bugün bile Kanada'ya göç başvurularını teşvik eden ve aracılık eden birçok şirket bulunmaktadır. Bu firmalardan biri olan Canadian Immigration Law Firm (Kanada Göç Hukuk Şirketi) Kanadalı olimpiik göçmenlerin Kanada'ya katkısına değinerek beş kişiden birinin göçmen olduğu bir ülkede Kanada'yı temsil eden birçok olimpiik sporcunun yurtdışından gelmesinin şaşırtıcı olmadığını belirtmiştir (Canadian Immigration Law Firm, 2016)

Kanada için naturalize sporcularla temsili devlet ve toplum tarafından algılanma ve söylem üretilme biçiminin yukarıda sayılan faktörlere bağıllı şekillendiğı söylenebilir. Öte yandan Kanada'nın sporda ulusal kimlik temsili konu alan siyasi tartışmaların naturalize sporculardan çok, ülkedeki çift dilli yapıyı işaret ettiğı görülmüştür. Özellikle meclis tartışmalarında Anglofon ve Frankofon bölgelerinden gelen sporcuların Kanadalı ulusal kimliğini ne ölçüde temsil etmeleri tartışma konusu olmuştur. Göçmen sporcuların başarılarının övülmesi ve takdir edilmesine karşılık temsil noktasında karşılıklı yaratan söylemlerin ülkenin iki dilli yapısından kaynaklı üretildiğı öne çıkmaktadır.

2.2. İngiltere Örneğinde Göç, Vatandaşlık ve Spor İlişkileri

Bu altbölümde sırasıyla göç, vatandaşlık, ulusal kimlik ve spor ilişkileri ekseninde İngiltere'nin sporda vatandaşlık transferleri ve naturalize sporcular konusuna yaklaşımları ülkede ele alınma biçimleri üzerinden incelemeler ve değerlendirmeler sunulacaktır.

2.2.1. İngiltere Göç Tarihi ve Vatandaşlık Düzenlemeleri

Emperyal bir geçmişe sahip olan İngiltere (Birleşik Krallık)³⁰ örneğinde vatandaşlık düzenlemelerinin tezde yer alan diğer örnek ülkelere kıyasla daha geçmişe gittiğı görülmektedir. İngiltere'de vatandaşlık hukuku düzenlemeleri İçişleri Bakanlığı

³⁰ Ülkenin resmi adı “Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı” (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland) olsa da bu tezin başlığında ülkenin günlük dilde kullanım biçimi olan İngiltere ifadesi tercih edildiğinden tez metinde de o haliyle yer almaktadır.

(*Home Office*) tarafından gruplandırıldığı üzere tarihsel olarak dört ana süreçte ele alınmaktadır. Bunlar; 1915 öncesi, 1915-1948 arası, 1949-1983 arası ve 1983 sonrası şeklindedir (*Home Office*, 2017). Ağırlıklı olarak yakın döneme vurgu yapılacak olsa da tarihsel geçmişi ve emperyal sistemin göç ve vatandaşlık hukukuna yansımalarını görmek adına 19. yüzyıl öncesi döneme kısaca değinilecektir.

1915 öncesi dönemde vatandaşlık hukuku var olmadan önce “tabiiyet” (*allegiance*) esasına dayalı feodal sistem hakimdi. Lorda bağlı olan tabiiyet esası zamanla “Kraliyete tabiiyete” (*allegiance to the Crown*) evrildi. 18. yüzyıla gelindiğinde Britanya tebaası (*British subject*) diye anılmaya başlanan bu statü imparatorluk dışındaki topraklarda doğan kişilere yalnızca erkek soydan iki nesle aktarılabilirdi (*Home Office*, 2017, s. 8).

19. yüzyılın ortalarında Britanya İmparatorluğu’nun artan ticari faaliyeti nedeniyle İngiltere’de yaşayan yabancı tüccarların vatandaşlık alma gereksinimi duyması 1844 Vatandaşlığa Kabul Yasası’nı (*The Naturalization Act 1844*) doğurdu. Böylelikle İçişleri Bakanlığı ilk vatandaşlığa kabul düzenlemesini yapmış oldu.

1870-1914 yılları arası İmparatorluğun en büyük genişlemesinin yaşandığı, kolonilerin sayısının ve öneminin arttığı dönem olmuştur (*Home Office*, 2017, s. 9). Bu gelişmeler Britanya vatandaşlık hukukunda değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Dominyonların³¹ pozisyonunu ve statüsünü tanıyan düzenlemeler de böylelikle gerçekleşmiş oldu.

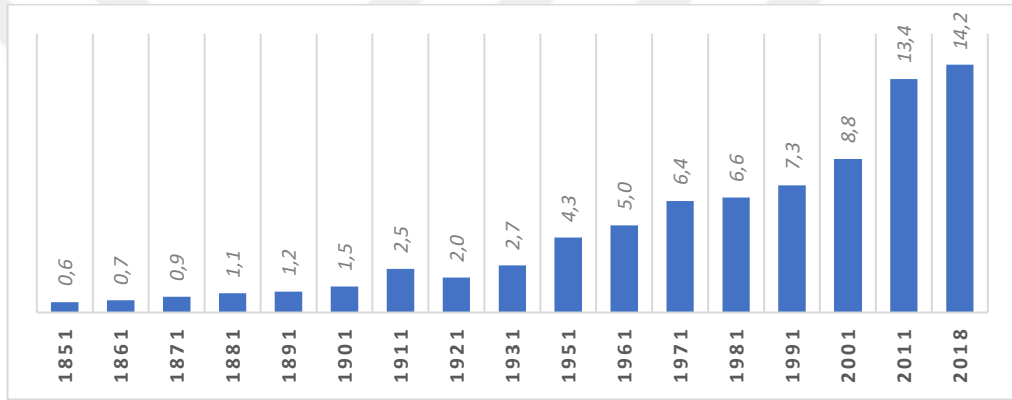
1915 yılının en önemli gelişmesi Britanya Vatandaşlığı ve Yabancıların Statüsü Yasası’nın (*The British Nationality and Status of Aliens Act 1914*) yürürlüğe girmesiydi. Bu yasaya göre İngiliz vatandaşlığı sadece erkek soydan birinci nesle aktarılabilirdi. Çocuklar için ise artık yaşadıkları yer değil, ebeveyni dikkate alınacaktı (*Home Office*, 2017, s. 10). Ebeveyni (babası) vatandaşlık kaybederse o da kaybetmiş oluyordu. Birinci Dünya Savaşı süresince ülke dışında çocuklar nedeniyle 1918 yılında bu yasada değişikliğe gidilmiştir. 1922 ve 1933 yıllarında da birtakım

³¹ Britanya İmparatorluğu’na bağlı, yarı bağımsız devletler. 1947’den sonra İngiliz Milletler Topluluğu ülkelerini oluşturmuşlardır. O dönemki dominyonlar: Kanada, Newfoundland, Avustralya, Güney Afrika, Yeni Zelanda, Burma.

değişikliklere gidilmiştir. Örneğin kadınların yabancı bir erkekle evlenmeleri sonucunda İngiliz vatandaşlığını kaybetmesi kaldırılmıştır (Home Office, 2017, s. 11).

1910'lerden itibaren İngiltere'deki yabancı doğumlu nüfus sayısını artmaya başlamıştır (Bkz. Grafik 2.8.). Ancak 1911-1921 yılları arasında Birinci Dünya Savaşı nedeniyle göçlerde azalma olmuştur. Her on yılda bir yapılan nüfus sayımı 1941 yılında İkinci Dünya Savaşı yüzünden gerçekleştirilememiştir.

Grafik 2.8. 1851-2018 Nüfus Sayımı Verilerine Göre İngiltere ve Galler'deki Yabancı Doğumlu Nüfus (İrlanda hariç, Yüzdelik)

Kaynak: Office for National Statistics

1948 yılında İngiliz vatandaşlık hukukunda yapılacak değişiklikler öncesi dönemde yaşanan gelişmelerin en önemlisi Kanada'nın İngiltere'den bağımsız bir vatandaşlık kanunu çıkarması oldu. Yine aynı yıl Hindistan ve Pakistan da İngiltere'den bağımsızlığını ilan eden devletler olmuştur. 1948 tarihli İngiliz Vatandaşlık Yasası (1948 *British Nationality Act*) ile Birleşik Krallık ve Kolonileri vatandaşlığı statüsü İngiltere sınırları içerisinde, kolonilerde veya Commonwealth ülkelerinde doğmuş İngiliz yurttaşları için “emperyal vatandaşlık” kavramı başlamış oldu (Hampshire, 2015, s. 13). Yine aynı yıl 22 Haziran'da Londra Tilbury Limanı'na demirleyen Windrush Empire adlı yolcu gemisi Jamaika'dan yüzlerce göçmen yolcu getirmiştir. Bu göçmenlerin gelişi hem Karayipler hem de İngiltere için göç dinamiklerini değiştiren bir dönemi başlatmıştır. Hampshire'a göre bu unsurlar Karayiplerde beklenmedik düzeyde artan nüfus ve işsizlik oranları, İngiltere'de işgücüne ihtiyacın fark edilmesi, Karayip kökenli göçmenlerin savaş boyunca İngiltere

adına savaşması deneyimi ve 1950 ve 1960larda uluslararası seyahatin düşen maliyeti şeklinde sıralar (2015, s. 20). Windrush gemisiyle gelen göçmenlerin ve onların çocuklarının oluşturduğu grup ilerleyen zamanlarda “Windrush nesli” (*Windrush generation*) diye anılmaya başlanmıştır (Whitfield, 2006). Windrush Empire gemisinin 1948 yılında gelmesinin üzerinden yaklaşık 70 yıl geçmesinin ardından 2017 yılında bu nesilden gelen göçmenlerin haksız yere gözaltına alınmasına, sınır dışı edilmesine, yasal haklarından mahrum bırakılmasına neden olay “Windrush Skandalı” olarak tarihe geçmiştir. Bu skandala neden olarak İngiltere’nin o dönem uyguladığı “hasmane çevre politikası” (*hostile environment policy*) suçlanmış (Stewart, Gentleman, & Hopkins, 2018), İçişleri Bakanı Amber Rudd 29 Nisan 2018 tarihinde istifa etmiştir.

1949-1983 dönemi ele alındığında, İngiltere hükümetinin göçü engelleme yönünde girişimleri dikkati çeker. 1962 tarihli Milletler Topluluğu Göçmenleri Yasası³² (*Commonwealth Immigrants Act*) ile eski kolonilerden göç sınırlandırılmaya çalışılsa da başarısızlıkla sonuçlanmıştır. 1955-1962 yılları arasında yaklaşık 472.000 kişi İngiltere’ye göç etmiştir (MigrationWatch UK, 2014). 1971 yılında ise İngiltere’deki yabancı doğumlu nüfus 1961 yılıyla kıyaslandığında yaklaşık 1 milyon kişi artış göstermiştir (A.e.). Göç ve vatandaşlık hukukunda yapılan düzenlemeler devam etmiş, 1962 tarihli Milletler Topluluğu Göçmenleri Yasası’nı uygulamadan kaldıran yasa olan Göç Kontrol Yasası (*Immigration Control Act*) 1971 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu yasa köken ülke ve “*patriality*” (İngiltere ile bağları olan İngiliz tebaasının İngiltere’de yaşama ve çalışma hakkına sahip olması) esasına dayanmaktaydı. Bu düzenlemeyle İngiltere’ye göçü “ırk temelinde sınırlandırma” eğiliminde bir artış görüldüğü söylenebilir (Şit, 2008, s. 80).

Tüm bu gelişmeler ışığında, Grafik 2.8.’de de görüldüğü üzere İngiltere için göçün ve dolayısıyla ülkedeki yabancı doğumlu nüfusun artışının ivme kazanması İkinci Dünya Savaşı sonrası başlayan döneme denk gelir.

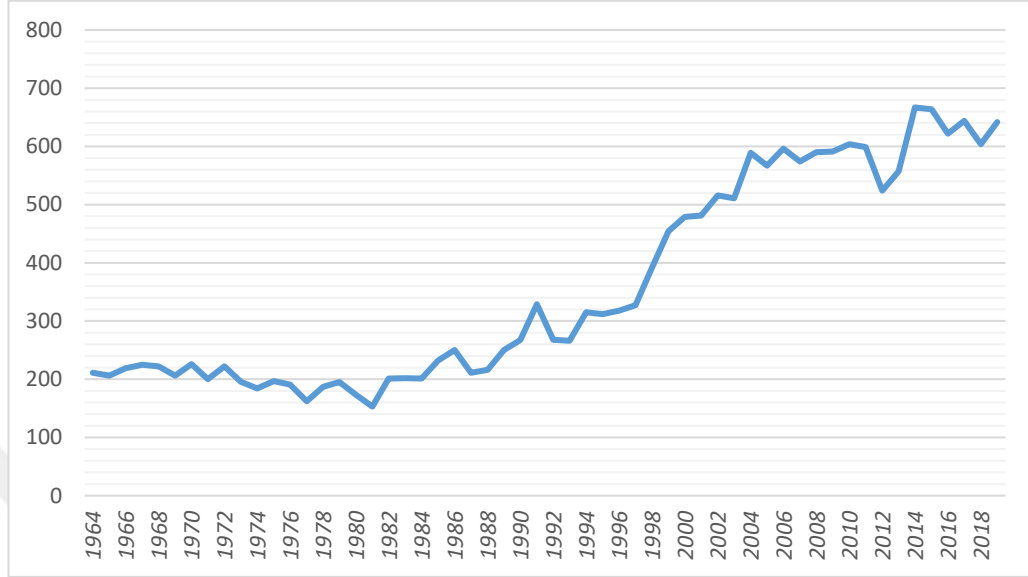
³² Bu yasada 1968 yılında değişikliğe gidilmiş, eski koloni ülkeleri için giriş kontrolleri uygulanmaya başlanmıştır.

1980 sonrası 1971 tarihli Göç Kontrol Yasası'na gelen eleştirilerin yeni bir düzenleme yapma ihtiyacını ortaya çıkardığı görülür. Bu nedenle 1981 yılında İngiliz Vatandaşlık Yasası (*British Nationality Act*) adıyla yeni bir yasa yürürlüğe girmiştir. Bu yasa vatandaşlığı üç ana başlıkta düzenlemiştir. Bunlar: İngiliz vatandaşlığı (*British citizenship*); İngiltere'ye Bağlı Topraklar vatandaşlığı (*British Dependent Territories citizenship*); İngiltere Deniz Aşırı vatandaşlığı (*British Overseas citizenship*) olarak üçe ayrılır (Home Office, 2017, s. 19). Karmaşık görünen bu yapıda ilk kategori olan İngiliz vatandaşlığının diğerlerine oranla üstün olduğu söylenebilir. Ancak her üç vatandaşlık türünün de kazanılma yolları karmaşık ve çeşitlidir (Şit, 2008, s. 81).

1981 tarihli yasaya ek olarak 1983 yılında İngiliz Vatandaşlık Yasası Arjantin ile çatışma nedeni yaratan Falkland Adaları vatandaşları için yeniden düzenlenmiş, Falkland Adalıları (*Falkland Islanders*) İngiliz vatandaşı statüsü (Spencer, 1997, s. 189) elde etme hakkı kazanmıştır. Aynı yıl Hong Kong için de İngiltere'ye Bağlı Topraklar vatandaşlığı statüsü yasaya eklenmiştir. Ancak 1997 yılında Hong Kong otonom bölge olarak Çin'e devredilmiştir. Kimi düşünürlere göre (Brown & Louis, 1999; Brendon, 2007) bu olay ve 1997 yılı İngiliz İmparatorluğu'nun siyasi olarak sona erdiği tarih olarak adlandırılır.

1982 sonrası İngiltere'ye göçte artış yaşanmıştır. Bunda 1981 İngiliz Vatandaşlığı Yasasının çeşitli etkilerinin olduğu söylenebilir. Grafik 2.9.'da İngiltere'ye uluslararası göçün 1980'lerden itibaren yükselişe geçtiği görülmektedir.

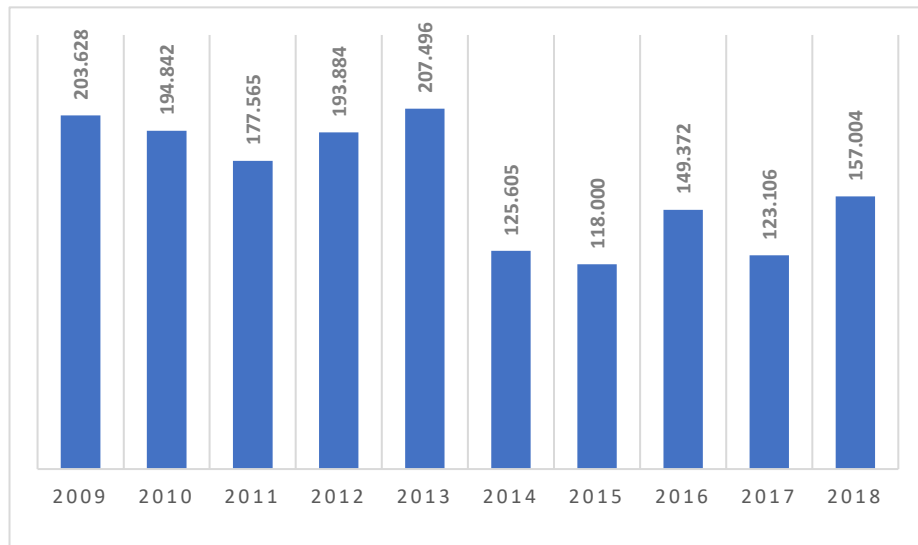
Grafik 2.9. İngiltere’de Uluslararası Göç Tahminleri (1964-2019 Eylül, Bin kişi)

Kaynak: Office for National statistics, Migration Statistics, International Migration Estimates in the UK (1964-2019)

2002 yılında Vatandaşlık, Göç ve İltica Yasası (*Nationality, Immigration and Asylum Act*) 1981 İngiliz Vatandaşlığı Yasası’na ek düzenlemeler getirirse de vatandaşlık kategorilerinde değişikliğe gidilmemiştir. Ancak yıllara göre vatandaşlık edinimine bakıldığında 2013 sonrası bir düşüş gözlemlenmektedir.

Grafik 2.10. İngiltere’de Göçmenlerin Vatandaşlık Edinimi (2009-2018)

Kaynak: Eurostat, Acquisition of citizenship by age group, sex and former citizenship, 2020.

En güncel hali ile İngiltere vatandaşlığının kazanılması 1981 İngiliz Vatandaşlığı Yasası'nın son değişiklikleri yapılmış hali üzerinden gerçekleşmektedir. Vatandaşlık edinimi ilk altı başlık altında düzenlenmiştir. Bunlar; doğum ya da evlat edinme yoluyla vatandaşlık, soy yoluyla vatandaşlık, kayıt yoluyla vatandaşlık (reşit olmayanlar için), kayıt yoluyla vatandaşlık (İngiltere Denizaşırı Topraklar vatandaşlığı vb.), kayıt yoluyla vatandaşlık (anlaşmaların amaçlarından doğan), naturalizasyon yoluyla vatandaşlık³³ şeklindedir. Bu çalışmanın konusunu içine alan buradaki son kategori, yani naturalizasyon (vatandaşlığa kabul) dur. Yasanın altıncı kısmında vatandaşlığa kabul iki başlıkta ele alınmıştır: İngiliz vatandaşı ile evli (sivil partnerlik dahil) olanlar (Section 6 (2)) ve olmayanlar (Section 6 (1)). İlk başlık olan İngiliz vatandaşı ile evli olmayanlar için vatandaşlığa kabul aşağıda belirtilen şartlara bağlı gerçekleşmektedir:

- a) 18 yaş ve üzeri olmak,
- b) Akıl sağlığı yerinde olmak,
- c) İyi karakterli olmak,
- d) İkamet kriterlerini karşılamak,
- e) Yeterli miktarda İngilizce bilmek ve bunu belgelemek,
- f) İngiltere'de yaşam hakkında yeterli miktarda bilgi sahibi olmak ve bunu belgelemek,
- g) Eğer başarabilir ise, ana ikametgahını İngiltere yapmak ya da aşağıdakilerden birini girmek veya devam etmek: İngiliz hükümeti altında Kraliyet hizmeti; İngiltere ya da İngiltere'nin üyesi olduğu uluslararası bir organizasyonda hizmet; İngiltere'de kurulmuş bir şirket ya da dernekte iş hizmeti (Home Office, 2020, s. 6).

E maddesinde yer alan İngilizce dil kriteri için İngiliz hükümeti tarafından tanınan dil sınavlarından B1 seviyede sertifikaya (Home Office, 2019, s. 32) sahip olmak gereklidir. F maddesinde geçen adayın İngiltere'de yaşam hakkında yeterli bilgi sahibi olduğunu ölçmek için de *Life in the UK* adındaki yazılı sınavı geçmek gereklidir.

³³Orijinal metinde İngilizce: Acquisition by birth or adoption, Acquisition by descent, Acquisition by registration: minors, Acquisition by registration: British overseas territories citizens etc. 5. Acquisition by registration: nationals for purposes of the [EU] Treaties. 6. Acquisition by naturalisation.

Toplam 24 çoktan seçmeli sorudan oluşan bu sınavda başarılı olmak için minimum 18 doğru cevap vermek gereklidir.

Section 6 (2)'de yer alan İngiliz vatandaşı ile evli olan kişiler için ise 6(1)'de yer alan aynı kriterler (g maddesi hariç) geçerli olup bazı özel durumlarda dil ve *Life in the UK* sınavı kriteri esnetilebilmektedir (British Nationality Act 1981, Schedule 1, 2014).

İki başlığın (Section 6 (1) ve (2)) da açıklamasının sonunda kriterler yerine getiriliği takdirde İçişleri Bakanı'nın³⁴ (*Secretary of State*) aday vatandaşlığa kabul sertifikası takdim edebileceği³⁵ belirtilmektedir.

1981 İngiliz Vatandaşlığı Yasası'nda "istisnai durumlar" kategorisi "özel durumlar" (*special cases*) başlığı altında düzenlenmiştir. Ancak bu özel durumlar aleni olarak bir meslek grubuna mensup kişileri hedef almamaktadır. Söz konusu yasanın 7., 8., 9. ve 10. maddelerinde yer alan özel durumlar evlilik, iş, ikamet gibi gerekçelerdeki başlıklarda Bakanın inisiyatifi doğrultusunda düzenlenmiştir. Schedule 1'in 2.maddesinde Bakanın bu konudaki yetkileri adayların vatandaşlığa kabul kriterlerinden bazılarını kendi takdirince esnetme³⁶ şeklinde belirtmiştir.

İngiliz vatandaşlık hukuku göç hukuku ile iç içe ve birbirini etkileyerek ilerlediği görülmektedir. Tüm bu düzenlemeler kolonilerin bağımsızlık kazanması ve İngiltere'ye göçün değişmesi ile şekillenmiştir.

³⁴ İngiltere'de Secretary of State ifadesi 1978 Interpretation Act'e göre "Majestelerinin başlıca devlet bakanlarından biri" anlamına gelir.

³⁵ Orijinal metinde: ... the Secretary of State is satisfied that the applicant fulfils the requirements of Schedule 1 for naturalisation as such a citizen under this subsection, *he may, if he thinks fit*, grant to him a certificate of naturalisation as such a citizen.

³⁶ Orijinal metinde: 2(1) If in the special circumstances of any particular case the Secretary of State thinks fit, he may for the purposes of paragraph 1 do all or any of the following things, namely—

(a) *treat* the applicant as fulfilling the requirement specified in paragraph 1(2)(a) or paragraph 1(2)(b), or both, although the number of days on which he was absent from the United Kingdom in the period there mentioned exceeds the number there mentioned;

(b) *treat* the applicant as having been in the United Kingdom for the whole or any part of any period during which he would otherwise fall to be treated under paragraph 9(1) as having been absent;

(c) *disregard* any such restriction as is mentioned in paragraph 1(2)(c), not being a restriction to which the applicant was subject on the date of the application;

(d) *treat* the applicant as fulfilling the requirement specified in paragraph 1(2)(d) although he was in the United Kingdom in breach of the immigration laws in the period there mentioned;

(e) *waive* the need to fulfil [either or both of the requirements specified in paragraph 1(1)(c) and (ca)] if he considers that because of the applicant's age or physical or mental condition it would be unreasonable to [expect him to fulfil that requirement or those requirements]. [Vurgu bana ait]

2.2.2. İngiltere’de Yabancı Sporcuların Vatandaşlığa Kabulü

İngiltere’de yabancı sporcuların vatandaşlığa kabul noktasında bir önceki bölümde bahsedilen pratiklerin uygulandığı, diğer ülkelerle kıyaslandığında “*fast track*” seçeneğine fazlaca başvurulmadığı görülmektedir. Çünkü çoğu sporcu eski sömürge ya da Commonwealth üyesi ülkelere gelmektedir. Benzer şekilde evlilik yolu ya da köken (ebeveyn vatandaşlığı) sayesinde de vatandaşlık ediniminin gerçekleştiği uygulamalar mevcuttur. Bireysel deneyimlere örnek olarak Rus kökenli atıcı Elena Little Allen’ın İngiliz meslekdaşı Chris Little ile, Ukrayna kökenli buz dansçısı Vitaliy Baranov’un da İngiliz meslekdaşı Marika Humphreys ile evlenmesi sonrası İngiliz vatandaşlığı alarak İngiltere’yi temsile etmeye başlamaları örnek gösterilebilir. Baranov vatandaşlık transferi kararına kolay adapte olduğunu, bunda SSCB milli takımında oynadığı dönemdeki deneyimlerinin etkisinin olduğunu (Stevenson, 2002) belirtmiştir. İngiliz bir anne ve Nijeryalı babadan ABD’de de dünyaya gelen atlet Tiffany Porter 2010 yılına kadar ABD’yi temsil etmiş ancak 2010 yılından itibaren İngiltere adına yarışmaya karar vermiştir. Çifte pasaport sahibi olması nedeniyle bu kararı almada hukuki bir zorlukla karşılaşmayan Porter kendisini “Amerikalı, İngiliz ve Nijeryalı olarak” tanımlamaktadır (McRae, 2012). Ancak milli takım kaptanlığı döneminde kökeninden ötürü kendisine çokça eleştiri yapılmıştır. Bu tepkilere Naturalize Sporculara Yönelik Tartışmalar bölümünde değinilecektir.

Sporcuların İngiltere’ye göç etmesi ve daha sonra vatandaşlığa evrilen süreçteki bir diğer uygulama da Tier 2 Sporcu (*Sportsperson visa*) vizesidir. Kariyerinde üst seviyede olan sporcuların İngiltere’de çalışma ve yaşama iznine sahip olacağı bu vizeye başvurabilmek için ön şartlar şunlardır:

- İlgili spor branşının otoritesi tarafından (*governing body*) uluslararası düzeyde en üst seviyede elit sporcu ya da kalifiye antrenör olmak,
- Spor branşının İngiltere’deki otoritesi tarafından başvurunun desteklenmesi,
- İşinizin İngiltere’de sporunuzu en üst seviyede geliştirecek olması (Gov.uk, t.y.)

Başvuru kriterleri ise, geçerli bir sponsorluk sertifikası sahibi olmak, İngilizce dil bilgisini belgelemek (B1 düzeyde), İngiltere’de geçimini sağlayabilecek seviyede

belirli bir miktar kişisel gelir beyanı şeklindedir. İngiltere’de bu türden göçlere aracılık eden birçok danışmanlık ve aracı şirket bulunmaktadır.

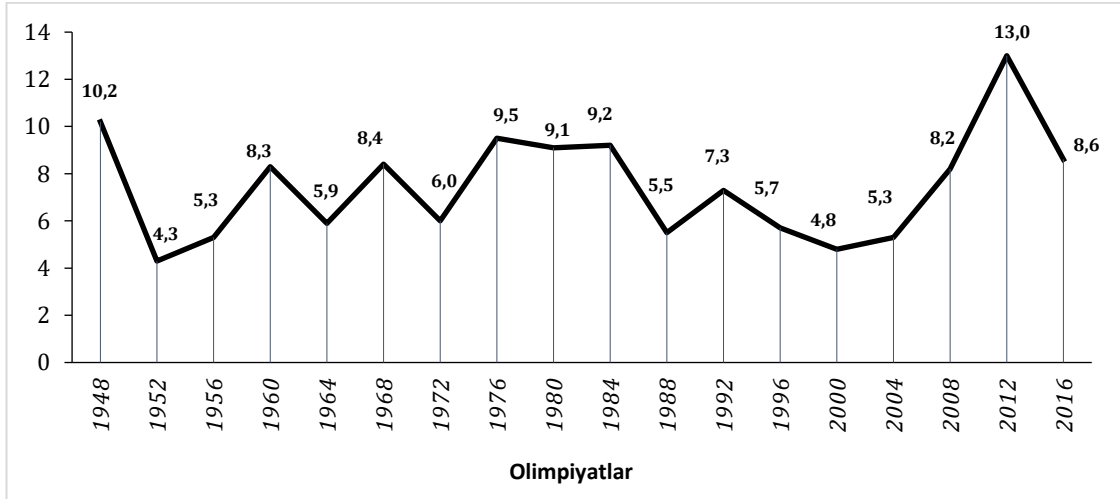
Son olarak ise İngiltere’ye yarışmaya katılmak üzere gelen ve siyasi iltica (*political asylum*) eden sporculardan bahsedilebilir. Çok sık rastlanan bir durum olmasa da son yıllarda artan örnekler yaşanmıştır. 2008’de Edinburgh’ta gerçekleşen Dünya Kır Koşusu Şampiyonasında 6 Eritreli sporcu (Lewis, 2016), 2012 Londra Olimpiyatlarında ise sporcu, antrenör ve olimpiik delegasyon ekibinden toplam 82 kişi siyasi ilticaya başvurmuştur (BBC, 2018). 18 yaşındaki Eritre milli takımının bayrak taşıyıcı sporcusu atlet Weynay Ghebresilasie de 2012 Londra Olimpiyatları’nda ülkesindeki baskıcı rejimden dolayı İngiltere’ye siyasi iltica etmiş isimlerdendir. Bir diğer Eritreli atlet Tsegai Tewelde 2008 yılında siyasi iltica eden ve ardından 2016 Rio Olimpiyatlarında İngiltere’yi temsil etmiş sporculara örnektir.

2.2.3. İngiliz Vatandaşlığı Alan Sporcuların Göç Eğilimleri

İngiltere’nin naturalize sporcularla temsili ülkenin göç tarihi, eski sömürgeleri, Commonwealth ülkeleri ve dış ilişkileri ile yakından ilgilidir. Grafik 2.11.’de yabancı doğumlu sporcuların oranının en yüksek görüldüğü yıllar 1948 ve 2012’yi işaret etmektedir. İlk yıl olan 1948’de sporcuların köken ülkelerine bakıldığında Hindistan kökenliler çoğunlukta olmakla beraber belirli bir ülkeden ziyade daha karma bir tablo karşımıza çıkmaktadır. Grafik 2.12.’deki köken ülkelerde ilk sıraları alan Güney Afrika ve ABD’nin ağırlığı bu yıllarda görülmemektedir. 1940ların İkinci Dünya Savaşı sonrası döneme tekabül ettiği hatırlandığında göçmen sporcuların birçok ülkeden gelmesinin o döneme özgü bir durum olduğu düşünülebilir. İlerleyen yıllarda Güney Afrika kökenli sporcuların artışa geçmesinde ülkede uygulanan apartheid (ırk ayrımcılığı) politikası yüzünden 1964-1988 arası Olimpiyatlara katılamaması ve bu nedenle sporcuların farklı ülkelerde kariyerlerini sürdürme arayışı etkin olmuştur. Güney Afrika’daki İngiliz kökenli sporcuların bazıları ebeveynlerinin vatandaşlığı sayesinde İngiltere adına Olimpiyatlara katılabilme hakkı elde etmiştir. Güney Afrikalı atlet Zola Budd bu durumu yaşayan en popüler örneklerdendir. Başarılı bir sporcu olan ancak Güney Afrika’nın apartheid rejimi dolayısıyla kariyerine uluslararası bir sporcu

olarak devam etmekte sorun yaşayan Budd, dedesinin İngiliz olması sayesinde İngiliz vatandaşlığına başvurabilmiştir. Budd'ın bu kararı almasında ve vatandaşlık başvurusunun desteklenmesinde Londra merkezli Daily Mail gazetesinin rolü büyük olmuştur. Daily Mail gazetesinin baş editörü Sir David English ve İngiltere İçişleri Bakanına yakın olan arkadaşı Leon Brittan, Budd'ın vatandaşlık başvurusunun hızlandırılması konusunda bakanlığa baskı yapmış, böylelikle 1981 İngiliz Vatandaşlığı Yasası Section 3 (1) kapsamında bakanın inisiyatifi ile 10 gün içinde Budd İngiliz vatandaşlığı almıştır (Llewellyn & Rider, 2018, s. 575). Budd'ın o dönem 17 yaşında olması nedeniyle “reşit olmayanların kayıt yoluyla vatandaşlık edinimi” diye Türkçe’ye çevrilebilen Section 3 (1)’de yer alan bakanın yetkisi başlığında³⁷ vatandaşlık edinimi gerçekleşmiştir. Güney Afrika’da apartheid rejiminin 1991’de sona ermesi ve IOC’nin Güney Afrika’ya uyguladığı yasağı kaldırmasının ardından Budd köken ülkesi olan Güney Afrika’yı tekrar temsil etmeye başlamış, Güney Afrika adına 1994 Olimpiyatlarına katılmıştır.

Grafik 2.11. İngiltere’nin Yaz Olimpiyatlarına Ülke Dışı Doğumlu Sporcular ile Katılımı (Yüzdelik)

Kaynak: 1948-2012 verileri için Jansen ve Engbersen’in (2017) çalışmasındaki karşılaştırmalı liste (Tablo 1., s. 6) yeniden düzenlenmiştir. 2016 yılı verisi Sports Reference LLC sitesindeki verilerden derlenmiştir.

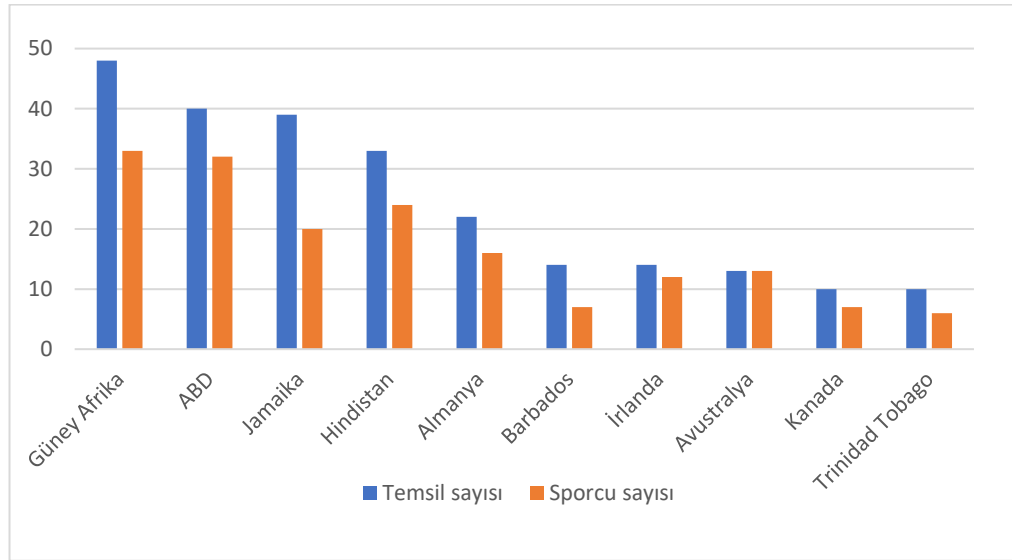
³⁷ Orijinal metinde: “Acquisition by registration: minors.

(1) If while a person is a minor an application is made for his registration as a British citizen, the Secretary of State may, if he thinks fit, cause him to be registered as such a citizen.”

En yüksek yabancı doğumlu sporcu ile katılımın gerçekleştiği 2012 Londra Olimpiyatları'nda İngiltere kadrosunda yer alan sporcuların köken ülkelerinde belli bir ülkenin ağırlığı olmasa da ilk üç sıra Güney Afrika, Almanya ve Nijerya doğumlu sporculardan oluşmaktadır. British Future isimli düşünce kuruluşu (*think-tank*) araştırmasına göre 2012 Londra Olimpiyatları hem İngiltere'nin son 100 yılda en başarılı olduğu olimpiyat hem de kazanılan madalyaların üçte birinin göçmen sporcular tarafından elde edildiği bir olimpiyat olmuştur (British Future, 2012).

Grafik 2.12.'de ABD doğumlu sporcuların listede ikinci sırayı almasında ebeveynlerinden birinin vatandaşlığından kaynaklı gerçekleşen seçimler söz konusu olmuştur. Kürek sporcusu John West ve yüzücü Gordon Downie ABD doğumlu ve ebeveynleri sayesinde İngiliz vatandaşlığı elde etmiş sporculardandır. ABD doğumlu sporcular en çok kürek ve atletizm branşlarında İngiltere'yi temsil etmişlerdir.

Grafik 2.12. 1948-2016 Yaz Olimpiyatlarına Katılan Ülke Dışı Doğumlu İngiliz Sporcuların Köken Ülkeleri (Doğum yeri esasına göre, en yoğun ilk 10 ülke)

Kaynak: Sports Reference LLC web sitesindeki verilerden derlenmiştir.

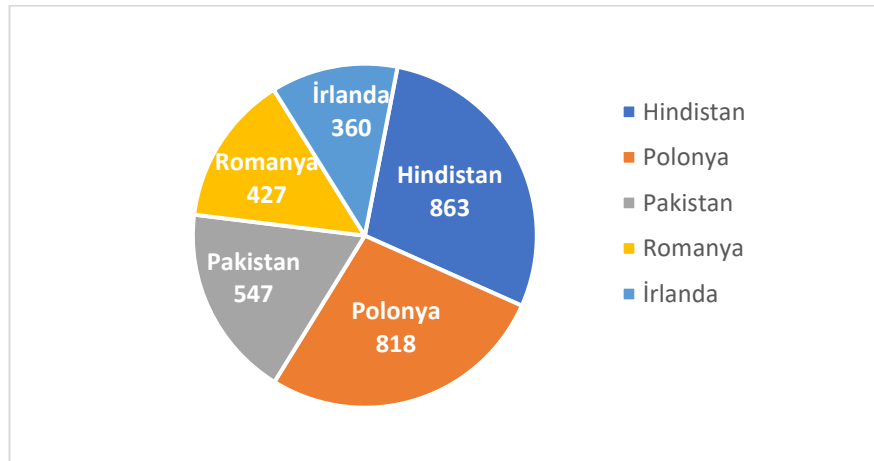
Listede Güney Afrika ve ABD'den sonra sırayı Jamaika'nın almasında 1948 Windrush sonrası artan göçlerin etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. İngiltere'yi temsil eden Jamaika doğumlu sporculara ilk olarak 1960 Olimpiyatlarında

rastlanmaktadır. İngiltere'nin gelmiş geçmiş en başarılı haltercilerinden gösterilen (Goodbody, 2015) Louis Martin 1936'da Jamaika'da doğmuş, 1955 yılında İngiltere'ye göç etmiş ve ardından İngiliz vatandaşlık alıp İngiltere'yi temsil etmeye başlamış ilk isimdir. Jamaika kökenli sporcuların branşlarına bakıldığında atletizmin ağırlığı görülür. Atlet Judy Livermore-Simpson, heptatlet Tessa Sanderson, boksör Clinton McKenzie de Jamaika'da doğup küçük yaşta ailesiyle İngiltere'ye göç edip, İngiltere'yi Olimpiyatlarda temsil etmiş isimlerdendir. İngiltere için mücadele etse de "onlardan" biri olmamakla suçlandığında Sanderson kökenine dair şu açıklamayı yapmıştır:

"Ben her zaman siyahi olmaktan, rengimden ve bu aileye doğmuş olmaktan gurur duydum. İngiltere'deki siyahi topluluğu da beni ayrıca gururlandırdı. Her şeyden önce ben başarılarımı İngiltere için elde ettim. Ama aynı zamanda Jamaika için de yaptım." (Field, 2019).

Sporcuların köken ülkeleri İngiltere'deki mevcut yabancı doğumlu nüfus ile birebir paralellik göstermemektedir. 2019 rakamlarına göre ülkede en fazla Hindistan ve Polonya doğumlu nüfus bulunmaktadır. Grafik 2.13'te yer alan beş ülkenin ülke dışı doğumlu İngiliz sporcuların köken ülkeleri ile kıyaslandığında sadece Hindistan ve İrlanda'nın ortak olarak yer aldığı görülmektedir. Ancak Hindistan doğumlu sporcuların Hintli değil İngiliz kökenli oldukları gözükmemektedir.

Grafik 2.13. İngiltere'deki Ülke Dışı Doğumlu Nüfus (2019, ilk beş ülke, bin kişi)

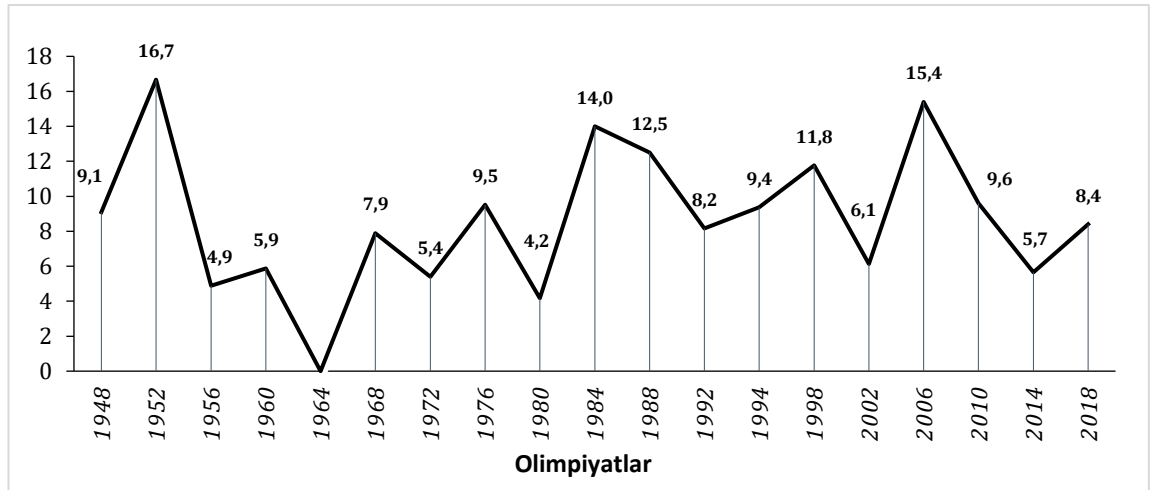
Kaynak: Office for National statistics, Population of the UK by country of birth and nationality, 2019.

Grafik 2.13.'te ikinci sırada Polonya gelse de İngiltere'yi olimpiyatlarda temsil etmiş sporcularda Polonya doğumluların sayısı oldukça azdır. Yahudi soykırımından kurtulan Ben Helfgott İngiltere'ye göç etmiş ve halter branşında İngiltere'yi Olimpiyatlarda temsil etmiş Polonya kökenli isimlerin en öne çıkan örneğidir. Helfgott aktif sporculuğu bırakmasının ardından soykırım tarihi eğitimi ve diğer kurtulanların sağlığı üzerine çalışmalara yönelmiştir (Guesnet, 2018).

İngiltere'yi temsil eden yabancı doğumlu sporcular en fazla atletizm, kürek ve yüzme branşlarında görülmektedir. Ancak en fazla yabancı doğumlu sporcu ile katılımın gerçekleştiği 2012 yılında ilk iki sırayı hentbol ve atletizm branşları almıştır. Sporcuların köken ülkeleri Grafik 2.13. ile kıyaslandığında daha çeşitli bir yelpaze karşımıza çıkmaktadır. İlk sırayı Almanya ve Güney Afrika alsa da Küba, Çin, Norveç, Nijerya gibi çeşitli ülkelere sporcular yer almaktadır.

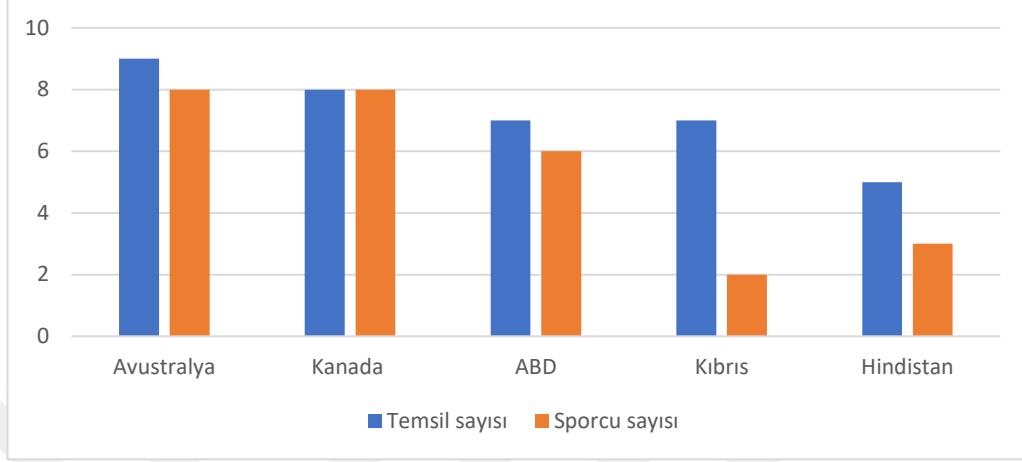
Kış Olimpiyatlarındaki yabancı sporcular ile temsile bakıldığında daha dalgalı bir grafik karşımıza çıkmaktadır. Bunda kış olimpiyatlarına katılan sporcu sayısının yaz olimpiyatlarına oranla az olması etkilidir. Örneğin en fazla yabancı doğumlu sporcu ile temsilin görüldüğü yıl olan 1952'de Olimpiyatlara katılan 18 sporcunun 3'ünün yabancı doğumlu olması nedeniyle oran yüzde 16,7 çıkmaktadır.

Grafik 2.14. İngiltere'nin Kış Olimpiyatlarına Ülke Dışı Doğumlu Sporcular ile Katılımı (Yüzdelik)

Kaynak: Sports Reference LLC ve Wikipedia (2018 verisi için) web sitesindeki verilerden derlenmiştir.

Grafik 2.15. 1948-2018 Kış Olimpiyatlarına Katılan Ülke Dışı Doğumlu İngiliz Sporcuların Köken Ülkeleri (Doğum yeri esasına göre, en yoğun ilk 5 ülke)

Kaynak: Sports Reference LLC ve Wikipedia (2018 verisi için) web sitesindeki verilerden derlenmiştir.

Kış Olimpiyatlarında listede ilk sırayı Avustralya'nın alması İngiliz vatandaşı ebeveynlerden Avustralya'da dünyaya gelen sporculardan (Örn., Serena Iliffe ve Valentina Iliffe kardeşler) oluşmaktadır. Avustralya'nın iklim şartları nedeniyle kış sporlarına elverişli olmaması da sporcuların seçimlerinde etkin rol oynamaktadır. İkinci sırayı Kanada'nın alması da çifte vatandaşlığa sahip sporcuların kış sporlarının yüksek rekabette olduğu Kanada'da Olimpiyat kadrosunda yer alamamaları nedeniyle ikinci vatandaşlığına yönelmeleri olabilir. Avustralya kökenli Glynn Pedersen ve Adam McLeish bu duruma örnek kış sporcularındandır.

2.2.4. İngiltere'de Ulusal Kimlik ve Spor İlişkisi

Tarihsel adıyla Britanya'da ulusal kimliğin biçimlenmesini etkileyen çeşitli unsurlar olmuştur. Bu unsurlar birçok teorisyen tarafından tarihsel ve sosyolojik referanslarla kategorilendirilmiştir. Örneğin Hall (2001) bu kimliklerin “sömürge öteki” ve “İngiliz” olarak ayrıldığını ileri sürmektedir. Güney (2014, s. 200) bunu İngiliz kimliklerin kendini “norm olarak merkeze alıp” Britanyalı olmanın özelliklerini tanımladığını ve diğer herkesi “öteki” olarak tanımladığı şeklinde yorumlamıştır. İki yorumda da merkezdeki “İngiliz olma” ideali dikkat çekmektedir. Peki bu İngiliz olma

neleri kapsamaktadır? İngiltere'nin kendini tanımladığı değerler bu kimliğin çekirdeğini oluşturmaktadır. “Temel İngiliz değerleri” (*fundamental British values*) adıyla tanımlanan bu değerler, demokrasi, hukukun üstünlüğü, bireysel özgürlük, karşılıklı saygı ve farklı inanç ve görüşten olanlara karşı anlayış³⁸ ideallerinden (HM Government, 2011, s. 107) oluşmaktadır.

İngiliz kimliği taç, kraliyet, kilise gibi geleneksel semboller (Edmunds ve Turner bunlara kriket sporunu ve tilki avı geleneğini de dahil etmektedir) üzerinden tanımlansa da süreç içerisinde bu kimlik dönüşüm geçirmiştir. Bu dönüşüm içerisinde iki zıt kimliğin ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Edmunds ve Turner (2001) bu iki kimliği iyi huylu (*benign*) ve kötü huylu (*malign*) olarak ayırmışlardır. Detaylı özelliklerinin Tablo 2.3'te özetlendiği bu ayrım düşünsel temelini ikincil literatürde yer alan ve birbiri ile çatışan İngiliz olma nitelendirmelerinde, Avrupa, göç ve yozlaşma üzerine mevcut çatışmalardan almaktadır.

Tablo 2.3. İyi Huylu ve Kötü Huylu İngiliz Kimlikleri Özellikleri

İyi Huylu	Kötü Huylu
• Açık (Örn. İskoç/Galler milliyetçiliğine karşı toleranslı) • Kozmopolitan (Örn. Avrupa entegrasyonuna açık) • İronik (Örn. ulusal kimliğin beklenmedik durumlarına karşı farkındalık) • Feminen (Örn. barış yanlısı) • Yaratıcı (Açıklık ilkesine dayanarak İngilizliğin yeniden inşa edilebilir olması)	• Kapalı (Örn. İskoç/Galler milliyetçiliğinden rahatsız) • Adalı (Örn. Avrupalı kimliği tarafından tehdit edilen) • Ağırbaşlı (Örn. ulusal kimliği kutsal ve kanda gören) • Maskülen (Örn. agresif) • Tepki gösteren (Örn. geleneksel İngilizliğin nostaljik savunusu)

Kaynak: Edmunds & Turner, 2001, s. 93.

³⁸ Orijinal metinde: Fundamental British values are democracy, the rule of law, individual liberty, and mutual respect and tolerance of those with different faiths and beliefs.

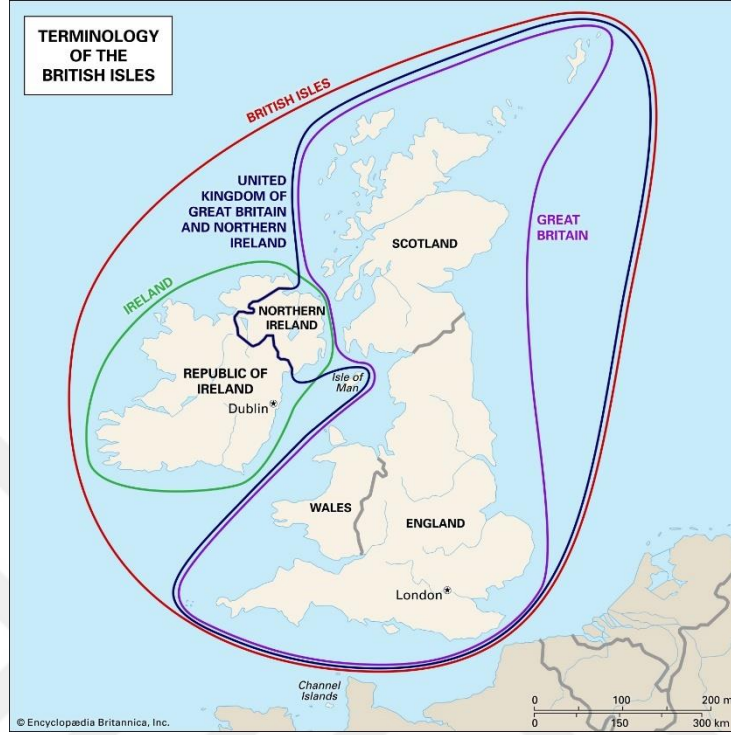
İyi huylu diye tabir edilen İngiliz kimliğinin ilk özelliği olan açık (*open*) olması bünyesinde yer alan diğer milliyetçi gruplara (Galler, İskoç, İrlandalı) karşı toleranslı bir tutum içinde olduğuna vurgu yapmaktadır. Kozmopolitan (*cosmopolitan*) kimliği Avrupa entegrasyonunun kendisi için bir tehdit olduğu algısını reddeden, Avrupa hukukun insan hakları gibi liberal değerlerini benimseyen bir anlayışı temsil eder. İronik (*ironic*) kimliği İngiliz kimliğinin yalın bir şekilde oluşmadığı, tarihsel olarak İskoç ve Kelt (*Celtic*) kimlikleri ile ilişkisi içerisinde geliştiğini vurgularken, feminen (*feminine*) kimliği de benzer şekilde milliyetçi idealleri katı bir şekilde savunmak yerine barışçıl bir tutum izlemeyi benimsemektedir. Örneğin geleneksel bir aktivite olan tilki avlamayı çağdışı ve barbarca bulmaktadır. Son olarak yaratıcı (*creative*) kimliği, temel İngiliz değerlerindeki gibi anlayış, liberalizm ve açıklık değerlerini merkeze koyarak yeni bir kimlik yaratabilme fikrine açık olduğunu vurgulamaktadır.

Kötü huylu kimliklere gelindiğinde yukarıda sayılan özelliklerin zıttı denebilecek bir tablo karşımıza çıkmaktadır. İlk kimlik özelliği olan kapalı olması (*closed*), bünyesindeki ulusların bağımsızlık ideallerinden, merkezi güce yönelik yerel eleştirilerden rahatsız olma ve İngiliz ulusal kültürüne karşı tehdit algısını içerir. Adalı olma (*insular*) kimliği de kapalılık gibi, ana kıta Avrupa'dan bağımsız, kendi içinde, çok kültürlülüğe karşı, göçmenlerin asimile olmasını ve daha sıkı göç kontrollerinin olmasını isteyen bir düşünce alt yapısına sahiptir. Ağırbaşlı (*earnest*) kimliği ise ulusal kimliği yalın, kalıtsal ve “kana dayalı” görür. Maskülen (*masculine*) ülke için canını vermeyi en yüce onur olarak görür, tilki avı gibi gelenekleri İngiliz kimliğinin sürdürülmesi gereken öğeleri olduğunu savunur. Örneğin İngiltere'nin Falkland Savaşı ya da Körfez Savaşı'na katılmasını eleştirenleri “vatanseverliği eksik” kişiler olmakla suçlar. Son olarak ‘tepki gösteren’ kimliği geçmişi ve İngiliz üstünlüğünün eski değerlerini savunur. Küreselleşme gibi gelişmeleri İngiliz kimliğine karşı bir tehdit olarak görür ve yüzü gelecekte çok geçmişe dönüktür. Bu özellikleri itibarıyla klasik İngiliz muhafazakarlığının bu kimlikte egemen olduğunu söylemek mümkündür.

Bu anlatının içerisinde spor ilişkisine gelindiğinde emperyal geçmişinden bu yana sporun, İngiltere için birleştirici bir rol üstlendiği görülür. Perkin (1986) buna ek olarak sporun paradoksal bir biçimde sömürgelerin vesayetten kurtulmalarına da

aracılık ettiği görüşünü ileri sürer (s. 3). Ancak kraliyet yapısı ve emperyal geçmişı nedeniyle İngiltere’de spor ve ulusal kimliğin ilişkisinde çeşitli kimlikler ortaya çıkmıştır. Maguire ve Tuck (2005) bunu İngiliz bağlamında sporun “şekil” (*habitus*) problemi olduğu ve içinde çoklu ulusal kimlikleri barındırdığı şeklinde açıklamaktadır (s. 115). Burada birçok ulusal kimlikten kastedilen siyasi olarak Birleşik Krallık’ı içinde yer alan İngiltere dışındaki Kuzey İrlanda, Galler ve İskoçya ülkeleridir. Bu noktada çıkan gerilimlerden biri “temsil” noktasında görölmektedir. Örneğin 1999’da İngiliz Olimpiyat Birliği’nin (*The British Olympic Association-BOA*) isminin “Team GB” olarak değişmesi Kuzey İrlanda’da tepkilere neden olmuştur. Siyasi ve coğrafi olarak GB yani Büyük Britanya sadece İngiltere, İskoçya ve Galler’i içine aldığından, Kuzey İrlanda’yı dışarıda bırakmaktadır (Bakınız Resim 2.2.). 2016 Rio Olimpiyatları boyunca İngiltere’de internette en çok aratılan soru (Google Trends verilerine göre) ‘neden Team UK değil de Team GB isminin tercih edildiği’ olmuştur (BBC, 2016). Bu çelişkiler Gibbons ve Malcolm (2017) tarafından İngiltere’nin “birleşik” yapısının aslında sporda “bölünmüş” (*disunited*) bir ulusal kimliğe sahip olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Bu tartışmanın siyasi düzeyde gerçekleştiği örneklere de rastlamak mümkündür. Örneğin, Avam Kamarası’nda Britanya kimliği vurgusu yaparak “sporun insanların ülkelere olan saygısının en iyi şekilde gözlemlenebileceği alan” olduğunu belirten Muhafazakar Parti Milletvekili Andrew Rosindell’e karşılık, İskoç Ulusal Partisi’nden Pete Wishart “sporda Britanyalı kimliğinin Team GB üzerinden dayatılmaya çalışıldığını, ancak kendisini hiçbir zaman Britanyalı hissetmediğini” söylemiştir (Hansard, 2008a).

Resim 2.2. Britanya Adaları Terminolojisi

Kaynak: British Isles Terminology, Encyclopedia Britannica, Inc./Kenny Chmielewski, www.britannica.com/place/British-Isles#/media/1/1346048/223620

Olimpiyatlara “Büyük Britanya” (*Great Britain*) adıyla katılan İngiltere’nin ulusal sporu kriket, futbol ve ragbi olarak (Williams, 2003; Johnes, 2009; Maguire, 2015; Marqusee, 2016) bilinmektedir. Ancak resmi kayıtlarda böyle bir ifade geçmediğinden bu sporlar de facto olarak ulusal spor kabul edilmiştir. Kriket ve ragbi olimpik sporlar değildir. Kriket sadece 1900 Paris Olimpiyatlarında oynanmıştır. Ragbi ise 1900, 1908, 1920, 1924 Olimpiyatlarında oynanmış ancak katılımcı ülke sayısı dördü geçmemiştir. İngiltere sadece 1900 ve 1908 Olimpiyatlarına ragbi branşında katılım göstermiştir. Son olarak 2016 Rio Olimpiyatlarında yedili ragbi (*rugby sevens*) adlı spor kadınlarda ve erkeklerde 12’şer ülkenin katılımıyla oynanmıştır. Bu üç spor branşından İngiliz ulusal kimliği ile ilişkisi en çok kurulan “kriket” olmuştur. Çünkü her ne kadar futbolun İngiliz kökenli bir oyun olduğu bilinse de dünyada birçok ülke (Örneğin Brezilya, İtalya) futbolu ulusal sporları kategorisinde değerlendirmektedir. Ragbi ise Amerika ve Kanada tarafından da sahiplenilmektedir.

Kriketin İngiliz ulusal kimliği için önemi ona atfedilen anlamlarda gizlidir. Bu spordaki sportmenliğin İngiltere’ye ayrıcalıklı bir ulusal karakter yarattığı birçok yerde vurgulanmıştır. 1920’lerde *The Times* gazetesi İngiltere’nin kimlik oluşumunda en büyük payı olan sporun kriket olduğunu ilan etmiş, dönemin ünlü kriketçisi Herbert Sutcliffe “hiçbir şeyin İngiliz karakterine ve sporuna kriket kadar katkısı olmadığını” ifade etmiştir (Williams, 2003, s. 2). Ivor Brown (1935) ise kriketi İngiltere’nin “kalbinde yatan” bir spor olarak nitelemiştir. Benzer bir yorum da Maguire’dan gelmiştir. Maguire (1994) kriketin İngiltere’yi temsil ettiğini ve İngiliz olma kimliğine anlam verdiğini belirtmiştir (s. 414). Marqusee (2016) de kriket kulüplerinin asil ve centilmen olduğu, “İngilizliğin ülkeyi ve sporu yöneten elitin elinde tuttuğu” bir özellik olduğunun üzerinde durmuştur. Malcolm (2009) yukarıda değinilen kötü huylu kimlik özelliklerinin kriket üzerine söylemlerde 1980 ve 1990’larda baskın olduğunu belirtirken, 21. yüzyılın başlarında iyi huylu kimlik özelliklerinin bu söylemlerde yayılmaya başladığına dikkat çeker (s. 616). Öyle ki 1990’da Muhafazakar Parti’den Kabine Bakanı olan Norman Tebbit göçmenlerin (özellikle Hintli göçmenlerin) ne ölçüde entegre olduklarını ölçmek için onlara “hangi kriket takımını tuttuklarının” sorulmasını teklif etmiştir. Bu eyleme “kriket sınavı” (*cricket test*) adı verilmiştir (Weinfeld, 2015, 150). Kriket sporu hem İngiltere’de hem de eski sömürge olan Hindistan’da yaygın bir şekilde oynanmaktaydı. Bu sınavla İngiltere’de yaşayan göçmenlerin İngiltere’ye ne kadar “sadık” olduklarının ölçülmesi planlanmıştır. Ancak bu öneri ırkçı bulunmuş ve tepkiyle karşılanmıştır. Aradan 18 yıl geçmesine karşın 2018 yılında Lordlar Kamarası’ndaki Spor, Eğlence ve Sanat görüşmeleri sırasında İşçi Partisi Milletvekili ve aynı zamanda politik teorisyen olan Bhikhu Parekh, Tebbit’in kriket testini hatırlatmış, bu önerinin kriket sporunun “siyasileştirilmesine” yol açtığını şu sözlerle belirtmiştir:

“Tebbit bir kişinin siyasi görüşünü ve vatansever kimliğini hangi takımı tuttuğu üzerinden ölçmeye kalkmıştır. Bu tehlikeli bir yoldur. Spora ve sanata aşırı milliyetçi gözlerle bakmak onların icra edilmesini imkansız kılmaktır.” (Hansard, 2018a)

Tarihsel örneklerin ortaya koyduğu şekliyle İngiltere’de spor, İngiliz kimliği ile ona atfedilen anlamlar üzerinden ilişkilendirilmiştir. Ancak bu bağlara

karşın ülke içinde kimi zaman ayrışma yaratan İskoç, Galler ve Kuzey İrlandalı kimliklerinin ise olimpiyat düzeyinde “Britanyalı” üst kimliğinde temsil edildiği görülmektedir.

2.2.5. Naturalize Sporculara Yönelik Tartışmalar

İngiltere’de naturalize sporcularla temsil tartışmasının ulusal spor ve ulusal kimlikten ziyade temsil noktasında problem yaratan sosyolojik bir boyutu da vardır. Bu boyutu tarihsel ilişkiler içerisinde inceleyebilmek adına ulusal meclis tartışmaları, basın açıklamaları ve literatür taraması üzerinden bir inceleme yapılacaktır.

İngiltere’nin ulusal meclisi Avam Kamarası (*House of Commons*) ve Lordlar Kamarasından (*House of Lords*) oluşmaktadır. İki mecliste yapılan aramalar hansard.parliament.uk web sitesi üzerinden 1970-2020³⁹ tarih aralığını kapsayacak şekilde gerçekleştirilmiştir. Sitede yer alan meclis tutanaklarında “naturalize sporcu”, “yabancı sporcu”, “göçmen sporcu”, “vatandaşlık”, “plastik İngiliz” kelimeleri⁴⁰ taratılmıştır. Lordlar Kamarası ve Avam Kamarası tartışmalarına aynı tablo (Tablo 2.4.) içerisinde birlikte yer verilmiştir.

Tablo 2.4. İngiltere Ulusal Meclisi Tutanaklarında Yapılan Tarama Sonuçları

Siyasi Parti/Grup/ Oluşum/Kişi	Lord/Avam	Tarih (Yıl)	Söylem
Mark Colville, Muhafazakar Parti,	Lord, Avam	1976, 2013, 2015	Göçmen sporcular
İşçi Partisi, Liverpool Mossley Hill, Muhafazakar Parti	Avam, Lord	1984, 1987, 1989, 2008	Sporcuların vatandaşlık edinimi (Zola Budd özelinde)
İşçi Partisi	Avam	1996	Yabancı doğumlu sporculara yönelik ırkçı söylemlere tepki

³⁹ 01.01.1970-29.06.2020 tarihleri arasında.

⁴⁰ İngilizce olarak arama sözcükleri “naturalised athlete”, “foreign athlete”, “migrant athlete”, “nationality sports”, “plastic Brit” olarak girilmiştir

İşçi Partisi, Tarafsız (Crossbench) Karan Bilimoria	Avam, Lord	2012, 2016	Milli takımdaki çeşitlilikten gurur duyma
İşçi Partisi, Muhafazakar Parti	Lord, Avam	2018, 2020	Windrush nesli sporcuları

İki mecliste de yapılan aramalar sonucu en çok “göçmen sporcular” ve “Güney Afrika kökenli atlet Zola Budd örneği üzerinden vatandaşlık edinimi” konusunun gündeme geldiği dikkat çekmektedir. İlk rastlanan söylem olan göçmen sporcular konusu 1976 yılında Lordlar Kamarası’nda Göç Politikaları görüşmeleri sırasında Vikont unvanlı Mark Colville tarafından “siyahi göçmen sporcular” vurgusu yaparak dile getirilmiştir.

“Göçmenlerin bize getirdiği avantajlara dikkatinizi çekerim. Birçok alanda var ancak ben en görünen olanına, spora değineceğim. Sayın Lordlar, Olimpiyatlar giden İngiliz milli takımı içerisindeki siyahi göçmen kökenli sporculara bir bakın.” (Hansard, 1976)

Aradan geçen yaklaşık 30 küsur sene sonra 2013 yılında Colville’in söylemine yakın bir ifade yine Göç görüşmeleri sırasında Muhafazakar Parti Milletvekili Brooks Newmark mecliste de göçmenlerin çocuklarının olduğunu hatırlatarak göçmenlerin İngiltere’ye katkılarına dikkat çekmiştir.

“2012 Londra Olimpiyatları’nın yıldızı Mo Farah Somalili bir göçmendi. Göçmenler buraya geliyorlar çünkü toplumumuza katkı sağlamak istiyorlar. Sadece İngiliz işçilerin yerini almaktan ziyade yetenek boşluklarını doldurma eğilimindedir. Sanatta ve spor toplumumuza katkı sağlayan göçmenlerle dolu.” (Hansard, 2013)

Kendisi de ABD doğumlu bir göçmen olan Brooks Newmark, kendi kökenine değinip “ben de bir göçmenim” vurgusu yaparak hükümetin sıkışan göç politikalarını eleştirmiştir.

Etnik azınlıklar konusunun Lordlar Kamarası’nda görüşüldüğü 2015 yılında Muhafazakar Parti’den kendisi de Kenya doğumlu bir göçmen olan Baron unvanlı Mohamed Iltaf Sheikh, Müslüman kökenli göçmenlerin spordaki katkılarına dikkat çekmiştir:

“Müslümanlar spor alanında da başarılı işler çıkarmıştır. Birçok isme rastlamak mümkündür. Örneğin atletizmde Mo Farah, krikette Moeen Ali ve boksta Amir Khan.” (Hansard, 2015a)

Sheikh’in bu vurgusu diğer bir Muhafazakar Parti Milletvekili Barones unvanlı Susan Frances Maria Williams tarafından da desteklenmiş, ülkedeki Müslüman kökenli göçmen sporcuların başarılarının bir kez daha altı çizilmiştir. Aynı yıl Avam Kamarası’nda Göç görüşmeleri sırasında Muhafazakar Parti Milletvekili Steve Double “kontrollü göç” yerine “yönetilen göç” (*managed immigration*) terimini savunarak göçmenlerin İngiltere’ye katkısına şu sözlerle değinmiştir:

“Göç bu ülkeye birçok fayda sağlamıştır. İnsanlar buraya geldiler ve ülkenin ekonomisine, kültürüne, geniş toplumuna birçok sektörde katkıda bulunmuşlardır. Buna milli sanatımız, medyamız ve sporumuz da dahildir.” (Hansard, 2015b)

Göçmenlik vurgusunu olumlu yönleriyle ele alan milletvekillerinin genellikle kendilerinin de göçmen kökenli kişiler olmaları dikkat çekicidir. Bu duruma benzer örneklere ilerleyen başlıklarda da değinilecektir.

Sporcuların vatandaşlık edinimi başlığında medyadaki popülerliği ile bilinen Güney Afrika kökenli atlet Zola Budd’ın hızlı vatandaşlık edinimi ve ardından 1984 Los Angeles Olimpiyatları’na İngiltere’yi temsil etmesi mecliste tartışma konusu olmuştur. 1984 yılında İngiliz vatandaşlığı başvurularının süresinin tartışıldığı bir dönemde İşçi Partisi Milletvekili Max Madden, İçişleri Bakanına Zola Budd’ın vatandaşlık başvurusunun ne zaman, kim tarafından yapıldığını ve başvurun normal prosedüre tabi tutulup tutulmayacağını sormuştur. Buna cevaben Bakan David Waddington ise Budd’ın başvurusunun 26 Mart’ta yapıldığı ve ailesiyle beraber İngiltere’ye geldiği ve 5 Nisan’da İngiliz vatandaşı olarak kaydedildiği açıklamasını yapmıştır (Hansard, 1984a). Avam Kamarası’nda 1984 yılında İşçi Partisi Milletvekili Denis Howell gündemi meşgul eden bu durumu şu sözlerle eleştirmiştir:

“İçişleri Bakanı bu genç sporcunun ‘istisnai bir atlet’ olması nedeniyle istisnai bir muamele uygulandığını kabul etmektedir. Zola Budd yüksek potansiyele sahip üstün bir sporcu olabilir. Spor alanında, umarım örnek olacak kişisel başarılar elde eder.

Ancak kendisi adına üzgünüm. Çünkü kendisi Daily Mail gazetesinin soytarıları tarafından yoğun baskıya ve İçişleri Bakanlığı tarafından gizli anlaşmalara maruz bırakılmıştır. Bu onun yaşındaki birinin kaldıramayacağı düzeyde şeylerdir.” (Hansard, 1984b)

Howell, ayrıca Budd’ın bu hızlı vatandaşlık edinimi ardından Güney Afrika’daki İngiliz Büyükelçiliğine yapılan başvurularda yaşanan hızlı artışa da dikkat çekmiştir. Liverpool Mossley Hill Grubundan David Alton ise Budd’ın vatandaşlık edinim şeklinin ayrıştırma doğurmaması gerektiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Zola Budd’ın vatandaşlık ediniminden rahatsızlık duymamalıyız. Kendisine şans diliyorum. Ancak bu hakkın herkese eşit şekilde verilmesini savunuyorum. Aksi takdirde, vatandaşlık başvuruları sistemi itibarsızlaşacaktır. Hükümet Zola Budd vakasında uygulanan kuralların aynı şekilde başka vakalarda da uygulanacağını net şekilde belirtmelidir.” (A.e.)

Howell ayrıca hükümetin Güney Afrika’daki apartheid politikasını bir kez daha kınaması gerektiğinin altını çizmiştir. Aynı yıl İşçi Partisi’nden Jeremy Corbyn ve Lindsay Hoyle İçişleri Bakanlığı’na yazılı soru önergesiyle Zola Budd’ın vatandaşlık ediniminde hangi kritere göre hareket edildiğini ve neden kısa süre içerisinde öncelik verildiğini sormuştur. İçişleri Bakanı David Waddington cevabında bu durumu şu şekilde açıklamıştır:

“Başvurular genellikle sırasına göre değerlendirilir ama bazen durumun ayrıcalığına ve liyakate dayalı öncelikler yaşanabilir. Sayın Budd bu ülkede ebeveynleriyle birlikte yaşamak, bu ülke için koşmak ve mümkünse bu yılki olimpiyatlara katılmak için gelmiştir. Onun başvurusunda uygulanan süre görece kısıydı. Onun yeteneği açık şekilde “istisnai”. Eğer ona öncelik verilmeseydi, ilerleme şansının önü kapatılacaktı. Bu şartlar altında ona öncelik verilmesinin eleştirilmesini doğru bulmuyorum.” (Hansard, 1984c)

Benzer şekilde yılında İşçi Partisi Milletvekili Denis Howell de İçişleri Bakanı David Waddington’a Budd’a vatandaşlık vermeden önce hangi İngiliz spor otoritesi tarafından danışmanlık aldığını sormuş ancak Bakanın cevabı hiçbir otoriteden bu konuda danışmanlık almadığı yönünde olmuştur. 1984 yılının konuya ilişkin son tartışması Budd’ın etnik kökeni üzerinden gerçekleşmiştir. Avam Kamarası’nda İşçi Partisi’nden Jeremy Corbyn Bangladeşli bir kadının (Afia Begum) bebeği ile beraber

sınırdışı edilmesinin tartışıldığı bir oturumda, Budd vakası ile kıyaslama yapmış, Budd'ın "Güney Afrikalı ve beyaz" olması nedeniyle ona hükümetin ayrıcalık tanıdığını ileri sürmüştür (Hansard, 1984d).

Bu tartışmaların üzerinden üç yıl geçmesinin ardından Budd'a tanınan ayrıcalığın ırk temelli olduğu tekrar gündeme getirilmiştir. İşçi Partisi Milletvekili Jeremy Corbyn bu sefer 1987'de Avam Kamarası'nda Göç Yasa Tasarısı görüşmeleri sırasında "Zola Budd'a "beyaz" olduğu ve "koşabildiği" gerekçesiyle hızlıca vatandaşlık imkanı tanınmasına karşılık Bangladeş'te 12.000 ailenin İşçileri Bakanlığı'nın kasıtlı ağır bürokrasisi yüzünden beklemek zorunda kaldığına" (Hansard, 1987) dikkat çekmiştir. Bu tepkiye cevaben Muhafazakar Parti'den Jeremy Hanley şu örneği vermiştir:

"Zola Budd'a bu izin verildi. Çünkü öncesinde bu haklar mecliste saatlerce tartışıldı. Budd'a karşılık Sayın Precious McKenzie'yi de hatırlatmak isterim. O da bu ülkeye girmeye hak kazanmıştı." (A.e.)

Hanley'in örnek gösterdiği isim Güney Afrika'daki apartheid rejimi yüzünden spor kariyerine devam edemeyen siyahi halterci Precious McKenzie'dir. McKenzie'nin avukatı aracılığıyla önce İngiliz Amatör Halter Federasyonu'na ve ardından da o dönemin Spor Bakanı olan Denis Howell'e ulaşılması sayesinde McKenzie hızlı bir şekilde 1966 yılında İngiliz vatandaşlığı almıştır (Oliver, 2014, s. 22). Ancak 1989'da Avam Kamarası'nda Muhafazakar Parti'den John Carlisle de Budd'ın "siyahi olsaydı aynı muamele ile karşılaşmayacağını" iddia etmiştir (Hansard, 1989).

2008 yılında Budd'ın vatandaşlık edinimi bu sefer başka bir vakanın karşılaştırma konusu olmuştur. Güney Afrika kökenli Karen Perry'nin İngiliz olan eşinin yanına İngiltere'ye gelmesini takiben eksik evrak nedeniyle göç yasalarına takıldığını "eğer Bayan Perry hızlı olsaydı, İngiltere'yi olimpiyatlarda temsil etmek istediğini belirtseydi ve adını *Zola Budd* olarak değiştirseydi bu sorunları yaşamayacaktı" şeklinde yorumlamıştır (Hansard, 2008b).

Ülkedeki yabancı doğumlu sporculara yönelik başka sporcular tarafından yapılan ırkçı söylemler Avam Kamarası'nda Spor konulu görüşmeler sırasında

gündeme gelmiştir. Jamaika doğumlu kriket sporcusu Devon Malcolm’a İngiliz kriket yöneticisi Ray Illingworth’un ırkçı söylemlerde bulunmasını kendisi de Jamaika kökenli bir göçmen olan İşçi Partisi’nden Diane Abbott şu sözlerle eleştirmiştir:

“İngiltere için oynamak -kriket, futbol ya da herhangi bir spor- bir gururdur. İnsanlar renginden bağımsız olarak bunu ciddiye almaktadır. Kişilerin etnik kökeni yüzünden farklı bir muameleye tabi tutulması fikri çok üzücüdür. Diliyorum Devon Malcolm ve Ray Illingworth arasındaki anlaşmazlık çok uzun sürmez ve İngiltere için kriket oynayan her siyahi kişi, her ne olursa olsun, ona beyaz mevkidaşlarıyla aynı şekilde davranılacağını hissedebilmelidir.” (Hansard, 1996)

Abbott ayrıca 1980’lerde İngiliz futbol takımında oynayan siyahi sporcu Cyrille Regis’in maruz kaldığı ırkçı söylemleri de hatırlatmıştır. İşçi Partisi Milletvekili Tom Pendry de Abbott’un siyahi sporcuların ülkede hak ettikleri saygıyı görmediğine dair yaptığı vurguda haklılığını savunmuştur.

İngiltere’deki göçmen nüfusun spora yansımaları milli takım özelinde de hem Avam hem de Lordlar Kamarası’nda ele alınmıştır. 2012 yılında Avam Kamarası’nda Ugandalı göçmenler konusunun görüşüldüğü bir oturumda İşçi Partisi Milletvekili Keith Vaz göçmenler konusunu sporlar ve milli takımla ilişkilendirmiştir.

“Bugünlerde çokkültürlülük tartışmaları yaşanıyor. Bu çok önemlidir. Bu olimpiyatlarda kazandıklarımızdır. Team GB İngiltere’nin aynasıdır. Birçok farklı geçmişe sahip sporcular altın, gümüş ve bronz madalyalar kazandılar. Çünkü onlar eşit vatandaşlar olarak çalıştılar.” (Hansard, 2012)

Lordlar Kamarası’nda ise “Ulusal Yaşam: Ortak Değerler ve Kamu Politikaları Ayıcalıkları” isimli oturumda Tarafsız Grup’tan (Crossbench) Lord unvanlı Karan Bilimoria Hint kökenli göçmenler üzerinden İngiltere’deki çeşitliliğe dikkat çekmiştir.

“İngiltere çeşitliliği tolere etmekten, çeşitliliği kutlamaya geçmiştir. Çeşitlilikten fayda sağlıyoruz. İş dünyasındaki en başarılı kişiler Hintliler olmuştur. Sporda %1 nüfus Hintli kökenli sporculara aittir. Olimpiyatlarda bu çeşitliliğe sahip takımımız sayesinde dünyada ikinci sırayı aldık” (Hansard, 2016)

Kendisi de Hint kökenli bir göçmen olan Bilimoria Hint kökenli göçmenleri ön plana çıkarsa da mesajında İngiltere'nin sahip olduğu etnik çeşitliliğin ona sporda başarıyı getirdiğinin önemsenmesi gerektiği vurgusu yapmıştır.

Tablo 3.2.'nin son kategorisi olan Windrush nesli sporcuları da naturalize sporculara yönelik tartışmaların içerisinde yer almaktadır. 2018 yılında Lordlar Kamarası'nda Empire Windrush gemisinin ve gelenlerin konusunun görüşüldüğü bir oturumda İşçi Partisi'nden Lord unvanlı Richard Oliver Faulkner Jamaika'dan ve Batı Hint Adaları'ndan İngiltere'ye gelen göçmenlerin İngiltere adına sporda gösterdikleri yüksek başarılarla dikkat çekmiştir (Hansard, 2018b). Aynı yıl Lordlar Kamarası'nda Muhafazakar Parti Milletvekili aynı zamanda Galler Kabine Bakanı olan Lord unvanlı Nick Bourne Windrush neslinin İngiltere'ye katkısını şu sözlerle dile getirmiştir:

“Sayın Lordlar, Windrush nesli savaştan sonra ulusumuzu yeniden inşa etmek için anavatanına yardım çağrısını yanıtlamıştır. Onlar ve onların devamındakiler ulusal yaşama büyük ölçüde katkı sağlamışlardır. Örneğin onlar İngiliz girişimcileri, hemşireleri, müzisyenleri ve sporcuları olarak katkı sağladılar ve ilham verdiler.” (Hansard, 2018c)

Bu nesilden gelen sporcuların İngiltere'ye katkısına değinen Bourne sözlerinde İngiltere'nin “ihtiyaç dahilinde” onları “çağırdığına” ve gelenlerin “anavatan İngiltere'ye” katkı sağladıkları vurgusunun emperyal geçmişe gönderme yapan bir söyleme dayandığı söylenebilir. 2020 yılında Windrush Günü (22 Haziran) münasebetiyle Avam Kamarası'nda konuşan Muhazakar Parti'den Luke Hall da Bourne'nunkine benzer bir söylemle Windrush neslini anmıştır (Hansard, 2020). Aynı oturumda Windrush nesli gündemde olan *Black Lives Matter* (Siyahilerin Yaşamları Değerlidir) protestoları ile de ilişkilendirilmiştir.

Meclis tartışmalarının ardından naturalize sporcular konusunun basına yansımalarına bakıldığında konunun en hararetli şekliyle 2012 Londra Olimpiyatları boyunca ve sonrasında ülkenin üç büyük yazılı haber kaynağı olan *Daily Mail*, *The Independent* ve *The Telegraph* gazetelerince ele alınmasında görülmektedir.

Jansen (2019) bilgisayarlı öğrenme (*machine learning*) yöntemini kullanarak LexisNexis uygulaması üzerinden Ekim 1978–Kasım 2017 tarihleri arasındaki

İngilizce dilinde yayın yapan gazetelerin 1534 adet haberinin olimpiik sporcuların vatandaşlık transferlerine bakışını üç başlıkta (rahatsızlık duyma, ekonomik kaygılar ve ahlaki çerçeve⁴¹) taramıştır. Bu gazeteler İngiltere, ABD, Avustralya, Güney Afrika, Kanada ve İngilizce dilde yayın yapan diğer ülkelerdeki yayınlardan seçilmiştir. Bu tez çalışması için Jansen'in çalışmasındaki İngiltere verisine⁴² bakıldığında ahlaki çerçevede konunun en yoğun olarak 2011 ve 2012 yıllarında İngiliz gazetelerinde tartışıldığı sonucu çıkmaktadır.

Tartışmanın ülke basınında en çarpıcı biçimde gündeme gelmesi 2012 Londra Olimpiyatlarında İngiltere'nin kazandığı 65 madalyanın 24'ünün yabancı kökenli sporcularla elde edilmesi ile olmuştur. Burada karşımıza Daily Mail gazetesi tarafından öne sürülen “plastic Brit” (plastik İngiliz) kavramı çıkmaktadır. Zola Budd örneğinde Daily Mail'in rolü hatırlandığında bu konunun yine aynı kaynaktan yönlendirilmesi İngiliz medyasının spor ve milliyetçilik ilişkisindeki etkisine dikkat çekmektedir. Sağ eğilimli Daily Mail gazetesi çok kültürlülük ve göç hakkındaki geleneksel olarak muhafazakar yaklaşımlarıyla bilinmektedir (Poulton & Maguire, 2012, s. 4).

“Plastik İngiliz” ifadesi ilk defa 13 Haziran 2011 tarihinde Daily Mail yazarı Martin Samuel tarafından kullanılmıştır. Samuel (2011) “Plastik İngilizler kendi olimpiik hayallerini gerçekleştirmek için Team GB'yi kullanıyorlar” başlıklı makalesinde Team GB'nin İngiltere'nin kolonyal geçmişiyle birlikte kuralların manipüle edildiğini, Amerika'nın “ıskartaya çıkardığını” (Tiffany Porter'ı kastederek) ve tuhaf Kariyipli hile ile yarışa giren kişilere şans tanındığını ileri sürmüştür. Bu ithamlarla beraber, yerli sporcuların başarılarının plastik İngilizler tarafından çalındığını ve buna izin verilmemesi gerektiğini de eklemiştir. Samuel'in iddialarının ardından diğer Daily Mail yazarlarından da konuya ilişkin makaleler kaleme alınmıştır. Des Kelly “Plastik İngilizler Olimpiyatlarımızın Onurunu Kırıyor” başlıklı makalesinde Team GB'deki yabancı doğumlu sporcular yüzünden takımın “Heathrow

⁴¹ İngilizce: Conflict frame, economic frame, morality frame.

⁴² Seçili gazeteler: Bath Chronicle, BBC Monitoring, Belfast Telegraph, Birmingham Post, Daily Mail, Daily Post, Daily Record and Sunday Mail, Daily Telegraph, Evening Gazette, Evening Standard, Evening Times, Daily Express, Guardian, Herald, Independent, Irish Times, Liverpool Daily Echo, Daily Mirror, News of the World, Observer, South Wales Echo, Sun, Sunday Express, Sunday Mercury, Sunday Mirror, Times, Western Daily Press, Western Mail.

Havalimanı'nın bagaj taşıyıcılarının grevine benzediği" (Kelly, 2012) yakıştırmasını yapmıştır. Jonathan Mcevoy (2012) ise milli takım kaptanlık görevinin Amerikalı Porter yerine Jessica Ennis ya da Mo Farah'a verilmesinin daha uygun olacağını yazmıştır. Mo Farah'ın Somali kökenli bir göçmen olmasına ise değinmemiştir. Oysa Mo Farah kökeni ve başarıları dolayısıyla gerek siyaset gerek medya ve gerek akademik çevrelerce üzerine konuşulan bir figür olmuştur. Diğer yandan Jessica Ennis'in babasının Jamaikalı olmasından da rahatsızlık duymamıştır.

The Telegraph gazetesinde "Team GB: Plastik İngilizler Nereden Geliyorlar?" başlıklı yazıda 2012 Londra Olimpiyatları kadrosunda 60 "plastik İngiliz"in yer aldığı ve onların köken ülkeleri infografiklerle Blenkinsop ve Kinross (2012) tarafından tartışılmıştır. The Independent gazetesi ise daha olumlu bir tutum benimseyip konuya çok kültürlülük üzerinden yaklaşmıştır. Nigel Morris'in (2012) "Plastik İngilizler? Onlar başarımızın sırrı" başlıklı yazısında British Future'ın Direktörü Sunder Katwala'nın konuya ilişkin yürüttükleri araştırma sonuçlarına ve açıklamalarına da yer verilmiştir:

"1948'de Londra'da düzenlenen Olimpiyatlardan 2012 Londra Olimpiyatları'na bakıldığında farklı bir İngiliz Olimpiyat takımı görmekteyiz. O zamanlar Trinidad Tobago kökenli popüler sprinter McDonald Bailey beyaz yüzlerin dolu olduğu takım fotoğrafında tek siyahi atlet olarak yer alıyordu. Ama 2012 Team GB değişti, çünkü İngiltere değişti." (Morris, 2012)

Plastik İngiliz etiketiyle anılmak birçok sporcuyla rahatsız etmiştir. Öyle ki Küba doğumlu kadın atlet Yamile Aldama The Guardian'da konuya ilişkin tepkisini dile getiren bir makale kaleme almıştır. 14.07.2012 tarihli makalesinde Aldama şu sözlerle yazma nedenini açıklama yapma gereği duymuştur:

"Plastik İngilizler. Bu terimi Olimpiyatlar öncesinde tekrar tekrar duyuyorum. Başlarda beni rahatsız etmedi. 11 yıldır bu ülkede yaşıyorum, bir İngiliz'le evliyim, İngiliz çocuklarım var, İngiliz bir kulüpte İngiliz bir antrenör ile çalışıyorum. Burası benim evim. Ancak geçen hafta konuşulanlar beni gerçekten üzmeye başladı. Bu çok rahatsız edici. Bu konu hakkında çok ve derin düşündüm ve sonunda ne hissettiğimi açıkça söyleme kararı aldım." (Aldama, 2012)

Kendisine gelen eleştirilere karşı ünlü İngiliz tenisçi Fred Perry'in Amerikan vatandaşlığına geçmesini, Zola Budd'ı, İtalyan vatandaşlığına geçen İngiliz atlet Fiona May'i örnek gösteren Aldama benzer suçlamaların onlara yapılmadığına dikkat çekmiştir. Aldama ayrıca antrenörü Frank Attoh ile arasında geçen "milli marş" diyalogunu da aktarmıştır:

"Birkaç hafta önce antrenörüm Frank Attoh bana 'milli marşı söylemeyi öğrenmeye başlamam gerektiğini' söyledi. Ben de marşı ona okudum. Şok olmuştu. O bana sözlerini kendisinin dahi bilmediğini söyledi. Ben milli marşı çok uzun zaman önce, belediye binasındaki vatandaşlık seremonim sonrasında öğrenmiştim." (Aldama, 2012)

Milli marş söyleyebilme tartışması 2012 yılında İstanbul'da düzenlenen Dünya Salon Atletizm Şampiyonası'nda gündeme gelmiştir. İngiliz milli takımı kaptanı olan çifte vatandaş (İngiliz-Amerikalı) atlet Tiffany Porter'a basın toplantısında yöneltilen "milli marşı bilip bilmediği" sorusu ve marşın (God Save The Queen) birkaç dizesini okuması konusundaki ısrarlar sonrası sporda vatandaşlık konusu yeniden alevlenmiştir. Porter'a yönelik bu yaklaşım milli takım baş antrenörü Hollandalı Charles van Commenee tarafından "*Milli takım kaptanını liderlik becerilerinden, atletik yeteneğinden ve güvenilirliğinden ötürü seçtim. Şarkı söyleyebilme becerisi ya da kelimeleri ezberleyebilme başarısından ötürü değil*" (Bull, 2012) sözleriyle eleştirmiştir. Öte yandan Porter'ı takımdaki diğer İngiltere doğumlu sporcular ve "plastik İngiliz" etiketiyle yaftalanan takım arkadaşları destekleye açıklamalarda bulunmuşlardır. Örneğin Somali doğumlu Mo Farah'ın milli marş sorusunu "kabul edilemez ve yanlış" bulurken, bir diğer atlet Helen Clitheroe "takımın çoğunluğuna sorulsa milli marşın sözlerinin bilmeyen oldukça kişinin çıkacağını, bunun takım kaptanı olmak için bir gereklilik olmadığı" (The Guardian, 2012) yönünde görüşünü bildirmiştir. Ancak artan tartışmalar üzerine milli takım baş antrenörü Charles van Commenee 2012 Londra Olimpiyatları'ndan 2 ay önce yaptığı açıklamada "milli takımdaki bütün -en azından medyada sıkça göz önünde olanların- sporcuların milli marşı öğreneceğini ve böylelikle plastik İngiliz eleştirilerinin önüne geçilmesini hedeflediğini" (BBC, 2012) açıklamıştır.

Bu konu akademik alanda Poulton ve Maguire'ın (2012) “‘Plastic’ or ‘Fantastic’ Brits? Identity Politics and English Media Representations of ‘Team GB’ during London 2012” isimli çalışmasıyla tartışılmıştır. Poulton ve Maguire 2012 Londra Olimpiyatları boyunca İngiliz basınında “plastik İngiliz” söyleminin görsel ve yazılı olarak nasıl yeniden inşa edildiğini içerik analizi ile incelemişlerdir. Bulgularında Team GB'nin plastik İngiliz olmakla etiketlenen üyelerinin performanslarının üstü örtük bir şekilde yerleşik-dışardan (*established-outsider*) ilişkilerine gönderme yaptığı sonucuna varmışlardır. Örneğin plastik İngilizlerin başarıları tebrik edilse de “gerçek İngilizler” kadar coşkuyla kutlanmamıştır. “Plastik İngiliz” söyleminin 2012 Londra Olimpiyatları öncesinde çok kullanılmasına karşın olimpiyatların gerçekleştiği tarihlerde pek kullanılmadığını eklemişlerdir. Son olarak ise olimpiyatlara ev sahipliği yapıyor olmanın ve ülkenin tüm dünyanın “vitrininde” olduğu imajı gazetecileri ve politikacıları modern İngiltere'yi yeniden anlamlandırma çabasına girmelerine ve yorumlar üretmesine ittiğini belirtmişlerdir.

Plastic Brit kavramı 2012 Londra Olimpiyatları döneminde popüler bir söylem olmasına karşın, sporcuların bu şekilde etiketlenmelerinin örneklerine tarihsel olarak en çok kriket sporunda rastlanmaktadır. Özellikle 1995 yılında İngiliz yazar Robert Henderson'un Wisden Cricket Monthly dergisinde kaleme aldığı “Is it in the blood?” (Kanda mı?) isimli makale ülkede sporda ırkçılığı tartışma konusu haline getirmiştir. Henderson kriket sporundaki yabancı kökenli sporcuların (özellikle siyahi ve Asyalı) “nerede doğup yetişirlerse yetişsinler asla kültürel olarak İngiliz olamayacaklarını ve asla derin ve koşulsuz sadakat gösteremeyeceklerini” (Marqusee, 2001, s. 122) ileri sürmüştür. Ardından gelen tepkiler üzerine Wisden Cricket Monthly dergisi editörü ertesi gün bir özür yazısı yayınlamak zorunda kalmıştır. Tarihsel olarak kriket sporunun ve sporcularının ırkçı söylemlere maruz kalması sadece Henderson olayı ile sınırlı kalmadığından, bu mesele akademik literatürde de birçok teorisyen ve siyasi yorumcu (Wagg, 2007; Burdsey, 2010; Osborne, 2010; Fletcher, 2011, 2012) tarafından tartışılmıştır.

İngiltere’de sporun vatandaşlık ve ulusal kimlik üzerinden eleştirildiği durumlar “geleneksel olmayan” sporlarda da yaşanmıştır. 1980’lerde İngiliz basketbolunda en çok tartışılan konu çifte vatandaş olan sporcular olmuştur (Maguire,

2008, s. 453). Bu sporcuların özellikle Amerikalı-İngiliz olmaları nedeniyle İngiliz basketbolunun “Amerikanlaşma” tehdidi ile karşı karşıya olduğu yönünde görüşler ileri sürülmüştür.

2.2.6. Değerlendirme

Kolonyal geçmişinin vatandaşlık ve göç düzenlemelerini yönlendirdiği İngiltere örneğinde sporda vatandaşlık transferleri de geçmişten gelen bağlarla şekillenmiştir. Bu durum kimi zaman ülkede etnik köken üzerinden ırkçı tartışmalara da sahne olmuştur. Ancak naturalize sporcular konusunda İngiltere’de siyasi arena ve akademik tartışmalardan ziyade İngiliz medyasının etken rolü olduğu görülmektedir. Hatta bir ölçüde siyasi zemindeki tartışmaları da medya yansımalarının şekillendirdiği söylenebilir. Ancak politikacıların bu konudaki tutumlarının göç, etnik köken ve ulusal kimlik konularındaki kişisel görüşleri çerçevesinde spor ve sporcular özelinde yorumlandığı da karşımıza çıkmaktadır. Siyasi arenada sporda etnik köken tartışmalarında olumlu söylemlerin çoğunlukla göçmen kökenli politikacılar tarafından üretildiği de dikkat çekicidir.

Köken ülke tartışmalarının siyasi zeminde ve medyadaki yansımaları genel olarak değerlendirildiğinde, kolonyal bağlarla ilişki içerisinde olunan ülkelerden ziyade temsil noktasında ABD kökenli olanlar ile bir çatışma içerisinde bulunduğu görülmektedir. Basketboldaki Amerikalı-İngiliz vatandaşı sporcular ve Tiffany Porter örneği tartışmaları hatırlandığında ulusal kimliği “temsil etmesinde sakınca görülenin” Amerikan öğeleri tehdit olarak algıladığı sonucuna varılabilir. Bu noktada temsil noktasında “yeterince kabul görmeyenler” plastik İngiliz etiketiyle eleştiriye tutulmaktadır.

2.3. Azerbaycan Örneğinde Göç, Vatandaşlık ve Spor İlişkileri

Bu altbölümde sırasıyla göç, vatandaşlık, ulusal kimlik ve spor ilişkileri ekseninde Azerbaycan’ın sporda vatandaşlık transferleri ve naturalize sporcular

konusuna yaklaşımları ülkede ele alınma biçimleri üzerinden incelemeler ve değerlendirmeler sunulacaktır.

2.3.1. Azerbaycan Göç Tarihi ve Vatandaşlık Düzenlemeleri

Bu çalışmada Azerbaycan, diğerler ülke örneklerinden görece yeni ve bağımsızlığını kazanmış bir devlet olması yönüyle ayrılmaktadır. Azerbaycan tarihinde devletleşme ve bağımsız olma süreci kesintili gerçekleşmiştir. Önceleri Rusya İmparatorluğu işgali altında olan Azerbaycan, 1917 yılı şubat ayında Rusya İmparatorluğu'nda ortaya çıkan devrimci hareketler sonrasında bir bağımsızlık hareketine doğru ilerlemiştir. 1. Dünya Savaşı gerilimleri içerisindeki Rusya İmparatorluğu 23 Şubat 1917'de Petrograd'da başlayan ayaklanmalarla yıkılmanın eşiğine gelmiştir (Swietochowski, 1985, s. 84). Bu ayaklanmalar Bolşeviklerin iktidarı almasını izleyen 1917 Ekim Devrimi ile sonuçlanmıştır. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) kurulmasıyla başlayan süreçte Azerbaycan'ın da devletleşme hareketinin başladığı görülür. İlk olarak Müsavat Partisi'nin lideri Mehmet Emin Resulzade başkanlığında 28 Mayıs 1918 tarihinde Azerbaycan Halk Cumhuriyeti⁴³ adıyla kurulan devlet dünyadaki ilk demokratik Müslüman devlet (Swietochowski, 1985, s. 130) olarak kabul edilmektedir. Bu devletin vatandaşlıkla ilgili ilk mevzuatı 65. Kurul Toplantısında 11 Ağustos 1919 tarihinde kabul edilmiştir. Bu kanuna göre Azerbaycan vatandaşlığı için “dini, ırksal veya kültürel özelliklerinin farklı olmasına bakmaksızın, geçmiş Rusya İmparatorluğu'nda yaşamış, kendisi veya aile bireylerinden biri Azerbaycan Cumhuriyeti ülkesinde doğmuş” olma şartı gerekmektedir (Alekberov, 2003, s. 68).

Ancak bu devlet iki yıl ayakta kalabilmiş ve 28 Nisan 1920'de SSCB işgaliyle yıkılmıştır. Bu işgalde SSCB'nin Azerbaycan üzerinde hakimiyet kurma isteğinin sadece genişleme politikasının gereği olarak değil, Azerbaycan'ın sahip olduğu doğal zenginliklerin, özellikle de petrol ve doğal gaz rezervlerinin etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. İşgal ile birlikte Azerbaycan'da SSCB'nin 1991 yılında

⁴³ Kimi kaynaklarda Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti adıyla da anılır. Bakınız: Swietochowski (1985), Ağayev (2000), Mehmetoğlu (2004), Turan (2019).

yıkılmasına değin sürececek olan Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti dönemi başlamış oldu.

Bu dönemde Azerbaycan'a göçler Çarlık Rusya'sı döneminde de olduğu gibi çoğunlukla Ermenistan'dan gelen topluluklar oluşturmuştur. Göçlerde Azerbaycan'da petrol olduğunun keşfedilmesinin rolü büyüktür. Azerbaycan'da petrol bulunmasının ardından Bakü şehrinin metropolitenleşmesi hızlanmış ve Çarlık Rusya'sının en hızlı gelişen şehri olmuştur. O dönem (1897) Bakü'de Azeri nüfus %50'nin altındayken Ermeniler nüfusun %17'sini oluşturmaktaydı (Tabachnik, 2019a, s. 145). Bu rakam 1970'de de aynı kalırken 1993'de Dağlık Karabağ çatışması yüzünden Bakü'deki Ermeni topluluğunda azalma meydana gelmiştir (a.e.).

26 Aralık 1991 tarihinde SSCB'nin dağılmasıyla Azerbaycan'a Ermenistan, Gürcistan ve Dağlık Karabağ bölgesinden göçler gerçekleşmiştir. Toplamda 1.2 milyon göç alan Azerbaycan'a sadece Ermenistan'dan 300.000 Azeri mülteci kökenli mülteci gelmiştir (Cornell 1998, s. 56). Azerbaycan'ın bu mültecilere vatandaşlık sağlamasıyla Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nde (BMMYK) kayıtlı mülteci statüleri ortadan kalkmıştır. Bu açıdan bakıldığında Ermenistan ve Dağlık Karabağ kökenli mültecilerin Azerbaycan vatandaşlığına geçişte sorun yaşamadığı vurgulanmaktadır (Tabachnik, 2019a, s. 106).

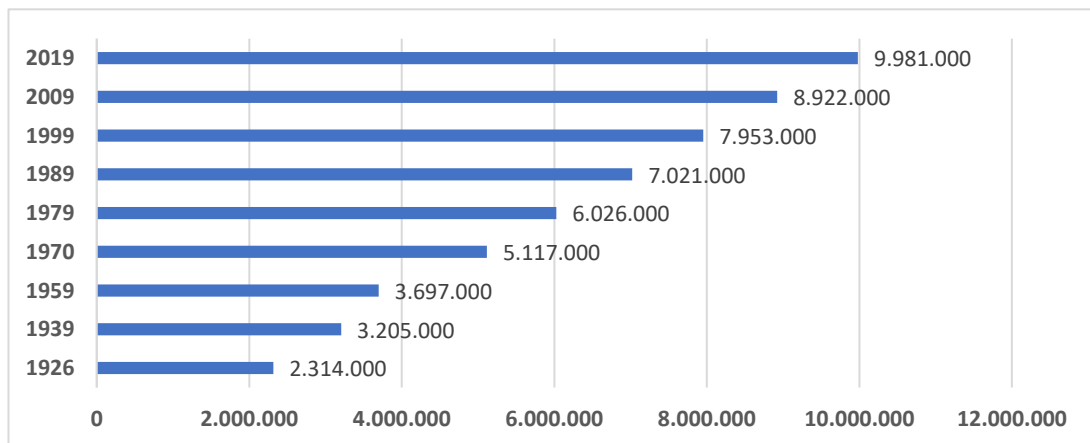
20. yüzyıl sonlarına doğru ve özellikle 1990'larda, Doğu Avrupa, Güney Avrupa ve Güney Amerika'yı etkisi altına alan Samuel Huntington'un (1991) "üçüncü dalga demokratikleşme" adını verdiği dalgadan SSCB devletleri de etkilenmiştir. Bu dalganın SSCB coğrafyasında da görülmesinde o dönem SSCB'nin idari yapısında yaşanan istikrarsızlıklar da rol oynamaktaydı. SSCB'nin iki ana bileşenini oluşturan tek parti yönetimi ve federalizmin 1990'da "Ağustos Darbesi" adı verilen hükümet darbesi ile sarsılmasının ardından birçok Sovyet cumhuriyetinde olduğu gibi Azerbaycan'da da demokrasi ve bağımsızlık hareketleri başlamıştı (Gönenç, 1998, s. 189). Bu hareketlerin bir yansıması olarak önce 30 Ağustos 1991'de Bağımsızlık Bildirgesi ardından da 18 Ekim 1991 tarihinde Azerbaycan Cumhuriyetinin Devlet Bağımsızlığı Hakkında Anayasa Akti ilan edilmiştir. Bu akde göre ilan edilen

Azerbaycan Cumhuriyeti⁴⁴ 28 Mayıs 1918'den 28 Nisan 1920'ye kadar varlığını sürdüren Azerbaycan Cumhuriyeti'nin halefi kabul edildi (Madde 2).

Yeni bağımsız bir devletin kurulması göçleri ve nüfus artışını beraberinde getirdi. Dağlık Karabağ'dan 800.000 ve Ermenistan'dan 200.000 mülteci gelmesinin ardından 1991–1996 yılları arasında da Gürcistan'dan 500.000 Azeri göçmen gelmiştir (Tabachnik, 2019a, s. 232). Ancak Azerbaycan'ın bu yeni göç dalgasını kaldıramayacağını düşünen Azerbaycan yönetimi Azerilerin Gürcistan'da kalmaları için devlet petrol şirketi olan SOCAR'ın çeşitli ekonomik yatırımlar yapmasını teşvik etmiştir (Abbasov 2011; Musabayov 2014, Akt. Tabachnik, 2019a, s.232).

Bağımsızlıktan sonra Azerbaycan nüfusu artsa da Azerbaycan'ın net göç oranının pozitif bir seyir alması 2008⁴⁵ yılını bulmuştur. Çünkü bu tarihe kadar Azerbaycan göç almaya devam etse de aynı şekilde göç vermeyi de sürdürmüştür. 2008 yılında petrol ve gaz sektörlerinin yeniden canlanması Azerbaycan'ın verdiği göçü azaltmıştır. Bununla beraber ucuz emek göçünde de artış görülmüştür. Resmi kaynaklardan göçmen işçilere ilişkin istatistiki verilere ulaşılamasa da yapılan araştırmalar bu göçmen işçilerin çoğunlukla Pakistan, Hindistan, İran, Bangladeş, Özbekistan ve Türkmenistan'dan geldiğini göstermektedir (Migration Policy Centre, 2013, s. 1, 3).

Grafik 2.16. Azerbaycan Nüfus Sayımı Verileri (1926-2019)

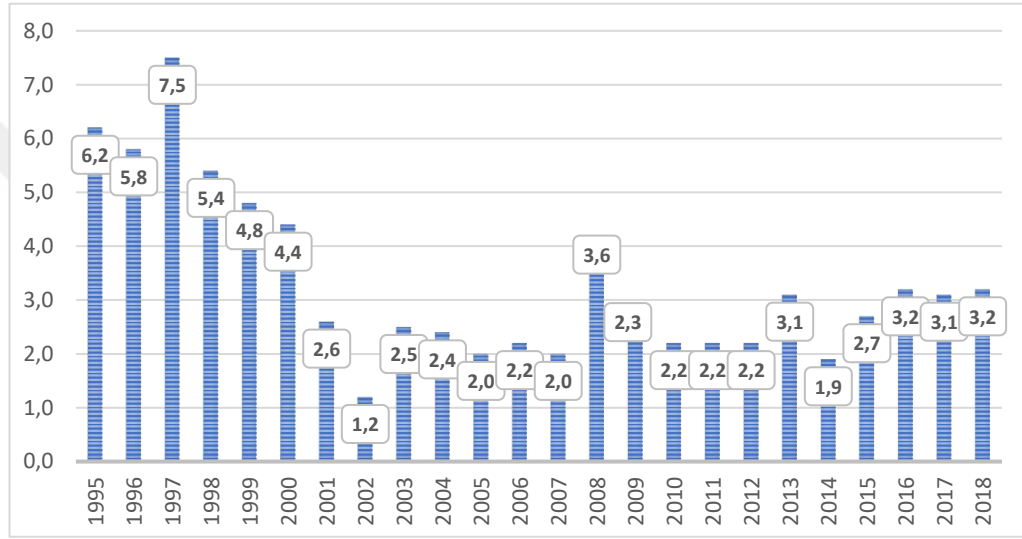
Kaynak: Azerbaycan Devlet İstatistik Komitesi (ADİK) ve Dünya Bankası verilerinden derlenmiştir.

⁴⁴Resmi adı: Azerbaycan Respublikası

⁴⁵ ADİK Göç verilerine göre net göç 2008'de %1.1 olmuştur.

1 Mart 2020 itibarıyla Azerbaycan nüfusu 10.079.300 olmuştur (ADİK, 2020). Bağımsızlık sonrası nüfus artışına paralel olarak ülkeye gelen göçler de artış göstermiştir. Özellikle 2000 yılına değin yüksek seyirde devam etse de sonrasında daha sabit seyrettiği görülmektedir.

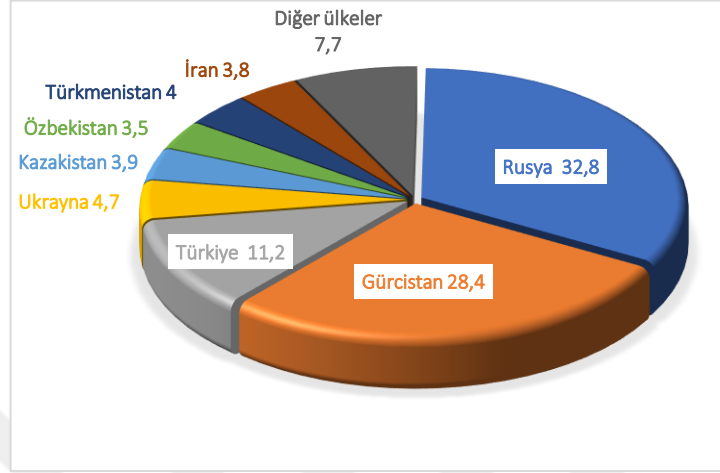
Grafik 2.17. Daimi Oturum İçin Azerbaycan’a Gelen Göç (1995-2018, Bin kişi)

Kaynak: Azerbaycan Devlet İstatistik Komitesi (ADİK)

Mevcut istatistiklere göre Azerbaycan daimi oturma için en çok Rusya'dan göç almaktadır. Rusya'yı Gürcistan, Türkiye ve Ukrayna izlemektedir. Grafikte yer alan ülkelere bakıldığında eski SSCB ülkelerinin çoğunlukta olduğunu, bu ülkeler haricinde sadece Türkiye ve İran'ın yer aldığı dikkat çekmektedir. Ekonomik ilişkilere bakıldığında da en çok Grafik 2.18.'de yer alan ülkeler ile ithalat ve ihracatın yoğun olduğu görülmektedir.

Grafik 2.18. Daimi Oturum İçin Azerbaycan’a Gelen Göçmenlerin Ülke Dağılımı (2018, Yüzdelik)

Kaynak: Azerbaycan Devlet İstatistik Komitesi (ADİK) Azerbaycan’ın Demografik Göstergeleri

1991’de bağımsızlık ilan edilse de Azerbaycan’da yeni bir anayasa yapımı bağımsızlıktan dört yıl sonra 1995’te, vatandaşlık kanunu düzenlemesi ise 1998 yılında gerçekleşti. 1995 Anayasasında yer alan vatandaşlık kriteri ile Azerbaycan Avrasya’da şartsız *jus soli* (toprak yolu ile) vatandaşlık sağlayan ilk ülke oldu (Tabachnik, 2019a, s. 71). Bu tercihin etnikten bağımsız ulusal kimlik yaratma ve ayrılıkçılığı önleme politikası ile ilişkili olduğu söylenebilir.

1998 tarihli Vatandaşlık Kanunu ile Azerbaycan vatandaşlığı 1995 Anayasası 52. Maddeye referans verilerek şu şekilde başlamaktadır:

“Azerbaycan devletine mensup olan, onunla siyasi ve hukuki bağlılığı, ayrıca karşılıklı hak ve ödevleri olan kişi Azerbaycan Cumhuriyetinin vatandaşıdır. Azerbaycan Cumhuriyetinin toprağında veya Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşlarından doğmuş kişi Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşıdır. Ebeveynlerinden birisi Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşı olan kişi Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşıdır.” (Azerbaycan Cumhuriyeti Adliye Nazırlığı, 2020a)

Bu tanımdan da anlaşıldığı üzere Azerbaycan vatandaşlığı hem *jus soli* hem de *jus sanguinis* yani hem toprak yolu ile hem de Azerbaycan vatandaşı anne veya babadan doğum yolu ile vatandaşlık hakkı tanımaktadır. Ancak Azerbaycan Vatandaşlık Kanunu (AVK) 12. maddede Azerbaycan topraklarında doğan ancak iki ebeveyni de

Azerbaycan vatandaşı olmayan çocuğun Azerbaycan vatandaşı olamayacağını belirtilmiştir.

Buna ek olarak AVK ikamet esasına dayalı vatandaşlık hakkı da tanımaktadır. 5. maddede yer alan düzenlemeye göre bağımsızlık öncesi Azerbaycan coğrafyasında ikamet eden kişilerin yeni kurulan devlette vatandaşlık hakkına sahip olduğunu belirtmiştir. AVK 5. maddeye göre aşağıdaki şartları sağlayan kişiler Azerbaycan vatandaşı kabul edilmiştir:

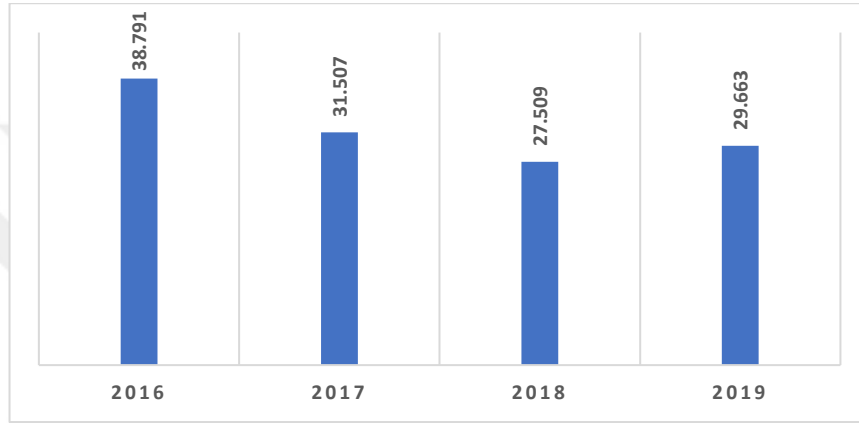
- 1) Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşının, bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önce Azerbaycan Cumhuriyeti'nde ikamet yerine kayıtlı olması şartıyla, bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önce Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşı olanlar;
- 2) 1 Ocak 1992'den önce Azerbaycan Cumhuriyeti veya başka bir devlet vatandaşı olmayan ancak Azerbaycan Cumhuriyeti'nde ikamet yerine kayıtlı olanlar;
- 3) 1 Ocak 1988'den 1 Ocak 1992'ye kadar Azerbaycan Cumhuriyeti topraklarına yerleşen mülteciler;
- 4) Bu yasa uyarınca Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşlığını kazanmış kişiler. (Azerbaycan Cumhuriyeti Adliye Nazırlığı, 2020b)

Bu maddenin ikinci fıkrasında atıfta bulunulan kişilerin AVK'nın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde Azerbaycan vatandaşlığına başvurmaları halinde Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşlığını kazanacakları ibaresi yer almaktadır.

Sonradan Azerbaycan vatandaşlığını kazanmak için sağlanması gereken şartlar AVK 14. maddede düzenlenmiştir. Buna göre kesintisiz beş yıl Azerbaycan Cumhuriyeti topraklarında kalıcı olarak ikamet eden, yasal bir gelir kaynağına sahip olan bir yabancı veya vatansız kişi devlet dilinde evraklarını sunarsa, kanuna göre tabiiyeti, cinsiyeti, eğitimi, dini, siyasi ve diğer inançları ne olursa olsun, mevzuat uyarınca kendi isteği üzerine vatandaşlık hakkı tanınabilir. 1999 yılı 189 numaralı Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile başvuruda gerekli dokümanlarda yasal gelir kaynaklarını belgelemenin yanında “dil bilgisine sahip” olduğunu gösteren belge belirtilmiştir. Azerbaycan Cumhuriyeti Vatandaşlığı Konularına İlişkin Düzenlemeler ve İzinler hakkındaki kararnamede Azerbaycan Cumhuriyeti'nin resmi dilini bildiğini gösteren referansın Milli Eğitim Bakanlığı'ndan alınması gerektiği bilgisi yer

almaktadır⁴⁶ (Azerbaycan Cumhuriyeti Adliye Nazırlığı, 2020c). Diğer bilgilerin de başvuru formunda doldurulması gerekmektedir. Başvuru formunun 20. sorusunda Azerbaycan vatandaşı olma amacı sorulmaktadır. Doldurulan bu form başvurunun tamamlanması için Azerbaycan Devlet Göç Hizmeti’ne takdim edilmelidir.

Grafik 2.19. Azerbaycan Cumhuriyeti’ne Yapılan Vatandaşlık Başvuruları (2016-2019)

Kaynak: Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Göç Hizmeti verilerinden derlenmiştir.

Gerekli vatandaşlık kriterlerinin yerine getirilmesinin ardından başarı ile sonuçlanan başvurularda yeni vatandaşlar “vatandaşlık yemini” ederler vatandaşlığa kabul prosedürünü tamamlarlar. 2014 yılında AVK’ya konulan ek madde ile 14 yaşını doldurmuş adayların vatandaşlık yemini etmesi zorunluluğu getirilmiştir. Topluluk önünde ve Azerbaycan bayrağı yanında Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasasını imzalayarak yapılan bu yemin AVK madde 15.1 uyarınca aşağıdaki metni içermektedir:

“Ben, (Soyad, ad, baba adı) Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatandaşlığı konusunda herhangi bir yabancı devlete karşı hiçbir yükümlülüğüm olmadığına, Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası ve kanunlarına uyacağıma, Azerbaycan devletine sadakatle hizmet edeceğime, bağımsızlığını, egemenliğini ve toprak bütünlüğünü koruyacağıma, Azerbaycan halkının örf ve geleneklerine ile kültürüne saygı duyacağıma yemin ederim.” (Azerbaycan Cumhuriyeti Adliye Nazırlığı, 2020b)

⁴⁶ Diğer gerekli belgeler için bakınız: <https://eservice.migration.gov.az/app/offical-application-create/4>

Azerbaycan dilinde söylenen yeminin ardında kişinin yemin metnini imzalamasıyla tören son bulur. İmzalı yemin metinleri Azerbaycan Devlet Göç Hizmeti tarafından saklanır. 2016 yılından bu yana her yıl yaklaşık 30.000 civarında kişi Azerbaycan vatandaşlığına başvurmaktadır. Ancak bu kişilerin köken ülkeleri hakkında istatistiki bilgiye ulaşılammıştır.

Azerbaycan vatandaşlık hukukunda dikkat çeken bir diğer özellik ise çifte vatandaşlığa izin verilmemesidir. Bu kanun 2014 düzenlemesi sonrasında daha açık bir şekilde AVK'da yer almaktadır (Tabachnik, 2019a, s. 72). AVK'nın 18. Maddesine göre bir Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşı eğer kendi rızasıyla başka bir devletin vatandaşlığını kazanırsa; gönüllü olarak yabancı bir devletin organları, silahlı kuvvetleri veya diğer askeri birimlerinde görev yaparsa; devlet güvenliğine ciddi zarar verecek davranışlarda bulunursa; vatandaşlık aldıktan sonra sahte evrak sunduğu tespit edilirse vatandaşlık kaybına sebebiyet verebilir. Ancak bu duruma rağmen Azerbaycan vatandaşı olup da Türk veya Rus vatandaşlığı alan kişilerin (Tabachnik, 2019b, s. 6; İbrahimova, 2018) vatandaşlık kaybına uğramadığı durumlar mevcuttur.

2.3.2. Azerbaycan'da Yabancı Sporcuların Vatandaşlığa Kabulü

Yukarıda belirtilen kanun maddeleri kapsamındaki açıklamalarda yer alan türden vatandaşlık edinimi olmakla birlikte Azerbaycan vatandaşlığını hızlı bir şekilde elde etmelerini sağlayan düzenlemeler mevcuttur. AVK'nın 14. maddesinin 4. paragrafında bu "istisnai hal"e göre aşağıda belirtilen durumlardaki kişilerin başvuruları ikamet kriterini gerektirmeden kabul edilmektedir:

- Bilim, teknik, kültür ve spor alanlarında yüksek başarısı olan kişiler,
- Azerbaycan Cumhuriyeti için özel menfaat taşıyan kişiler.

Bu durumlarda bir yabancıya veya vatansız bir kişiye Azerbaycan vatandaşlığı vermenin uygunluğu kararı ilgili yürütme otoritesi tarafından doğrulanmalıdır. (Azerbaycan Cumhuriyeti Adliye Nazırlığı, 2020b).

Azerbaycan Anayasası'nın 109. maddesinin yirminci fıkrasına göre bu karar mercii cumhurbaşkanıdır. İlgili ulusal spor federasyonları bir dilekçe ile cumhurbaşkanına sporcunun vatandaşlık talebini iletmektedir.

Sporcular Azerbaycan vatandaşlığı aldıktan sonra kendi isimlerini kullanmaya devam edebilirler. Ancak Azerbaycan İsimlendirme Kanunu, Azerbaycan Medeni Kanunu ve Azerbaycan Aile Kanunu uyarınca bazı kurallara tabiidirler.

1991 yılında gelen bağımsızlıktan sonra birçok vatandaşın Rusça kökenli soyadına sahip olduğu ve bu soyadları değiştirme talebinde bulunduğu belirtmesinin ardından 1993 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti Vatandaşlarının Soyadlarının Devlet Diline Uygunlaştırılması Hakkında Kanun kabul edildi. Bu kanuna göre:

“Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşları "-ov", "-yev" sonlu biten soyadlarını, köküne bağlı kalarak "-li", "-lu", "-lü, zade", "-oğlu", "-kızı"⁴⁷ ifadesiyle değiştirebilir ya da son eki olmaksızın kullanma hakkına sahiptir.” (Azerbaycan Cumhuriyeti Adliye Nazırlığı, 2020d)

Bu düzenlemenin ardından Azerbaycan'da Rus kökenli soyadı ("-ov", "-yev" sonlu) kullanımında azalma görülmüştür. 1956-1989 arası Azerbaycan toplumunda bu oran %98.1 iken, 1990-1999 arası %83.5'e, 2000-2009 arası ise %78.2'e düşmüştür (Alguliyev, Jafarov & Gurbanova, 2018, s. 87). 2010 yılında Azerbaycan Ulusal Bilimler Akademisi bünyesinde kurulan özel komisyon “isimlerin millileştirilmesi” üzerine çalışmalar yapmaya başlamıştır. Parlamentoda (Milli Meclis) oluşturulan Kültür Komitesi Başkanı Nizami Ceferov planlanan düzenlemeye göre “ov”, “yev”, “zade” sonlu soyadlarının mümkün olduğunca azaltılmasının hedeflendiğini açıklamıştır (Azerbaycan Devlet Haber Ajansı, 2010). Bunların yerine “lı-li-lu-lü” ve “oğlu-kızı” kullanılmasının teşvik edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ceferov'a göre uygulama tavsiye niteliğinde değil, zorunlu olmalıdır. Ancak bu görüşe karşı çıkanlar da olmuştur. Azerbaycan Halk Sosyalist Partisi Rüstem Şahsuvarov bu kararın zorunlu tutulmasının insan haklarına aykırı bir durum teşkil edeceğini dile getirmiştir (BBC Azeri, 2010). Komite çalışmasındaki dikkati çeken diğer bir husus ise Azerbaycan'da

⁴⁷ Türkiye Türkçesi'ne uyarlanarak yazılmıştır. Orijinal metinde “-zade”, “-oğlu”, “-kızı” şeklinde yer almaktadır.

yaşayan etnik grupların bu durumdan muaf tutulacağıdır. Ceferov bu durumu şu sözlerle ifade etmiştir: “Rusların, Ukraynalıların, Gürcülerin ve diğer milletlerin dünyada kabul olunan soyad formatları var. Bu tasarı o milletlerden olan vatandaşları kapsamayacaktır” (Hüseynbala, 2010).

Bu tasarı henüz kanunlaşmasa da Azerbaycan vatandaşı olan yabancı sporcuların isimlerinin Azerbaycan diline uygunlaştırıldığı görülmektedir. Tamamen soyadı değişikliğine sadece Etiyopya kökenli iki sporcuda rastlanmıştır. Bu türden bir değişikliğe gidilmesinde “yabancı görünümü yumuşatma” ve buna bağlı doğabilecek tepkileri hafifletme düşüncesinin yattığı söylenebilir. Diğer sporcularda ise isimlerinin Azeri alfabesine uyarlanmış biçimleri ile kullanılmaktadır. Seçilmiş örnekler Tablo 2.5.’te verilmiştir.

Tablo 2.5. Naturalize Azeri Sporcuların İsimlerine Örnekler

Azeri ismi	Doğum ismi	Köken ülke
Layes Abdulleyeva	Abelav Layes Tsige	Etiyopya
Hayle Ibrahimov	Haile Desta Hagos	Etiyopya
Yure Meqliç	Jure Meglic	Slovenya
Kristin Freyzer	Kristin Fraser	ABD
Sedrik Nots	Jedrij Notz	İsviçre
Patrik Braxner	Patrick Brachner	Avusturya

Kaynak: Sporcuların İngilizce ve Azeri dilinde Wikipedia sayfalarından ve Dünya Atletizm Birliği verilerinden derlenmiştir.

2.3.3. Azerbaycan Vatandaşlığı Alan Sporcuların Göç Eğilimleri

Azerbaycan’ın diğer ülkeler ile kıyaslandığında görece yeni bağımsız bir ülke olması nedeniyle daha kısa bir olimpiyat katılım geçmişi bulunmaktadır. Bağımsızlık öncesi 1952-1988 yılları arasında Sovyetler Birliği olimpiyat takımına sporcu göndermiş, 1992 Barcelona Olimpiyatları’nda ise Azerbaycan’dan dört sporcu Birleşik Takım’da⁴⁸ (*Unified Team*) yer almıştır (Mallon, Heijmans, & Grasso, 2015,

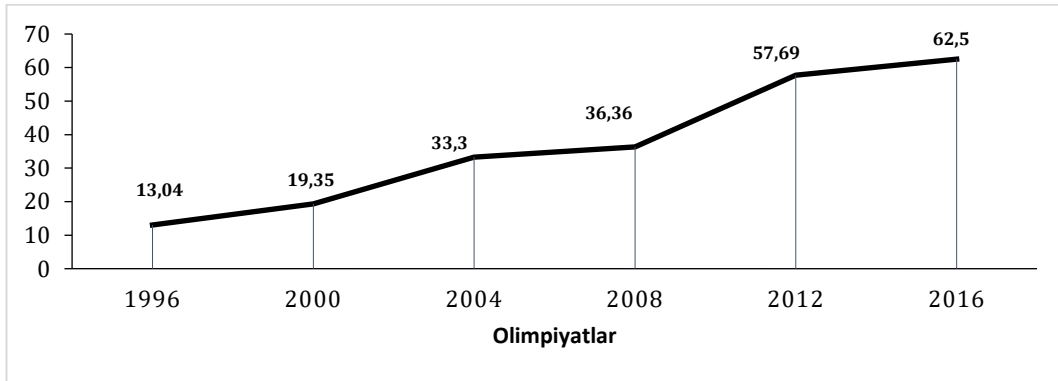
⁴⁸ SSCB’nin dağılması sonrası ortaya çıkan Baltık ülkeleri hariç diğer ülkelere oluşan temsili spor takımı. 12 ülkeden oluşmaktadır: Ermenistan, Azerbaycan, Belarus, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan,

s. 53). Azərbaycan doğumlu judo sporcusu Nazım Hüseynov bu sporculardan biridir. 1992 Olimpiyatları'nda Birləşik Takım'da yer almış və altın medalıya qazanmışken, 1996 yılında Azərbaycan adına 1996 Atlanta Olimpiyatları'na katılmışdır.

Azərbaycan'ın bağıımız bir ölkə olmasının ardından oluşturalan Azərbaycan Milli Olimpiyat Komitesi (Milli Olimpiya Komitəsi-MOK) 1992 tarihinde de Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) tarafından tanınmışdır. 1996 yılındaki ilk katılımından bugüne Azərbaycan, kış ve yaz olimpiyatlarına toplam 193 sporcı ile katılmışdır.

Bu katılımlarda yabancı doğumlu sporcuların oranının fazlalığı göze çarpmaktadır. Azərbaycan'ın ilk katıldığı yaz olimpiyatı olan 1996 Atlanta Olimpiyatları'na 23 kişiden oluşun sporcı kafilesinde yalnızca 3 yabancı doğumlu sporcı bulunurken, 2012 Londra Olimpiyatları'nda yüzde 57.69, 2016 Rio Olimpiyatları'nda ise yüzde 62.5'i yabancı doğumlu sporculardan oluşun bir kadro ile katılmışdır. Bu durum son iki olimpiyatta yabancı doğumlu sporcuların Azərbaycan doğumlu sporculardan daha fazla uluslararası temsilde yer aldığına işareet etmektedir.

Grafik 2.20. Azərbaycan'ın Yaz Olimpiyatlarına Ölkə Dışı Doğumlu Sporcular ile Katılımı (Yüzdelik)

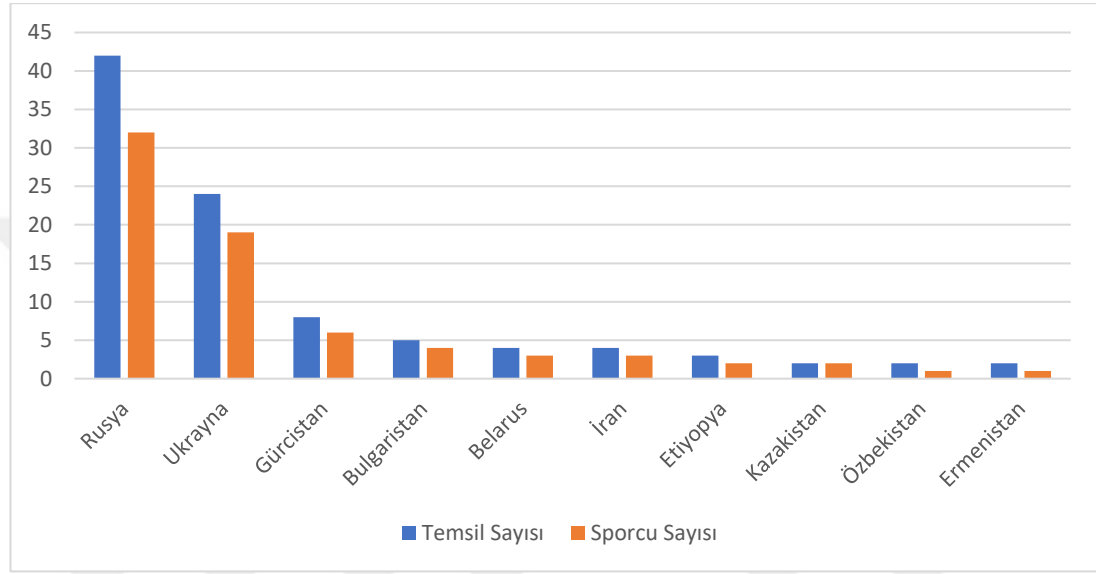

Kaynak: Sports Reference LLC sitesindeki verilerden derlenmişdir.

Moldova, Rusya, Tacikistan, Türkmenistan, Ukrayna, Özbekistan. Bu ölkeler 1994 Olimpiyatları'ndan sonra bağımsız ölkeler olarak katılmaya başlamışlardır.

Bu sporcuların köken ülkeleri dağılımı yapıldığında Rusya, Ukrayna ve Gürcistan doğumlu sporcuların ağırlıkta olduğu görülmektedir.

Grafik 2.21. 1996-2016 Yaz Olimpiyatlarına Katılan Ülke Dışı Doğumlu Azeri Sporcuların Köken Ülkeleri (Doğum yeri esasına göre, en yoğun ilk 10 ülke)

Kaynak: Sports Reference LLC sitesinden ve Wikipedia (2018 verisi için) kişi sayfaları verilerinden derlenmiştir.

Grafikte yer alan ülkelerin çoğunluğu yakın coğrafyalardan ve eski Sovyet devletlerinden gelen sporculardan oluşmaktadır. Genel hatlarıyla Grafik 2.21'in Azerbaycan'da yaşayan yabancılar listesi ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Azerbaycan Devlet Göç Hizmeti'nin açıkladığı son verilere göre ülkede en çok Rusya, Gürcistan ve İran vatandaşı yabancı yaşamaktadır (Azvision, 2020).

Rusya için belirli bölgelerden gelen sporcular dikkat çekmektedir. Grafikte yer alan Rusya kökenli 32 sporcunun 22'si Dağıstan ve Osetya bölgelerinden gelmektedir. Bu grupta da Dağıstan ağırlıktadır (Dağıstan: 19 sporcu, Osetya: 3 sporcu). Azerbaycan katıldığı tüm yaz olimpiyatlarında 24 defa Dağıstan kökenli sporcularla temsil edilmiştir. Spor branşı olarak ise güreş, boks ve tekvando öne çıkmaktadır. Bu grupta özellikle Dağıstan'ın güneyinde yaşayan Lezgi etnik topluluğundan gelen sporcular dikkat çekmektedir. Boksör Albert Selimov ve Ruslan Xeyirov, tekvandocu Radik

İsayev bu sporculara örnektir. Lezgilerin bu grupta çoğunluğu oluşturması Azerbaycan'daki en büyük etnik topluluk olmaları nedeniyledir. 1926 yılından bu yana yapılan nüfus sayımlarında da Lezgiler, Azerilerden sonra Azerbaycan'daki en büyük etnik topluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 2.6. Nüfus Sayımına Dayalı Azerbaycan'daki Etnik Gruplar (1926-2009, yüzdelik)

Etnik Köken	1926	1939	1959	1970	1979	1989	1999	2009
Azeri	62,1	58,4	67,4	73,8	78,1	82,7	90,6	91,6
Lezgi	1,6	3,5	2,6	2,7	2,6	2,4	2,2	2,0
Ermeni	12,2	12,1	11,9	9,4	7,9	5,6	1,5	1,3
Rus	9,5	16,5	13,6	10,0	7,9	5,6	1,8	1,3
Talış	3,3	2,7	0,0	...	...	0,3	1,0	1,3
Avar	0,8	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Türk	...	...	0,0	0,2	0,1	0,2	0,5	0,4
Tatar	0,4	0,9	0,8	0,6	0,5	0,4	0,4	0,3
Tat	...	...	0,2	0,15	0,14	0,14	0,13	0,3
Ukraynalı	0,8	0,7	0,7	0,6	0,4	0,5	0,4	0,3
Sakur	0,7	...	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1
Gürcü	0,4	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1
Yahudi	1,3	1,3	1,1	0,8	0,6	0,4	0,1	0,1
Kürt	1,8	0,2	0,0	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1
Krız	...	...	...	...	...	...	...	0,04
Udin	0,1	...	0,1	0,1	0,1	0,1	0,05	0,04
Kınalı	...	...	...	...	...	...	...	0,02
Diğer milletler	5,0	2,9	0,7	0,55	0,66	0,46	0,12	0,10

Kaynak: Azerbaycan Devlet İstatistik Komitesi (ADİK) Azerbaycan'ın Demografik Göstergeleri, 2019.

Lezgilerin hem Rusya'da hem de Gürcistan'ın güneyinde yaşayan bir topluluk olması nedeniyle Gürcistan'ın diğer bölgelerinden Azerbaycan'a göç edenler tabloda "Gürcü" başlığı altında verilmiştir.

Tablo 2.6. naturalize sporcuların köken ülkeleri tablosu ile kıyaslandığında dikkat çeken bir unsur da Ukrayna'nın Azerbaycan'da sayıca fazla bir etnik topluluk olarak yer almamasına karşılık sporcu göçünde tercih edilen bir ülke olmasıdır. İlk sırada yer alan Rusya ise Azerbaycan'da yaşayan Rus kökenli nüfusun sayıları tarihsel olarak gittikçe azalsa da sporcu göçünde başı çekmektedir.

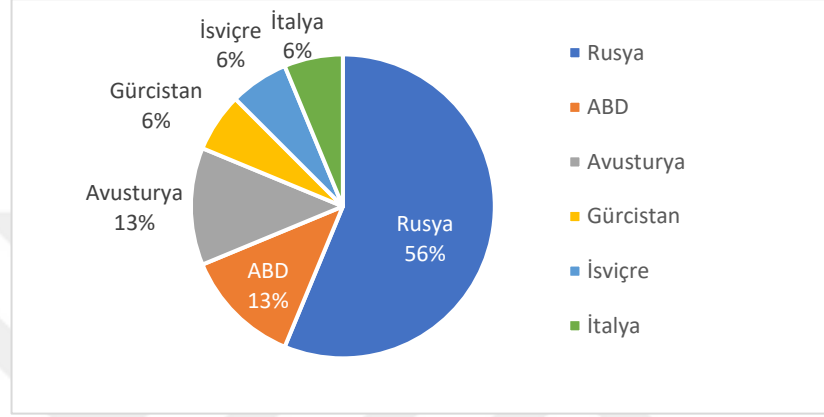
Çoğu sporcu kendi ülkesinin olimpiyat kadrosunda yer bulsa da Azerbaycan'ın sunduğu maddi imkanlar ve ödül yönetmeliği sporcuları vatandaşlık transferine itmektedir. Bu duruma Ukraynalı sporcular örneğinde rastlamak mümkündür. Köken ülkesi Ukrayna'yı 2000, 2004, 2008 ve 2012 Olimpiyatlarında temsil eden kano sporcusu Inna Osypenko-Radomska maddi kaygılar nedeniyle Azerbaycan vatandaşlığına geçtiğini belirtmiştir. Osypenko-Radomska bu durumu "Ukrayna'da maalesef kendi cebimden ödeyerek antrenmanlarımı sürdürmek zorundaydım. Bana verilen sözler hiç tutulmadı" (Gassmann, 2016) sözleriyle ifade etmiştir. Bir diğer Ukraynalı sporcu olan jimnastikçi Oleg Stepko da 2012 Pekin Olimpiyatlarında köken ülkesi Ukrayna'yı temsil etse de maddi imkanlar, teknik yetersizlikler ve Ukrayna'nın doğusundaki askeri operasyonlardan doğan ülkedeki siyasi istikrarsızlıklar nedeniyle Azerbaycan vatandaşlığına geçtiğini açıklamıştır (Gassmann, 2016). Güreşçi Nataliya Sinişin, atlet Anna Skidan, kano sporcuları Serhiy Bezuhliy ve Maksym Prokopenko köken ülkeleri olan Ukrayna'yı olimpiyatlarda temsil ettikten sonra Azerbaycan vatandaşlığına geçmiş sporculardandır.

Köken ülkesinin olimpiyat kadrosunda yer alamayan sporcuların bireysel iletişim ağları ile Azerbaycan vatandaşlığı aldığı görülmektedir. Uzak coğrafyalardan gelen sporculara örnek olan Küba kökenli boksör Lorenzo Sotomayor Azerbaycan'a gelişinin Azeri bir antrenörle yaptığı telefon görüşmesinden sonra gerçekleştiğini belirtmektedir (Sotirov, 2015). Rusya'nın Dağıstan bölgesinden gelen tekvandocu Patimat Abakarova da Azerbaycan vatandaşı olma sürecinin Azerbaycan Tekvando Federasyonu'nun onu telefonla araması sonrası ülkeye gelmesi sonrası başladığını ifade etmiştir (Azerisport, 2016). Benzer bir durum İranlı güreşçi Sabah Shariati için geçerli olmuştur. Shariati kendi köken ülkesi İran'ı temsil etmek istese de olimpiyat kadrosunda yer bulamadığını ve Azerbaycan güreş milli takımı baş antrenörünün onu araması ve Azerbaycan'a davet etmesi sonucu vatandaşlık aldığı belirtirken, köken ülkesi İran'ı temsil edememekten dolayı duyduğu huzursuzluğu da eklemiştir (Gassmann, 2016)

Azerbaycan, ilk katıldığı 1998 Nagano Kış Olimpiyatlarından bu yana bütün kış olimpiyatlarına "tamamı yabancı doğumlu sporculardan oluşan" bir kadro ile

katılım göstermiştir. Yaz olimpiyatlarında da benzer şekilde görüldüğü üzere kış olimpiyatlarında da çoğunluk Rusya kökenli sporculardan oluşmaktadır.

Grafik 2.22. 1998-2018 Kış Olimpiyatlarına Katılan Azeri Sporcuların Köken Ülkeleri (Doğum yeri esasına göre, tüm ülkeler, temsil sayısı verisi ile, yüzdelik)

Kaynak: Sports Reference LLC ve Wikipedia (2018 verisi için) sitesindeki verilerden derlenmiştir.

Rusya'yı ABD'nin izlemesi ABD'de de sporda rekabetin yüksek olmasına bağlıdır. Sporcuların kendilerine olimpiyatlara katılabilme yolunda alternatif arayışlara geçmelerine neden olmaktadır. ABD kökenli naturalize sporcu Kristen Fraser da bu örneklerden biridir.

Azerbaycan Kış Sporları Federasyonu Bilgi ve Halkla İlişkiler Dairesi Başkanı Afag Zeynalova, Azerbaycan'ın kış olimpiyatlarında tamamı naturalize sporculardan oluşan kadrolarla temsil edilmesini kış sporlarında sporcu yetiştirmenin zor olduğuna ve ülkede profesyonel sporcu olmamasına bağlamakta ve bu nedenle de yabancı sporculara yöneldiklerini açıklamaktadır (İlqarqızı, 2018). Zeynalova bu sporcuların antrenman masrafları ve maaşlarının İş adamı İskender Xelilov tarafından karşılandığı da eklemiştir.

Olimpiyat listelerinde yer almamakla birlikte Azerbaycan vatandaşlığı almış başka yabancı sporcular da mevcuttur. Örneğin Ukrayna doğumlu voleybolcular Yelyzaveta Samadova ve Natalia Mammadova, Bulgaristan doğumlu jimnastikçi Siyana Vasileva bu sporculardan bazılarıdır. Uluslararası bir organizasyon olan ve Bakü'de düzenlenen 1. Avrupa Oyunları'na Azerbaycan yaklaşık üçte ikisi naturalize

sporculardan oluşan bir kadro ile katılmıştır. Milli kadrodaki toplam 291 sporcunun 90'ı 17 farklı ülkeden gelen naturalize sporculardan oluşmaktaydı.

Tablo 2.7. Avrupa Oyunları'na Katılan Naturalize Azeri Sporcuların Köken Ülkeleri

Köken ülke	Sporcu sayısı	Köken ülke	Sporcu sayısı
Rusya	33	Litvanya	1
Ukrayna	23	Küba	1
Belarus	8	Estonya	1
Brezilya	5	Gürcistan	1
Etiyopya	4	Macaristan	1
İran	4	Jamaika	1
ABD	2	Moldova	1
Türkiye	2	Slovakya	1
Bulgaristan	1		

Kaynak: www.millet.az, 19 Haziran 2015.

Bu şampiyonaya katılan ABD kökenli kadın basketbolcu Tiffany Hayes ve Jamaika kökenli Aneika Henry Türkiye'deki basketbol kulüplerinde oynadığı dönemde Azerbaycan vatandaşı olup 2015'te Azerbaycan'ı 1. Avrupa Oyunları'nda temsil etmiştir. Bu örnekler Azerbaycan'ın sadece kendi ülkesine göç eden sporcuları değil de komşu ülkelerin takımlarında oynayan yabancı sporculara da yöneldiğine işaret etmektedir.

Öte yandan Azerbaycan'ın yabancı sporcuların vatandaşlık transferlerinde köken ülkeler ile yaşadığı sorunlar da mevcuttur. Bulgaristan doğumlu halter branşı sporcuları Valentin Hristov ve Boyanka Kostova'nın vatandaşlık transferi öncesi Bulgaristan Azerbaycan'dan 500.000 Amerikan doları ücret talep ettiği, aksi takdirde sporcuların Azerbaycan adına yarışmalarına izin verilmeyeceği belirtilmiştir (Bigg, 2012). Shachar ve Hirschl (2013, s. 89) Azerbaycan'ın bu hamlesine Bulgaristan'a karşı "saf yetenek kapma" girişimi benzetmesi yapmaktadır.

Bu türden naturalize sporcuların genelde sözleşme dahilinde Azerbaycan adına yarıştıkları ve Kostova'nın da sözleşmesinin 2016 yılına kadar geçerliliği olduğu bilinmektedir (Hacı, 2012). Benzer şekilde Azerbaycan Kış Sporları Federasyonu Bilgi ve Halkla İlişkiler Dairesi Başkanı Afag Zeynalova da Avusturya asıllı kayakçı

Patrick Brachner'in de bir sözleşme dahilinde Azerbaycan'ı temsil ettiğini belirtmiştir (İlqarqızı, 2018).

Sporcuların Azerbaycan vatandaşı olmayı tercih etmesinin ardında çeşitli nedenlerin yattığını söylemek mümkündür. Azerbaycan'ın sunduğu imkanların sporcuları cezbetmesinin basına yansıyan bir örneği Norveçli kadın güreşçi Signe Marie Store olmuştur. Store Norveç'te güreş sporuna yeterli destek göremediği ve Norveç Güreş Federasyonu'nun üyelik için 30 bin Norveç kronu talep etmesi üzerine Azerbaycan vatandaşlığına geçmeyi istediğini dile getirmiştir (Azvision, 2016). Bu türden durumlar Azerbaycan'ın sporcular için ne ölçüde cazip bir ülke olduğu tartışmasını akla getirmektedir. Azerbaycan'ın madalya getiren sporculara yaptığı ödemeler ve ödül yönetmeliğine bakıldığında bu cazibenin nedenlerine dair ipucu vermektedir. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev 2016 yılında ödül yönetmeliğinde yaptığı değişiklikle olimpiyatlarda madalya alan sporcuların ödül miktarlarını arttırmıştır. Altın madalya alan sporcuya 400.000 Manat⁴⁹, gümüş madalya alan sporcuya 200.000 Manat ve bronz madalya alan sporcuya da 100.000 Manat ödül verilmesi kararlaştırılmıştır (BBC Azeri, 2016).

Azerbaycan'ın sporcuların vatandaşlık transferlerinde yaşadığı sorunlarda “tersine” bir durum da söz konusu olmuştur. Azerbaycan doğumlu atlet Ramil Guliyev'in Fenerbahçe Spor Kulübü ile yaptığı anlaşma sonrası Türk vatandaşlığına geçme talebi Azeri yetkililerce uygun karşılanmamıştır. IOC2nin 3 yıl bekleme kuralına uymak adına 2011 Avrupa Salon Atletizm Şampiyonası'na Azerbaycan adına katılmak istemeyen Guliyev'i Azeri yetkililer Dünya Atletizm Birliği'ne şikayet etmiştir. Guliyev'in Azerbaycan'a giriş yaptığında tutuklanması talebinde de bulunulmuştur (BBC New Türkçe, 2017). İki ülke arasında yaşanan gerilim Guliyev2in bekleme süresinin ardından uluslararası turnuvalarda Türkiye'yi temsil etmeye başlaması, basının kardeş ülke imajını vurgulaması ve Guliyev tarafından elde

⁴⁹ Azerbaycan'ın resmi para birimi olan Manat 0.59 ABD Doları değerindedir (20.05.2020).

edilen başarılı dereceler sonrası açılan Azerbaycan ve Türk bayraklarının⁵⁰ rolü büyük olmuştur.

2.3.4. Azerbaycan’da Ulusal Kimlik ve Spor İlişkisi

Azeri ulusal kimliğinin ve beraberinde spor ilişkisinin gelişmesinde geç gelen bağımsızlık, SSCB yılları ve kısa süren Azerbaycan Halk Cumhuriyeti deneyimi önemli rol oynamıştır. Dolayısıyla Azerbaycan ulusal kimliğinin gelişim sürecini üç temel döneme ayıran başlıklar altında ele almak gereklidir (Günaydın, 2019, s. 64). Bunlar Azerbaycan Halk Cumhuriyeti dönemi, Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti dönemi ve günümüz Azerbaycan Cumhuriyeti dönemidir.

İlk dönem olan Azerbaycan Halk Cumhuriyeti yılları, Azerbaycan’da Rusya’dan bağımsız bir ulusal kimlik yaratma çabalarının başladığı dönem olarak görülür. Hakim ideoloji “Türkleşmek, İslamlaşmak ve Çağdaşlaşmak” şiarı üzerinden kurulmuştu. Ziya Gökalp’in öne sürmüş olduğu bu ideolojiyi Azerbaycan Halk Cumhuriyeti kurucusu ve Müsavat Partisi lideri olan Mehmet Emin Resulzade ve ardından Ali Bey (Turan) Hüseyinzade Azerbaycan için yorumlamıştı. Resulzade bu yorumu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Her millet özgür yaşasa da gelişmek için üç esasa ihtiyaç duyar. Bunlar “dil, din ve zaman” dır. Dil olarak biz Türküz, milliyetimiz Türk’tür. Din olarak Müslümanız. Her bir dinin inananları arasında ortak medeniyet vardır ve bu da insanlık tarafından kabul edilen ortak değerlere sahip çıkmayı zorunlu kılar. Dönem olarak tekniğin, ilim ve fennin mucizeler yarattığı bir süreçteyiz. Bu yüzden sağlam güvenilir ve uyanık idealleri olan bir milliyet yapısına sahip olmamız gerekmektedir. Sarılmamız gereken üç esas vardır: “Türkleşmek, Çağdaşlaşmak ve İslamlaşmak”” (Yagublu, 2015, s. 415).

Öyle ki bu üçlü ideolojinin Azerbaycan Halk Cumhuriyeti bayrağında da tezahürü görülür. Bayrakta yer alan mavi, kırmızı, yeşil renkleri ve sekiz köşeli yıldız beraberinde anlamlar getirmektedir. Bu anlam bayrakta yer alan renklerin sırasına göre tasarlanmıştır. En altta olan ve “kök” anlamında gelen yeşil renk İslamlaşmayı

⁵⁰Görsel için bakınız:

https://www.telegraph.co.uk/content/dam/athletics/2017/08/10/TELEMMGLPICT000137116038_trans_NvBQzQNjv4BqYHaHRqZzVuMJAn8HN8r1s0RpU0s_QgZFe5g2d5Lgw7U.jpeg?imwidth=1400

sembolize etmektedir (Tokluoğlu, 2002, s. 60). Kökün üzerinde yer alan kırmızı renk ise çağdaşlaşmayı, ama bu çağdaşlaşmanın da özünün ulusun köklerini alan İslam'a dayanması gerektiğini vurgulamaktadır. Kırmızı rengin demokrasiyi işaret ettiğini belirten görüşler de mevcuttur (Ayan, 2019, s. 61). Son olarak en üstte yer alan mavi renk de Türkçülüğü sembolize etmektedir. Gök mavisi diye tanımlanan bu rengin Türkler için özel bir anlam ifade ettiği düşünülmektedir. Tarih boyunca gök mavisi rengin Türk devletlerinin bayraklarında ve eserlerinde sıkça kullanıldığı görülmektedir (Veliyev, 2005; Ayan, 2019, s. 61). Bayrağın ortasında yer alan hilal ve sekiz kollu yıldız da yine İslami köklere referans vermektedir. Azerbaycan Halk Cumhuriyeti bayrağı, aynı şeklini koruyarak 1991'deki bağımsızlık sonrası kurulan Azerbaycan Cumhuriyeti'nde de benimsenmiştir. Azerbaycan Halk Cumhuriyeti deneyimi bağımsız Azerbaycan devlet geleneğinin ilk örneği olması açısından bugün hala önem taşımaktadır (Günaydın, 2019, s. 87). Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin kurulduğu tarih olan 28 Mayıs 1918, Azerbaycan Cumhuriyeti'nde Cumhuriyet Günü adı altında resmi bayram olarak kutlanmaktadır.

1920 sonrası başlayan Sovyet hakimiyeti yıllarında Azerbaycan kimliğinin kendi içinde var olma mücadelesinin yaşandığı görülmektedir. Sovyet yönetimi altındaki ilk yıllarda Azerbaycan ulusal hareketinin kimlik yaratma girişimleri alfabeyi Arap harflerinden Latin harflerine geçirme çabalarında görülmüştür. Ülkede yaşanan Latin alfabesine geçiş tartışmalarının Azeri aydınlarının 'modernleşme', 'Batılılaşma' ve 'ilerleme' kavramlarına vurgu yapmasıyla şekillendiği söylenebilir (Ergun, 2010, s. 140). Bu çabanın bayrakta yer alan kırmızı rengin çağrıştırdığı çağdaşlaşmayı zemin aldığı açıktır. Bir yanılla da Arap alfabesinden Latin alfabesine geçiş, Azerbaycan-Türk kimliğinin kurgulanmasının yanı sıra "diğer Türk halkları ile olan ilişkilerinin güçlendirilmesinde de önemli bir araç olarak" (Ergun, 2010, s. 139) görülmüştür. Hatta SSCB yönetimi İslami bağların zayıflaması olarak gördüğü bu girişimi olumlu karşılamıştır. Bu girişimler 1923 yılında Latin alfabesine geçişle sonuçlansa da türk dünyası ile kurulacak bağ SSCB'yi endişelendirmeye başlamıştır. 1939'da Sovyet yönetimi tepeden inme bir kararla SSCB bünyesindeki Türk dilli devletlerin Kiril alfabesine geçmesini kararlaştırmış ve böylelikle Azerbaycan da Kiril alfabesine geçmiştir. Sovyet rejiminin bu kararı alırken göz önünde bulundurduğu unsur Türk

dilli halkların Sovyet sistemi ile daha iyi eklemlenmesini, Rus dilinin ve kültürünün yaygınlaşmasını ve hakimiyet kurmasını sağlama düşüncesi idi (Ergun, 2010, s. 140). Kimi kaynaklar 1930'dan itibaren SSCB'nin yıkılışına değin süren dönemi Azerbaycan ulusal kültürünün baskı altında tutulduğu ve ulusal kültürünün birçok unsurunun unutturulmaya çalışıldığı dönem olarak tanımlar (Günaydın, 2019, s. 65).

1991'de Azerbaycan'ın bağımsızlığının ilan edilmesi ve SSCB'nin dağılmasını izleyen süreç modern ulusal kimlik inşa sürecinin yeniden başladığı bir dönem olmuştur. Tokluoğlu (2002) bu süreci "Azerbaycan'da zaten var olan Azerbaycanlı kimliğinin yeniden tanımlanması" (s. 50) şeklinde tanımlar. Burada ifade edilen "zaten var olan kimlik" vurgusu ile bağımsızlık dönemi ve Sovyet yönetimince baskı ve kontrol altında tutulan "Azeri ulusal kimliği" idealine gönderme yaptığı düşünülebilir. Azerbaycan Halk Cumhuriyeti mirasını da devralarak yeni kurulan Azerbaycan Cumhuriyeti Türkçü unsurlar üzerinden şekillenmeyi amaçlamaktaydı. Bu hedefle yeni kurulan devletin ilk cumhurbaşkanı olan Ebulfez Elçibey giriştiği ulusçuluk inşasında bünyesindeki azınlıkları asimile etmeden, "tarihte ve kimlikte Türkleşme" idealini savunmuştur (Hacısalıhoğlu, 2012, s. 183).

Hunter (1994) Azerbaycan yakın tarihini (bağımsızlığın hemen öncesi ve sonrası dönem) ve ulusal kimlik ideolojilerini üç döneme ayırarak incelemiştir. Bu dönemlerin ilki 1989-1992 arasındır. Bu dönemde bağımsızlık öncesi eğilimlerde ve Türkçülük yanlısı unsurlarda artış görülürken, ikinci dönem olan 1992-1993 yıllarında aşırı milliyetçi, Pan-Türkçü eğilimlerin daha da yükseldiği görülmektedir (Hunter, 1994, s. 64). Aynı zamanda bu dönemde Batıcılık karşıtı, anti-İrancı ve anti-Rusyacı dış eğilimler de benimsenmiştir (Tokluoğlu, 2006, s. 728). Bu eğilimlerin en yakınındaki (komşu) ülkeleri birer tehdit olarak görüp onların karşısında kendi kimliğini yaratma ve varlığını ispat etme çabası şeklinde yorumlamak yanlış olmayacaktır. Son olarak ise 1993-1994 döneminde milliyetçi politikaların bekleneni vermemesi sonucu yaşanan hayal kırıklığı ve daha dengeli bir dış politikaya yönelimle beraberinde gelen Aliyev döneminin başlangıcı olmuştur (Hunter, 1994, s. 65). Aliyev yönetimi de Azerbaycan için ulusçu politikaları uygun görmüş uzun süren iktidarında da bu politikaları hayata geçirmiştir. Etnik kökene dayanmayan

“vatandaşlık temelinde Azerbaycan halkı” (Hacısalihoglu, 2012, s. 187) oluşturulma çabası buna örnek gösterilebilir.

Tokluoglu (2012) bugün Azerbaycan’da ulusal kimliği şekillendiren ve birbiri ile çatışma halinde olan üç ana ulus-üstü (*supra-national*) kimliğin olduğunu söylemektedir. Bu kimliklerin oluşumu tarihsel, kültürel ve siyasi unsurları içermektedir. Bunlardan ilki Batılı ve Doğulu siyasi norm ve değerleri sentezleyebilme çabasıdır. Tokluoglu bu duruma Batı’nın demokratikleşme ideali ile Sovyet refah devletini harmanlama girişimini örnek vermektedir (Tokluoglu 2012, s. 330). İkinci ulus-üstü kimlik olan Pan-Türkçülük Türkiye ile dil benzerliğine ve beraberinde artan ilişki (ekonomik) yoğunluğuna odaklanır. Son ulus-üstü kimlik de “Batılılaşma”dır (*Westernization*). Türkiye ve Azerbaycan arasındaki ikili ilişkilerin gelişmesi Batılılaşmayı arttırdığı düşünülmektedir (a.e.). Fuller (1996) ise Azerbaycan için bu kimlikleri “liberal” ve “sosyalist” olmak üzere iki çatı altında toplamaktadır. Liberal modelde Türk tipi sekülerleşme, demokratikleşme ve çoğulcu sistem yer alırken, sosyalist kimlik altında ise sosyal eşitliğe odaklanan bir anlayış söz konusudur (Fuller, 1996, Akt. Tokluoglu 2012, s. 330). İki çerçeve yaklaşımda da görülen Azerbaycan’ın Türk kimliği, Batılılaşma idealleri ve Sovyet mirası arasında kendine bir ulusal kimlik yaratma çabası içerisinde olduğudur. Zaman içerisinde yaşanan siyasi ve ekonomik gelişmeler Azerbaycan için hangi kimliğe “daha çok” sarılacağını da kuşkusuz etkilemiştir.

Tüm bu anlatının içinde Azerbaycan ulusal kimliğinin spor üzerinden inşa edilmesi de tarihsel temellere dayanmaktadır. Genel hatlarıyla Azerbaycan ulusal kimliğinin spor ile ilişkisinde kahramanlık erdemlerine ve fiziksel güce atıfta bulunulduğu görülmektedir. Ulusal spor kabul edilen “güreş”⁵¹ Azerbaycan tarihindeki yeri 12. yüzyılda yaşamış şair Nizami Ganjavi’nin şiirlerindeki yerine dayandırılır. Azerbaycan Gençlik ve Spor Bakanlığı’nın spor tarihi tanımında Ganjavi’nin şiirlerinde Azerbaycan halkının kahramanlıklarının ve güreşçilerinin becerilerinin anlatıldığı yer almaktadır (Azerbaycan Cumhuriyeti Gençlik ve Spor Bakanlığı, t.y.). Azeri kaynaklar antik ve orta çağda bu coğrafyada güreşçilerin ve pehlivanların savaşa hazırlık için antrenmanlar yaptıklarını anlatmaktadır.

⁵¹ Azeri dilinde “güləş” şeklinde yazılmaktadır.

Pehlivanların toplumda saygı duyulan kişiler oldukları ve sadece fiziksel gücü değil, iradeyi, kararlılığı ve kudreti de sembolize ettikleri vurgulanmaktadır (Bağirova & Mammadov, 2015, s. 40). Diğer bir referans noktası da Dede Korkut Hikayeleri'nde bahsi geçen güreş ve güreşçiler hakkındaki hikayelerdir. Bu dönemde kadın ve erkeğin eşit konumda olduğuna vurgu yapan anlatılarda Bamsı Beyrek ve Banu Çiçek'in atıcılık, binicilik ve güreş sporlarında birbirine karşı yarışırken aşık olup evlendiklerini anlatır (Rahmanov, v.d., 2007, s. 387).

18. yüzyılda her Azeri hanlığının bir pehlivan ordusu bulunmaktaydı. Orta çağda Azerbaycan'da festivallerde eğlence için yapılan sporların arasında koşu, ip üstünde yürüme, direğe tırmanma ve at yarışı da yer almaktadır. Saraylarda oynanan oyunun ise satranç olduğu söylenmektedir. Özellikle kadınların oynama geleneğini sürdürdüğü bilinen satrançta Fransız yazar Alexander Duma'nın Karabağ Hanı'nın kızıyla satranç oynadığına dair anlatılar mevcuttur (Azerbaycan Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013, s. 4-5).

Azerbaycan'ın bugün olimpiik sporlar diyebileceğimiz diğer sporlarla tanışması 20. yüzyılın başlarında Bakü'nün bir petrol şehri haline dönüşmesiyle gerçekleşmiştir. Çünkü o dönemde hızla canlanan bölgede sanayi faaliyeti yürütmek için gelen yabancılar beraberinde yeni sporlar da getirdiler. Böylelikle yüzme, atletizm, halter, jimnastik, futbol ve diğer birçok spor Bakü'de o yıllarda yayılmaya başladı (Azerbaycan Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013, s. 6). Bu etkileşimler ülkede kurulan spor kulüplerini ve turnuvaları da hareketlendi. 1920 yılından itibaren Azerbaycan'da boks (1920), futbol (1921), halter (1925), Greko-Romen (1924), serbest stil güreşi (1928) turnuvaları yapılmaya başlanmıştır (Azerbaycan Cumhuriyeti Gençlik ve Spor Bakanlığı, t.y.). Ancak 1920'den itibaren SSCB'ye bağlı bir devlet olmakla başlayan süreçte ulusal kimliğini sporda SSCB üst kimliği içerisinde temsil edebilme imkanı bulmuştur. Örneğin serbest güreşçi Raşid Mammadyarov'un 1952 Helsinki Olimpiyatlarında kazandığı gümüş madalya Azeri sporcuların olimpiyatlarda kazandığı ilk madalya olması nedeniyle büyük öneme sahiptir. Bu dönemde Azerbaycan'ın ulusal spor faaliyetlerinde ve sporcularının SSCB milli kadrolarında kendilerine yer bulamadıkları ya da hak ettikleri yerlere gelemediği anlatılmaktadır (Hüseynzade & Rahmanov, 2002, s.8). Geri kalmada bir diğer faktör

olarak da özgürleşme hareketlerinin başladığı 1980'lerde Ermenistan ile Dağlık Karabağ bölgesi nedeniyle yaşanan çatışmaların Azerbaycan'ı savaşın eşiğine getirmesi ve sporun da bundan etkilenmesi gösterilir. Bu çatışmalarda “yüzlerce güçlü, sağlıklı ve gelecek vaad eden sporcunun, antrenörün ve spor uzmanlarının savaş eylemlerinde hayatlarını kaybettikleri” ve “ülkedeki spor salonlarının, stadyumlarının Ermenilerce tahrip edildiği” (Rahmanov, v.d., 2007, s. 9) belirtilmektedir.

1992 yılında MOK'un kurulması ülkede sporun daha ulusal ve dünyada kabul edilen bir kimliğe sahip olmasını sağlamıştır. O zamanki Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev SSCB sonrası bağımsızlık kazanan ülkeler için sporun tutacağı önemi “Artık dünyada ülkeni, halkını spor kadar başka hiçbir şey tanıtamaz” (Mehdiyev, v.d., 2007, s.13) sözleriyle vurgulamıştır. Azerbaycan bağımsız devlet olarak ilk katıldığı olimpiyatlar olan 1996 Atlanta Olimpiyatları'na 23 sporcu gönderilmiş ve bir gümüş madalya (serbest güreşte) ile dönmüştür. Bu durum Azerbaycan spor tarihinde yeni bağımsız bir ülkenin başarısı ve gurur kaynağı olarak anılmaktadır. Haydar Aliyev “üç renkli” Azerbaycan bayrağının uluslararası arenada temsilinden duyduğu gururu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Halkımız, milletimiz genetik özelliklerine göre fiziksel olarak sağlıklı bir halktır, millettir. Fiziksel sağlık ve fiziksel güç, ruhsal sağlıkla birlikte Azerbaycan halkının ve milletin bir özelliğidir. Ancak bu özellik her zaman içimizde kaldı. Geçmişte, yüzyıllar boyunca, güreşçiler, okçular ve çeşitli oyunlarda fiziksel yeteneklerini sergilediler. Ancak bazı nedenlerle, sadece ülkemizde kaldılar ve dünya ölçeğine ulaşmadılar. ” (Hüseynzade & Rahmanov, 2002, s. 7).

1997 yılında yeniden yapılanmaya giden MOK'ta Haydar Aliyev'in sağlığı yüzünden göreve devam edememesi üzerine yerine geçen oğlu İlham Aliyev başkan olmuştur. İlham Aliyev'in göreve gelmesinin 10. yıldönümünde yayınlanan olimpiyat belgesi de Haydar Aliyev'in söylemlerine benzer bir biçimde şu sözlerle başlar:

“Azerbaycan sporlarının onurunu şerefle korumaya, ülkenin görkemini yükselteceğimize söz vermiştik. Biz bunu yaptık. Şimdi sporcularımız dünyanın en prestijli yarışmalarda büyük zaferler kazanıyorlar. Dünyanın farklı ülkelerin devasa spor saraylarında Azerbaycan milli marşı çalınıyor, Azerbaycan bayrağı kaldırılıyor.” (Mehdiyev, v.d., 2007, s.7)

MOK'un 15. yıldönümü dolayısıyla hazırlanan kitapta da İlham Aliyev Azərbaycan'da spor kültürünün uzun bir geçmişi sahip olduğuna ancak SSCB döneminde kendini gösterme imkanı bulamadığına değinmektedir. Bunun daha çok merkez Rusya coğrafyasından sporcuların olimpiik kadrolara seçilmesi ve diğer Sovyet devletlerinden sporculara çok az bir kota ayrılmasına bağlamaktadır.

İlham Aliyev halen daha hem Cumhurbaşkanı hem de MOK Başkanı görevini üstlenmektedir. Cumhurbaşkanı Yardımcısı olan eşi Mihriban Aliyeva da aynı zamanda Azərbaycan Jimnastik Federasyonu (Azərbaycan Gimnastika Federasiyası-AGF) Başkanıdır. Siyaset ve spor yönetiminin Azərbaycan'da bu denli iç içe geçmiş bir yapıda oluşu dikkat çekmektedir. Bu durumun Haydar Aliyev'in getirdiği devlet geleneğini sürdürmenin bir parçası olduğu düşünülebilir. Aliyev sporu hem devlet politikasının hem de milli kültürün ayrılmaz bir parçası olarak gördüğünü belirten açıklamalarında okumak mümkündür. Aliyev'in "Spor ve beden eğitimi aynı zamanda kültürdür", "Spor her ulusun kültür seviyesini gösterir", "Sporumuzun seviyesi yükseldikçe Azərbaycan halkının kültürü de yükselecektir" ifadeleri (Rahmanov, v.d., 2007, s. 62) spor, kültür ve ulusal kimlik ilişkisinin Azərbaycan'da ne şekilde kurulduğuna örnek teşkil etmektedir.

2.3.5. Naturalize Sporculara Yönelik Tartışmalar

Bu bölümde Azərbaycan'da sporda vatandaşlık transferlerinin naturalize sporcular üzerinden yarattığı tartışmalar ülke ulusal meclis tutanakları, basın açıklamaları ve literatür taraması şeklinde incelenecektir. Azərbaycan için çoğu kaynak Azerice ve Rusça dilindedir.

Azərbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisi (Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi-ARMM) tutanaklarında 2005-2020⁵² tarihleri arasında "yabancı", "spor", "yabancı sporcu", "vatandaşlık", "göçmen sporcu", "legioner"⁵³ kelimeleri⁵⁴

⁵² 10 Mart 2020 tarihine kadar.

⁵³ Türkçe'ye lejyoner diye çevrilebilecek bu kavram Azərbaycan'da yabancı/naturalize sporcuları betimlemek için kullanılmaktadır. Azərbaycan bölümü içerisinde "lejyoner" kavramı kullanılarak anlatılacaktır.

⁵⁴ Azeri dilinde tarama terimleri xarici, idman, idmançı, vətəndaş, legioner, miqrant idmançı olarak girilmiştir.

taratılmıştır. Bu tarihlerin seçilmesi meclis tutanaklarının çevrimiçi arşiv kayıtlarının www.meclis.gov.az internet sitesinde 2015 yılından itibaren başlaması nedeniyledir.

ARMM arşivlerinde yapılan taramalar sonucunda bu çalışmanın kapsamına girecek konu başlıkları Tablo 2.8.'de listelenmiştir. İlk rastlanan 2007 yılında (3.Meclis, 5. Oturum) merkez sağ partilerinden Bütün Azərbaycan Halk Cephesi Partisi⁵⁵ (BAHCP) milletvekili Qüdrət Həsənzadə'nin Azərbaycan'ın futbolda beklenen başarıyı gösterememesi fakat buna karşılık milli takımda yabancı limiti getirilmesine duyduğu tepki olmuştur. Bu durumun Azerbaycan'da gelişmekte olan sporlarda yabancı sporlara açık kapı bırakması nedeniyle olumlu bir yaklaşım olduğu söylenebilir.

Tablo 2.8. ARMM Tutanaklarında Yapılan Tarama Sonuçları

Siyasi Parti /Grup/Oluşum	Tarih (Yıl)	Söylem
Bütün Azərbaycan Halk Cephesi Partisi	2007	Futbol milli takımı için lejyoner limitine tepki
Yeni Azərbaycan Partisi	2009	Azerbaycan'ın milli sporlarındaki lejyonerlere tepki
Yeni Azərbaycan Partisi	2014	Azerbaycan halkının spor potansiyeli tartışması
Büyük Nizam Partisi	2016	Yabancı sporculara yapılan harcamalara tepki

ARMM'de yapılan taramalarda konu ile ilgili en dikkat çeken çıkış 2009 yılında Nahçıvan kökenli ve kendisi de güreş sporu ile uğraşmış olan iktidar partisi Yeni Azərbaycan Partisi⁵⁶ Milletvekili Siyavuş Novruzov'dan gelmiştir. Beden eğitimi ve spor yasası tasarısı görüşmeleri sırasında Novzurov Azerbaycan'ın “milli” kabul edilen sporlarında lejyoner sporcularla temsil edilmesinden duyduğu rahatsızlığı şu sözlerle ifade etmiştir:

“Spor ulus ve devleti dünyada temsil eder. Bazı sporlar Azerbaycan adı ile ilişkilidir ve Azerbaycan'ın ulusal sporu olarak kabul edilir. Bunlarda lejyonere gerek

⁵⁵ Azerice: Bütöv Azərbaycan Xalq Cəbhəsi Partiyası.

⁵⁶ Azerice: Yeni Azərbaycan Partiyası

olmadığını biliyorum. Bu alanlarda Azerbaycanlılar arasından sporcu seçmek ve geliştirmek gerekiyor. Güreşi örnek gösterebilirim. Güreşte Olimpiyat şampiyonlarımız var, son Dünya ve Avrupa şampiyonlarında derece alan sporcularımız var. Fakat listeye baktığımda, dokuz madalyanın sekizinin Dağıstanlı olduğunu görüyorum. Azeri olarak utandım, çünkü güreş Azerbaycan'ın milli sporudur.” (3. Meclis, 12. Oturum, 30.06.2009)

Novzurov Azerbaycan'ın bu “milli” sporlardaki tecrübesinin diğer devletlerin de ilgisini çekmesini Çin'den gelen teklifle örneklendirmektedir.

“Çin Halk Cumhuriyeti Spor Bakanı buraya geldiğinde hatırlıyorum, Olimpiyat Oyunları sırasında antrenörlerinizi bu alanlarda davet etmek istediğini söyledi. Serbest stil güreşte ve diğer güreş türlerinde bu bilgiye sahibiz. Düşünün, bu güreşçileri Azerbaycan'ın spor okullarında yetiştirmeliyiz. Bugün Azerbaycan'ın farklı bölgelerinden sporcular var: Lenkeran, Balakan, Nahçıvan, Gazakh, Yardimli, Gadabay. Hem fiziksel olarak hem de eğitim açısından öyle iyi sporcular var ki, onların adım adım daha yüksek bir seviyeye çıkarılması gerekiyor. Bu iş bir günde olamaz. Bence bu yasalarımızın ana hedeflerinden biri olmalı. Öncelikle Azerbaycanlıların hakları burada korunmalıdır.” (3. Meclis, 12. Oturum, 30.06.2009)

Ancak Novzurov'un millilik vurgusunun ve Azerbaycan gençliğinin sporda geliştirilmesi konusunda “milli olmayan” sporlarda aynı eğilimde olmadığı görülür. Novzurov'un “Futbol, diğer sporlar, örneğin, dağlarda kayak yapmak Azerbaycanlıların mesleği değil, bu alana giremezler” sözleri bu görüşü yansıtmaktadır.

Aynı oturuma katılan Gençlik ve Spor Bakanı Azad Rahimov ise bu yorumlara karşılık mevcut politikalar ve ülkenin spordaki başarısına dikkat çekmiştir:

“Beden eğitimi ve spor, Azerbaycan'ın dünyadaki tanınmasında ve bunun olumlu bir imajının oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bugün, ulusal liderimiz Haydar Aliyev tarafından kurulan devletin spor politikası, ülke Başkanı, Ulusal Olimpiyat Komitesi Başkanı İlham Aliyev tarafından başarılı ve geniş bir şekilde uygulanmaktadır. Spor alanında büyük bir ilerleme var ve bugün görmek için istatistiklere bakmak yeterli...Sporcularımızın yüksek sonuçları gençlerimizin spora olan ilgisini arttırmaktadır. Toplumumuzda sporculara karşı olumlu bir tutum ve büyük saygı var. Çünkü Azerbaycan bayrağını yükseltmek ve her sporcumuz kazandığında Azerbaycan milli marşını söylemek her birimiz, toplum ve devlet için bir zaferdir.” (3. Meclis, 12. Oturum, 30.06.2009)

2014 yılına gelindiğinde Yeni Azerbaycan Partisi'nden Novzurov'un 2009 yılındaki çıkışına benzer bir biçimde ancak bu sefer futbol söz konusu olduğu için daha ılımlı bir yaklaşımla Azerbaycan'ın spordaki uluslararası temsiline değindiği görülmektedir:

“Azerbaycan sporcuları Olimpiyatlarda ve Dünya şampiyonalarında defalarca başarılı bir performans sergilemiş ve ülkeye altın madalyalar getirmiştir. Övdüğünüz Fransız milli futbol takımına bakın. Orada iki adam dışında beyaz biri bulursanız bana istediğinizi söyleyin. Tüm dünyada lejyonerler ve yerliler var. Konu Azerbaycan halkının potansiyeli yokmuş gibi ele alınmamalı.” (4. Meclis, 11. Oturum, 14.02.2014)

Fransa milli takımı kıyaslamasını kullanan Novzurov'un Afrika kökenli sporcuların sayıca fazlalığını örnek göstermesi Fransa'nın tarihsel olarak Afrika kıtasındaki eski sömürge coğrafyalarından göç alması ve dolayısıyla Fransa'da doğup büyüyen göçmen sporcuların mili takıma yükselmesini işaret ettiğinden yanlış bir önerme sunduğu söylenebilir.

Merkez sol partilerden Büyük Nizam Partisi⁵⁷ lideri Milletvekili Fazıl Mustafa 2016 yılındaki görüşmelerde spordaki harcamaların yabancı sporlara değil “yerli sporculara ve sporlara” yapılması gerektiğini vurgulamıştır:

“Futbol sahasında birçok çalışma yapıldı, çeşitli binalar inşa edildi, Olimpiyat kompleksi inşa edildi. Tüm bunları takdir ediyoruz. Ancak yabancı sporcu harcamaları ortadan kaldırılmalı, kendi sporcularımıza verilmelidir. Judo, sambo⁵⁸ ve güreşlere ağırlık verilmelidir. Bunlar çok önemlidir ve bence hükümetin, ülkenin sağlığı için gerekli olduğundan, bu alana dikkat etmek zorunda olması gerekir.” (5. Meclis, 3. Oturum, 31.05.2016)

Mustafa'nın bu sözleri hem milli sayılan sporlara yatırım yapılması bakımından ulusal kimliğe gönderme içermesi ve hem de maddi açıdan kaynakların yabancı sporculardan ziyade yerli sporcular için kullanılmasına dikkat çekmektedir.

ARMM'deki tartışmaların dışında devlet yetkililerinin naturalize sporculara yönelik basın açıklamalarına rastlamak mümkündür. Özellikle 2008 Pekin, 2012

⁵⁷ Azerice: Böyük Quruluş Partiyası.

⁵⁸ Sambo, güreş ve judo karışımı unsurlar içeren Sovyet kökenli bir savunma sporudur.

Londra ve 2016 Rio Olimpiyatları sonrası Azerbaycan'ın yüksek oranda naturalize sporcularla temsil edilmesi yerli ve yabancı basında (Gassmann, 2016; Vasilogambros, 2016; Wilson & Lehren, 2008; Feyzullayev, 2008; Azadlıq, t.y) ve akademik çevrelerde (Reiche & Tınaz, 2019, s. 168; Shachar & Hirschl, 2014, s. 89) sıkça eleştirilere neden olmuştur. Ancak bu tepkilere karşılık Azerbaycan Gençlik ve Spor Bakanı Azad Rahimov'un 2016 Rio Olimpiyatları sonrası naturalize sporcular (lejyonerler) hakkındaki görüşleri sorulduğunda yaptığı açıklamaları bu transferleri meşrulaştıran bir bakış açısına sahip olduğunu göstermektedir:

“Küresel bir dünyada yaşıyoruz. Bütün milletlerden insanlar farklı ülkelere yerleşiyorlar. Diğer takımlara bakın. İtalya Kübalı boksöre sahipken, Dağıstanlılar neredeyse her milletin ulusal takımında görünen güreşçiler oldular. Ramil Guliyev Türkiye'yi temsil ediyor, Nijat Rahimov da Kazakistan'ı. Eğer sporcuların kendisi başka bir ülkenin teklifini ve ilgisini kabul etmeye razı ise, neden bu uygulamanın 'ne ölçüde etik olup olmadığını' tartışıyoruz ki?” (Kaspi, 2016)

Rahimov bu türden transferleri küreselleşmeye ve kişilerin (sporcuların) bireysel göç tercihlerine bağlamaktadır ve tarafsız değerlendirilmesi gerektiği düşüncesindedir. Ancak Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın yerli sporcuların yetişmesini ihmal etmediğini şu sözlerle vurgulamıştır:

“Günümüz dünyasında lejyoner sporcuların bu denli konuşulmasını gülünç buluyorum. Ben lejyoner konusuna sporumuz için önemli olduğu şekliyle yaklaşıyorum, ancak onlar tabi ki de temel meselemiz değil. Gençlik ve Spor Bakanlığının temel amacı genç sporcular yetiştirmektir. Ama eğer bugün Azerbaycan'da yaşayan lejyoner bir sporcu madalya kazanırsa, bu tüm sporlar için büyük bir gelişmedir. Lejyonerleri destekliyoruz ve asla Azerbaycanlı atletlerden ayırmıyoruz. Onlar bizim vatandaşlarımız, oğullarımız, kardeşlerimiz ve biz onları destekliyoruz. Radik Isayev (Rusya/Dağıstan kökenli naturalize sporcu) kapanış seremonisinde bayrağımızı taşıdı, bu bizim için önemliydi” (Kaspi, 2016)

Rahimov için ulusal kimliğin temsili noktasında lejyoner ve yerli sporcu arasında bir ayrım gözetilmediği, bu türden bir temsilin “meşrulaştırıldığı” görülmektedir.

Kış sporlarında yalnızca naturalize sporcularla katılım sağlanması noktasında 2014 Soçi Kış Olimpiyatları öncesinde görüşleri sorulan MOK temsilcisi Könül Nurullayeva yerli sporcularla katılımdan ziyade imkanlara ve ülke tanıtımına dikkat çekmektedir:

“Bizim için önemli olan Azerbaycan’ın adının uluslararası arenada anılmasıdır. Önemli olan bir şekilde temsil edilebilmektir. İhtiyacımız olan şey propagandadır ve bunun için çalışıyoruz.” (Cavadova, 2014)

Kış sporları Azerbaycan’ın geleneksel sporları olmadığından madalya umutları “olmadığını” da ekleyen Nurullayeva kış sporlarının judo ve güreş gibi bir tatami serip antrenman yapılacak sporlar olmadığı için mekan ve tecrübe gerektirdiğini belirtse de ülkedeki spor yorumcuları bu türden bir temsili “kendini aldatma” (Cavadova, 2014) olarak değerlendirmektedir.

Öte yandan “yerli” sporcuların lejyoner sporcularla kıyaslandığında aldıklarını maaşın düşüklüğüne dikkate çeken milli eskrimci Sevinc Bünyadova “Lejyonerler aylık 5 bin dolar alırken, bizim maaşlarımız onların yanında kuruş gibi kalıyor” (Xudabaxşiyeva, 2019) sözleriyle bu durumu özetlemiş, lejyonerlerin sadece maddi kaygılarla Azerbaycan’a geldiklerini de eklemiştir: “Onlar gidince Azerbaycan’da biz kalacağız.” Maaş konusundaki eşitsizliklere benzer tepkiler tekvando sporcularından da gelmiştir.

Lejyoner sporcular hakkında Azeri basında yer alan birçok olumsuz eleştiri yer almaktadır. Bu çalışmada yer verilen seçili örneklerle bakıldığında en çok dikkat çekenin güreş ve boks gibi “milli sporlar” kategorisinde sayılabilecek sporlardaki naturalize sporcular ile temsil noktasında tepkilere (Azadlıq, 2011; Sputnik, 2016) rastlandığı görülmektedir.

Azerbaycan akademik yazınında ise sadece Zaur ve Babek (2019) tarafından kaleme alınan lejyoner sporcuların verimliliğini kazanılan madalyalar üzerinden inceleyen bir çalışmaya rastlanmıştır. Çalışmada dikkat çekilen Azerbaycan adına yarışan naturalize (lejyoner) sporcuların olimpiyatlarda giderek artan başarı sergiledikleridir. 2008 Pekin Olimpiyatları’nda lejyoner sporcuların yüzde 30’u madalya kazanmışken, bu oran 2012 Londra’da yüzde 50’ye, 2016 Rio Olimpiyatları’nda ise yüzde 61’e çıktığı vurgulanmaktadır.

2.3.6. Değerlendirme

Yaklaşık olarak son yirmi beş yıldır olimpik düzeyde katılım gösteren bir ülke olan Azerbaycan uluslararası spor camiasında öne çıkan bir profil sergilemektedir. Görece geç gelen bir bağımsızlık sonrası Azerbaycan'ın olimpiyatlarda bu denli öne çıkması uluslararası camiada ilgi çekmiştir. Birçokları Azerbaycan'ı sahip olduğu doğal kaynak zenginliklerinden ötürü petrol zengini ülke diye anmakta, buna bağlı olarak spor başarısını dışardan “satın almakla” (Novinite, 2012; Redford, 2016) eleştirmektedir.

Azerbaycan'ın spor yatırımları ve naturalize sporcularla temsilin yüksek sayıda olması ülkenin spor başarılarını bir “imaj temizleme” (Westland, 2016) çabası olarak kullandığı yönünde eleştirilere de neden olmuştur. Westland (2016, s. 73) Azerbaycan'daki yolsuzluk ve insan hakları ihlallerinden kaynaklı gerçekleşen olaylara karşılık küresel ve yerel toplumdaki spor vasıtasıyla pozitif bir ilgi çekilmesi hedeflendiğini öne sürmektedir.

Vatandaşlık değişimlerinin spordaki yansımaları örneğinde, Azerbaycan devlet politikasının yabancı sporcuların Azerbaycan vatandaşlığına transferlerine olumlu yaklaştığı ve bu transferleri meşrulaştırdığı görülmektedir. Basında ve uluslararası spor camiasında yüksek oranda naturalize sporcu ile temsil edilmesine duyulan tepkiye karşılık devlet resmi politikası bu yönde bir politikayı uygulamayı sürdürmektedir. Özellikle ulusal kabul edilen sporlardaki (güreş ve boks) naturalize sporcu sayısının fazlalığı ulusal kimliğin temsili tartışmalarını arttırmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE ÖRNEĞİNDE GÖÇ, VATANDAŞLIK ve SPOR İLİŞKİLERİ

3.1. Türkiye Göç Tarihi ve Vatandaşlık Düzenlemeleri

Tarihsel olarak ve jeopolitik konumu itibarıyla Türkiye hem göç alan hem de göç veren bir ülke olan Türkiye'nin son yıllarda yaşanan sınır ötesi ve küresel gelişmeler transit ülkeden göç alan bir ülke konumuna dönüşmesine neden olmuştur. Bugün uluslararası zeminde de Türkiye mülteci, sığınmacı, düzensiz göçmenler, göçmen işçiler ve çeşitli farklı akım göçlere ev sahipliği yapan ve geçiş yapmasına olanak tanıyan ana bir merkez (MIPEX, 2015) olarak anılmaktadır.

Türkiye'nin göç tarihi ve vatandaşlık düzenlemelerinde Osmanlı İmparatorluğu mirasının Cumhuriyet dönemine etkileri ve yansıması olsa da bu çalışmada ağırlıklı olarak Cumhuriyet dönemindeki göç ve vatandaşlık hareketleri incelenecektir. Genel hatlarıyla Türkiye'ye gelen kitlesel göçler İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün sınıflandırmasına göre Cumhuriyet dönemi içerisinde on dalga kitlesel göç hareketi olarak sınıflandırılmaktadır. Bunlar;

- 1922-1938 yılları arasında Yunanistan'dan 384.000,
- 1923-1945 yılları arasında Balkanlardan 800.000,
- 1933-1945 yılları arasında Almanya'dan 800,
- 1988 yılında Irak'tan 51.542,
- 1989 yılında Bulgaristan'dan 345.000,
- 1991 yılında I. Körfez Savaşı sonrası Irak'tan 467.489,
- 1992-1998 yılları arasında Bosna'dan 20.000,
- 1999 yılında Kosova'da meydana gelen olaylar sonrasında 17.746,
- 2001 yılında Makedonya'dan 10.500,
- Nisan 2011- Mart 2019 arasında Suriye İç Savaşı nedeniyle yaklaşık 3.6 milyon kişinin Türkiye'ye gelişi (GİGM, 2019a)

şeklinde sıralanmaktadır. Bu köken ülkeler içerisinde en yakın ilişkinin Balkan coğrafyası göçleriyle kurulduğu görülmektedir. Bunda kuşkusuz Balkanların “tarihsel olarak Osmanlı İmparatorluğu’nun başlıca yayılma alanı” (Uzgel, 2002a, s. 167) olmasının rolü büyüktür. Osmanlı hakimiyetinin bölgede yaklaşık 500 yıl sürmesi Balkan ülkelerinin sosyokültürel, etnik, dinsel ve ekonomik yapısı etkilemiştir. 20. ve 21. yüzyıldaki göçler de bu kompozisyonundan etkilenmiştir. Türkiye coğrafyasına yönelik göç hareketlerinde belirli dönemlerde kaynak kısıtlılığı nedeniyle kesin rakamlara ulaşmak güçtür. Her araştırmacı kendi derlediği haliyle çalışmasını sürdürmüştür. Bu kapsamda Erder’in (2014) Özbay ve Yücel (2001), Tekeli (2002) ve Karpat’ın (2003) çalışmalarında yer alan verilerden derlediği tablonun (Tablo 3.1.) göç çalışmalarına birçok yönüyle ışık tuttuğu söylenebilir.

Tablo 3.1. 19. Yüzyıldan Bu Yana Türkiye’ye Dış Göçle Gelenler

	ÖZBAY VE YÜCEL	TEKELİ	KARPAT
KIRIM TATARLARI	1860-1922: (+) 1 000 000	1789-1800-: 500 000 (200 000’i göç sırasında ölmüş) 1860-1864: 400 000 1783-1922: tahmini 1 800 000	1783-84: 80 000 1861-1864: 227 607 1783-1922: tahmini 1 800 000
ÇERKEZLER (Kırım ve Kafkaslar’dan)	1859-1879): Yaklaşık 2 000 000 (500 000’i göç sırasında ölmüş)	1859-1879: Yaklaşık 2 000 000 (500 000’i göç sırasında ölmüş)	1859-1879: Yaklaşık 2 000 000 (500 000’i ölmüş)
KAFKAS	1881-1914: 500 000	1881-1914: 500 000 (Kazan ve Ural müslümanları dahil)	1881-1914: 500 000 (Çerkez, Kazan ve Ural müslümanları dahil)
BULGARİSTAN	1893-1902 Bulgaristan ile anlaşma sonucu: 72 500 müslüman ve yahudi 1913 Bulgaristan ile anlaşma sonucu: 47 000 göçmen Bulgaristan’a; 49 000 göçmen Anadolu’ya	1893-1902 72 500 müslüman ve yahudi 1913 Bulgaristan (Edirne Anlaşması): 46 764 göçmen Bulgaristan’a; 48 570 göçmen Anadolu’ya 1923-1933: 101 507 1923-1950: 121 339 1950-1970: 154 000 1969-1978: 116 204 1989: (+)300 000 (50 000’i geri dönmüş)	1893-1902: 72 524 göçmenden 70 603’ü Tr’ye yerleşti (Bulgar kaynaklarına göre) 1951-1952: 152 000 Türk

YUNAN MÜBADELESİ	Kurtuluş Savaşı sonrası: Yaklaşık 400 000	1923-1926: 355 635 Türk Yunanistan'dan Tr'ye; 189 916 Rum Anadolu'dan Yunanistan'a taşınmış. 1926-1950: 46 600 muhacir Toplam-1923-1950: 391 753 muhacir 1950-1960: 16 085 1961-1970: 712	
YUGOSLAVYA		1923-1933: 108 179 1923-1950: 114 807 1950-1970: 182 000	
ROMANYA		1950-1970: 280	
BALKAN	1877-1878 Osm-Rus Savaşı sonrası: 1 500 000 (300 000'i göç sırasında ölmüş) 1912-1913 Balkan Savaşı sırasında: 640 000 muhacir	Büyük Balkan Göçü: 1877-1878 Osm-Rus Savaşı sonrası: 1 500 000 (300 000'i göç sırasında ölmüş) 1912-1913 Balkan Savaşı sırasında: 640 000 muhacir 1923-1950 Toplam Balkan göçü (Yunan mübadelesi, Bulgaristan ve Yugoslavya'dan gelenler dahil): 850 000	1877-1878: 1 500 000
TÜRKİSTAN		1950-1970: 1900	

Kaynak: Erder (2014) s. 92,93'teki Tablo 3.1.'den yeniden düzenlenmiştir.

Tablo 3.1.'de de görüldüğü üzere Türkiye coğrafyası en yoğun göçlerini Balkanlar, Bulgaristan ve Yunanistan üzerinden almıştır. Bu hareketlilik günümüze değin siyasi ve ekonomik ilişkileri etkileyen ve kimi zaman da yön veren bir niteliğe sahiptir. Türkiye için Balkanların önemi bölgenin “Türkiye’nin Batı’ya açılma yolu” (Uzgel, 2002a, s. 170) olarak görülmesi nedeniyle de birçok yönden etkiye sahiptir.

Genel olarak Türkiye için göç hareketlerinde ve yönetiminde temel ayrımın “Türk soyu ve kültüründen gelenler, vatandaş olma ihtimali yüksek veya bu yönde beklentisi olan göçmenler ile savaş, şiddet veya siyasi olaylar nedeniyle iltica prosedürü altında Türkiye’ye sığınan sığınmacı (geçici koruma statüsü dahil) ve mülteciler” (Ateşok, 2018, s. 190) arasında yapıldığı görülmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti’nin tarihsel süreçteki göç yönetiminde iki önemli kurum öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki 1923 yılında 352 numaralı kanun ile kurulan 1923 Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti (TBMM Kanun Dergisi, 1923) ve 2013 tarihli 6458 numaralı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’dür. YUKK’un 103. Maddesi kapsamında İçişleri Bakanlığı’na

bağlı olarak kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (GİGM) görevleri şu şekilde sıralanmıştır:

- Göç alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulamak,
- Bu konularla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak,
- Yabancıların Türkiye'ye giriş ve Türkiye'de kalışları,
- Türkiye'den çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek (YUKK, 2013)

GİGM dışında İçişleri Bakanlığı'na bağlı diğer bir kurum olan Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü (NVI) de 1974'ten bu yana nüfus yapısı ve hareketlerine bağlı politikalarının üretilmesinde ilgili kurumlarla iş birliği yapan, nüfus hareketlerini izleyen, Türk vatandaşları ve Türkiye'de nüfus kaydı bulunan yabancıların nüfus kütüğü işlemlerini yürüten (NVI, 2020) bir birimdir.

Türk vatandaşlığı Cumhuriyetten bu yana 1924 Anayasası, 1928 Vatandaşlık Kanunu, 1934 İskan Kanunu, 1964 Türk Vatandaşlığı Kanunu ve günümüzde geçerliliğini sürdüren 2009 Türk Vatandaşlığı Kanunu ile düzenlenmiştir. Teşkilât-ı Esasiye Kanunu olarak da bilinen 1924 Anayasası Türk vatandaşlığını “din ve ırk ayırt edilmeksizin” vurgusuyla tanımlamış, ebeveyn (baba) yoluyla Türk vatandaşlığını ise şu şekilde düzenlemiştir:

“Türkiye’de veya Türkiye dışında bir Türk babadan gelen yahut Türkiye’de yerleşmiş bir yabancı babadan Türkiye’de dünyaya gelip de memleket içinde oturan ve erginlik yaşına vardığında resmi olarak Türk vatandaşlığını isteyen yahut Vatandaşlık Kanunu gereğince Türklüğe kabul olunan herkes Türktür.” (1924 Anayasası, 88. madde)

1924 Anayasası oluşturulduğunda henüz bir vatandaşlık kanunu olmadığından bu düzenleme 1928 yılında yapılmıştır. 1312 sayılı 1928 Türk Vatandaşlığı Kanunu 5. maddesinde “sonradan edinilmiş (müktesep)” vatandaşlığı, 6. maddesinde de “istisnai (fevkalâde verilecek)” vatandaşlığı düzenlemiştir. Bu kapsamda sonradan Türk vatandaşı olmak için kesintisiz 5 yıl ikamet şartı ve İcra Vekilleri Heyeti kararı gerekmektedir. İstisnai vatandaşlık ise ikamet şartını yerine getirememiş yabancıların “istisnai müsaadeye layık görüldükleri taktirde” (1928 Türk Vatandaşlığı Kanunu) İcra

Vekilleri Heyeti kararı ile vatandaşlık kazanmasını içermektedir. Ancak bu türden bir vatandaşlık edinimin hangi “istisnai” özelliklere dayanacağı ise açık şekilde belirtilmemiştir. Vatandaşlık hukukunda düzenleme öngören diğer bir kanun ise 1934 İskan Kanunu olmuştur. 2510 sayılı İskan Kanunu hem Türkiye’ye kendi yerleşmiş hem de devlet tarafından yerleştirilmiş kişilere göçmen ve mülteci statüsü verilmesine olanak sağlamıştır (Kadirbeyoglu, 2010, s. 12). Kanunun 6. maddesinde belirtildiği şekliyle “muhacir (göçmen) olarak alınanlar, İcra Vekilleri Heyeti kararıyla hemen vatandaşlığa alınırlar” hükmü yer almaktaydı. Burada “göçmen” ifadesiyle “Türk soyundan olan yerleşik ve göçebe kişiler ile Türk kültürüne bağlı yerleşik kimseler” (1934 İskan Kanunu, 3. madde) kastedilmekteydi. Hedeflenen kitlesinin Kuzey Kafkaslar, Kırım ve Balkan göçmenleri olduğu bu düzenlemenin için modernizm ve sekülerizm öğretilerine dayanan “homojen bir ulusal kimlik yaratmada bir araç” olarak tasarlandığı ileri sürülmektedir (Kirişçi, 2000, s. 4).

1961 yılında yeni anayasa yapımının ardından üç yıl sonra vatandaşlık kanununda da düzenlemelere gidilmiş, 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu 1964 yılında yürürlüğe girmiştir. Aybay’a (1982) göre bu kanun yeni anayasa olan 1961 Anayasasının vatandaşlıkla doğrudan veya dolaylı olarak ilgili ilkelerine uygun düzenlemeler getirmeye çalışmıştır (s. 30). Burada kastedilen ilkeler Devletler Hukuku Enstitüsü’nün (Institut de Droit International) 1895’te Cambridge Toplantısı’nda öne sürdüğü üç ilkedir. Bu üç ilke sırayla “herkesin bir tabiiyeti (vatandaşlığı) olmalıdır”, “herkesin yalnız bir tabiiyeti olmalıdır” ve “kişinin tabiiyet seçme hürriyeti bulunmalıdır”⁵⁹ (Tekinalp, 1973, s. 484) şeklindedir. Bu bağlamda 1964 Vatandaşlık Kanunu çifte vatandaşlığa izin vermemektedir. Tekinalp (1973) bu durumu “tabiiyetin milli yetkiye dahil olmasının bir sonucu” (s. 492) olarak yorumlamaktadır. Sonradan vatandaşlık ediniminde ise 5 yıl ikamet, Türkiye’ye yerleşmeye karar verdiğini teyit eden davranışlar, iyi ahlak sahibi olma, yeteri kadar Türkçe konuşabilme ve geçimini sağlayacak kadar gelire veya mesleğe sahip olma (1964 Türk Vatandaşlığı Kanunu, madde 6) şartları aranmaktaydı. Vatandaşlığa alınma Bakanlar Kurulu kararı ile gerçekleşmekteydi. Bir sonraki maddede düzenlenen “istisnai” vatandaşlıkta ise belirli kriterleri sağlayan kişilere İçişleri Bakanlığı’nın teklifi ve Bakanlar Kurulu kararıyla

⁵⁹ Orijinal metin için Bkz: https://www.idi-iil.org/en/sessions/cambridge-1895/?post_type=publication

Türk vatandaşlığı verilmekteydi. Bu kriterler Türk vatandaşlığını kaybetmiş olanların sonradan olan reşit çocukları, bir Türk vatandaşı ile evli olanların reşit çocukları, Türk vatandaşı ile evlenme kararıyla Türkiye'ye yerleşmiş olanlar, vatandaşlığa alınması Bakanlar Kurulunca zaruri görülenler ve “Türkiye'ye sanayi tesisleri getiren sosyal, ekonomik alanlarda veya bilim, teknik veyahut sanat alanlarında olağanüstü hizmeti geçmiş veya hizmeti geçeceği düşünülen kimseler” (1964 Türk Vatandaşlığı Kanunu, madde 7) dahil edilmekteydi. Meslek gruplarına dikkat edildiğinde spor kelimesinin kanun metninde geçmediği görülmektedir.

1960'lar aynı zamanda Türklerin işçi göçü olarak Almanya başta olmak üzere Batı Avrupa'ya göç ettikleri yıllara denk gelmektedir. Başlarda gelir kapısı olarak görülen hareket uzun vadede bakıldığında gidilen ülkenin vatandaşlığını edinme, ikinci neslin orada doğmasına ve yerleşmesine evrilen bir sürece dönüşmüştür. Politikacılar ve bürokratlar tarafından işçi göçmenlerin gittikleri ülkelerde artık “geçici misafir olmadığının” fark edilmesi üzerine vatandaşlık kanununda düzenlemelere gidilmiştir (Kadirbeyoglu, 2010, s. 4). Bu kapsamda yapılan 1981 ve 1982 yılındaki değişiklikler ile çifte vatandaşlığa izin verilmiş, kan yoluyla vatandaşlıkta Türk vatandaşı annenin de çocuğuna Türk vatandaşlığı verebilmesinin önü açılmıştır. Böylelikle 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun birinci maddesindeki doğum yoluyla vatandaşlık şartının “Türk babadan veya Türk anadan doğan çocukların doğumlarından itibaren Türk vatandaşlığını kazanması” olarak değiştirilmesi, kadın erkek arasındaki eşitsizliği de gidermiştir (Anbarlı Bozatay, 2010, s. 172-173).

1980'lere gelindiğinde Türkiye 1982 yılında hem yeni bir anayasa hem de beklenmedik bir göç hareketi ile karşılaşır. SSCB'nin 1979'da başlayan Afganistan'ı işgali sonrası bölgede yaşayan Afganistan Türkleri Pakistan'a sığınmışlardır. Bu Türk kökenli Afgan mültecilerin bir kısmı (4195⁶⁰ kişi) Bakanlar Kurulu kararı ile 1982 yılında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin düzenlediği uçuşlarla Türkiye'ye göç etmiştir (Göçmez, 2008, s. 2). Bu gelişmeler ışığında “Türk soylu” Afganlar için bir iskan kanunu düzenlenmiştir. Türk soyu vurgusu göçmenlerin etnik olarak Kazak, Kırgız, Özbek ve Türkmen kökenli (Kirişci, 2000, s. 10) olması nedeniyledir. Böylelikle 2641 sayılı “Afganistan'dan Pakistan'a Sığınan Türk Soylu

⁶⁰ Kirişci'ye (2000) 4163 kişi göç etmiştir.

Göçmenlerin Türkiye'ye Kabulü ve İskanına Dair Kanun" ile bu göçmenlere Türkiye'nin doğu illerinde ikamet imkanı sağlanmıştır.

Benzer bir diğer göç hareketi de 1989'da Bulgaristan'dan Türklerin ve 1992'de eski SSCB coğrafyası içerisinde yaşayan Ahıska Türklerinin Türkiye'ye göçünde olmuştur. 1989 yılında Bulgaristan Komünist Partisi'nin kararıyla Bulgaristan'da yaşayan yaklaşık 345.000 Türk kökenli nüfus (GİGM, 2019a) Türkiye'ye göç etmiştir. Bu hareketin zorunlu gerçekleşmesi nedeniyle bu göç "1989 Tehciri" diye de anılmaktadır. 1989'da göç eden çoğu Bulgaristan Türkü soy bağı üzerinden Türk vatandaşlığı almıştır (Kadirbeyoglu, 2010, s. 12). 1989 sonrası da bir kısmıyla devam eden göç sonucunda 2014 yılında Türkiye'de yaşayan yabancı doğumlu nüfusta yüzde 37,6 ile Bulgaristan (TÜİK, 2014) ilk sırada yer almaktadır.

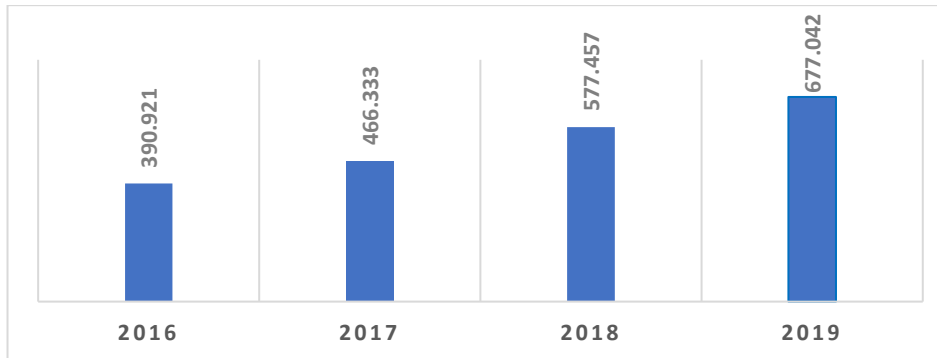
1992'de ise eski Sovyet cumhuriyetlerinde yaşayan ve soydaş kabul edilen Ahıska Türklerinden Türkiye'ye gelmek isteyenler için "en zor durumda bulunanlardan başlamak üzere Bakanlar Kurulunca belirlenecek yıllık sayı dahilinde serbest veya yerleşimli olarak" (Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabulü ve İskânına Dair Kanun, 1992, madde 1) göç edebilme imkanı tanınmıştır. Bakanlar Kurulu'nun planlanan rakamlara göre 1992 yılında 150 aile, 1993 yılında ise 350 ailenin Türkiye'ye kabulüne karar verilmiştir (Hasanoğlu, 2016, s. 14). 2009 yılında da Ocak 2009 öncesi Türkiye'de oturma iznine sahip olan Ahıska Türklerine vatandaşlık verilmiştir (Kadirbeyoglu, 2010, s. 13). 90'lı yılların Türkiye'ye etkisi olan bir diğer önemli göç hareketi de 1991-1992 yıllarında Körfez Savaşı nedeniyle Irak ordusundan kaçan 1.500.000 Iraklı'nın (Uzgel, 2002b, s. 260) İran ve Türkiye sınırına dayanması olmuştur. Türkiye başlarda bu yönde bir kararı reddetse de 500.000'e yakın Iraklı'yı sınırdan içerideki sığınmacı kamplarına almıştır. Bir diğer dikkate değer husus da Türkiye 1951 Cenevre Mülteci Sözleşmesi'ni (tam adıyla Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme) 1951 yılında imzalarsa da koyduğu coğrafi çekince nedeniyle yalnızca Avrupa coğrafyasında meydana gelen olaylar nedeniyle kaçan göçmenlere mülteci statüsü vermesidir. Bu çekince ışığında 2011 yılından itibaren Suriye İç Savaşı nedeniyle Türkiye'ye gelenler mülteci değil, geçici koruma statüsü altındadır. Ancak gerek basında ve kimi akademik tartışmalarda bu kişiler "Suriyeli mülteciler" ya da "Suriyeliler" diye anılmaktadırlar (İstif İnci, 2020).

İçişleri Bakanlığı verilerine göre 19 Mart 2020 itibariyle Türkiye’de 3.587.779 Suriyeli geçici koruma statüsü altında yaşamaktadır.

Yerleşme ve göç politikalarının gelişen seyri Türkiye’nin vatandaşlık kanununda değişikliklerle yapmaktan öte yeni bir kanun gerekliliğini doğurmuştur. Böylelikle bugün de geçerliliğini koruyan 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu 29.05.2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun en önemli iki özelliği Türk vatandaşlığının çocuğa verilmesinde iki ebeveynin de eşit hakka sahip olması ve evlilik yolu ile vatandaşlığı şarta bağlaması olmuştur. 2009 Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun bu düzenlemelerinin ilgili maddeleri bir sonraki bölümde örneklerle ele alınacaktır. Burada değinilmesi gereken bir diğer yeni özellik de 2018 yılında yürürlüğe giren “yatırım yoluyla vatandaşlık” (2009 Türk Vatandaşlığı Kanunu, madde 12) getirmesi olmuştur. Böylelikle 500.000 Amerikan doları sabit sermaye yatırımı yapan veya 250.000 Amerikan dolar değerinde taşınmaz satın alan yatırımcılar⁶¹ istisnai Türk vatandaşlığından faydalanabileceklerdir.

Türkiye’ye gelen uluslararası göçün son yıllarda giderek artış gösterdiği görülmektedir. Grafik 3.1.’deki verilere geçici ikamet ya da çalışma iznine veya uluslararası koruma kimlik belgesi gibi ikamet izni yerine geçen kimlik belgesine sahip olanlar dahil edilmiş, geçici koruma statüsü altındaki Suriyeliler dahil edilmemiştir. Bu bilgiler ışığında son üç yıla (2019, 2018, 2017) bakıldığında ilk sırayı Iraklı göçmenlerin aldığı görülmektedir. Irak’ı takip eden diğer ülkeler ise Türkmenistan, Afganistan, Suriye, İran ve Azerbaycan şeklindedir.

Grafik 3.1. Türkiye’ye Gelen Uluslararası Göç (2016-2019)

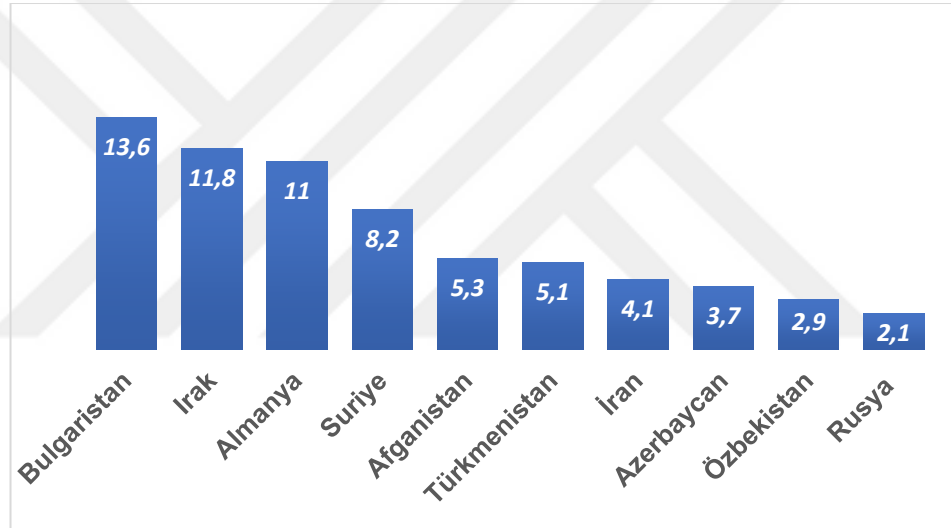

Kaynak: TÜİK, Uluslararası Göç İstatistikleri, 2016-2019

⁶¹ Detaylar için Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri, <https://www.nvi.gov.tr/istanbul/yabanci-yatirimci>

Öte yandan TÜİK 2019 verilerine göre Türkiye’de nüfusun yaklaşık yüzde 3,2’sinin ülke dışı doğumlu olduğu ve Bulgaristan doğumluların bu listede ilk sırayı aldığı bilinmektedir. Üzerinden 30 yıl geçmesine karşın 1989 Tehciri ile gelen göçmenler ülkede yabancı doğumlu nüfusta çoğunluğu oluşturmakla beraber önceki yıllara göre bu oranda azalma görülmektedir (Örn. Bulgaristan doğumlular 2014’te %37,6 ile ilk sırayı almaktaydı). Bulgaristan’ı Irak doğumlu göçmenlerin izlemesi Türkiye’ye gelen uluslararası göç ile paralellik göstermektedir.

Grafik 3.2. Türkiye’deki Ülke Dışı Doğumlu Nüfus (2019, ilk on ülke, yüzdelik)

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2019.

Türkiye’ye gelen ve ikamet etmeye başlayan nüfus içerisinde son yıllara dair vatandaşlık edinimin ne oranda gerçekleştiğine dair kesin rakamlar bulunmamaktadır. Ancak geçici koruma altındaki Suriyelilerin Türk vatandaşlığı edinimine dair rakamlar İçişleri Bakanlığı tarafından periyodik olarak açıklanmaktadır. İçişleri Bakanlığı açıklamalarına göre 30 Aralık 2019 itibarıyla 110.000 Suriyeli Türk vatandaşlığı elde etmiştir.

Genel hatlarıyla Türkiye’nin geleneksel göç politikasının ulus inşası motivasyonu ile şekillendiğini söylemek mümkündür (Kirişçi, 2007, s. 96). Bu motivasyonun yanı sıra üzerinde bulunduğu coğrafyadan kaynaklı göç akımlarının da

adresi olması Türkiye'nin hem göç politikalarını hem de buna bağlı vatandaşlık hukukunda düzenlemeler yapmasını etkileyen bir faktör olarak gözlemlenmektedir.

3.2. Türkiye’de Yabancı Sporcuların Vatandaşlığa Kabulü

Yabancı sporcuların Türk vatandaşlığına geçişinde evlilik yolu ile ve istisnai haller kapsamındaki kanuni düzenlemeler ön plana çıkmaktadır. Uygulamada en sık görülen durum 2009 tarihli Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun 12. maddesindeki “Türk vatandaşlığının kazanılmasında istisnai haller” başlığında düzenlenen kapsamda gerçekleşmektedir. Bu maddeye göre belirli alanlardaki “üst düzey seviyede olan kişilerin” vatandaş olabilmemesinin önü açılmaktadır. Bu kapsamdaki başvurular için aşağıdaki kriterler kanunda şöyle belirtilmiştir:

- Milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak şartıyla Cumhurbaşkanı⁶² kararı ile aşağıda belirtilen yabancılar Türk vatandaşlığını kazanabilirler.

- Türkiye'ye sanayi tesisleri getiren veya bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal, *sportif*⁶³, kültürel, sanatsal alanlarda olağanüstü hizmeti geçen ya da geçeceği düşünülen ve ilgili bakanlıklarca haklarında gerekçeli teklifte bulunan kişiler⁶⁴ (2009 Türk Vatandaşlığı Kanunu, madde12/1-a)

Normal yollardan (madde 11) vatandaşlık başvurusu yapıldığında bu süreç daha uzun olurken, “istisnai haller” kapsamında vatandaşlık edinim süreci daha hızlı tamamlanmaktadır. Bu hızlı vatandaşlık edinimi sürecini Shachar (2011) “hızlı vatandaşlık” (fast-track citizenship) olarak adlandırmaktadır. Bu hızlandırılmış süreç ya da Türkiye örneğinde ifade edildiği şekliyle “istisnai hal” sporcunun hukuksal

⁶² 02.07.2018 tarihinden önce “Bakanlığın teklifi, Bakanlar Kurulunun kararı ile” kabul gerçekleşmekteydi.

⁶³ Vurgu bana ait.

⁶⁴ 12. Maddenin birinci fıkrasının b bendinde “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 31. maddesinin birinci fıkrasının (j) bendi uyarınca ikamet Turkuaz Kart sahibi yabancılar ve bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu”; c bendinde “Vatandaşlığa alınması zaruri görülen kişiler”, d bendinde “Göçmen olarak kabul edilen kişiler” yer almaktadır.

süreci görece kolay tamamlaması beraberinde tartışmaları da getirmektedir. Bu tartışmalara ilerleyen başlıklarda değinilecektir.

Ancak sadece bu madde kapsamıyla yabancı sporcuların Türk vatandaşlığını kazanmadığı durumlar da mevcuttur. Evlilik yolu ile Türk vatandaşlığını elde etme mevcut kanunda üç yıl evli kalma şartına dayanmakta iken (2009 Türk Vatandaşlığı Kanunu, 16. madde) evlilik yoluyla direkt vatandaşlık edinimi 2003 yılı değişikliği öncesi kanuna uygulamalarında sıkça karşılaşılan durumlardan biriydi. 1964 tarihli 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun 5. maddesi bu durumu şu şekilde düzenlemekteydi:

“Bir Türk’le evlenen yabancı kadın Türk vatandaşlığına geçmek istediğini 42. maddede gösterilen şekilde bildirdiği veya vatansız bulunduğu veyahut evlenmekle eski vatandaşlığını kaybettiği takdirde Türk vatandaşlığını kendiliğinden kazanır.”⁶⁵

Bu kanunun sağladığı hızlı (*fast-track*) imkanlar göz önünde bulundurularak 1990’larda Türkiye adına mücadele etmesi istenen kadın sporcular için formalite evlilikler düzenlenmiştir. Bu konuda özellikle Fenerbahçe ve ENKA Spor kulüplerinin girişimleri sonucu birçok kadın sporcu (atletizm branşı başta olmak üzere) Türk vatandaşlığına geçmiştir. Bu hızlı vatandaşlık edinim süreci, özellikle de kadın sporcuların belli dallarda Türkiye rekoru kırmaları kimi otoritelerce eleştiriye tutulmuş (Hasol, 1999) sporcular rekorları takiben “Pistin jet Türkleri” (Milliyet, 22.04.1999; Hürriyet, 15.08.1999) diye anılmışlardır. IAAF Vatandaşlık Transferleri Listesi Gazetesi ve medya taraması verilerinden yapılan aramalara göre 1998-2016 yılları arasında Türk vatandaşlığına geçen atletizm sporcuları (kadın-erkek) arasında kadın atletizm sporcularının evlilik yoluyla vatandaşlık edinimini oranı yüzde 37,8’dir. Kadın atletlerin köken ülkeleri sırasıyla Bulgaristan, Rusya, Romanya ve Etiyopya şeklindedir. 90’lı yıllarda federasyon başkanlığı görevinde bulunmuş

⁶⁵ Madde 42: 5 ve 19 uncu maddelerdeki beyanlar:

a) Evlenme, evlendirmeye yetkili Türk makamları önünde yapıldığı takdirde, evlenme sırasında o makama,

b) Evlenme, evlendirmeye yetkili yabancı makamlar önünde yapıldığı takdirde evlenmeyi tescil ile görevli Türk makamlarına, evlenme akdinden başlayarak bir aylık süre içinde, yazılı olarak yapılır.

Birinci fıkraya uygun olarak yapılan beyanı alan makam evlenmenin tesciline ait muameleli evrak ile birlikte, bunu ilgili nüfus memurluğuna gönderir.

Bakınız: 1964 Türk Vatandaşlığı Kanunu

yönetici (Buradan sonra Yönetici 1 diye anılacaktır) ile çalışma kapsamında yapılan 04.09.2019 tarihli görüşmede bu durum şu sözlerle ifade edilmiştir:

“Atletizm gibi bir branşta sponsorluk ve ilgiyi arttırmak amacıyla yabancı sporcular getirttik. Görsel ve yazılı basında yer alarak sponsorluk kültürünü geliştirmek temel hedefti. Fenerbahçe-Enka rekabeti de bunu körükledi. Biz o yıllarda (1990lar) kadın sporcuların vatandaşlık transferini evlilik yoluyla yapıyorduk. Nüfus müdürlüğüne gidip kolayca yaptığımız bir işlemdi. Ancak sonra Türkiye Devleti ve ardından dış basın bu durumun farkına varmaya başladı.” (Yönetici 1)

403 sayılı kanunda en tartışmalı grubu “bir Türk vatandaşı ile evlenme kararı ile Türkiye’de yerleşmiş olanlar” oluşturmakta iken bu tür kararlar neyin anlaşılması gerektiği ya da neyin yerleşme kararına delil teşkil ettiği açıkça belirtilmemiştir (Anbarlı Bozatay, 2010, s. 176). 2009 yılında Türk Vatandaşlığı Kanununda yapılan düzenleme ile spor üzerinden bu türden vatandaşlık transferlerinin alanı daraltılmıştır.

Sporcular Türk vatandaşlığı kazanma başvuruları sırasında “tercihe bağlı” bir Türk adı ve soyadı seçme hakkına sahiptirler⁶⁶. Bu işlem için Vat-4 numaralı “İstisnai Olarak Türk Vatandaşlığının Kazanılması Başvuru Formu”nda yer alan Türkçe Ad-Soyad kısmının başvuru esnasında doldurulması gerekmektedir. Bir nevi “Türkleştirme” şeklinde tanımlanabilecek bu durumun örnekleri Tablo 3.2.’de yer almaktadır.

Tablo 3.2. Türk Vatandaşlığına Geçmiş Sporcularının Türkçe ve Doğum İsimleri

Türkçe İsim	Doğum İsmi	Köken ülkesi
Nuray Tizita Sürekli	Tizita Dengersea	Etiyopya
Elvan Abeylegesse Can	Hewan Abeye	Etiyopya
Ebru Kavaklıoğlu	Yelena Kopitova	Rusya
Anzhela Kinet	Anzhela Atroshchenko	Belarus
Meryem Akdağ*	Miriam Jepchirchir Maiyo	Kenya
Tarık Langat Akdağ*	Patrick Kipkirui Langat	Kenya
Yasemin Can	Vivian Jemutai	Kenya

⁶⁶ “Türkçe Adı” ve “Türkçe Soyadı” alanları, Türkçe ad ve Türkçe soyad istendiği takdirde doldurulur. Mevcut ad ve soyad muhafaza edilmek istendiği takdirde, Türkçe yazım kurallarına uygun şekilde yazılır. Bakınız: Ek. 1. İstisnai Olarak Türk Vatandaşlığının Kazanılması Başvuru Formu (Vat-4).

Meryem Erdoğan*	Mariam Tanga	Etiyopya
Ali Erdoğan*	Alikhan Dzarmotov	Rusya (İnguşetya)
Cemal Erdoğan*	Jaba Mumladze	Gürcistan
Kaan Kigen Özbilen*	Mike Kipruto Kigen	Kenya
İlham Tanui Özbilen*	William Biwott Tanui	Kenya
Emre Zafer Barnes	Winston Barnes	Jamaika
İrfan Yıldırım	Ivan Grishin	Ukrayna
Ramazan Şahin*	Ramzan Irbaikhanov	Rusya (Çeçenistan)
Gökçek Vederson*	Wederson Luiz da Silva Medeiros	Brezilya
Batuhan Gözgeç*	Botirjon Ahmedov	Özbekistan
Viktoriya Zeynep Güneş	Viktoria Solnceva	Ukrayna

Kaynak: IAAF Vatandaşlık Transferleri Listesi Gazetesi ve Wikipedia'dan derlenmiştir.

Türk vatandaşlığına geçen sporcuların yeni (Türk) isimlerini seçmelerinde hem bireysel tercihleri hem de kulüplerindeki antrenörleri veya idarecileri tarafından yönlendirmeler rol oynamaktadır. İlk olarak doğum isimlerine benzer ve Türkçe'de benzer fonetiğe sahip isimler tercih edilmektedir. Buna ek olarak Türkiye'deki mevcut soyadları da kullanılmaktadır. Tablo 3.2.'de yanına yıldız (*) konulmuş soyadları Türkiye'nin önde gelen siyasetçilerini ve spor yöneticilerini temsil etmektedir. Örneğin 2006 yılında Türkiye'ye iltica eden atlet Meryem Erdoğan soyadını dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'dan alırken (Hürriyet, 07.06.2010); atlet Kaan Kigen Özbilen ve İlham Tanui Özbilen spor girişimcisi iş insanı Önder Özbilen'in girişimleri ile Türkiye'ye gelmesinin ardından Türk vatandaşı olduğundan bu soyadı seçmiştir (Ulagay, 2012). Meryem Akdağ ve Tarık Langat Akdağ ise seçimlerinde yine Önder Özbilen ve iş insanı Tarık Akdağ'ın girişimleri rol oynamıştır (Hürriyet, 09.07.2012). Rus kökenli Boksör Batuhan Gözgeç ise Özbekistan'dan Türkiye'ye transfer oluşu Fenerbahçe Spor Kulübü ve Türkiye Boks Federasyonu Başkanı Eyüp Gözgeç'in girişimleri ile gerçekleştiğinden Gözgeç soyadını almıştır (Milliyet, 24.07.2017). Diğer bir Rus (Dağıstan) kökenli güreşçi olan Ramazan Şahin 2006 yılında dönemin Spordan Sorumlu Devlet Bakanı Mehmet Ali Şahin'in girişimleriyle Türk vatandaşlığına geçirildiğinden bu soyadı seçmiştir (Milliyet, 21.08.2008). 2007 yılında Türk vatandaşı olan futbolcu Gökçek Vederson ise dönemin Ankaraspor

Onursal Başkanı Melih Gökçek'in destekleri ile vatandaşlık transferini gerçekleştirdiğinden bu ismi seçtiğini belirtmiştir (Hürriyet, 13.03.2007). Türkiye Judo Federasyonu ilk naturalize sporcusunu transfer ettiği 2013 yılında Federasyon yönetim kurulu Türk vatandaşlığına geçen ve ileride geçecek sporcuların isimlerinin değiştirilmeyeceğini karara bağlasa da 2015 yılında Rusya ve Gürcistan kökenli iki sporcu Ali Erdoğan ve Cemal Erdoğan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın soyadını alarak Türk vatandaşlığına geçmiştir (TRT Haber, 29.09.2013).

Bir spor kulübü için naturalize sporcuların vatandaşlık edinimi girişimlerinde yer alan yönetici (Yönetici 2 olarak anılacaktır), sporcuların 12. madde kapsamında vatandaşlık ediniminin ilgili federasyon ve kulüplerin ortak kararı ile olduğuna dikkat çekmektedir:

“Bir sporcuya Türk vatandaşlığı verme fikri federasyon ve kulüplerin ortak kararı sonrası olur. Öncelikle ilgili federasyon Spor Bakanlığı'ndan talep eder, sonra da Spor Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı'ndan. Ardından İçişleri Bakanlığı dosya açar ve dosya tamamlanınca Bakanlar Kurulu'na gider. Bu süreç genelde 6 ayda tamamlanan bir süreç olurdu.” (Yönetici 2)

Son olarak Türk soyluluk üzerinden sporcuların vatandaşlık edinimi gerçekleştiği eklenebilir. Özellikle 1989 Tehciri sonrası görülen bu duruma ilerleyen alt bölümlerde örneklerle değinilecektir. 2000'li yıllarda 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu “Türk soylu yabancılar” başlığı altında düzenlediği geçici maddede normal yoldan vatandaşlık edinim şartlarında (11/1-b) yer alan ikamet süresinin Türk soylu yabancılar için iki yıl olarak 31.12.2010 tarihine kadar uygulanan düzenleme de kısa süreli uygulamalara örnektir.

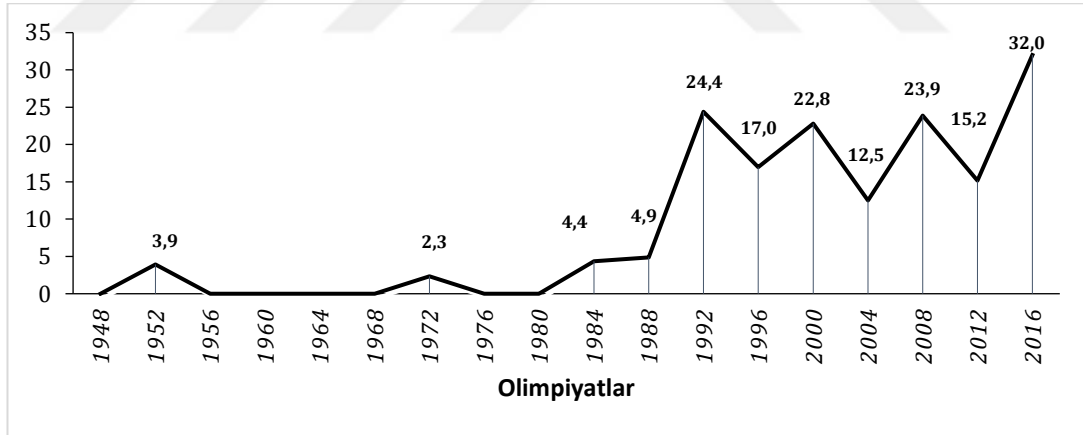
3.3. Türk Vatandaşlığı Alan Sporcuların Göç Eğilimleri

Bu alt bölümde Türkiye'nin olimpiyatlara katılım geçmişi ve elde edilen diğer veriler ışığında naturalize sporcuların Türkiye'ye göç hareketleri tahlil edilecektir. Türkiye 1924 yılından bu yana olimpiyatlara katılmaktadır. Sadece 1932 Los Angeles Olimpiyatları'na savaş sonrası yaşadığı maddi sıkıntılar nedeniyle katılamamış ve 1980 Moskova Olimpiyatları'na SSCB'yi boykot eden ülkeler hareketine katıldığı için

gitmemiştir. Önceki çalışmalarda ele alınış yılları ve savaşlar sonrası döneme tekabül etmesi nedeniyle zaman dilimi 1948 Olimpiyatları'ndan itibaren başlatılmıştır.

Grafik 3.3 incelendiğinde Türkiye'nin naturalize sporcularla olimpiyat temsillerinin son 30 yılda bir hareketlenme gösterdiği gözükmemektedir. Grafik verileri toplanırken doğum yeri esas (ülke dışı doğum) kriter alındığından, Türk ebeveynlerden Türkiye dışında doğmuş sporcular da (küçük bir azınlığı oluştursalar bile) bu rakamlara dahil edilmiştir. Çünkü erişilebilen kaynaklardaki isimler ve kayıtlı biyografiler her zaman bu konuda fikir vermemektedir. Dolayısıyla tezdeki diğer örnek ülkelerde de aynı yöntem izlenmiştir. Örneğin Türk ebeveynlerden ABD'de dünyaya gelmiş olan basketbolcu Şebnem Kimyacıoğlu, yine Türk ebeveynlerden Almanya'da dünyaya gelmiş tekvandocu Servet Tazegül grafik verisine dahil edilmiştir.

Grafik 3.3. Türkiye'nin Yaz Olimpiyatlarına Ülke Dışı Doğumlu Sporcular ile Katılımı (Yüzdelik)

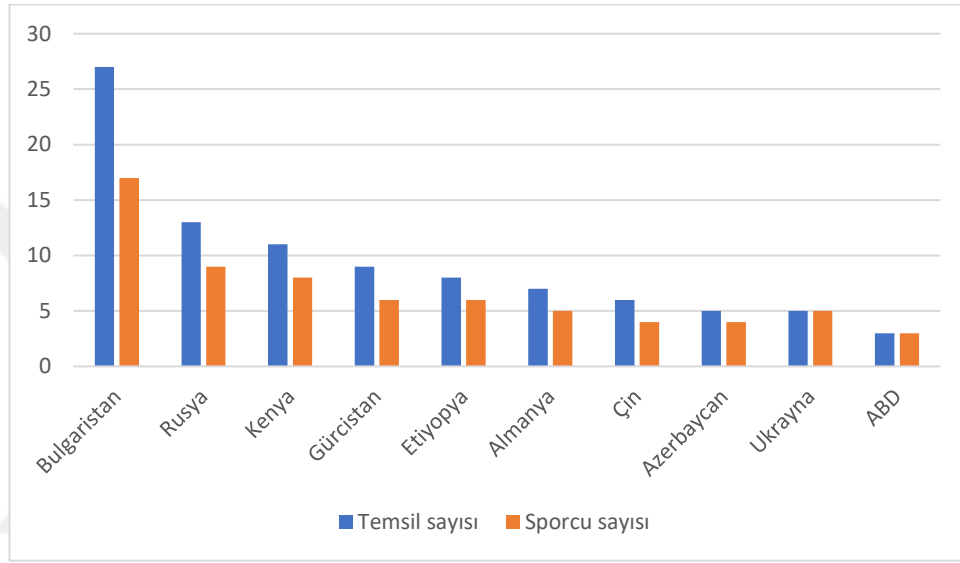

Kaynak: Sports Reference LLC ve Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK) sitesindeki verilerden derlenmiştir.

Ülke dışı doğumlu sporcularla temsilin ilk göze çarptığı yıl 1992 Barcelona Olimpiyatları, en yüksek oranda gerçekleştiği yıl ise son olimpiyatlar olan 2016 Rio Olimpiyatları olmuştur. 1992 Olimpiyatları'nda bir önceki olimpiyata oranla ülke dışı doğumlu sporcularda görülen bu artış 1989 Tehciri'nde Türkiye'ye göç eden Bulgaristan Türkleri içerisinde yer alan sporculardan ötürüdür. 1992 Barcelona

Olimpiyatları'nda Türkiye kadrosundaki 10 ülke dışı doğumlu sporcunun 7'si Bulgaristan doğumludur. Bulgaristan doğumlu sporcularla temsil Grafik 3.4.'te de görüldüğü üzere Türkiye'nin tüm olimpiyat temsillerinde ilk sırada yer almaktadır.

Grafik 3.4. 1948-2016 Yaz Olimpiyatlarına Katılan Ülke Dışı Doğumlu Türk Sporcuların Köken Ülkeleri (Doğum yeri esasına göre, en yoğun ilk 10 ülke)

Kaynak: Sports Reference LLC ve Wikipedia web sitesindeki verilerden derlenmiştir.

Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye göç ettikten sonra vatandaşlık edinimleri 1964 Türk Vatandaşlığı Kanununda yer alan "Türk soyluluk" üzerinden istisnai vatandaşlık edinimi ile gerçekleşmiştir. Kanunun 7. maddesinin c bendi "Türk soyundan olanlarla, eşleri ve reşit çocuklarının geriye doğru Türkiye'de 5 yıl ikamet etme şartı ve Türkiye'de yerleşmeye karar verdiğini davranışı ile teyit etmiş olma şartı aranmaksızın" İçişleri Bakanlığının teklifi ve Bakanlar kurulu kararıyla Türk vatandaşlığına alınabilmelerine olanak tanımıştır. O dönem göç eden sporculara örnek olarak halterci Halil Mutlu (Halil Aliyev Halilov), atlet (cirit atmacı) Aysel Taş (Shevkedova) ve basketbolcu Nevriye Yılmaz (Nevane Tenekecieva) gösterilebilir. Sporcuların parantez içindeki isimleri Bulgaristan'da Todor Jivkov yönetiminin 1984'ten itibaren "Yeniden Doğuş Süreci" adını verdikleri isim değiştirme politikası nedeniyle (Uzgel, 2002a, s. 178). Bu dönemde Türklerin isimleri Slav isimleri ile değiştirilmeye zorlanmıştır.

Spora küçük yaşta Bulgaristan'da başlayan ardından 1989'da Türkiye'ye göç eden isimler olduğu gibi, sporcu kimliğini Türkiye'de kazanan sporcular da vardır. Örneğin 1989 göçüyle gelen Sağır ailesinden sporcu kardeşler Nezir-Taner Sağır haltere Ankara'da başlamış, Türkiye'yi olimpiyatlarda temsil etmişlerdir. Aynı şekilde tekvando sporcusu Sibel Güler de 1989 göçü sonrası Türkiye'de başladığı spor kariyerinde Türkiye'yi tekvando branşında olimpiyatlarda temsil eden isimlerden olmuştur.

Ancak tehcir öncesi göçler de vardır. 1989 öncesi Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç eden gelen sporculardan bazılarına örnek güreşçi Hayri Sezgin ve İsmail Kosukoğlu, halterci Naim Süleymanoğlu verilebilir. Doğum ülkeleri olan Bulgaristan adına da sportif başarıları olan bu kişiler Türk vatandaşlığı edinimini takip eden süreçte sporda Türkiye'yi temsil edebilmelerine imkan tanınmasında problem yaşamışlardır. Burada özellikle Türkiye'ye olimpiyatlarda güreş dışında ilk altın madalyayı getiren naturalize sporcu Naim Süleymanoğlu'nun göç öyküsü dikkat çekmektedir. 1986 yılında Melbourne'de düzenlenen Dünya Halter Şampiyonası'na Bulgaristan adına katılan ve dünya şampiyonu olan, o zamanki adıyla Naum Shalamanov, şampiyona sonrası Avustralya'daki Türk yetkililerle konuşarak iltica talep etmek istediğini belirtir. Türkiye'ye iltica etmesinin ardından Türkiye'yi uluslararası temsil edebilmesinin önünde Bulgaristan ile yaşadığı engeller olduğundan dönemin Başbakanı Turgut Özal, Süleymanoğlu'nun Türkiye adına yarışabilmesi için Bulgaristan Halter Federasyonu'na 1 milyon Amerikan doları ödemiştir (Sandomir, 2017). Kimi kaynaklarda (International Weightlifting Federation, 2009) ise bu miktarın 7 milyon Amerikan doları olduğu söylenmektedir. Bunun üzerine 3 Ekim 1988 tarihli Time dergisi kapağında Süleymanoğlu'nun fotoğrafına yer vererek "Herkes kazandı⁶⁷" manşetini atmıştır. Burada kastedilenin Bulgaristan'a ödenen yüksek meblağ ve Türkiye'nin Süleymanoğlu ile elde ettiği uluslararası başarılar olduğu dikkat çekmektedir. Süleymanoğlu'nun Türkiye'de naturalize ya da göçmen sporcular konusunda bir figür olarak yer alması ileriki alt bölümlerde tartışılacaktır.

⁶⁷ İngilizce: "Everybody wins".

Süleymanoğlu'nun iltica hareketi sonrası Bulgaristan nezdinde Türk sporcuların (özellikle halter branşında) tehdit olarak algılanması ve ilerlemelerinin önüne engeller konulması süreci başlamıştır. 1989 yılı sonunda yılında 16 yaşındayken tek başına Türkiye'ye göç etme kararını alan halterci Halil Mutlu da onu bu karara iten nedenleri şöyle açıklamıştır:

“1986 yılında Naim ağabeyin göç etmesiyle birlikte 1987 ve 1988'in başlarına doğru Bulgaristan'da Türkçe konuşmaya ceza gibi farklı baskılar oluşmaya başladı. Türk çocuklarının spor ile sanat ile uğraşması noktasına engeller konuldu. Örneğin ben halterci olarak Türk olduğum için halter branşından uzaklaştırıldım. Eğitimimi verebileceklerini ama halterin benim için bittiğini söylediler. Bulgaristan'da gitmediğim okul yoktu ama Türk olduğum için hiçbir okul kabul edemedi beni. Hocalar istese bile yönetim alamazdı. Devletin almış olduğu kararlardan dolayı. Benim de tek seçeneğim vardı halter yapabilmek için Bulgaristan sınırları dışına çıkmak. Ben de direkt Ankara'ya geldim.” (Hürriyet, 31.08.2019)

Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç eden sporcular çoğunlukla halter ve güreş branşındandır. Süleymanoğlu'nun iltica öyküsüne benzer biçimde, 1987 yılında Vancouver'de düzenlenen Dünya Gençler Güreş Şampiyonası'nın bitiminde Bulgaristan kafilesinden ayrılarak Türkiye'ye siyasi sığınma talebinde bulunan güreşçi İlyas Şükürov da “Bulgaristan'dan Türk azınlığa yapılan baskılar yüzünden kaçmaya karar verdiğini” (Cumhuriyet, 19.08.1987) açıklayan sporculardandır.

Bulgaristan'ın ardından Grafik 3.4.'te ikinci sırayı Rusya'nın alması 1990'larda evlilik yoluyla vatandaşlık edinimini (kadın sporcular için), bireysel göç tercihlerini ve Rusya'daki Müslüman grupların yaşadığı coğrafyalardan göç eden sporcuları işaret etmektedir. Bu grubun çoğunluğunu Dağıstan, İnguşetya ve Çeçenistan'dan gelen güreş ve judo sporcuları oluşturmaktadır.

Kenyalı sporcuların grafikte üçüncü sırayı almasının atletizmde gerçekleşen transferler neticesinde olduğu görülmektedir. Tarık Akdağ, Polat Arıkan, İlham Tanui Özbilen, Kaan Kigen Özbilen ve Yasemin Can Kenya kökenli naturalize sporculardan bazılarıdır. Çoğunluğu Kenya'nın özellikle mesafe koşusunda atletik kabiliyetiyle ünlü (Warner, 2013) Kalenjin kabilesinden olan bu sporculardan İlham Tanui Özbilen Türkiye'ye gelmeyi seçme nedenini şu şekilde açıklamaktadır:

“Türkiye’ye gelmeden önce körfez ülkelerinin birinden 500 bin dolarlık bir teklif gelmişti. Babam, ‘ülke vatandaşlığı satılmaz’ diyerek bu teklifi geri çevirmemi söyledi. Fakat daha sonra Önder Özbilen eşiyle birlikte geldi ve benimle iki gün konuştu. Geleneklerimize uygun bir şekilde hediyeler de alarak ailemle görüştüler. Babam da bunun üzerine razı oldu. Özbilen, bana, dünyada Türk komünitesinin 100 milyonları bulan üye sayısından söz etti. Mesela Berlin’de yarıştığımda büyük bir seyirci desteği bulabileceğimden bahsetti. Ayrıca bana Türkiye tarihini anlattı. Uzun yıllar İngiliz sömürgesi olmuş bir ülkede büyümüş biri olarak, özellikle Kurtuluş Savaşı’ndan çok etkilendim. Ayrıca mensubu olduğum Kalenjin kabilesinin kültürü ile Türk kültürünün benzerlikler gösterdiğini gördüm.” (Eurosport, 09.03.2012).

Dördüncü sırada yer alan Gürcistan kökenli sporcularda judo, boks ve okçuluk branşlarında ağırlık görülmektedir. Gürcistan’dan gelen sporcu göçünde özellikle SSCB’nin dağılması sonrası süreç etkili olmuştur. 1996 Atlanta Olimpiyatları’na Türkiye adına katılan sekiz naturalize sporcunun beşi eski SSCB ülkelerinden gelmekteydi. Örneğin Gürcistan doğumlu okçu Natalia Nasaridze Türkiye vatandaşı olma öyküsünü “Sovyetler Milli Takımı dağılınca, büyük hayaller kurduğum okçuluktan kopacağımı düşündüm. Fakat öyle olmadı. Türkiye kapılarını bana açarak, imdadıma yetişti ve bu topraklarda rüyalarımı gerçekleştirdiğim bir spor kariyerine imza attım” (GSB, 2014) sözleriyle açıklarken o dönemki Türkiye Okçuluk Federasyonu Başkanı’nın teklifiyle Türkiye’ye geldiğini de eklemiştir.

Etiyopyalı sporcuların Türk vatandaşlığına geçme öyküsü de Kenyalı sporcularla benzerlik göstermektedir. Tamamı atletizm branşında olan Etiyopya kökenli sporcular Kenya kökenli sporculardan daha önce Türk vatandaşlığına geçmeyi tercih etmişlerdir. Üstelik Etiyopya kanunları çifte vatandaşlığa izin vermediğinden Türk vatandaşlığına geçen Etiyopyalı sporcular köken ülke vatandaşlıklarını kaybetmektedirler (Ethiopian Nationality Proclamation, 2003, madde 20). Türkiye’nin ilk Afrika kökenli naturalize sporcu ile olimpiyat temsili 2004 Atina Olimpiyatları’nda Elvan Abeylegesse ile gerçekleşmiştir. Türkiye’ye uzak coğrafyalardan gelen bir örnek teşkil etmesi sebebiyle “Türkiye’de devşirme sporcular” söylemi ile üretilen tartışmaların da bu dönemden sonra hareketlendiği gözlemlenmektedir.

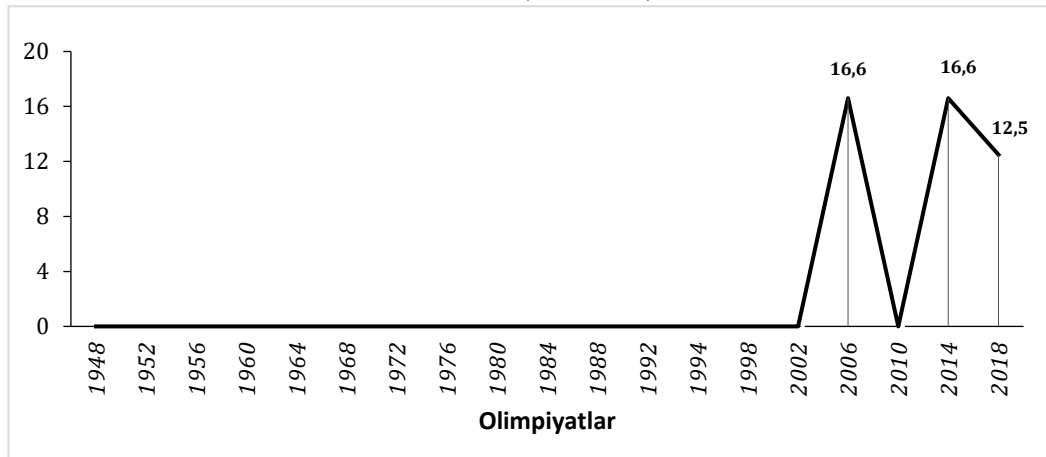
Etiyopya kökenli atletlerin de tıpkı Kenya örneğinde olduğu gibi atletik yeteneği yüksek bir kabilede geldiği bilinmektedir. Bu kabile dünyadaki en yetenekli koşucuların çıktığı (Hattenstone, 2012) Oromo kabilesidir. Etiyopya kökenli Türk atlet Alemitu Bekele de hangi kabileye mensup olduğu sorulduğunda şu yanıtı vermiştir:

“Ben Oromo kabilesine mensubum. Etiyopya’daki başarılı atletler hep bu kabileden çıkar. Etiyopya nüfusunun yüzde 50’si Oromo’dur. Etiyopya’da atletizm ilkokulda okuma-yazma bilmeden başlar. Yalın ayak koşturulur, işte oradan atlet olacaklar seçilir. Öyle finish olur ki, kalabalıktan kimin birinci bitirdiği bile belli olmaz.” (Hürriyet, 12.03.2009)

Almanya’nın Grafik 3.4.’te yer alması Türk ebeveynlerden Almanya’da doğmuş sporcuları işaret ederken, Çin doğumlu sporcuların tamamı masa tenisi branşındaki isimlerden oluşmaktadır. Azerbaycan doğumlu sporcular hem coğrafi yakınlık hem de SSCB’nin dağılması sonrası göçlerle gelirken, Ukrayna kökenli sporcular ise 2000’lerin ikinci yarısından itibaren gelen özellikle yüzme branşındaki sporculardan oluşmaktadır. Son olarak olimpiik temsilde tamamının basketbol branşında olduğu ABD doğumlu sporcular, Türkiye’de sürdürdükleri profesyonel basketbol kariyerleri sonrası Türk milli takımına çağrılarak naturalize olan sporculardan oluşmaktadır.

Kış olimpiyatlarına naturalize sporcularla katılıma bakıldığında sadece üç olimpiyatta toplam iki naturalize sporcu görülmektedir. Bu sporculardan ilki 2006 Torino Olimpiyatları’nda Alp disiplini branşında yarışan Almanya doğumlu Duygu Gül Ulusoy iken, 2014 Soçi ve 2018 PyeongChang Olimpiyatları’nda naturalize sporcu olarak buz pateni branşında Ukrayna doğumlu Alisa Agafonova olmuştur.

Grafik 3.5. Türkiye’nin Kış Olimpiyatlarına Ülke Dışı Doğumlu Sporcular ile Katılımı (Yüzdelik)

Kaynak: Sports Reference LLC ve Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK) sitesindeki verilerden derlenmiştir.

3.4. Türkiye’de Ulusal Kimlik ve Spor İlişkisi

Türkiye için ulusal kimliğin ve sporun köklerini hem Türk devletleri ve Osmanlı geleneklerinden hem de modern Türkiye’nin kuruluş inşası süreçlerinden aldığını söylemek mümkündür. Bu bölümde ağırlıklı olarak Cumhuriyet dönemi Türkiye’sinin ulus kimlik inşasına bağlı spor kimliğine yer verilecek olsa da önceki deneyimlere de kısaca değinilecektir.

Türk devletlerindeki savaşçı kimlik ve uygarlık kurmada atın ehlileştirilmesi sonucu gerçekleşen faaliyetler (Dever & İslam, 2015, s. 48) binicilik alanında uzmanlaşmayı beraberinde getirmiştir. Binicilikle birlikte at üzerinde yapılan okçuluk faaliyetinin ve güreş müsabakalarının da yaygın olduğu bilinmektedir. Hatta kadınların da bu dallar içerisinde aktif olduğuna dair anlatılar Dede Korkut destanlarında yer almaktadır (Özcan, 1996, s. 317). Bu faaliyetlerin “güç” ögesini destanlarda “kurt sembolü” ile ön plana çıkararak Türk kelimesinin “güçlü ve savaşa hazır” anlamına geldiği vurgulayan eserlere de rastlanmaktadır (Gumilev, 1999; Güven, 1992, Akt. Dever & İslam, 2015, s. 47). Okçuluğun, biniciliğin ve güreşin hem savaşa hazırlık hem de eğlence müsabakaları olarak icra edilmesi Osmanlı İmparatorluğu döneminde de devam etmiştir. Özellikle ilk olarak Bursa’da açılan güreşçi tekkeleri günümüzün güreş kulüplerine benzetilebilir (Özcan, 1996, s. 319). Rumeli’de başlayıp günümüze kadar devam ettirilen Kırkpınar güreşleri de bu geleneğin bir parçasıdır.

Türkiye Cumhuriyeti’ndeki ulusal spor faaliyetlerini incelemekten önce, devletin kuruluş döneminden itibaren ulusal kimlik tanımlamalarına değinilecektir. 1923’te kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin ulus, ulusal kimlik ve vatandaşlık tanımlamalarının hem kuruluş aşamasındaki ideallerle şekillendiği görülmektedir. Ulusal kimliğin hangi düşünsel aşamalardan geçerek tasarlandığına teorisyenlerin de konuya ilişkin yaklaşımlarından faydalananarak yer verilecektir.

Kuruluş döneminde Osmanlı İmparatorluğu’ndan devralınan çok etnili bir toplum yapısının üzerine bir ulus devlet inşa edilme çabasına girilmiştir. Bu noktada ülkenin kurucu babalarının etnik ve kültürel çeşitliğe sahip Türkiye coğrafyası üzerinde “homojen bir ulusal kimlik” (Kirişçi, 2007, s. 93) yaratmayı tasarladıkları

görülür. Bu homojen kimlik yaratma çabasının Osmanlı deneyimindeki çok etnili ve kültürlü yapının imparatorluğun bozulup yıkılmasına neden olduğu kanaatinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Birçok teorisyene göre kuruluş döneminde Batı tipi ulus inşa modeli örnek alınmıştır. Soyarak (2000) Cumhuriyetçi dönemde Fransız modeli ya da Batı tipi toprağa dayalı milliyetçilik üzerinden Türk ulusal kimliğinin kurulma eğiliminde (s. 79) olduğuna dikkat çekmiştir. Kadioğlu (1995) ise bu model arayışını kurulan yeni devletin “kendi ulusunu inşa etme” çabası çerçevesinde “milletini arayan devlet” şeklinde tanımlamıştır. Türklüğün “ne” olduğunu tanımlamak ülkesellik (teritoryal) üzerinden hedeflendiğini görülmektedir. Bu ülkesellik de 1924 Anayasası’nın 88. maddesinde yer alan (günümüz Türkçesiyle) “Türk toplumuna din ve ırk farkı olmaksızın Türk denir⁶⁸” ifadesinde toplanmıştır. Bu tanım Türklüğün “ırka dayanmaktan ziyade coğrafi ve siyasi parametreler üzerinden” kurulduğu (Tanör, 1998; Kirişci, 2000; Yeğen, 2004) yorumunu getirmiştir. Yeğen (2004) bu görüşe ek olarak Türklüğün ve vatandaşlığın bir tutulmasının içerisinde tutarsızlıklar barındırdığını ileri sürmüştür. 1924 Anayasasındaki bu tanım “Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk’tür” şekline dönüşerek 1961 (madde 54) ve 1982 (madde 66) Anayasalarında yer almıştır.

Çagaptay (2006) kuruluş döneminde Kemalist ideallerle inşa edildiğini söylediği Türklük tanımının birbiri ile çakışan üç kategoriden oluştuğunu vurgular (s. 159). Bu kategorilerden ilki diğer kategorilere kıyasla en kapsayıcı olanın bu olduğunu söylediği “teritoryallık”tır. İkincisi millet sisteminden gelen “dini” kategori, üçüncüsü ise en az kapsayıcı olan “etnik-dini” kategoridir. Taspınay (2006) ise Çagaptay’ın Osmanlı ve Cumhuriyet tipi sekülerleşme arasında ilişki kurmamasını eleştirmektedir.

Yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti için ulusal kimlik inşa arayışları ve süreçleri devam ederken bir yandan da eğitimin bir aracı olarak spor üzerinden de bir kimlik yaratılması hedeflenir. Osmanlı son döneminde başlayan modernleşme hareketi ile birlikte spor artık sadece savaşa hazırlık ya da eğlence müsabakası değil daha ulus devlet temelli kurumsal bir kimliğe bürünür. Spor, eğitim kurumları vasıtasıyla örgütlü ve beden terbiyesi aktiviteleri ile yaygınlaştırılan ve aynı

⁶⁸ Orijinal metinde: Türkiye ahalisine din ve ırk farkı olmaksızın vatandaşlık itibariyle (Türk) ıtlak olunur.

zamanda nüfusun sağlık ve eğitimine katkı sağlamayı amaçlayan bir tekniğe dönüşmüştür (Yarar, 2014, s. 307). Aynı zamanda sporun sembol olan rolüne yönelik adımlar da atılmıştır. Yarar o dönemde devletin “sporu sağlıklı, disiplinli ve üretken vatandaşlar yetiştirmesine aracı ve ayrıca ulusal birliği sembolize eden bir faaliyet alanı” (A.e) olarak gördüğüne de dikkat çekmektedir. Bu tutumu birçok siyasi söylemde de görmek mümkündür. Mustafa Kemal Atatürk’ün o dönem spora yüklediği anlam, sporun çağdaşlaşmanın bir gereği ve sahiplenilmesi gereken bir vazife olduğu yönündedir:

“Açık ve katı olarak söyleyeyim ki, sporda muvaffak olabilmek için her türlü yardımdan ziyade, bütün milletçe sporun mahiyetinin ve değerinin anlaşılmış olması gerekmekte, onu kalpte muhabbet ve *vatani vazife* olarak telakki eylemek lazımdır⁶⁹.” (Tuğlacı, 1987, s. 1916)

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu ile başlayan bu süreç, bir diğer deyişle sporun devlet tarafından regüle edilme süreci çeşitli kategorilere ve zaman dilimlerine ayrılabilir. Fişek (1970) bu kategorilendirmeyi şu şekilde yapmaktadır. İlk bölüm Türkiye’nin ilk kez uluslararası müsabakalara katıldığı 1922-1936 yılları arasındaki Türkiye İdman İttifakı Cemiyetleri dönemi, ikinci bölüm Türkiye Spor Kurumu’nun Cumhuriyet Halk Partisi’ne örgütsel olarak bağlandığı 1936-1938 dönemi ve son olarak da 1946’dan günümüze Gençlik ve Spor Bakanlığı (GSB) dönemi şeklindedir (Fişek, 1970, Akt. Canşen, 2015, s. 37). Bu çalışmada daha ağırlıklı olarak son dönem olan GSB uygulamaları incelenmiştir.

Sporda kurumsallaşma ve uluslararası akredite olma hedefinin cumhuriyetin ilanından hemen ardından sonra gerçekleştiği görülmektedir. 2 Kasım 1923’te Osmanlı Olimpiyat Cemiyeti’nin devamı niteliğinde sayılabilecek olan “Türkiye Milli Olimpiyat Cemiyeti⁷⁰” Selim Sırrı Tarcan, Hasip Bayındırılıoğlu, Ali Sami Yen ve Burhan Felek öncülüğünde kurulmuştur (TMOK, 2018a). Kurulmasının ardından kısa bir süre sonra 1924 Paris Olimpiyatları’na sporcu gönderilerek Türkiye Cumhuriyeti olarak ilk temsil sağlanmıştır. Aynı zamanda IOC Türkiye temsilcisi olan Selim Sırrı

⁶⁹ Vurgu bana ait.

⁷⁰ Sonradan Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK) adına dönüştürülmüştür.

Tarcan Türkiye'nin 1924 Olimpiyatları'na katılma amacının "uluslararası arenada yer alma" olduğunu şu sözlerle açıklamıştır:

"Olimpiyatlara iştirakle gayemiz orada birinci çıkarmak, madalya almak değil; nezih, vakur, becerikli ve bütün manasıyla karakter sahibi bir nesil vücuda getirdiğimizi *dünyaya göstermektir*⁷¹." (A.e)

Bu ekseninde önce tarihsel bağların kuvvetli ve Türk toplumunun geleneksel olarak yatkın olduğu sporlar devam ettirilmiş, ardından da Türk toplumunun görece yeni tanıştığı atletizm başta olmak üzere diğer olimpik branşlar tanıtılmaya başlanmıştır. Yeni kimlik oluşumu sürecinde yeniden "Türk devletleri zamanındaki gibi güçlü ve sağlıklı bireyler" olabilme retoriği yaratılmıştır (Krawietz, 2014, s. 344). Dayanıklılığın ve gücün "köklerden geldiği" söylemi ile güçlü Türk imajının toplum nezdinde hatırlanması sağlanmıştır. Hatta bu söylemin ile hem savaşa hem de modernleşmeye gidilen yolda kullanıldığı örnekler mevcuttur. "Ata sporu" diye tabir edilen sporlar vurgulanıp ardından "güç" imajı yeniden üretilmiştir. Örneğin 1920'lerin ilkokul yurt bilgisi kitaplarında aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

"Güreş, Türklerin eski bir idman eğlencesidir. At yarışı, cirit, güreş köylülere kuvvet verir. Böyle yetişmiş köylüye askerlik hiç güç gelmez. Harbe yorulmadan yılmadan gider." (Kami, 1927-1928, Akt. Üstel, 2004, s. 206)

Sporda milliyetçi ve militarist unsurların ön plana çıkarıldığı bir başa söylem de Dışişleri eski Bakanlarından Şükrü Kaya'nın 1937'de Ankara'da Halkevlerinin beşinci yıldönümü dolayısıyla yaptığı konuşmada görülmektedir:

"Türk milleti, esas itibariyle sağlam bünyeli bir ulustur. Bunu cihan bilir ve hakikaten de öyledir. Esasta mevcut olan bu kuvveti ve vücut güzelliğini sistemli çalışmalar ve rasyonel teknikle daha kuvvetlendirmek ırkın sıhhat, kuvvet ve güzelliğini arttırmak, Halkevlerinde çok çalışılan bir faaliyet sahasıdır. Beynelmilel revaç bulan sporlar dahil olduğu halde en çok ehemmiyet verdiğimiz milletimizin tarihi ananesinde büyük yer tutan *güreş, binicilik, avcılıktır*. En çok spor yapan milletlerle savaşlarımızda Mehmetçiğin güreşçilik idmanı daima kendisine zaferi ve tefevvuku temin etmiştir⁷²." (Söylevler, 1932-1942, Akt. Üstel, 2004, s. 206-207)

⁷¹ Vurgu bana ait.

⁷² Konuşma metni kısaltılmıştır. Vurgular bana ait.

Kaya konuşmasının ilerleyen kısımlarında binicilik ve avcılığın da geliştirilmesine yönelik cirit oyunları ve atış poligonlarını geliştirileceğini eklemiştir. Üstel (2004) bu söylemlerde yer alan milli ve gelenekten gelen sporların medeni (Batı) dünyayla karşılaşmada “özgüven tazeleyici” (s. 207) bir rol üstlendiğine de dikkat çeker. Burada kastedilenin savaş sonrası ülkenin kendi başarılarını hatırlaması ve kimliğine sarılması için gereken özgüven şeklinde yorumlanabilir.

Tarihsel köklerin, geleneğin ve sportif yeteneğin tezahürü olarak da Türkiye en çok “güç” ögesinin ön planda olduğu spor branşlarında uluslararası başarılar elde etmiştir. 1924 Paris Olimpiyatları’ndan 2016 Rio Olimpiyatları’nı da kapsayan dönemde Türkiye en çok güreş (63) ve halter (11) branşlarında madalya kazanmıştır (TMOK, 2018b). Bu iki spor branşının ulusal kimlik ve kültürle kurduğu ilişki devlet nezdindeki söylemlerde de yer almıştır. 2013 yılında Gençlik ve Spor Bakanı Suat Kılıç güreş için “ata sporu, ecdat yadigarı”, halter için de “altın madeni olan Naim Süleymanoğlu’yla başlayan, ata sporu değil ama adeta Bulgaristan’daki ecdat yadigarı, evlad-ı Fatihan’la Anadolu’ya dönüş yapan bir branş” ifadelerini kullanmıştır (2013 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısı ile 2011 Yılı Merkezi Yönetim Kesinhesap Kanunu Tasarısı Plan ve Bütçe Komisyonu Görüşme Tutanakları, 15.11.2012). Bu ifadeler hem ulusal kimlik ve ulusal sporlara hem de aynı zamanda bir naturalize sporcu üzerinden tarihsel göç referansına yer veren bir söyleme sahip olması nedeniyle dikkat çekicidir.

3.5. Naturalize Sporculara Yönelik Tartışmalar

Bu alt bölümde Türkiye’de sporda vatandaşlık transferlerinin naturalize sporcular üzerinden yarattığı tartışmalar TBMM tutanakları ve basında yer alan seçili tartışmalar üzerinden incelenmiştir. TBMM internet sitesi (www.tbmm.gov.tr) arşivinde “yabancı sporcu”, “devşirme”, “devşirme sporcu”, “vatandaşlık”, “göçmen sporcu” sözcükleri 1920-2020⁷³ tarihleri arasında taratılmıştır. Tablo 3.3.’te konuya ilişkin yansıtılan görüşler milletvekillerinin mensubu olduğu parti ve yıl esasına göre

⁷³ 23.04.1920’den 11.06.2020’ye kadar.

sınıflandırılmıştır. Bağımsız milletvekillerinin, bakanların, meclis başkanlarının (partilerinden ziyade bulundukları pozisyonu temsil etmeleri nedeniyle) ve meclis dışından kişilerin açıklamaları bağımsız kategorisi altında toplanmıştır. Açıklamalara metin içerisinde tarih sırasına göre yer verilmesine özen gösterilmiştir.

TBMM tartışmaları 1986 yılından itibaren başlatılmıştır. Çünkü önceki tartışmalar 1961-1980 yılları arasında varlığını sürdüren Cumhuriyet Senatosu'ndaki futbolda yabancı sporcu kotasını içermektedir. İlerleyen yıllarda sporcuların vatandaşlık sürecinin hızlı tamamlanması siyasi arenada bu konudaki spor politikalarına yönelik eleştirileri de beraberinde getirmiştir. 1986 yılı Naim Süleymanoğlu'nun Türkiye'ye gelmesinin sporda göç tartışmalarını ateşlediği söylenebilir. Süleymanoğlu'nun geliş şekli ve uyandırdığı yankı çeşitli partilerce hem bütünleştirici hem de siyasi bir başarı sembolü olarak yorumlanmıştır. SHP Milletvekili Cüneyt Canver Anavatan Partisi milletvekillerini Başbakan Turgut Özal'ın partisi olması münasebetiyle işaret ederek “Süleymanoğlu üzerinden siyasi şov yapıldığı” (17. Dönem, 49. Birleşim, 22 .12 .1986) iddiasını ortaya atmıştır. Bir diğer SHP Milletvekili Hüseyin Avni Sağesen de Süleymanoğlu'nu sahiplenmekle birlikte aynı durumda olan (Türkiye'ye sığınan⁷⁴) sporculara beklenen ilginin gösterilmediğine dikkat çekmiştir.

⁷⁴ Orijinal metinde: Bulgar zulmünden kaçarak Anavatana sığınabilen ifadesi geçmektedir.

Tablo 3.3. TBMM Tutanaklarında Yapılan Tarama Sonuçları
Siyasi Partiler

Yıl	ANAP	AKP / DYP	CHP / DSP / SHP	HDP	MHP / İYİ Parti	Bağımsız
1986			Bulgaristan’dan kaçıp Türkiye’ye sığınan sporcular* Süleymanoğlu ile siyasi şov yapıldığı iddiası*			
1988			Futbol ve basketboldaki naturalize sporculara karşı duyulan ilk rahatsızlık söylemi*			
1989	Yabancı sporcu sayısına tepki (Süleymanoğlu’nu ayrı tutarak) Dünyadan örnekler vererek Türk takımlarındaki yabancı sporcuları tasdik etme	Süleymanoğlu’nun siyasete alet edildiği iddiası**** Sadece Süleymanoğlu’na odaklanıp diğer başarı sporcuların ihmal edildiği vurgusu****	Yabancı sporcular ile başarı aramayı spordaki altyapı çalışmalarının eksikliğine bağlama*			
1992	Yabancı sporcuların <i>fast track</i> Türk vatandaşlığı edinimini “rezalet” olarak nitelendirme					
2000			Yabancı sporcu transferlerinin daha dikkatli yapılması vurgusu**		2000 Olimpiyatları kadrosundaki yabancı sporcu ve antrenörlere değinerek ulusal spor	

					politikasının başarısızlığı vurgusu	
2007						Ata sporu sayılan serbest ve Greko-Romen güreş branşlarındaki yabancı sporculara duyulan rahatsızlık
2008					“Onları (naturalize sporcuları) “işte bizim sporcumuz, bizim başarımız, bizim madalyamız” diye adlandırabilir miyiz?” (Devlet Bakanlığına yazılı soru önergesi)	“Köken ülkeden ziyade temsil edilen ülke önemlidir” (Bakanın yazılı soru önergesine cevabı)
2009			Devşirme sözcüğünün ilk kullanımı: 2008 Olimpiyatları kadrosundaki naturalize sporcular			
2010			Devşirme sporcuların doping skandalları vurgusu			
2011						Pozitif yaklaşım: “Hangi ırktan geldiği değil hangi formayı giydiği ve nerenin tanıtımına hizmet ettiği önemlidir”
2012		Futboldaki yabancı sporcular ve milli takım başarısı ilişkisi	Köken ayrımı: tarihsel bağları olan ülkeler k.g. uzak coğrafyalar (devşirme ülkeler) Yabancı sporcuların sayısını, maaşını ve Bakanın yabancı sporcuları			Yabancı sporcu sayısında dengenin korunduğu vurgusu (Bakanın yazılı soru önergesine cevabı)

			sınırlandırmadaki görüşü (GSB'ye yazılı soru önergesi)			Süleymanoğlu örneği üzerinden yabancı sporcuların öncülük ettiği düşüncesi
2013					Ülkenin içinden çıkmayan devşirme sporcularla kısa dönem başarı arandığı (GSB'ye yazılı soru önergesi) Türk vatandaşlığına geçen sporcuların sayısı, kulüpleri ve kazanılan madalyalar sorusu (GSB'ye yazılı soru önergesi)	Olimpik kadrodaki naturalize sporcuların doping skandalları tartışması Soru önergelerine yanıtlar: Pozitif değerlendirmeler
2014					Devşirme sporcu politikası nedeniyle milli takımda yaşanan adaletsizlikler Devşirme sporcuların doping skandalları ve Türkiye'ye geliş biçimleri tartışması	Parlamento Araştırma Komisyonu raporu: "Devşirme sporcular milli sporcu yetiştirmeyi olumsuz etkilemediği sürece kabul edilebilir"
2016			Spordaki başarısızlıkları devşirme sporcu politikası ile ilişkilendirme			Gençlik ve Spor Bakanı: "'Devşirme' sözcüğünü doğru bulmuyorum. Eğer bir sporcu başka bir ülke adına yarışmayı kabul ediyorsa o artık 'bizim kardeşimizdir'" Soğuk Savaş döneminde Türkiye'ye sığınan sporcular

2017			Atletizm Federasyonu’nun 2016 Olimpiyatlarında devşirme sporculara öncelik tanıyarak adaletsizlik yaptığı iddiası (GSB’ye yazılı soru önergesi) Devşirme sporcuları sorun olarak nitelendirme	Süleymanoğlu’nun siyasete alet edildiği iddiası	Olimpiyat madalyalarının devşirme sporcularla kazanılmasına eleştiri	Gençlik ve Spor Bakanı: “Sportif ve ahlaki yönden uygun sporcuların vatandaşlık transferinde bir sakınca yoktur” (Yazılı soru önergesine cevap)
2018			Futbol kulüplerindeki yabancı sporcuların sayısının fazlalığından duyulan rahatsızlık Yabancı sporcuların çoğunlukta olmasının futbol milli takımı başarısını düşürdüğü iddiası Devşirme sporcularla gelen başarılarla tepki: “Bu yöntemden derhal vazgeçilmelidir”	Yabancı sporcuların çoğunlukta olmasının genç sporcuların başarısını düşürdüğü iddiası	Devşirme sporcularla madalya etmekten duyulan rahatsızlık	
2019			Türk milli takımlarındaki devşirme sporcu eleştirisi		Devşirme sporcularla sonuç almaktan duyulan rahatsızlık***	

* SHP Milletvekili açıklaması, ** DSP Milletvekili açıklaması, *** İYİ Parti Milletvekili açıklaması, **** DSP Milletvekili açıklaması.

¹ ANAP (Anavatan Partisi), AKP (Adalet ve Kalkınma Partisi), CHP (Cumhuriyet Halk Partisi), DSP (Demokratik Sol Parti), DYP (Doğru Yol Partisi), HDP (Halkların Demokratik Partisi), MHP (Milliyetçi Hareket Partisi), SHP (Sosyaldemokrat Halkçı Parti). SHP ve DSP milletvekillerinin birer açıklamasının olması ve üçünün de sol kanat partileri temsil etmeleri nedeniyle tabloda CHP ile birlikte aynı sütunda yer verilmiştir. Benzer şekilde İYİ Parti de MHP ile birlikte verilmiştir. Tabloda yer kısıtı nedeniyle AKP, DYP ile birlikte verilmiştir.

1988 yılına bakıldığında Sosyaldemokrat Halkçı Parti milletvekili M. Erdoğan Yetenç futboldaki vatandaşlık transferlerine olan tepkisini şu şekilde ifade etmiştir:

“Değerli arkadaşlarım, bir baktık kıvrıcık saçlı, sarışın bir çocuk da koşturuyor. Kim bu dedik? “Bu Dünder Six” dediler. Nereden çıktı bu arkadaş, hiç tanımıyoruz, böyle bir futbolcu yoktu bizde dedik. “Fransızdı, yeni Türk oldu” dediler. Sonra, bir baktık Kovaçeviç diye tanıdığımız bir arkadaş-biz biliyoruz onun Yugoslav futbolcu Kovaçeviç olduğunu- spiker “Mirsat” deyip duruyor. Bu ne oldu? “Onu da Türk yaptık” dediler. [...] Bir amaca ulaşmak için yasa dışı yollara müracaat etmeye ne gerek var? Ekonominiz liberaldir, futbolda da liberalliği açarsınız, dersiniz ki, “Parası olan, kendine güvenen isterse 11 tane futbolcusunu dahi dışarıdan getirir, transfer eder, 11 yabancı futbolcu ile sahaya çıkar”. Ne güzel, biz de övünürüz! Televizyonunun düğmesine basarsınız, Türk delikanlıları Dünder Six soldan çalımları atıyor ve bir ortalıyor, Kovaçeviç de kafa ile golü atıveriyor. Ben mutlu oluyorum şahsen bu yeni Türk çocuklarının (!) başarılarından.” (18. Dönem, 51. Birleşim, 10.04.1988)

Yetenç’in ironik bir dille Türk vatandaşlığına alınan futbolcuları ve ardından basketboldaki kotaya değinmiş ve siyahi sporcuları eleştirdiği görülmektedir. 1989 yılında mecliste Milli Gurur Madalyası Hakkında Kanun tasarısı ve Milli Eğitim Komisyonu raporu görüşmeleri sırasında partiler arası tartışmalar yaşanmıştır. Bu tasarı “kültür, sanat, edebiyat, bilim ve teknoloji gibi alanlarda dünya çapında üstün başarı göstererek Türkiye’nin uluslararası platformlarda tanıtılmasına, milli gururumuzun yüceltilmesine katkıda bulunan, spor alanında rekor kıran Türklere milli gurur madalyası verilmesini” içermektedir. Esas olarak altı dünya ve dokuz olimpiyat rekoru kıran Naim Süleymanoğlu’na verilmesi hedeflenen bu madalya beraberinde hem milli gurur hem spor başarısı tartışmalarını getirmiştir. Dönemin iktidar partisi olan Anavatan Partisi Milletvekili Sait Ekinci “bizlik” duygusu üzerinden Süleymanoğlu ile yaşanan milli gururun altını şu sözlerle çizmiştir:

“Yirmi sene aradan sonra, Naim, Türkün ve Türklüğün adını dünya kamuoyunda bir kere daha bütün haşmetiyle konuşturmuştur. Şerefli Ay-Yıldızlı Bayrağımızı olimpiyat gönderinde dalgalandırmış, milli marşımızı, tarihi bir zaferin tekrarı hüviyetinde, Kore semalarında çınlatmıştır; “Türk gibi kuvvetli” sözünün doğruluğunu ve ebediyen devam edeceğini bir kez daha dünyaya ilan etmiştir.” (18. Dönem, 77. Birleşim, 13.04.1989)

Öte yandan aynı oturumda Doğru Yol Partisi Milletvekili Baki Durmaz “1988 Seul Olimpiyatları’nda Süleymanoğlu’nun politikaya alet edilmek istenildiğini” iddia

etmiş, Süleymanoğlu'na madalya verilmesini onaylayarak aynı seviyede mili gurur yaşatan sporcuların da ihmal edilmemesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Sosyaldemokrat Halkçı Parti Milletvekili Cemal Seymen ise konuyu yabancı sporcular üzerinden spor politikasına getirerek *“sporda altyapı çalışmalarında eksik kalırsak, yabancı sporcu ithal etmek suretiyle ancak birtakım başarıları elde etmek mecburiyetinde kalırsak, spor alanında da biz çok gerilerde kalırız”* (18. Dönem, 77. Birleşim, 13.04.1989) sözleriyle tepkisini belirtmiştir. Buna karşılık Anavatan Partisi'nden Milletvekili Sudi Türel *“bütün dünyada”* böyle uygulamaların olduğunu söyleyerek karşı çıkılmasının anlamsız olduğunu belirtmiştir. Türel'e cevaben Seymen'in ifadeleri milli takım düzeyinde *“ulusal ögelerin korunması ve yansıtılması”* gerekliliği görüşünü işaret etmektedir:

“Sayın milletvekilim, bütün dünya böyle olabilir, ama biz isteriz ki, Türk takımlarının isimleri sayılırken, acaba o takımların bir Yugoslav takımı mı, Romen takımı mı veya Türk takımı mı olduğu konusunda tereddüt uyanmasın.... Biz isteriz ki, bütün sporcularımız dünya çapında başarı kazansın, diğer dünya milletlerinin takımlarında bizim sporcularımızın kazandığı başarılarla övünebilelim. [...] Biz, sporda altyapımızı geliştirmek zorundayız. Demin diğer konuşmacı değerli milletvekili arkadaşlarımın da belirttiği gibi, sporda üzerimize düşene gerekli önemi verdiğimiz konusunda vicdanen rahat değiliz. Bir olimpiyat şampiyonunun kaç yılda ne şartlarda ne koşullarda, hangi özenle, hangi ihtimamla yetiştiğini herhalde hepimiz de bilmek durumundayız.” (18. Dönem, 77. Birleşim, 13.04.1989)

İktidarda DYP-SHP koalisyon hükümetinin olduğu 1992 yılında, Anavatan Partisi Milletvekili Cengiz Bulut sporun içinden gelen biri olarak yabancı sporcuların hızlı vatandaşlık edinimi yanlış bulduğunu belirtmiştir. Kendi göçmen geçmişine de vurgu yapan Bulut uygulanan prosedürün adil olmadığını sert sözlerle ifade etmiştir:

“Sayın Bakanım, ben milli futbol hakemliği yaptım; futbolun her şeyini yaptım; mahalle takımlarından geldim. Türkiye'de bir yabancı sporcu rezaleti var; iki günde adamlara pasaport veriyoruz, ben Yugoslav göçmeniyim; bizim sülalemiz, senelerden beri bekliyor; ama adam iki günde, ister futbolda, ister başka branşta olsun, bir nüfus cüzdanı çıkartıyor, veya bizden birisi ile evlenerek işi kapatıyor. Bana göre bu Türkiye Cumhuriyeti'nin ciddiyetiyle alay etmektir. Lütfen bu işle biraz ilgilenirseniz, seviniriz.” (1. Dönem, 84. Birleşim, 17.06.1992)

Bulut'un bu tepkisinin ardından 1990'lı yıllarda başta atletizm olmak üzere sporcuların vatandaşlık edinimi gerçekleşse de mecliste tartışmaların yaşanmadığı görülür. 2000 yılında Milliyetçi Hareket Partisi'nden Seydi Karakuş altyapıdan yetişen sporcu ve antrenörlerin yetersizliğine dikkat çekerek 2000 Sydney Olimpiyatları milli kadrosunda büyük ölçüde yer alan yabancı sporcu ve antrenörleri eleştirmiştir. Demokratik Sol Parti'den Tarık Cengiz ise sporun gelişmesi ve yaygınlaştırılması için alınacak tedbirler kapsamına “yabancı sporcu transferinin daha dikkatli yapılmasının ve buna ayrı özen gösterilmesinin” gerekli olduğunu ileri sürmüştür. DSP-MHP-ANAP koalisyon hükümetinin olduğu bu dönemde iktidardaki partilerin konuya ilişkin benzer yaklaşımlara sahip oldukları görülmektedir.

2007 yılındaki iktidar partisi olan Adalet ve Kalkınma Partisi'nden (AKP) ayrılarak bağımsız milletvekili olan Hamza Albayrak, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı görüşmeleri sırasında ata sporu kabul edilen güreşteki yabancı sporcuları rencide edici bulduğunu şu sözlerle belirtmiştir:

“Türkiye'de tüm spor camiamıza başarılar dilerken, özellikle ata sporumuz güreşte, serbestte ve grekoromende, son yıllarda yabancı sporcu transferinin de bizi rencide ettiğini, özellikle ata sporun içinden çıkmış bir ülke mensubu olarak bizi üzdüğünün altını çizmek istiyorum.” (22. Dönem, 114. Birleşim, 27.05.2007)

Ata sporu vurgusuna ilerleyen yıllardaki tartışmalarda da rastlanacaktır. MHP Milletvekili Metin Ergun 2008 yılında Devlet Bakanlığı'na⁷⁵ verdiği yazılı soru önergesinde Türkiye adına yarışan yabancı sporcuların (devşirme ifadesini kullanmadan) Bakanlığın takdirinde nasıl değerlendirildiğine yönelik sorduğu sorular millilik unsurunu ön plana çıkarması sebebiyle çarpıcıdır. Ergun 2008 Pekin Olimpiyatları için 1 milyon dolara Etiyopya'dan iki atletin transfer edildiği iddiasından yola çıkarak Bakanlığa aşağıdaki soruları yöneltmiştir:

⁷⁵ Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın kuruluşun bu yana isminde değişiklikler gerçekleşmiştir. Bu değişiklikler 1938-1969: Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, 1969-1972 Spor Bakanlığı, 1972-1983 Gençlik ve Spor Bakanlığı, 1983-1989 Milli Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı, 1989 -2011 Gençlik ve Spordan Sorumlu Devlet Bakanlığı ile Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, 2011'den günümüze ise Gençlik ve Spor Bakanlığı şeklindedir.

- 1) Ferdi sporlarda yabancı sporcu transferini doğru buluyor musunuz?
- 2) Madalya kazanmalarının garantisi olmayan bu sporculara verilen imkan kendi atletlerimize verilse bu başarı sağlanamaz mı?
- 3) Ferdi sporlarda ülkemiz adına yarışan yabancı sporcular başarılı oldukları takdirde “işte bizim sporcumuz, bizim başarımız, bizim madalyamız” denebilir mi?
- 4) Madalya kazanmak için dışarıdan sporcu transfer ettiğimizde kendi sporcularımıza, öz evlatlarımıza nasıl bir cevap verilebilir? (7/1811 nolu, 05.02.2008 tarihli yazılı soru önergesi)

Bu sorulara karşılık Bakan Murat Başesgioğlu her soru için ayrı başlıklarda Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü’nce hazırlanan cevapları (63/83 nolu, 15.02.2008 tarihli cevap) sunmuştur. İlk olarak yabancı sporcu transferinin kulüplerce yapıldığı ve ardından sporcuların uygun görüldüğü, Türk vatandaşlığına geçmek isteyen yabancı uyruklu sporcuların vatandaşlığı uygun görüldükten sonra milli takım seviyesinde başarılı olmaları halinde yarıştırmalarında bir engel olmadığını belirtmiştir. 2 nolu soruya verilen cevap ise başarılı sporculara verilen ödül miktarları, özel ödüller ve çalışma şartlarının iyi olmasının yabancı sporcuların Türk vatandaşlığına geçmelerini cazip kıldığını, bu sporcuların vatandaşlığa geçtikten sonra başarılı olmaları halinde de ödüllendirildikleri yönünde olmuştur. Bu cevapta geçen “imkanların sağladığı avantajlar” mesajının yerli ya da yabancı uyruklu tüm sporcular için eşit olduğu vurgusu dikkat çekicidir. Sonradan Türk vatandaşlığına geçmiş sporcuların “sahiplenilmesi ve onlar üzerinden milli gurur elde edilip edilemeyeceğini” soran 3. soru için ise Bakan Başesgioğlu, 17 yaşında Etiyopya’dan Türkiye’ye gelen atlet Elvan Abeylegesse örneği üzerinden açıklama yapmıştır. Abeylegesse’in Türk antrenörlerin onu çalıştırması sonucu başarılar elde ettiğini, Dünya Şampiyonası’nda 2. olup kürsüye çıktığında “stadın her köşesinde Türkiye yazılı bannerların yanıp söndüğünü, dev ekranda Türkiye görüntüleri verildiğini, göndere Türk bayrağı çekildiğini ve kayıtlarda Türk sporcusu olarak” yer aldığını vurgulamıştır. Konuya ilişkin genel görüşünü ise şu sözlerle ifade etmiştir:

“Dünya Şampiyonaları ve Olimpiyatlarda bütün ülkelerin takımlarında yabancı uyruklu birçok sporcu bulunmaktadır. Artık sporcuların başarılarında “orijinleri değil temsil ettikleri ülke” konuşulmakta ve uluslararası düzeyde adına yarıştıkları ülke anılmaktadır. Küreselleşmenin diğer alanlarda olduğu gibi sporda da yansımalarının

kaçınılmaz ve konjonktürel bir sonucu olarak ülkemizde de Futbol, Okçuluk, Halter, Güreş, Voleybol, Basketbol, Masa Tenisi gibi birçok Federasyonda da yabancı uyruklu sporcu yer almaktadır⁷⁶.” (A.e)

Verilen cevapta hem Türk kimliğinin uluslararası düzeyde temsiline hem de sporda küreselleşmenin yarattığı atmosfer içerisindeki değişikliklere değinilmesi çarpıcıdır. 4. soruya yönelik verilen cevapta ise “yurtdışında madalya kazanmak için sporcu transferi yapılmadığı, Türk vatandaşlığını tercih eden yabancı uyruklu sporcuların başarılı olmaları halinde milli takımda yer aldıklarının” bir kez daha altı çizilmiştir. Son olarak da Türk vatandaşlığına geçen sporcuların uluslararası başarı elde etmeleriyle diğer sporcuların da motive oldukları ve böylelikle başarılarına katkıda bulundukları eklenmiştir.

Soydaşlık ve vatandaşlık edinimi üzerinden yürüyen naturalize sporcu tartışmalarının 2000’lerde artık “devşirme” kavramı üzerinden ele alınmaya başlandığı görülür. İlk olarak 2009 yılında mecliste Genel Kurul görüşmeleri sırasında Cumhuriyet Halk Partisi Milletvekili Mehmet Sevigen’in spordaki başarısızlıklara değindikten sonra 2008 Pekin Olimpiyatları üzerinden Türkiye’deki naturalize sporcuları eleştirirken kullandığı “devşirme” sözcüğü dikkat çekicidir:

“Şimdi, bizim burada, amatörlerimize önem verme şansımız yok, ‘devşirme’ sporcularla götürüyoruz işi. Olimpiyata gittiler sevgili arkadaşlarım, olimpiyatlara 68 tane sporcu götürdüler. 68 tane sporcunun içerisinde 20 tane Türk yok biliyor musunuz! Mesela, uçakla geliyorlar, parayı veriyoruz, götürüyorlar... İşte, Ukraynalı, Çin, Japon... Yani masa tenisinde yirmi dokuzuncu oluyorlar, bizim çocuklarımıza sahip çıksanız beşinci olsun, yüzüncü olsun... Kendi çocuklarımıza sahip çıkın Sayın Bakanım. ‘Devşirme’ sporcularla bu iş gider mi? Bu işler yapılır mı? Mesela, güreşte olimpiyat şampiyonu olan bir arkadaş vardı. İstiklal Marşı’mız çalındığı zaman... İstiklal Marşı’mızı bilmiyor, garip, çünkü niye? Bir Rus olduğu ortaya çıktı sonradan! İstiklal Marşı’nı bilmeyen...⁷⁷” (23. Dönem, 34. Birleşim, 17.12.2009)

Sevigen, ulusal öğelerin temsili üzerinden 2008 Pekin Olimpiyatları kadrosundaki naturalize sporcuları hedef göstererek amatör branşlarda spor politikalarını eleştirmiş, ardından Türkiye’yi diğer ülkelerin milli takımları ile kıyaslamıştır. Bir sonraki yılda CHP Milletvekili Yaşar Tüzün de hem futbol

⁷⁶ Vurgu bana ait.

⁷⁷ Vurgu bana ait.

takımlarındaki yabancı sporcuları hem de atletizm branşındaki naturalize sporcuları ve doping iddiaları sonrası yaşananları şu sözlerle ifade etmiştir:

“Değerli arkadaşlarım, bu kadar genç nüfusumuz var, bununla gerçekten övünüyoruz ama bu kadar genç nüfustan neden sporcu çıkaramıyoruz, neden ithal sporcu getiriyoruz? İşte, Süper Lig takımlarımıza baktığımızda, orada oynayan futbolcuların hâlini gördüğümüzde 11 kişilik bir kadroda 6-7 yabancı asıllı futbolcunun olduğunu gözlemliyoruz. [...] Devşirme sporcularla başarı arıyoruz, başarı varmış gibi de kendi kendimize övünüyoruz. Hatta ve hatta çok başarılı gördüğümüz, ödül verdiğimiz yabancı asıllı devşirme sporcu dopingli çıkıyor, ödülü geri alacaksınız, ama sporcu ülkesine kaçmış, bulamıyorsunuz, parayı almış kaçmış. Maalesef Atletizm Federasyonunda böyle bir sorunla karşı karşıyayız.” (23. Dönem, 33. Birleşim, 15.12.2010)

İki yorumda da ulusal sporcu politikasının yetersizliğinden kaynaklı naturalize sporculara yönelim eleştirilmektedir. 2011’de Bağımsız Milletvekili Adil Kurt devşirme kavramını kullanmadan 2012 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısı ile 2010 Yılı Merkezi Yönetim Kesinhesap Kanunu Tasarısı görüşmeleri sırasında naturalize sporcuların “köken ülkeden ziyade temsil edilen ülkenin tanıtımına” ve orada sporun gelişmesine katkı yaptığına vurgu yaparak konuya ilişkin pozitif bir yaklaşım sergilemesi farklı bir yaklaşım ortaya koymuştur:

[...] biz Elvan Abeylegesse’yle de övünüyoruz, Mehmet Aurelio’yla da övünüyoruz, doğru da yapıyoruz, onun “hangi ırktan geldiği değil de hangi formayı giydiği ve nerenin tanıtımına hizmet ettiğiyle” ölçülebilen bir şeydir. Yabancı karşıtlığına gelebilecek yaklaşımlardan bence imtina etmek gerekiyor. Bunun yerine -demin de altını çizerek ifade etmeye çalıştım- biz mesela Elvan Abeylegesse’nin hızlı koşucu oluşunu sağlayan koşullara bakarsak kendi gençlerimize de bir feyiz kaynağı yaratabiliriz, Ankara’da, Diyarbakır’da, Hakkâri’de, İstanbul’da yaşayan bir gence feyiz kaynağı yaratabiliriz.” (17.11.2011)

2012 yılında da Gençlik ve Spor Bakanlığı’na bir yazılı soru önergesi CHP Milletvekili Bülent Tezcan tarafından verilmiştir. Türkiye’de genç nüfusun fazla olmasına karşın spordaki başarısızlıklara ve “ithal” diye tabir ettiği sporcu ve antrenörlerin sayısındaki artışa vurgu yapan Tezcan’ın Bakana yönelttiği sorulardan konuya ilişkin olanlar aşağıda verilmiştir:

- 1) Türkiye’deki spor kulüplerinde kaç tane yabancı vardır? Bunlara son 10 yılda ödenen ücret ne kadardır?
- 2) Yabancı sporcu sayısının futbol, basketbol, voleybol gibi branşlarda azaltılması gerektiği görüşüne katılıyor musunuz?
- 3) Spor kulüplerine altyapıdan yetişen oyuncu oynatma zorunluluğu getirilmesini düşünüyor musunuz? (7/3219 nolu,17.01.2012 tarihli yazılı soru önergesi)

Yaklaşık bir ay içerisinde yanıtlanan yazılı soru önergesi cevabında Gençlik ve Spor Bakanı Suat Kılıç, lisanslı yabancı sporcu sayısını 3845, faal sporcu sayısını 508 olarak açıklamıştır. 2 ve 3 numaralı sorularına cevapta ise “altyapıdan yeni yeteneklerin keşfi ve yetiştirilmesi için ilgili çalışmaların spor federasyonları tarafından yapıldığına ve yabancı oyuncu sayısı belirlenirken ‘Türkiye’nin uluslararası platformlardaki başarı seviyesinin olumsuz etkilenmemesine’ çalışıldığına⁷⁸” vurgu yapmıştır (00/150 nolu, 27.02.2012 tarihli cevap). Bununla beraber “genç sporcuların yetiştirilmesiyle birlikte uluslararası alanda elde edilecek başarılarda bu konuyla ilgili dengenin korunmasının amaçlandığını” da eklemiştir (A.e). Bir denge kurulması gerekliliği ile yabancı ve yerli sporcuların uluslararası temsilde yer alma oranı kastedilmektedir.

Yabancı ve naturalize sporcular konusu 2012 Londra Olimpiyatları’nın iki ay kadar öncesinde mecliste toplanan Üstün Yetenekli Çocukların Keşfi, Eğitimleriyle İlgili Sorunların Tespiti ve Ülkemizin Gelişimine Katkı Sağlayacak Etkin İstihdamlarının Sağlanması Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu’nda gündeme gelmiştir. GSB Spor Genel Müdür Yardımcısı Tamer Taşpınar “yabancı sporcu ve antrenör alımına karşı gelmenin ilme, bilme karşı gelmek olduğunu” belirtirken konuya Naim Süleymanoğlu örneği üzerinden yaklaşmıştır:

“[...] Alalım ama bir yandan da yerlilerini yetiştirelim. Naim Süleymanoğlu örneği gibi olsun. Naim Süleymanoğlu gelene kadar Türkiye’de halter diye bir spor yoktu, ondan sonra yerli, özbeöz yerli bir dünya sporcumuz çıktı. Hem dünyada hem olimpiyatlarda madalyalar aldı bunlar. Evet, alalım, yabancı antrenör de alalım, yabancı sporcu da getirelim ama öncelikle biz planlayacağız, federasyonlarımız planlayacak, bu kabiliyetleri var çünkü bağımsızlar, her türlü planlamayı, programı yapma yetenekleri, kabiliyetleri ve bütçeleri var federasyonlarımızın. [...]” (24. Dönem, 10/136 nolu komisyon, 09.05.2012)

⁷⁸ Vurgu bana ait.

2013 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısı ile 2011 Yılı Merkezi Yönetim Kesinhesap Kanunu Tasarısı Plan ve Bütçe Komisyonu görüşmeleri sırasında CHP’den Musa Çam, Gençlik ve Spor Bakanına hitaben yaptığı konuşmasında naturalize sporcuların köken ülkeleri için “tarihsel bağlarla gelen” ve uzak coğrafyalardan gelen” ayrımı yapması dikkat çekicidir. Çam, ilk kategorideki sporcuların kabul görülüp tolere edilebileceğini ancak ikinci kategoride yer alanların sadece hukuki bağlarla Türkiye ile ilişki içerisinde olduğunu ileri sürmüştür:

“Sayın Bakan, sportif başarıların devşirme sporcularla aranmaya devam edilmesi çıkmaz sokaktır. Ülkemizin tarihsel bağlar ile bağlı olduğu coğrafyadaki devletlerin bireyleriyle çeşitli ilişkiler içinde olması yadırgatıcı bir durum değildir, ancak “devşirme sporcu” olarak tabir edilen ve kültür ve coğrafyamızla hiçbir ilişkisi bulunmayan, örneğin Amerika Birleşik Devletleri gibi, Güney Afrika Cumhuriyeti gibi ülke vatandaşlarının, sadece hukukun Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına alınıp, gençlerimize tanınması gereken haklardan ayrıcalıklı olarak faydalanan olmaları kabul edilebilir değildir. Kültürümüzü ve coğrafyamızı temsil edemeyen bu tür sporcularla katıldığımız yarışmalardaki sonuçlar ise ulusumuzun gerçek sportif konumunu yansıtmamaktadır.” (15.11.2012)

Bu durumu spor ve eğitimdeki eksiklikleri geçici çözümlerle kapatma arayışı olarak niteleyen Çam, devşirme diye tabir ettiği sporcuların “büyük bir bölümünün Türkiye’de yaşamadığını, sadece yarışmalarda ay yıldızlı formayı giyerek yarışma alanlarında çıktıklarını ve bu durumun gençliğin önünü açıcı bir çözüm olmadığını” da eklemiştir. Aynı görüşmeler sırasında Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) Milletvekili Feramuz Üstün de futboldaki yabancı sporcu sayısının fazlalığı ile milli takım başarısı arasında bir ilişki kurmuştur:

“[...]“Globalleşen dünya” diyoruz, “Buna mecburuz, olabilir.” diyoruz ama 10-11 futbolcunun sahada, yabancı futbolcunun olduğu bir yerde bizim milli takımdan başarı bekleme ihtimalimiz yoktur. Yani neredeyse Afrika ülkelerindeki çocukları yetiştirmek için tesisler kuruyoruz. Buna bir an önce tedbir alınması gerektiğini... Kısmen 3’e, 4’e düşürülebilir. “Yabancı futbolcu olmasın.” demiyoruz ama artık İkinci Lig kulüplerimizde dahi yabancı futbolcuların oynaması bu futbolu sıkıntıya sokuyor, bunu açıkça görüyoruz.” (15.11.2012)

Üstün’ün önerileri bir diğer AKP milletvekili olan Hüseyin Şahin tarafından da desteklenmiştir. Türkiye’nin olimpiyatlardaki dopingli sporcu sonuçlarının ortaya

çıkmasının ardından mecliste kurulan 10-753 numaralı, 18.12.2013 tarihli Doping Sorunu Araştırma Komisyonu'nun basına açık gerçekleşen bölümünde Doping Mücadele Araştırma Komisyonu Başkanı Türkiye Atletizm Federasyonu Başkanı Fatih Çintimar'a olimpik kadrodaki naturalize sporcuların ve içlerinde dopinge karışmış olanların sayısını sormuştur. Çintimar'ın yanıtı altı naturalize sporcunun ikisinde doping bulunduğu yönünde olmuştur. Toplantının basına kapalı gerçekleşen bölümünde sporcuların da görüşleri alınmıştır.

2013 yılında gerçekleşen bir diğer önemli olay da naturalize sporcular konusunu içeren iki adet yazılı soru önergesinin GSB'ye iletilmesidir. Bu önergelerin ikisi de MHP milletvekillerince sorulmuştur. İlk olarak Milletvekili Ali Öz,

“Türkiye’de son birkaç yıldır spora olağanüstü bir yatırım yapılıyor ama bu yapılan katkılar doğru bir spor politikasıyla yürümediği için kısa sürede başarı isteniyor. Bu nedenle atletizmden masa tenisine kadar pek çok devşirme sporcu alındı. Bunlar ne yazık ki 76 milyonluk ülkenin içinden çıkan sporcular değildir.” (7/19454 nolu, 02.05.2013 tarihli yazılı soru önergesi)

giriş açıklamasını yaparak başladığı soru önergesi metninde Gençlik ve Spor Bakanı Suat Kılıç’a altı adet soru yöneltmiştir. Bu sorular içerisinde konuya ilişkin olanlar aşağıdaki gibidir:

- 1) Böyle bir sistemde Türkiye’de sporcu yetişir mi?
- 2) Bu göstereyi nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 3) Kendi sporcularımızı yetiştirmek için girişimlerimiz yeterli midir?
- 4) Ülkelerin gelişmişliği ile sporcuların olimpiyatlar ya da uluslararası müsabakalarda aldığı ödüller arasında bir paralellik var mıdır? (A.e)

Bakan Kılıç’ın önergeye cevabında ise devşirme ifadesi kullanılmadan konuya ilişkin değerlendirmeler ve ülkedeki spor yatırımlarına yönelik pozitif açıklamalar yer almıştır.

İkinci soru önergesi ise MHP Milletvekili Özcan Yeniçeri tarafından yalnızca Türk vatandaşlığına geçmiş ve başvuru yapan sporcular hakkında sorulan üç sorudan oluşmaktaydı. Bu sorular “2002-2013 yılları arasında yıllara göre Türk vatandaşlığına

kabul edilen sporcuların sayısı, isimleri ve kulüpleri; 2013 Mayıs ayı itibariyle Türk vatandaşlığına geçmek için başvuran sporu sayısı ve isimleri, 2002-2013 arasında yıllara göre Türk vatandaşlığına geçtikten sonra milli takımlarda yarışan sporcu sayısı, isimleri, kazandıkları madalya ve uluslararası başarılar” (7/25377 nolu, 27.05.2013 tarihli yazılı soru önergesi) şeklindedir. Sorular detaylı bilgi talep etmesine karşın sporcuların köken ülkelerine dair bir başlık içermemesi dikkat çekicidir. Bakan Suat Kılıç cevabında her soru ve branş için ayrı ayrı açıklamalar yapmıştır. Sporcuların isimlerinin de yer aldığı cevapta 2002-2013 döneminde 82 sporcunun Türk vatandaşlığına geçtiğini, 2013 Mayıs ayı itibariyle de 11 sporcunun Türk vatandaşlığına geçmek üzere başvuru yaptığı belirtilmiştir. Türk vatandaşlığına geçen sporcuların içerisinde ilk sırayı 27 ile basketbolcular, ikinci sırayı da 14 ile atletizm sporcuları almıştır.

2014 yılında oluşturulan 674 Sayılı Son Yıllarda Türk Sporunda Yaşanan Doping Sorununun Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu’nun Türkiye’de Spor Eğitiminin Mevcut Durumu bölümünde naturalize sporcular konusu “devşirme” ifadesi kullanılarak yer almıştır. Raporda “Türkiye’de son 20 yılda çok sayıda spor kulübü ve federasyonun altyapıdan sporcu yetiştirmek yerine, sporcu transfer ederek kolay yola kaçmayı tercih edebildiği, bu sporculara vatandaşlık verilerek bu sporcuların millî takımlarda yarışmalarının sağlandığı ve bu uygulama sonucu başarılar elde edildiği” ifade edilmiştir. Bu uygulamaların sadece Türkiye’de değil sporun evrenselliği gereği Fransa, Hollanda, Kanada, İngiltere, Almanya gibi ülkelerde de uygulandığına vurgu yapılmıştır. Türkiye için ise “sporcu yetiştirilmesi aşamasında abartmamak koşuluyla kabul edilebilir bir uygulama” olarak görüldüğü belirtilmiştir. Dünyaca ünlü sporcuların Türkiye’ye gelmesinin ve Türkiye adına yarışmalarının ilgili spor dallarının gelişimine ve çocuk ve gençlerin spora yönelmesine katkı sağlayacağını altı çizilmiş, ancak uygulamanın sporun tabana yayılmasına engel teşkil etmesinin önlenmesi gerekliliği de eklenmiştir. Aynı ifadeler Kalkınma Bakanlığı’nın Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018 Spor Özel İhtisas Komisyonu Raporu’nda da geçmektedir.

TBMM Genel Kurul’da 2015 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısı ile 2013 Yılı Merkezi Yönetim Kesin Hesap Kanunu Tasarısı görüşmeleri sırasında MHP Grubu Adına Ali Uzunırmak Türkiye’deki naturalize sporcular ve spor politikasındaki başarısızlıkları ve seçmelerde adaletsizlikler yaşandığı iddiasını şu sözlerle dile getirmiştir:

“Türkiye'nin en garip konularından birisi de beden eğitimi spor yüksekokulu ve birtakım başarılı sporcular olduğu halde milli takım seçmelerinden başka alanlara varıncaya kadar yapılan haksızlıklar ve devşirme sporcu politikasıdır. Bu o kadar kötü bir pozisyona gelmiştir ki devşirme sporculardan dopingli sporcular çıkmaktadır. Devşirme sporcular simsarlar eliyle Türkiye'ye getirilmekte ve bazı usulsüzlüklerin ve yolsuzlukların olduğu iddiaları kulaklarımıza gelmektedir. Dolayısıyla Türk sporu bugün can çekişmektedir. Kulüplerimiz, takım oyunlarındaki kulüplerimiz, spor kulüplerimiz, futbol kulüplerimiz artık dayanılmaz bir noktaya gelmiştir”. (24. Dönem, 34. Birleşim, 19 Aralık 2014)

2016 yılında naturalize sporcular konusu mecliste görüşülen iki komisyonda gündeme gelmiştir. Bunlardan ilki 20.04.2016 tarihinde İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu’nda Meclis dışından bir isim olan İltica ve Göç Araştırma Merkezi (İGAM) Başkanı Metin Çorabatır’ın Soğuk Savaş döneminde Doğu Bloku ülkelerinden Türkiye’ye kaçan sporcuları “Soğuk Savaş mültecileri” olarak ele alması ve Naim Süleymanoğlu ve güreşçi Muharrem Atık örneklerinin verilmesini içermektedir. İkincisi 9.11.2016 tarihinde Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonu İstanbul Olimpiyat Oyunları Hazırlık Görüşmeleri sırasında “Türk sporunun gerçek anlamda başarıya ulaşamamasının kaynağını altyapıya yönelmemekte” gören CHP Milletvekili Atila Sertel’in Naim Süleymanoğlu ve Elvan Abeylesgesse örnekleri üzerinden naturalize sporcular konusuna şu sözlerle yaklaşmasıdır:

“[...] Biz halterde Bulgaristan’dan getirdiğimiz Naim Süleymanoğlu’yla, Halil Mutlu’yla başarılı oluyoruz. Biz son dönemde atletizmde de Afrika ülkelerinden insanları Türkleştirerek, nüfus kâğıdı çıkararak, koşturarak başarı aramaya kalkıştık ve başarılı olduğumuzu zannediyoruz. İşte, Elvan’ın, diğerlerinin, o zenci kökenli insanların bizim için koşmasını Türkiye için başarı zannediyoruz. Boksta, güreşte, atletizmde sürekli başka ülkelerin yetiştirdikleri insanlara yöneliyoruz” (26. Dönem, Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonu, 9.11.2016)

Ayrıca futbol takımlarındaki yabancı oyuncu sayısının fazlalığını ve doping skandallarını da eleştiren Sertel'in sporcuların köken ülkelerinde (Afrika örneği) kullandığı söylem çarpıcıdır. Aynı komisyonda birçok başlıkta söz alan Gençlik ve Spor Bakanı Akif Çağatay Kılıç naturalize sporcular konusunun devşirme kavramı kullanılarak ele alınmasını doğru bulmadığını, “bir kişinin bir ülke adına ve o ülkenin bayrağı adına ter dökmeyi, yarışmayı kabul ve talep ettiği takdirde ve bunun da hakkını verdiğinde o artık bizim kardeşimizdir” (A.e) sözleriyle ifade etmiştir. Ancak sözlerinin sadece yurt dışından Türkiye'ye gelecek olan sporcularla madalyaların alınmasının hedeflendiği anlamına gelmemesi gerektiğinin de altını çizmiştir.

2016 Rio Olimpiyatları'ndan bir yıl sonra naturalize sporcular konusu olimpiyatlarda elde edilen neticeler üzerinden mecliste tekrar gündeme gelmiştir. CHP Milletvekili Orhan Sarıbal, Gençlik ve Spor Bakanı tarafından cevaplandırılmasını talep ettiği yazılı soru önergesinde atletizm branşında devşirme sporcuların yetenekli gençlerin önünü kestiğini öne sürerek altı adet soru yöneltmiştir. Bu soruların içerisinde “atletizm branşında 2016 Rio Olimpiyatlarına götürülen 35 atletin 17'sinin devşirme olup olmadığı ve 400 metre engelli dalında bronz madalya kazanan atletin devşirme olup olmadığı” (7/16410 nolu, 07.08.2017 tarihli yazılı soru önergesi) yer almaktadır. Gençlik ve Spor Bakanı Osman Aşkın Bak'ın Türkiye Atletizm Federasyonu'ndan alınan bilgilerle hazırlanan önergeye cevabında “Türk vatandaşı olan ya da Bakanlar Kurulu Kararı ile Türk vatandaşlığı elde eden sporcular arasında bir ayırım yapılmadığı” vurgulanarak aşağıdaki ifadelerle yer verilmiştir:

“Ülkemiz atletizmin başarılı kulüpleri, başta Enka ve Fenerbahçe olmak üzere uluslararası arenada yarıştırmak için yurtdışından başarılı derecelere sahip yaşları ve özellikleri branşlarına uygun sporcular transfer etmişlerdir. Transferleri gerçekleştirilen bu sporcuların ulusal ve uluslararası başarıları diğer sporcularımızı da etkilemiş, onlarla rekabet eder duruma getirmiştir. [...] kulüplerimiz bu sporcuların ülkemiz vatandaşlığına alınma başvurularını Federasyonumuza yapmışlardır. Bir süre sonra sportif yönden başarılı, ahlaklı ve davranışları kültürümüze yakın olanların vatandaşlık başvuruları Bakanlar Kurulunca kabul edilmiş ve milli takımlarımızda yarıştırmaları uygun görülmüştür. Rio Olimpiyatlarında da 17 sporcumuz ülkemiz adına yarıştırmış, ülkemiz büyük bir gururla temsil edip tarihsel başarıları imza atmışlardır.” (25388436/211 nolu, 04.12.2017 tarihli cevap)

Cevapta geçen Türk vatandaşlığına alınmada seçilecek sporcuların içerisinde “ahlaklı ve davranışları kültürümüze uygun olanların” seçildiği/seçileceği ifadesi ile bir seçim kriterine, bu sporcuların Türkiye’yi gururla temsil etmesi ifadesiyle sporcuların kabul gördüğü noktasına bir göndermede bulunduğuna söylenebilir.

Genel Kurul’da ise CHP ve MHP milletvekilleri devşirme sporcu ifadesini kullanarak konuya ilişkin eleştirel bir yaklaşım sergilemişlerdir. CHP’den Erdoğan Toprak, bir “sorun olarak nitelediği devşirme sporcu politikasını” başta masa tenisi ve atletizm branşları gelecek şekilde şu sözlerle eleştirmiştir:

“Arkadaşlar, Türk sporunda başarıdan bahsediyoruz ama Türk sporunu devşirmelere emanet etmişiz. Yani, bakın, masa tenisinde Melek Hu, Ahmet Li, Bora Vang, Cem Zeng, Şirin He. Kim bunlar? Bunlar Türk Millî Masa Tenisi Takımı oyuncular. Peki, bir tane Türk var mı Sayın Bakanım? Yok. Sonra, atletizmi kime teslim ettiniz? Afrikalılara. Kenya’dan Amos Kibitok’u Aras Kaya yapmışız, Mirriam Maiyo’u Meryem yapmışız, Stanley Kiprotich’yu Ali Kaya yapmışız, Vivian Jemutai’yu da Yasemin Can yapmışız. Ya arkadaşlar, böyle Türk sporu bir yere gelmez, başarıdan da bahsedemezsiniz.” (26. Dönem, 43. Birleşim, 20.12.2017)

Aynı oturumda MHP Milletvekili Saffet Sancaklı da “son üç olimpiyatta alınan madalyaların çoğunluğunun devşirme sporcularla olmasını sporda başarısızlık” olarak tanımlamıştır. Kendisi de eski bir milli futbolcu ve Yugoslavya doğumlu göçmen olan Sancaklı meclis dışında verdiği bir röportajda “devşirme sporculara bireysel olarak karşı olduğunu” (Hürriyet, 25.07.2017) belirtmiştir.

18 Kasım 2017 tarihinde Naim Süleymanoğlu’nun vefatının ardından mecliste birçok parti tarafından Süleymanoğlu’nu anma gerçekleşmiştir. Bu anmaların birinde Genel Kurul’da HDP Milletvekili Müslüm Doğan Süleymanoğlu’nu ve başarılarını saygıyla andıktan sonra “ANAP döneminde Turgut Özal’ın örtülü ödenekten aldığı parayla Naim Süleymanoğlu’nu getirerek birçok çevreden sempati kazanmasına ve Özal tarafından ülkenin reklamının yapılmasının amaçlandığına” (26. Dönem, 26. Birleşim, 21.11.2017) vurgu yapmıştır. Doğan, Süleymanoğlu’nun halteri zirvede bırakmasına rağmen siyasi çıkar uğruna 2000 Sydney Olimpiyatları’na gönderilmesini ve sıfır çekmesinin onu kötü etkilediğini de ileri sürmüştür.

2018 yılında naturalize ve yabancı sporculara yönelik eleştirilerin Plan ve Bütçe Komisyonlarında dile getirildiği görülmektedir. İlk olarak CHP Milletvekili Mehmet Bekaroğlu'nun "futboldaki yabancı sporcuların sayıca fazlalığının yerli sporcuların gelişmemesine ve milli futbol takımının başarısızlığına yol açtığı" (26. Dönem, 39. Toplantı, 14.02.2018) iddiasının ardından, bir diğer Plan ve Bütçe Komisyonu'nda MHP Milletvekili Saffet Sancaklı 2017 yılındaki açıklamalarıyla paralellik gösterecek şekilde "son üç olimpiyatta devşirme sporcularla madalya elde etmekten" (27. Dönem, 10. Toplantı, 06.11.2018) duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir. CHP Milletvekili Serkan Topal ise ulusal kimliği temsil eden semboller üzerinden spor politikasını ve naturalize sporcuları,

"Spora verilen önem sadece devşirme sporcuları vatandaş yaparak elde edilen günübirlik başarılarla maalesef ölçülemez. Spor Bakanlığımız bu yöntemden derhal vazgeçmelidir. Kürsüye çıktığında İstiklal Marşı okuyamayan, ulusal basına tercüman aracılığıyla açıklama yapan millî bir sporcu olabilir mi?" (A.e)

sözleriyle eleştirmiştir. Aynı komisyonda eski bir amatör futbolcu olduğunu söyleyen CHP Milletvekili Cavit Arı futboldaki, HDP Milletvekili Garo Paylan ise futbol, basketbol ve voleyboldaki yabancı oyuncu sayısının fazlalığının genç sporcuların yetişmesinde engel olduğu görüşünü ileri sürmüştür.

2019 yılına gelindiğinde yine futbol takımları ve milli takımlardaki naturalize sporculara yönelik benzer eleştirilere rastlanmaktadır. İYİ Parti'den Fahrettin Yokuş "Türk sporunun ehil yönetilmediğini futboldaki başarısızlıklara, doping skandallarına ve devşirme sporcularla sonuç alma gayesine" (27. Dönem, 45. Birleşim, 15.01.2019) bağlarken, Plan ve Bütçe Komisyonu'nda CHP Milletvekili İlhami Özcan Aygun tarafından milli marş, bayrak vb. ulusal semboller üzerinden spor politikasına eleştiri şu sözlerle ifade edilmiştir:

"İstiklal Marşı'nı söyleyemeyen futbol takımlarıyla, 11 kişiyle sahaya dizilmemiz hepimizin vicdanını sızlatıyor. Hani ay yıldızdı? Nerede ay yıldızımız? Maalesef, işte, Türk millî takımlarının geldiği durum bu. Bana bir tane başarı gösterir misiniz? Kalmadı. İşte, bireysel birkaç sporcumuz başarı yakalıyor ve alkışlıyoruz. Aynı zamanda, devşirme sporcuları alkışlıyoruz. (27. Dönem, 11. Toplantı, 11.11.2019)

Öte yandan ikinci ölüm yıldönümü dolayısıyla Naim Süleymanoğlu, elde ettiği başarılar ve onun şahsı aracılığıyla Bulgaristan Türkleri birçok farklı parti milletvekillerince milliyetçi ögeler vurgulanarak mecliste anılmıştır.

Genel hatlarıyla bakıldığında olimpiyatlara katılımın gerçekleştiği 2000, 2008, 2012 ve 2016 yıllarında ve bu yılları takip eden yıllarda naturalize sporcular konusuna ilişkin yazılı soru önergelerin ve değerlendirmelerin yoğunlukla mecliste yer aldığı görülmektedir. Türkiye’de siyasetçilerin naturalize sporcu konusuna yaklaşımına yön veren kavramın “devşirme” söylemi olduğu göze çarpmaktadır. Devşirme kavramı tarihsel olarak köklerini 15. ve 18. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nun kendine özgü elit yetiştirme politikasından alan bir yöntem adıdır. Devşirme yöntemi tanımı itibariyle “Osmanlı’nın asker ve yönetici ihtiyacını karşılamak üzere Hristiyan ailelerin erkek çocuklarından sağlıklı, düzgün ve zeki olanların seçilip İstanbul’a getirilmesi, üst düzey bir eğitim verilip kabiliyetlerine göre devlet hizmetlerinde istihdam edilmesi” (Demir, 2017, s. 21) anlamına gelmektedir. Genellikle 8-10 yaş aralığında ve ailelerinin tek çocuğu olmayan erkek çocukları tercih edilmekteydi. Bu sistemin Osmanlı’da tercih edilmesine referansla naturalize sporcular için kullanılan bu terimin aslında tam anlamını karşılamadığı söylenebilir. Çünkü günümüzde sporcular devletlerin tek taraflı kararı sonucu değil kendi bireysel tercihleri doğrultusunda vatandaşlık değişimi kararı almaktadırlar.

Devşirme sporcu kavramının üst düzey siyasi makamlarca olumlu referanslarla kullanıldığı örnekler mevcuttur. Bu durumu küreselleşmenin ve dünyaya ayak uydurmanın bir parçası olarak gören Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan “devşirme kavramını uygun bulmadığını” halterci Naim Süleymanoğlu ve Halil Mutlu, Azeri kökenli atlet Ramil Guliyev ve Etiyopya kökenli atlet Elvan Abeylegesse’nin katkılarına değinerek konuya ilişkin görüşünü ifade etmiştir:

“İngilizler, Fransızlar da yapıyor. Keşke kendi tohumlarımızdan, topraklarımızdan yetişse; ama bu olmuyorsa, bu dünyanın da bir gerçeğiye buna da tamamiyle ters bakmanın bana göre pek faydası olmaz diye düşünüyorum. [...] bana göre nasıl ki; yabancı futbolcuyu oynatma noktasında elastiki davranalım, bu olabilsin diyorsak, Türkiye'deki yabancılara devşirme demeyi uygun bulmuyorum. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığını kabul eden, tabii ki ekstra olacak. Zayıf falan olmayacak. Şu anda sıkıntısı var. Allah şifalar versin. Naim Süleymanoğlu, Halil... Bunlar geldiler, ne

oldu? Halterde Türkiye'ye sınıf atlattılar. Bir dönüşüm, değişim yaşattılar. Atletizm tarihinde de son olarak Azeri kardeşimiz o da şampiyon oldu. Etiyopyalı kızımız hakikaten bize şampiyonluklar getirdi. Böyle olduğu zaman, onlar da arkadan bir çekim alanı oluşturup, birilerini çekiyor.” (Hürriyet, 12.11.2017)

Benzer şekilde 2013-2017 döneminde Gençlik ve Spor Bakanı olan Akif Çağatay Kılıç devşirme sporcular konusunun sürekli gündeme gelmesine ilişkin görüşü sorulduğunda olumlu yaklaşımları dikkat çekmektedir. Devşirme sporcu eleştirilerine karşı olduğunu, kendisinin de Almanya doğumlu olmasını örnek göstererek bu konuları gereksiz bulduğunu belirten Kılıç bu sporcuların örnek alınan isimler olduğu ve yakın zamanda “kendi deneyimlerini yeni nesillere aktararak başarılı sporcular yetiştirmede öncü olacağını” (Hürriyet, 11.05.2017) da sözlerine eklemiştir.

İki siyasi ismin açıklamalarında devşirme kavramının kullanımının yarattığı gerginliğin yanlış olduğuna ve naturalize sporcuların yerli sporcular için örnek teşkil edeceği vurgusu yapılmaktadır. Aynı zamanda dünyadaki diğer ülkelerden örnek vererek bu uygulamanın sadece Türkiye tarafından benimsenmediğinin de altı çizilmiştir.

Mecliste ve meclis dışında olumlu ya da olumsuz eleştiri ile yaklaşımlarda örneklerin iki naturalize sporcunun, Naim Süleymanoğlu ve Elvan Abeylesse'nin üzerinden verildiği dikkat çekmektedir. Bununla beraber en çok örneğin verildiği Bulgaristan göçmeni sporcuların “devşirme sporcu” politikasına ilişkin olumsuz görüşlere sahip olduklarını beyan ettiği de görülmektedir. Özellikle 2012 Londra Olimpiyatları sonrası Türkiye adına yarışan naturalize sporcular Naim Süleymanoğlu ve Halil Mutlu tarafından sert bir dille eleştirilmiştir. Bir röportajında kendisi için devşirme kavramının kullanılmasından son derece rahatsız olduğunu belirten Halil Mutlu devşirme olmadığının altını çizerek “Kırcaali’de bir Türk çocuğu olarak dünyaya geldiğini”, devşirme sporculara karşı olduğunu, ancak eşit imkanlar sağlanması şartıyla Türkiye’yi temsil edecek sporculara kapıların açık olduğunu (Hürriyet, 08.08.2012) ifade etmiştir.

2012 Londra Olimpiyatları hakkında değerlendirmelerde bulunan Süleymanoğlu ise hem Türkiye’deki naturalize sporculara hem de kendisi hakkında kullanılan “Türkiye’ye getirildi” söylemine karşı çıktığını şu sözlerle belirtmiştir:

“Ben getirtirilmedim, ben kendim iltica ederek, kendim geldim. Türk olduğum için Türkiye’ye geldim. Ama zenci birisi ismi Ayşe, Fatma, Mehmet adı ne olursa olsun Türkiye adına yarıştığı zaman ben üzüldüyorum. Bunlar iyi bir şey değil. Kendi gençlerimize yatırım yapmamız lazım. Kahve köşelerinden, sokaklardan kurtararak, bu gençlere yatırım yapmamız lazım. Hazır sporcu getirip de bizim adımıza yarışması bana uygun değil.” (Koç, 2012)

İki sporcunun da kendilerinin “soydaşlık” temelinde Türkiye’ye geldiklerine vurgu yaptığı ve naturalize sporcular konusuna özellikle uzak coğrafyalardan gelen sporcuları ötekileştiren bir söylemle yaklaştıkları görülmektedir. Öte yandan “önce gelenlerin” uzak kültür ve coğrafyalardan gelenlerin kabul görmesinin kolay olmadığını hatırlatmaları da dikkat çekicidir. Devşirme kelimesinin kullanımının yarattığı negatif söylemin ve çağrışımların Bulgaristan göçmeni sporcularda hassasiyet geliştirdiğini söylemek de mümkündür.

3.6. Türkiye Örneğinde Saha Değerlendirmeleri

Tezde ele alınan dört ülkenin aynı zeminde incelenmesinin ardından konunun aktörlerince nasıl ele alındığını inceleyebilmek adına spor yöneticileri ve Türk vatandaşlığına geçmiş sporcularla yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Bu mülakatlarda naturalize sporcular ve spor yöneticileri gözünden göç, ulusal kimlik ve sporda vatandaşlık transferleri konusuna yaklaşımları ortaya koyan bir değerlendirme sunulması amaçlanmıştır.

3.6.1. Araştırma Teknikleri

Yapılan yarı-yapılandırılmış mülakatlarda ise Türk vatandaşlığına geçmiş sporcularla ve yönetici düzeyindeki spor federasyonları/kulüpleri yetkilileri ile konuya ilişkin başlıklarda sorular yöneltilmiştir. Bu mülakatlar için etik kurul izni İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurulu tarafından 2019/104 numaralı dosya ile alınmıştır. Yapılan görüşmelerin çoğu internet ve telefon üzerinden gerçekleşmiştir. Tez yazımı ve saha araştırma sürecinin bir kısmının COVID-19 pandemisi dönemine

denk gelmesi nedeniyle de dijital ortamlar tercih edilmiştir. Bu mülakatlardaki sorular sporcular ve yöneticiler olmak üzere iki başlık altında toplanmıştır.

Sporcular ile yapılan görüşmelerde;

- 1- Türk vatandaşlığına geçmedeki temel motivasyonunuz ne oldu?
- 2- Türkiye ile öncesinde bir bağınız var mıydı?
- 3- Sportif yeteneğinizin küresel göçün bir ögesi olduğunu düşünüyor musunuz?
- 4- Ulusal kimlik aidiyetinizi nerede konumlandırıyorsunuz?
- 5- Türk vatandaşı olmanızdan bugüne herhangi bir siyasi hak veya pratikte bulundunuz mu (oy verme vb.)?
- 6- Basında yer alan tartışmalarda geçen “devşirme sporcu” ifadesi sizi nasıl etkiliyor?
- 7- Köken ülke dışında bir ülkeyi temsil ederek uluslararası arenada mücadele etmenin “olimpiyat ruhu” ile çeliştiğini düşünüyor musunuz?
- 8- Türkiye’yi temsil etmek sizin için ne anlam ifade ediyor?
- 9- Bu konu çerçevesinde eklemek istedikleriniz var mı?

sorulmuş iken, spor yöneticileri ve kulüp yetkilileri ile yapılan görüşmelerde ise;

- 1- Naturalize sporcularla temsilin ulusal kimlik ve aidiyetle çeliştiğini düşünüyor musunuz?
- 2- Türkiye’nin naturalize sporcularla uluslararası temsili tercih etmesinin kaynağını nerede görüyorsunuz?
- 3- Konunun TBMM’de gündeme gelmesiyle birlikte bu konuda kamuoyunda bir rahatsızlık oluştuğunu düşünüyor musunuz?
- 4- Türkiye’nin iç ve dış basında bu yönde eleştiriye tutulmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 5- Naturalize sporcularla temsile bir sınırlama yetirilmesinin gerekli olduğunu düşünüyor musunuz?
- 6- Naturalize sporcularla temsilin ve bu sayının artmasının ulusal sporcu yetiştirme politikasına zarar verdiğini düşünüyor musunuz?

- 7- Sizce Türkiye'nin ulusal spor politikasında öncelikli hedef ne olmalıdır?
- 8- Türkiye'nin yabancı sporcuları vatandaşlığa kabul etmesinin artmasının göç politikasını ne yönde etkileyeceğini düşünüyorsunuz?
- 9- Sizce Türkiye spor konusunda sporcu göçü alan mı yoksa göç veren bir ülke mi olmayı tercih etmelidir?
- 10- Bu konu çerçevesinde eklemek istedikleriniz var mı?

başlıklı sorular sorulmuştur.

İki grup için ayrı ayrı seçilen sorular, siyasi tartışmalarda öne çıkan unsurlar ve akademik literatürde naturalize sporcular konusunun ele alınış biçimleri dikkate alınarak tasarlanmıştır. Mülakatlarda açık uçlu sorular sorulduğu için katılımcılar cevaplarında bir veya birden fazla nedeni bir arada aktarma olanağı elde etmiştir. Her katılımcı farklı uzunlukta cevaplar vermiştir. Mülakatları çözümlemede doğrudan alıntılara sıkça başvurulmuş ve betimsel analiz tekniği kullanılmıştır.

Tezde konunun özneleriyle yapılan birebir görüşmelere yer verilmesi ile alana katkının artırılması hedeflenmektedir. Naturalize sporcular konusunda bugüne kadar yapılan çalışmalar çoğunlukla belirli vaka incelemeleri ve basın taraması üzerinden çıkarım yapmaya odaklanmıştır. Dolayısıyla bu alanda yapılacak mülakatlarda bir ölçek eksikliği mevcuttur. Bu noktadan hareketle yapılan ön çalışma sonucu yukarıda belirtilen soru başlıkları oluşturulmuştur. Sorulara verilecek cevapların içerisinde yer alacak temalar her grup (sporcu-yönetici) için ilgili bölümde incelenecektir. Her tema için alt temalar oluşturulmuş ve cevaplar alt temalara göre kategorilendirilmiştir.

3.6.2. Spor Yöneticilerinin Değerlendirmeleri

Bu bölümde meclis tartışmalarında ön plana çıkan konu başlıklarından oluşturulan sorularda üst düzey spor yöneticilerinin konuya ilişkin yaklaşımları incelenmiştir. Türkiye'deki çeşitli spor branşlarındaki federasyon başkanları, üst düzey yönetici ve spor kulüpleri yetkililerinden oluşan bu grupta, yapılan görüşmelerin yansımaları metin içerisinde rakamlarla (Yönetici 1, Yönetici 2 vb. şeklinde) verilecektir. Toplamda 10 spor yöneticisi ile görüşme yapılmıştır. Bu kişilerden 6'sı

aktif olarak Türkiye’de çeşitli spor branşlarında federasyon başkanı görevindedir. Yöneticilerin başkanı oldukları spor federasyonu branşı isimleri araştırma etiği gereğince belirtilmeyecektir. Diğer 4 yöneticiden 1’i eski federasyon başkanı, mevcut olarak ise spor kulübü branş yetkilisidir. 1’i spor kulübü başkanı, 1’i üst düzey spor yöneticisi, 1’i ise eski spor kulübü yetkilisi ve antrenördür. Araştırmaya katılan yöneticilerin tamamı erkektir.

Spor yöneticilerinin sporda vatandaşlık transferleri konusuna yönelik yaklaşımları dört ana tema altında incelenmiştir. Bu temalar yöneticilere sorulan sorular ve incelenen bağlam kapsamında i) Naturalize sporcularla temsile yönelik görüşler, ii) Siyasi tartışmalar ve basın yansımalarına ilişkin görüşler, iii) Naturalize sporcular ve ulusal spor politikası, iv) Naturalize sporcular ve göç ilişkisi olarak düzenlenmiştir. Bu temalar alt temalarında belirtilen başlıklarda incelenecektir. Her tema, alt teması ile birlikte Tablo 3.4.’te yer almaktadır.

Tablo 3.4. Spor Yöneticilerinin Sporda Vatandaşlık Transferleri Konusuna Yönelik Yaklaşımları (Temalar ve Alt Temalar)

1. Naturalize Sporcularla Temsile Yönelik Görüşler
1.1. Ulusal kimlik ve aidiyet çelişkisi 1.2. Tercihin kaynağı
2. Siyasi Tartışmalar ve Basın Yansımalarına İlişkin Görüşler
2.1. TBMM tartışmaları 2.2. Basın eleştirileri
3. Naturalize Sporcular ve Ulusal Spor Politikası
3.1. Ulusal sporcu yetiştirmesine etkisi 3.2. Sınırlama getirilmesi 3.3. Ulusal spor politikasında öncelikler
4. Naturalize Sporcular ve Göç İlişkisi
4.1. Naturalize sporcular göç politikası ilişkisi 4.2. Türkiye’nin konumu

Naturalize sporcular konusunun birçok zeminde öncelikli olarak ulusal kimlik temsili bağlamında tartışılmasından hareketle spor yöneticilerine “naturalize sporcularla temsilin ulusal kimlik ve aidiyetle çeliştiğini düşünüp düşünmedikleri” soruldu. Cevaplarda araştırmaya katılan spor yöneticilerinin sadece ikisi kesin biçimde ulusal kimlik temsiline çelişki yaşanacağını belirtirken, 4 yönetici ise çeliştiğini düşünmediğini ifade etmişlerdir. Çelişmediğini düşünen yöneticiler sporun profesyonel perspektifte düşünülmesi gerektiğine vurgu yaparak branş özelinde değerlendirilmesine değinmişlerdir. Yönetici 9 “Eşit şartlarda yarışacak Türk vatandaşı sporcu varsa tabi ki de onun tercih edilmesi gerektiğini” düşündüğünü belirtmiş, Yönetici 10 “devşirme sporcu artık ülkemizin vatandaşı olduğu için çelişmez” ifadesini kullanmıştır. Bu tarz yorumların kapsayıcı bir niteliğe sahip olduğu söylenebilir. Yönetici 2 elit sporda karşı olmadığını belirtirken “devşirme kavramı yerine yurt dışı doğumlu Türk sporcu kavramını kullanmayı tercih ettiğinin” de altını çizmiştir. Naturalize sporcuları ulusal kimlik temsiline çelişki olarak görmeyen yöneticilerin daha liberal ve global bir çerçeve sundukları söylenebilir.

Yukarıdaki görüşlere ek olarak konuya köken ayrımı ve yetiştirme şekline bağlı olarak bu çelişkinin değişeceği şeklinde yaklaşan yöneticiler de olmuştur. Köken ayrımında Türk soylu sporcuların ayrı değerlendirilmesi gerektiği düşüncesine sahip Yönetici 4 Türk vatandaşlığına geçen sporcuların iki kategoride değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu yönetici ilk kategoriyi ‘Türk kökenli olup yurtdışında doğmuş büyümüş ve sonra Türkiye’ye göç edip Türk bayrağı altında yarışan ya da yurtdışında kariyerini devam ettirip Türk milli takımı tarafından çağrıldığında gelen sporcular’ şeklinde tanımlanırken, ikinciye ise ‘ekonomik kaygılarla ve daha iyi imkanlara sahip olma gayesiyle Türk vatandaşlığına geçen sporcular’ şeklinde ayırmaktadır. Yönetici 4 özellikle Afrika kökenli sporcuların yer aldığını söylediği ikinci kategorideki sporcuların birinci kategoride yer alanlarla ile aynı değerlendirilmeye tabi tutulmasının Türk soylu sporcuları üzeceğini de eklemiştir.

Yetiştirme şeklinin ulusal kimlik temsili noktasında kilit rol oynadığını düşünen Yönetici 3, meclis tartışmalarında sıkça ismi geçen iki sporcu olan Naim Süleymanoğlu ve Elvan Abeylegesse örnekleri üzerinden bir değerlendirme sunmuştur:

“Belli dönemlerde belli spor dallarında lokomotif rol oynayacak devşirme sporculara ihtiyaç var. Bir iki tane. Elvan gibi mesela. Ama ondan sonra aşırıya kaçıldı. Bir de Naim’le karıştırmamak lazım. Naim hazır geldi. Halil Mutlu da 13 yaşında geldi. Ama burada Bulgaristanlı antrenörler yetiştirdi onu. Devşirmeden devşirmeye fark var. Bunu da belirtmek isterim. Elvan’ı burada yetiştirdik. Türkçe öğrendi, Türklerle yaşadı vs. Ama bazı devşirmeler var. Belirli yaş grubundan sonra gelmişler. Onlar ne Türkçe biliyorlar ne de Türkiye’de antrenman yapıyorlar. Kime lokomotif rol oluyorlar? Devşirmelere karşı değilim. Bir iki kişi olabilir. Ancak hazır gelen bu tür devşirmelere kesinlikle karşıyım.” (Yönetici 3)

Yönetici 3’ün açıklamalarında geçen “devşirmeden devşirmeye fark var” ifadesi naturalize sporcunun temsil ve aidiyette kabul noktasında birtakım kategorileştirmelerin devreye girdiğini göstermesi açısından ilgi çekicidir. Bu ayrımın Türk soyundan ziyade yetiştirme kriterine göre yapılması önemli bir diğer noktadır.

Eleştiri, karşıt görüş ve kategorileştirmelere rağmen Türkiye’nin naturalize sporcularla temsili tercih etmesinin kaynağını nerede gördükleri de yöneticilere sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplarda öne çıkan faktörlerin altyapısal etkenler ve spor yönetimindeki yetersizliklere bağlı kısa vadede madalyaya ulaşma isteği vurgusu görüldü. Ancak bu faktörlerle ilişkili bazı başka nedenler de sıralanmıştır. Bu nedenlerin başında ödül yönetmeliği ve rol model olacak sporculara duyulan ihtiyaç gelmektedir. Bu noktada ödül yönetmeliğinin içeriğine ve değişimine kısaca değinmekte fayda vardır. Spor Hizmet ve Faaliyetlerinde Üstün Başarı Gösterenlerin Ödüllendirilmesi Hakkında Yönetmelik (kısaca ödül yönetmeliği) beşinci madde uyarınca Türkiye’nin olimpiyat ve paralimpik oyunlarında madalya kazanan sporculara 2013 yılı öncesi ödediği miktar birinci için 2000, ikinci için 1500 ve üçüncü için 1000 cumhuriyet altını karşılığı Türk lirası iken, 2013 yılında yapılan değişiklikle bu miktarlar yarı yarıya indirilmiş, birinciye 1000, ikinciye 600, üçüncüye 300 cumhuriyet altını karşılığı Türk lirası ödül şeklinde düzenlenmiştir. Ön plana çıkan olimpiyat oyunları olsa da ödül yönetmeliği deaflimpik oyunları, Dünya ve Avrupa, Akdeniz Oyunları, Universiade gibi uluslararası spor yarışmaları için de düzenlemeler getirmiştir.

Diğer nedenler arasında yer alan öncülük edecek rol model sporcu ihtiyacında ise branş özelinde değerlendirmeler yapılmıştır. Aşağıdaki verilen yönetici ifadeleri

rol model sporcuları geçmişte gelen örneklere referans vererek açıklaması nedeniyle dikkat çekicidir:

“Ben bu konuda bazı branşlarda işin kolaylığına kaçılmasına, bazı branşlarda ise (Naim Süleymanoğlu'nun halterde yaptığı etki gibi) branşın gelişiminde ateşleyici güç olması olarak görüyorum.” (Yönetici 8)

“Sportif altyapımızın yeterince gelişmemesi ve elit düzeyde sporcu havuzumuzun sınırlı olması yöneticileri bu tür çözümlere sürüklüyor. Rol model olacak devşirme ya da yurtdışı doğumlu Türk soylu sporcular geçmişte bu tür roller üstlendi. Kapının açık bırakılması gerektiğini düşünüyorum.” (Yönetici 9)

Yönetici 2 ise her ülkenin iddialı olduğu bir spor geleneğinden gelen branşlar olduğu için Türkiye'nin de güreş gibi bir branşta naturalize sporcuya yönelmesini kolaycılık olarak gördüğünü ifade etmiştir. Ek olarak Yönetici 10 sporcuların vatandaşlık transferleri nedenleri arasında yer alan köken ülkedeki kalifiye olimpiik sporcular nedeniyle milli takımda yer alamayan sporcuların da Türkiye forması altında bu deneyimi elde etme şansını kullandıklarına değinmiştir. İki yönetici ise genetik faktörlere değinmiş, atletizmde bazı derecelerin Türk insanının kas yapısına uygun olmadığını belirtmiştir.

Naturalize sporcularla temsil konusunun siyasette ve basında (yerli ve yabancı) tartışılmasının yöneticiler tarafından nasıl karşılandığına ilişkin görüşleri sorulduğunda yöneticilerin çoğunluğunun meclis tartışmalarını normal karşıladıkları yönünde görüş bildirdiği görüldü. Ancak tartışmaların yanlış zeminde ilerlediğine ve yanlış tarihsel referanslar verilerek konunun ele alındığına dikkat çeken çarpıcı açıklamalara da yer verildi. Yönetici 2'nin milliyetçi unsurlarla naturalize sporcuları eleştirenlere Osmanlı yönetim sisteminden referansla yaptığı eleştiri çarpıcıdır:

“Türk toplumunda ne ırkçılık ne de o tür bir milliyetçilik var. Bizde kafatasçılık yok. Gelen Afrikalı sporcular da toplum içinde bir tepki olmadığını söylüyor zaten. Bu duruma çıkarı zedelenenler tepki veriyor. Bizim köklerimizde de böyle bir şey yok zaten. Osmanlı'yı hatırlayalım. Osmanlı'da devşirme var. Elit sporun bir ülke yönetmekten farkı yoktur. Milli marş okunduğunda bayrağınız göndere çekiliyor. Kim aldı diye değil, İngiltere, Türkiye madalya aldı diye hatırlanıyor. Türk toplumunda milliyetçi olduğunu iddia eden bir kişi naturalize sporcuyu reddediyorsa, o zaman Osmanlı'nın gelişme ve yükselme dönemindeki başarıları inkar ediyor demektir. Kendisiyle çelişir. Bence ikisini birden kimse savunamaz. Hem Osmanlı'yı tarihinin bir parçası görüp hem naturalize sporcuyu reddetmek birbiri ile çelişir.” (Yönetici 2)

Yönetici 2'nin naturalize sporculara yönelik eleştirileri Osmanlı'nın devşirme politikası ile ilişkilendirdiği yaklaşımı daha önce siyasi ya da basın tartışmalarında rastlanmamış bir perspektif sunması dolayısıyla farklılık teşkil etmektedir.

Bir diğer yönetici ise eleştirilerin bilgi temelli olmadığına, daha çok hissiyatı yansıttığına değinerek futboldaki transferlerden duyulan heyecan örneği ile kıyaslama yaparak şu sözleri sarf etmiştir:

“Doğru bilgilerle paylaşıldıktan sonra kamuoyunda bir tepki olacağı kanaatinde değilim. Nasıl ki bir futbol takımının taraftarı kulübüne transfer olan yeni bir üst düzey sporcudan gocunmuyorsa, ülkemizi de yurtdışında Türk bayrağıyla üst düzeyde temsil edecek sporcunun mili takım forması giymesinden gocunmaması gerekir. Ama bunu doğru anlatmak lazım. Sanki Türkiye’de o (devşirme) sporcuların alternatifi çok sayıda üst düzey sporcusu varmış gibi bir izlenim oluşturuluyor, bu da tepki çekiyor. Ayrıca devşirme sporcuların rol model olup bayrak yarışında ulusal sporcuların onları geçtiği de görüldü.” (Yönetici 9)

İki yöneticinin ifadelerinde de naturalize sporcuların topluma anlatılma biçiminden kaynaklanan yanlış üretilen söylem, eleştiri ve algı vurgusu dikkat çekmektedir.

Yerli ve yabancı basında Türkiye’nin eleştiriye tutulması konusunda 4 yönetici bu eleştirileri normal karşılarken diğer yöneticiler Türkiye’nin adil şartlarla eleştirilmediğine değinmişlerdir. Yönetici 8 dış basındaki eleştirileri iyi niyetli bulmadığını, Yönetici 1 ise birçok ülkede naturalize sporcusu varken Türkiye’yi eleştiren ülkelerin de kendi toplumunda rahatsızlık olmaya başladığını işaret etmiştir.

Yönetici 2 Türkiye’nin dış basında en çok 2016’da Amsterdam’da gerçekleşen Avrupa Atletizm Şampiyonası’nda eleştirildiğini bunun da nedeninin Türkiye’nin 12 madalya alması olduğunu belirtmiştir. O şampiyona sonrası Türkiye İngiliz basını tarafından sert bir dille haber yapılmıştır. “Yedi Kenyalı, iki Jamaikalı ve bir Kübalı Türkiye için yarışıyor: Utanç verici komedi” (Bloom, 2016) başlığıyla yapılan The Telegraph gazetesi haberinde özellikle Türkiye adına altın madalya kazanan Kenya asıllı Yasemin Can üzerinden verilen örnekle Türkiye Katar ve Bahreyn’le kıyaslanmış, bu ülkelerin sistemi kötüye kullandığı yazılmıştır. Bu tepkilerin başarı

kaynaklı olduğunu İngiltere'nin sömürge geçmişine değinerek belirten Yönetici 2 sözlerini şöyle sürdürmüştür:

“O şampiyonada Türkiye 12 madalya alarak cumhuriyet tarihinde bir ilke imza attı. Bu tepki çekti. İngilizler en büyük tepkiyi verdi. Oysa onlar da çok naturalize sporcu ile yarışılar. Ama bunu sömürge geçmişlerine dayandırdıklarından kendi hegemonyalarında tutmak isterler. Burada şunu sormak istiyorum. Sömürgecilik mi daha iyi bir şey yoksa bir insanın kendi iradesiyle göç etmesi mi? Bence sömürgecilik daha kötü, Türkiye'nin sömürgecilik geçmişi yok. sömürgecilik yapmamış. Üstelik bizden para almadan gelen sporcular var. Hollanda ve İngiltere tepki gösterdi. Onların düşüncesi benim adaletim size uygulanmasın anlayışı. Türkiye 12 değil 1 madalya alsaydı kimse eleştirmeyecekti. İran eleştirse saygı duyarım. Arnavutluk olsa saygı duyarım. Ama milli takımlarının yüzde 50'si naturalize sporculardan oluşan ülkelerin eleştirmesini haklı görmüyorum.” (Yönetici 2)

Yönetici 9 ise meclis tartışmalarındaki gibi basında naturalize sporculara “bilgiye dayalı olmayan sloganik söylemlerle” karşı çıkıldığını düşündüğünü belirtmiş, bu sporcuların aynı zamanda iki ülke arasında hem spor elçisi hem de bilgi transferi gibi çok yönlü katkıları olduğunu işaret etmiştir.

Naturalize sporcular konusunun Türkiye’de ele alınış biçimlerindeki en önemli başlıklardan birisini de ulusal spor politikasına etkisi üzerinden tartışılmasıdır. Bu bağlamda yöneticilere de ulusal sporcu yetiştirme politikasına etkisi, sınırlama getirilip getirilmemesi ve ulusal spor politikasında öncelikler alt temalarında sorular sorulmuştur.

İlk olarak naturalize sporcuların ulusal sporcu yetiştirme politikasını ne yönde etkileyeceği sorulduğunda bir yönetici olumsuz görüş bildirmiş, iki yönetici de duruma göre değişiklik göstereceğini belirtmiştir. Diğer yöneticiler naturalize sporcular rol model ve öncülük olacak rolüne dikkat çekmişlerdir. Yönetici 9 özellikle yaygın altyapının olmadığı branşlarda diğer sporcuları sürükleyecek, yukarı çekecek takım arkadaşı ve antrenman partneri gerekliliğini belirtmiştir. Yönetici 2 naturalize sporcuların ulusal sporcu yetiştirme politikasına zarar verdiği söyleminin yanlış üretilen bir söylem olduğunun, elit sporcuların ülke tanıtımına katkı sağlayacağını altını çizmiştir. Yönetici 1 ve Yönetici 7 naturalize sporcu yerine elit düzey sporcu yetiştirecek teknik elemanlar yetiştirebilmesinin önemine dikkat çekmiştir.

Bunu takiben naturalize sporcularla temsile bir sınırlama getirilip getirilmemesi konusu sorulduğunda üç yönetici kesin bir biçimde sınırlama getirilmesini savunmuş, içlerinden biri ise bazı dereceleri koşamayan yerli sporcular için öncülük edecek yabancı sporculara da ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir.

Ancak derinlikli olarak konuya sporda küreselleşmeyle milli değerlerin korunması yönünden yaklaşan yöneticiler olduğu görülmüştür. Örneğin Yönetici 3 milli takımların “özüne” çok dokunmadan naturalize sporcuların milli takımlarla yer almasını şu sözlerle savunmuştur:

“Sınırlama değil de her branşta bir iki örnek kalmalı. Bir iki lokomotif role evet. Daha fazla hayır. Doğru hamleler yaparsak ona da gerek kalmaz. Her ülkenin milli yapısı var çok bozmamak lazım. Evet sporda küreselleşme var. Herkesin daha iyi şartlarda hazırlanmaya sahip olma hakkı var. Örneğin Usain Bolt’un olduğu Jamaika milli takımında sıranın diğer sporculara gelmesi zor. O yüzden mesela buraya gelip şanslarını denemek istiyorlar. Ancak özünü bozmadan olmalı. Mesela Avrupa şampiyonasına gidiyorsunuz bazı branşlarda Afrika şampiyonası gibi oluyor. O zaman olmuyor işte. Her ülkenin bir milliyetçiliği, milli yapısı var. Bunu mümkün olduğunca bozmamak lazım.” (Yönetici 3)

Yukarıdaki ifadelerde geçen milli takımların yapısının bozulmasına yönelik benzer bir eleştiri 2016 Avrupa Şampiyonasına katılan İrlandalı atlet Fionnuala McCormack tarafından Yasemin Can’ın birinci olduğu yarış sonrasında gelmiş, McCormack “sistemin insanların istediği zaman vatandaşlık değiştirmesine izin vermemesi gerektiğini” (Bailey, 2016) beyan etmiştir. Bir diğer İrlandalı, emekli atlet Sonia O’Sullivan ise Türkiye’yi “biyolojik doping değil ama vatandaşlık dopingi yapmakla” (Cahill, 2016) suçlamıştır.

Milli takımlar düzeyinde sınırlama olmaması gerektiğini düşünen Yönetici 9 milli takımda yer alan naturalize sporcular için “millileştirme” yönünde ilave çalışmalar yapılmasının ve böylelikle eleştirilerin önüne geçilebilmesinin sağlanacağını şu sözlerle ifade etmiştir:

“Mesela Türkçe öğrenmeleri sağlanmalı. Özellikle milli takım düzeyinde temsil ediyorsa TÖMER’den C düzeyinde dil yeterlik belgesi almalı ön koşul haline getirilebilir. Milli aidiyeti konusunda sert eleştirileri bertaraf edecek düzeyde Türk kültürü, gelenekleri, kültür tarihi hakkında asgari bilgilerin o sporculara

kazandırılması sağlanabilir. Bunu diğer gelişmiş ülkeler nasıl yapıyorsa biz de öyle yapabiliriz.” (Yönetici 9)

Sporda küreselleşme yaklaşımına göndermede bulunarak insanların nerede çalışacağına ve yaşayacağına karar verebilme hakkı olduğuna değinen Yönetici 2 ise “sınırlamaların yeteneksizlerin önünü açacağını ve kaynakların kötü kullanımı ile sonuçlanacağını” belirtmiştir. Son olarak sınırlama getirilmemesi gerektiği görüşüne sahip bir diğer yönetici ise 2021 yılı için genç sporculara örnek olmasını hedeflediği, kaliteli bir sporcu arayışında olduğunu ve Ukrayna, Macaristan ve Balkan ülkeleri ile görüşmeler yürüttüğünü belirtmiştir.

Bu temanın son bölümünde spor yöneticilerine Türkiye’nin ulusal spor politikasında öncelikli hedefin neler olması gerektiğini düşündükleri sorulmuştur. Bu konuya ilişkin görüşlerde yöneticilerin büyük çoğunluğunun tabandan yayılan bir gelişimi destekleyecek değişiklikler yapılması konusunda hemfikir oldukları görülmüştür. Ancak bu taban vurgusunun sporculardan önce “kaliteli teknik kadrolarla” sağlanacağını da altını çizdiklerini belirttiler. Bu görüşlere ek olarak Yönetici 3, spor propaganda ilişkisine değinerek sporda başarı için gerekenleri şu şekilde sıralamıştır:

“Yüksek spor büyük bir propagandadır. Propaganda sadece Soğuk Savaş döneminde önemliydi zannediliyor. Ama savaş devam ediyor. Şu anda da propagandaya ihtiyacımız var. Herhangi bir spor dalının başarılı olması için dört şart vardır: Yetenek seçimi, antrenman eğitim süreci, ülkenin spora bakışı ve sosyal durum, materyal ve finans faktörü. Sonuncuya ağırlık vermek yanlış olur. Bizim politikamızda insana yatırım eksik.” (Yönetici 3)

Son tema olan naturalize sporcular ve göç ilişkisi konusunda spor yöneticilerinin yaklaşımları göç politikaları perspektifinde değerlendirilmiştir. Bu bağlamda öncelikli olarak yöneticilere “Türkiye’nin yabancı sporcuları vatandaşlığa kabul etmesinin göç politikasını ne yönde etkileyeceğini” düşündükleri sorulmuştur. Mevcut hareketlerin bireysel birkaç örnekle sınırlı olduğunu söyleyen yöneticiler bu durumun genel anlamda sporcu göçünü etkilemeyeceğini düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu görüşe ek olarak Yönetici 2 naturalize sporcu göçünün fazla olduğu 2000’li yılların başı ile şimdiki tablonun farklı olduğunu, aynı yoğunlukta bir sporcu

alımının tekrar yaşanmasının imkanlar dahilinde mümkün olmadığını işaret etmektedir. Yönetici 4 ise Türkiye’deki naturalize sporcuların büyük çoğunluğunun “Türkiye’ye göç edip gelmediğine ve Türkiye’de yaşamadığına o yüzden de göç hareketleri içine dahil edilmemesi” gerektiği yönündeki görüşünü paylaşmıştır. Yönetici 5 Türkiye’nin göç veren ülke olması gerektiğini, naturalize sporcu almasının göç politikası olumsuz etkileyeceğini belirtmiştir.

Türkiye’nin spor alanında sporcu göçü alan mı yoksa göç veren bir ülke mi olmayı tercih etmesi gerektiğini düşündükleri sorulduğunda ise yöneticilerin çoğunluğunun Türkiye’nin göç verecek kapasitede sporculara sahip olmadığı, mevcut aşamada sporcu almakta olduğu görüşünü paylaşmıştır. Yönetici 1 ise “tersine göç” durumlarının da yaşandığını Avustralya’daki Türk asıllı şampiyon genç bir sporcunun Avustralya milli takımında yer almadan Türkiye’ye transfer edildiği ve Türkiye adına yarışacağı örneğini vermektedir.

Göç konusuna ilişkin son değerlendirme ise Türkiye’nin son yıllarda dış göç kaynaklı değişen demografik yapısına ilişkin olmuştur. Ülkelerin değişen göç dinamiklerinin spora yansımalarının kaçınılmaz olduğunu işaret eden açıklama aşağıdaki gibidir:

“4 milyon mülteciyi aldığımız ülkede 20 tane naturalize sporcuyla konuşmayı doğru bulmuyorum. Örneğin Suriyeli mültecilerin sporda yetenekli olanları vatandaş olup milli takımlarımızın %50’sinde yer alsaydı ne diyecektik?” (Yönetici 2)

Kuşkusuz göçe bağlı değişen demografik yapının tüm alanlara olduğu gibi sporda da kendini göstermesi zaman içerisinde belirli bir hal almaya başlayacaktır. Değişimin hatları oturduğunda böylesi bir etkinin yansımalarını incelemek de ileriki bir araştırmanın konusunu teşkil edecektir.

Bir önceki başlıkta incelenen meclis tartışmalarının ardından spor yöneticilerinin değerlendirmeleri naturalize sporcular konusuna ilişkin daha güncel, geniş ve ön karar alıcıların gözünden bir perspektif sunması adına bu çalışmada zenginlik sağlamıştır. Yönetici değerlendirmelerinde mecliste görülen keskin ayrımlara ve sert söylem diline rastlanmamıştır. Daha ziyade konuya bireysel ve kurumsal görüşler çerçevesinde farklı yaklaşımlar sergilendiği söylenebilir. Her

yöneticinin tecrübe ve birikimlerin bu görüşlerde rol oynadığı açıktır. Genel hatlarıyla naturalize sporcuların Türkiye için ifade ettiği anlamlar amaçlar ile birlikte spor yönetimdeki yeri evrensel uygulamalar ile paralel bir ilişki kurularak yöneticiler tarafından ele alınmıştır. Genel vurgunun Türk sporunu ileri götürecek uygulamalar olduğu görülmektedir.

3.6.3. Türk Vatandaşlığına Geçmiş Sporcuların Değerlendirmeleri

Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın açıkladığı rakamlara göre Türkiye'de yaklaşık 6500 lisanslı naturalize⁷⁹ sporcu bulunmaktadır (GSB, 2014). Bunlardan 800'e yakınının da aktif spor hayatına devam ettiği belirtilmektedir. Ancak bu sporcuların içlerinde köken ülkesine ya da başka ülkelere dönen (Türkiye'den ayrılan), sakatlık vb. nedenlerle spor hayatına ara vermek durumunda kalan sporcular da bulunmaktadır. Bu tez araştırması için sporcuların güncel sayı ve köken ülke bilgisine erişmek adına GSB'ye bilgi talebinde bulunulmuş, talep üzerine GSB Spor Genel Müdürlüğü'nden alınan cevapta 2009-2016 yılları arasında 12. maddede yer alan istisnai vatandaşlık kapsamında Türk vatandaşlığına geçen sporcuların sayı ve branş bilgisi paylaşılmıştır. Cevapta köken ülke bilgisine yer verilmemiştir. Bu bilgiler ışığında branş dağılımında Atletizm 16, Kano 12, Judo 9, Güreş 8, Basketbol 7, Eskrim 6, Kürek 5, Su Topu 5, Masa Tenisi 4, Boks 4, Yüzme 4, Voleybol 4, Triatlon 3, Bedensel Engelliler 2, Binicilik 2, Halter 2, Hentbol 2, Buz Pateni 1 sporcu olmak üzere toplam 96 sporcunun 2009-2016 yılları arasında Türk vatandaşlığına kabul edildiği belirtilmiştir.

Yukarıda belirtilen nedenlerle her sporcuya ulaşmak hem iletişim bilgilerine erişmenin kısıtlılığı hem de araştırmaya gönüllü katılım gösterme konusunda istek ve vakit problemleri dolayısıyla gerçekleşmemiştir. Kimi sporculara ise ulaşılsa bile sporcular çeşitli nedenlerle araştırmaya katılım gösteremeyeceklerini belirtmişlerdir. Bu kapsamda toplamda 27 sporcu ile mülakat gerçekleştirilmiştir. Sporcuların branş dağılımında çoğunluk Atletizm (7) ve Basketbol (7) branşındadır. Cinsiyet dağılımına bakıldığında 10 kadın, 17 erkek sporcu katılım göstermiştir.

⁷⁹ Orijinal metinde devşirme kelimesi kullanılmıştır.

Mülakat yapılan sporcular köken ülke ve branş bilgisi ile Tablo 3.5.'te listelenmiştir. Sporcuların ifadelerinin metin içerisinde paylaşımında numaraları üzerinden (Örn. Sporcu1, Sporcu2) referans verilecektir. Mülakatlar sporcunun tercihi ve dil becerisine göre Türkçe veya İngilizce gerçekleşmiştir. İngilizce mülakatlar aslına uygun olarak birebir Türkçe'ye tercüme edilmiştir. Metin içerisinde sporcu ve katılımcı ifadesi dönüşümlü olarak kullanılmıştır.

Tablo 3.5. Mülakat Yapılan Sporcuların Numara, Köken ve Branş Bilgileri

Numara	Köken Ülke	Branş	Numara	Köken Ülke	Branş
1	Rusya	Voleybol	15	Bosna Hersek	Basketbol
2	Türkmenistan	Halter	16	ABD	Basketbol
3	Küba	Atletizm	17	Rusya (Dağıstan)	Güreş
4	Azerbaycan	Atletizm	18	Rusya (İnguşetya)	Güreş
5	Letonya	Kürek	19	Ukrayna	Buz pateni
6	Bulgaristan	Yüzme	20	ABD	Basketbol
7	Arnavutluk	Basketbol	21	ABD	Basketbol
8	Rusya	Güreş	22	Azerbaycan	Judo
9	Belarus	Basketbol	23	İtalya	Eskrim
10	Bulgaristan	Atletizm	24	Bosna Hersek	Voleybol
11	Kenya	Atletizm	25	Bulgaristan	Atletizm
12	Jamaika	Atletizm	26	ABD	Basketbol
13	Bosna Hersek	Voleybol	27	Bulgaristan	Atletizm
14	Sırbistan	Su topu			

Mülakatlarda sporculara 8 adet açık uçlu soru sorulmuş, bu soruların ardından eklemek istedikleri noktalar için bir alan bırakılmıştır. Naturalize sporcuların bireysel deneyimlerine dayalı görüşleri ve sporda vatandaşlık transferleri konusuna yönelik yaklaşımlarını incelemede sorular ve konu başlıklarına göre oluşturulan temalar ve alt temalar Tablo 3.6.'da yer almaktadır. Dört ana tema i) Naturalizasyon öncesi deneyimler, ii) Naturalizasyon sonrası deneyimler, iii) Göç, vatandaşlık ve olimpik

temsile yönelik görüşler, iv) Basında yer alan tartışmalara yönelik görüşler şeklinde seçilmiştir. Her temanın konu türüne göre alt teması bulunmaktadır. Her alt tema için cevap sıklığı dikkate alınarak bu tablodan yararlanılacaktır. Bu tablonun bundan sonraki çalışmalar için de model teşkil etmesi hedeflenmektedir.

Tablo 3.6. Naturalize Sporcuların Bireysel Deneyimlerine Dayalı Görüşleri ve Sporda Vatandaşlık Transferleri Konusuna Yönelik Yaklaşımları (Temalar ve Alt Temalar)

1. Naturalizasyon Öncesi Deneyimler
1.1. Naturalizasyonda temel motivasyonlar 1.2. Gidilen ülke ile önceki bağlar
2. Naturalizasyon Sonrası Deneyimler
2.1. Vatandaşlık pratikleri 2.2. Ulusal kimlik aidiyeti 2.3. Temsil kaynaklı anlamlar
3. Göç, Vatandaşlık ve Olimpik Temsile Yönelik Görüşler
3.1. Sportif yetenek ve küresel göç ilişkisi 3.2. Köken ülke dışında olimpik temsil
4. Basın Tartışmaları ve Eleştirilere Yönelik Görüşler
4.1. Devşirme söylemi

Yukarıdaki tabloda yer alan her alt tema için verilen cevapların içeriğine ve sıklık dercesine göre ayrı tablolar düzenlenmiştir. İçerikler ve katılımcı açıklamalarına yer verilirken bu tablolardan faydalanılacaktır.

3.6.3.1. Naturalizasyon Öncesi Deneyimler: *Motivasyonlar ve Bağlar*

Siyasi tartışmalarda ve akademik çalışmalarda sıkça görülen ve merak duyulan başlıklardan biri sporcuların hangi motivasyonlarla vatandaşlık değiştirmeyi tercih ettikleri olmuştur. Bu noktadan hareketle katılımcılara ilk olarak Türk vatandaşlığına

geçmedeki temel motivasyonları soruldu. Görüşme verileri ışığında “profesyonel spor kariyerini sürdürme” motivasyonunun sporcuların tercihinde belirleyici olduğu öne çıkmaktadır. Cevap içerikleri dağılımı Tablo 3.7.’de yer almaktadır.

Tablo 3.7. Naturalizasyonda Temel Motivasyonlar

Alt tema	Cevap içerikleri	Sıklık derecesi
Naturalizasyonda temel motivasyonlar	Profesyonel spor kariyeri	10
	Büyük spor organizasyonlarına katılabilme şansı	6
	İmkanlar	4
	Türk soyluluk	4
	Milli değerler	4
	Duygusal faktörler	2
	Kültür	2
	Din faktörü	1
	Partner sayesinde	1

Branş özelinde bakıldığında özellikle araştırmaya katılan basketbol branşındaki ABD’li sporcuların tamamı tarafından bu motivasyonun paylaşıldığı görülmektedir:

“Profesyonel basketbol mesleği. Avrupa vatandaşlığı. Avrupa kıtası vatandaşlığı oyunculara daha çok imkan (kontrat/imza anlamında) sağlıyor. FIBA kuralları her takımdaki ABD’li oyuncu sayısını sınırlıyor. Ben de bu amaçla Türk vatandaşlığı aldım.” (Sporcu 21)

Yukarıdaki açıklamada sporcuların vatandaşlık kanunları sayesinde kariyer imkanlarını genişletebildiğine vurgu yapılmaktadır. Cevaplarında bu içeriğe sahip sporcular aynı zamanda profesyonel kariyerlerinde “kendi branşlarında gelişmek” (Sporcu 8, Sporcu 23, Sporcu 24) amacına da vurgu yapmışlardır.

Bu süreçte ülke seçimi konusunda sporculara sunulan imkanların da rol oynadığı bilinmektedir. Sporcuların tercihini yönlendiren teklifler genellikle transfer oldukları kulüpte (ülkede) oynadığı süre zarfında spor kulübü ve ilgili federasyon

tarafından yapılmaktadır. Vatandaşlığa geçiş sürecinin Türkiye tarafından yapılan teklif sonucu gerçekleştiğini vurgulayan açıklamalar da sporcular tarafından belirtilmiştir. Teklif ve kariyer vurgusu içeren örnekler aşağıdaki gibidir:

“Öncelikli olarak doğmadığınız bir ülke için basketbol oynamanız teklif edilmesi hem bir gurur hem de oynama yeteneğinizin bir tasdiki. Bu teklif için soracakları birçok başka potansiyel oyuncu olduğunu biliyordum. Bu yüzden Türkiye gibi bir ülkeyi temsil etmek için bana teklif götürülmesi kendimi ayrıcalıklı hissettirdi. Türk vatandaşı olarak oynamak kariyerimi uzattı ve ayrıca ligde Türk takımına değer ekledi.” (Sporcu 20)

“Türk Kadın Milli Basketbol takımında oynamam için bana teklif geldi, karşılığında vatandaşlık alacaktım. Kararımın arkasındaki itici güç sadece Türkiye’yi bir sporcu olarak temsil etme deneyimini istemem değil, milli sporcu olmanın kariyerime sağlayacağı faydalardı aynı zamanda.” (Sporcu 26)

Sporcuların naturalizasyon kararında en sık rastlanan ikinci motivasyonun “büyük spor organizasyonlarına katılabilme şansı” olduğu görülmektedir. Köken ülkelerinde milli takıma giremeyen ve uluslararası turnuvalarda deneyim kazanma şansı elde edemeyen sporcular alternatif arayışlara yönelmektedir. İlk sıralarda yer alan bu motivasyonların (cevap içeriklerinin) tezin ilk bölümünde tartışılan sporda vatandaşlık transferlerinin motivasyonlarında belirtilen ilk iki madde (yetersiz imkanlar ve kalifiye sporcuların varlığı) ile örtüştüğü gözlemlenmektedir. Sporcu 14’ün açıklaması bu durumun örneklerinden biridir:

“Birkaç yıldır Türkiye’de yaşıyordum. Çok güzel takım arkadaşlıkları kurdum. Onlarla birlikte aynı milli takımda oynama ve Avrupa, Dünya, Olimpiyatlar gibi büyük organizasyonlara katılma ideali ile vatandaşlığa geçtim.” (Sporcu 14)

Sporcular tarafından üçüncü olarak en sık rastlanan motivasyon imkanlar, Türk soyluluk ve milli değerler olarak belirtilmiştir. “İmkanlar” başlığında ‘Türkiye’nin şartları’ (Sporcu 4), ‘yurtdışında yaşayabilme imkanı’ (Sporcu 16) ve ‘spor yapma imkanlarının daha fazla olması’ (Sporcu 18) ifadeleri öne çıkmaktadır. “Türk soyluluk” başlığında göçlerin ve tarihsel geçmiş ile ilişki kurulan örnekler dikkat çekmektedir:

“Türkiye’ye 1993 yılında Bosna Savaşı esnasında geldim. Bizim dedelerimiz Osmanlı ve kendimizi buraya ait hissettiğimiz için buraya yerleşmeye karar verdik.” (Sporcu 15)

“Zorunlu göç. 1989’da. Eşim ve 3 yaşında çocuğumla. İki bavulla göç ettik. Eşim de güreş sporcusu. Çok çabuk vatandaş oldum. Çünkü yarışmam gerekiyordu. 1 yıl içinde vatandaş oldum. 1990’da Türkiye adına yarıştım.” (Sporcu 25)

Bu içerikte yer alan sporcular aynı zamanda Türk uyruklu olmalarından dolayı Türkiye’yi seçtiklerini (Sporcu 10) ve zulümden kaçmak için geldiklerini (Sporcu 27) de belirtmişlerdir. Türkiye’nin göç tarihinde yer alan ülkeler ve göç etme biçimleri hatırlandığında sporcuların köken ülkelerinin ve göç edişlerini o coğrafyalarla örtüştüğü görülmektedir.

Yukarıdaki nedenlere bağlı olarak naturalizasyon kararını verirken bu tercihin milli addedilen değerler üzerinden şekillendiği de görülmektedir. Bu içerikte cevap veren sporcuların ifadelerinde ‘ulusal spor’, ‘bayrak’ ve ‘Atatürk’ vurgusu öne çıkmaktadır. Sporcu 8’in ifadesi ulusal kimliğin içerisinde tanımlanan bir sporun naturalizasyon kararında motivasyon olabileceğine örnektir:

“[...] güreşçi bir ulus olan Türkiye’de güreş tekniğimi geliştirmek istedim.” (Sporcu 8)

“2 ülke 1 millet olmamız. Bayrağı bütün spor müsabakalarında elimden geldiğince yükseltmek.” (Sporcu 22)

“Türkiye’de basketbol oynayabilmem için gerekli bir hamleydi. Atatürk’e olan saygım, hayranlığım ve sevgim bu ‘hamleyi’ çok anlamlı bir hale getirdi.” (Sporcu 7)

Duygusal faktörler “aşık oldum” şeklinde Sporcu 1 tarafından ifade edilmiştir. Bir Türk vatandaşı ile evlenen katılımcının naturalizasyon kararında ve beraberinde Türkiye’yi temsil etmeye başlamasının ilk bölümde incelenen vatandaşlık transferleri motivasyonlarındaki kişisel nedenlere örnek göstermek mümkündür. Sporcu 12, Sporcu 16 tarafından belirtilen kültüre ilgi duyma motivasyonunu, “Müslüman bir ülke bayrağı altında yarışmak” (Sporcu 18) ifadesiyle açıklanan din vurgusunu ve Sporcu

19'un kendi branşında partner bulmanın zor olması nedeni ile Türk vatandaşı olmayı tercih ettiğini belirtmesi de diğer kişisel nedenlere örnek gösterilebilir.

Vatandaşlık değiştiren kimi sporcular gittikleri ülke ile önceden bir bağa sahipken, kimi sporcular ise yabancı oldukları bir toplumda vatandaş olarak yer almaya başlamaktadırlar. Bu kapsamda araştırmada sporculara naturalizasyon öncesi Türkiye ile bir bağlarının olup olmadığı sorulmuştur. 10 sporcu ise evet cevabı verirken, 17 sporcu bir bağının olmadığı cevabını vermiştir. Evet cevabı verenlerin 5'i Türk soyluluk üzerinden bağ olduğunu vurgulamış, güreş branşından 2 sporcu ise antrenörleri sayesinde Türkiye ile bağlantılı olduğunu belirtmiştir. 3 sporcu ise turnuvalarda yer alma ve arkadaşlık gibi diğer kategorisinde değerlendirilen kişisel nedenler sayesinde bağının olduğunu belirtmiştir.

Tablo 3.8. Gidilen Ülke ile Önceki Bağlar

Alt tema	Cevap içerikleri	Sıklık derecesi
Gidilen ülke ile önceki bağlar	Yok	17
	Var	10
	(Türk soyluluk)	(5)
	(Diğer)	(3)
	(Antrenör bağlantısı)	(2)

Gidilen ülke ile önceden bağlara sahip olma durumunun çoğunlukla etnik köken üzerinden kurulduğu görülmektedir. Burada ülkenin göç tarihinde sıklıkla ilişki kurduğu ülkeler öne çıkmaktadır. Ancak naturalize sporcuların çoğunun naturalizasyon öncesi bir bağa sahip olmayanlardan oluşması sporcu göçünün geniş coğrafyalara yayılabildiğinin bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.6.3.2. Naturalizasyon Sonrası Deneyimler: Vatandaşlık, Ulusal Kimlik ve Anlamlar

Çeşitli motivasyonlar ile vatandaşlık değiştirme kararı olan sporcular bu kararları sonrası gittikleri ülkeye göre farklı deneyimler yaşamaktadırlar. Bu deneyimler içerisinde sporcuların köken ülkeleri ve bireysel kimlikleri ile birlikte dünya görüşleri de rol oynamaktadır. Naturalize sporcular çoğu zaman Bauböck’ün (1999) inceden kalına vatandaşlık şemasında tabir ettiği ince kategorideki “pasif vatandaşlık” ekseninde eleştirilmektedirler. Buna bağlı olarak da kalın vatandaşlık kavramlarında yer alan kültürel kimlik, ahlaki görevler ve kahramanlık erdemlerinin naturalize sporcularda zayıf olduğu varsayımının siyasi ve basın tartışmalarını işgal etmekte olduğu bir önceki başlıklarda incelenmişti. Bu bilgiler ışığında naturalizasyon sonrası deneyimler teması vatandaşlık pratikleri, ulusal kimlik aidiyeti ve temsil kaynaklı anlamlar alt temalarını içerecek şekilde düzenlenmiştir.

Bu alt temaların ilki olan “vatandaşlık pratikleri”nde katılımcılara Türk vatandaşı olduktan sonra herhangi bir siyasi hak (oy verme, askerlik vb.) kullanıp kullanmadıkları soruldu. Katılımcıların 12’si hayır cevabını verirken diğerlerinin ise farklı yoğunlukta bu haklarını kullandıkları görülmüştür. Katılımcılar siyasi haklarını kullandıklarını belirtip, oy verdiklerini, hem oy verip hem askerlik yaptıklarını ve her türlü siyasi hakları kullandıklarını ifade etmişlerdir. Cevap içerikleri dağılımı Tablo 3.9.’da yer almaktadır.

Tablo 3.9. Naturalize Sporcuların Vatandaşlık Pratikleri

Alt tema	Cevap içerikleri	Sıklık derecesi
Vatandaşlık pratikleri	Evet	15
	(Oy verme)	(9)
	(Hem oy hem askerlik)	(2)
	(Her türlü siyasi hak)	(2)
	(Askerlik)	(1)
	Hayır	12

Siyasi bir hak kullanımında bulunmadığını belirten katılımcılardan ikisi seçim zamanlarında Türkiye’de olmadığını belirtmiştir. Hayır cevabı veren katılımcılardan biri ise “Cumhurbaşkanı ile birkaç organizasyonda görüştüğünü, ama hiç oy vermediğini, Türk askerlerini ziyaret ettiğini, ama askerlik yapmadığını” (Sporcu 20) ifade etmiştir. Sporcu 20’nin bu vurgusunun siyasi hak kullanım pratiğini gerçekleştirmese bile Türkiye’deki siyasi ve askeri kurumlar ile bir temas kurduğu bilgisini ifade etme ihtiyacı şeklinde yorumlanabilir.

Vatandaşlığın yasal bir statüden öte bir kimlik de olduğu (Güney & Konak, 2016, s. 119) düşüncesinden hareketle sporculara ulusal kimlik aidiyetlerini nerede konumlandıkları soruldu. Naturalize sporcuların ulusal kimlik aidiyeti konusu kabul eden ülkelerde kimi zaman tartışma konusu olmuştur. Özellikle Türkiye örneğindeki siyasi tartışmalarda naturalize sporcuların vatandaşlığı sadece yasal bir statü olarak kullandıkları yönünde eleştirilerin sıkça yapıldığı bir meclis tartışmalarında baskın bir şekilde görüldüğüne önceki başlıklarda değinilmişti.

Bu alt temadaki soruya beş ayrı içerikte cevap verildiği görülmüştür. 9 sporcu ulusal kimlik aidiyetini Türkiye’de gördüğünü belirtirken, 8 sporcu köken ülkelerinde bu aidiyeti gördükleri cevabını vermiştir. Bir katılımcı ‘ulusal kimliğine değer verdiğini’ ifade ederek bir ülke adı söylememiştir. Bir katılımcı bunun zor bir soru olduğunu söylemiş, bir diğer katılımcı ise cevap vermemiştir.

Tablo 3.10. Naturalize Sporcuların Ulusal Kimlik Aidiyeti

Alt tema	Cevap içerikleri	Sıklık derecesi
Ulusal kimlik aidiyeti	Türkiye	9
	Köken ülke	8
	Dünya vatandaşı	3
	Sporda Türk	2
	Hem köken ülke hem Türkiye	2

Araştırmaya katılan sporcular sadece köken ülke ve Türkiye değil, farklı aidiyet eğilimleri gösterdiklerini de belirtmişlerdir. Ulusal kimlik aidiyetini hem köken ülkesinde hem Türkiye’de konumlandıran sporculara bir örnek aşağıdaki gibidir:

“Gerçekten ikisini de hissediyorum. Türk ve İtalyan. İtalya doğup büyüdüğüm ve tüm ailemin olduğu yer. Türkiye ise çok özel bir şekilde beni kabul eden bir ülke. Bu yüzden kendimi ikisinde de konumlandırıyorum. Belki fark, İtalya’da kendimi konumlandırmam doğal seçimken (doğum) Türkiye’ye kendi seçimim sonrasında geldim.” (Sporcu 23)

Bu benzer ikilik haline ulusal kimlik aidiyetini sadece Türkiye’de konumlandıran sporcularda da rastlanmıştır. Ancak burada göç hikayesinden kaynaklı farklı faktörlerin rol oynadığı görülmektedir. Göç ediş biçiminin ve köken ülkedeki toplumsal şartların etkisi ifadelerde gözlemlenen unsurlardandır:

“Çok açık ve net söylemek gerekirse, hani doğduğun, büyüdüğün yeri halen daha rüyalarında görürsün ya, benim için aynen öyle. Hala rüyalarımda orayı görürüm. Biz galiba Bulgaristan göçmenleri olan eşle dostla çok sık birlikte bunları konuşuyoruz. Ben hayatımın ilk 25 yılını Bulgaristan’da, 31 yılını da Türkiye’de yaşadım, yaşıyorum. Ama şöyle diyeyim: Türküm, Türklüğümle Türkiye’ye aitim. Ama tam olarak bu kültüre ait değilim gibi hissediyorum. Peki Bulgaristan’a ait miyim? Değilim. Çünkü orada kabul edilmedim zaten. Kabul edilmedik daha doğrusu. Kabullenilmedik.” (Sporcu 25)

Naturalize sporcular genellikle yeni ülkelerini uluslararası arenada temsil ederken bu ülkelerin beklentileri ile de karşılaşmaktadırlar. Bu beklentiler çoğunlukla ülkenin milli değerlerini sahiplenme kriterinde değerlendirilmektedir. Temsilden doğan anlamlarda naturalize sporcuların aidiyetlerine bağlı ifadeleri olduğu gibi, bu aidiyetlerden bağımsız anlamların geliştiği de görülmektedir.

Temsil kaynaklı anlamlar alt temasında katılımcılara “Türkiye’yi temsil etmenin onlar için ne anlama geldiği” sorulmuştur. Cevap içerikleri çeşitlilik göstermekle birlikte en çok öne çıkan içeriğin temsil kaynaklı “gurur” vurgusu olduğu görülmektedir.

Tablo 3.11. Temsil Kaynaklı Anlamlar

Alt tema	Cevap içerikleri	Sıklık derecesi
Temsil kaynaklı anlamlar	Gurur	14
	Sevgi	6
	Elinden gelenin en iyisini yapmak	6
	Tüm hayatı kapsama	4
	Türkiye’de sporun gelişmesine ve ilerlemesine katkı	3
	Minnettarlık	3
	Genç nesle ilham kaynağı olma	2
	Bayrak sembolü	2
	Ulusal marş sembolü	2
	Güzel bir duygu	2
	Onur ve ayrıcalık	1
	Sevdiğim sporu yapma imkanı	1

Gurur vurgusunun ardından ikinci olarak en sık “sevgi” ve “elinden gelenin en iyisini yapmak” ifadesine rastlanmıştır. Katılımcıların bu içeriğe ait ifadelerinin öne çıkanları “tüm kalbiyle Türkiye’yi çok seviyorum” (Sporcu 11), “sevdiğim ve bağlı olduğum ülke” (Sporcu 18), “sevgiyle Türkiye’yi temsil ettim” (Sporcu 14) şeklindedir. “Elinden gelenin en iyisini yapma” vurgusu yapan katılımcıların kariyer ve gurur motivasyonu ile dile getirdiği örneklerden bazıları da aşağıdaki gibidir.

“Şu anda tüm hayatımı Türkiye’deki spor kariyerime odaklamış durumdayım. Bu da en iyi sonuçları, madalyaları ve zaferleri Türkiye’ye ve bir sporcu olarak da kendime getirmek için her gün elimden gelenin en iyisini yapmam anlamına geliyor. Belki ilerleyen yıllarda Türk vatandaşlığının farklı anlamlarını da keşfedebilirim.” (Sporcu 23)

“Çok gurur verici. Göğsüm kabara kabara, yüreğim dola dola antrenmanlar yaptım. Çok çalışarak çok çaba göstererek Türkiye için nasıl daha başarılı olurum diye uğraştım. İmkan var veya yok. Her şekilde.” (Sporcu 25)

Yukarıdaki örneklerde görülen bağlamın temsil edilen ülke için en iyisini yapma çabası olduğu söylenebilir. Bu durum farklı motivasyonlar ile oluşmakla birlikte bu kategoride değerlendirmeler yapan sporcuların bu çabanın içerisinde

olduğunu söylemek mümkündür. Sporcuları bu çabaya iten unsurlar ilk bölümde incelenen devletlerin “bizlik duygusu” kaynaklı beklentileriyle ilişkilendirilebilir.

İlk üç sıranın ardındaki temsil kaynaklı içerikte sporcular Türkiye’yi temsil etmenin tüm hayatlarını kapsadığını belirtmişlerdir. Bu vurguyu “Türkiye’de sporun gelişmesine ve ilerlemesine katkı” anlamı izlemektedir. Sporcu 21’in ifadesi hem vatandaş olma kriterlerini karşılama hem de bireysel çabanın yeni vatana katkı sağlama amacıyla ilerlediğine bir örnektir:

“Türkiye benim ikinci evim. Türk pasaportunu hak ederek aldım ve vatandaş olarak haklarımı kullandım. Tıpkı köken ülkem ABD’deymiş gibi kendi bireysel çabalarım ile Türkiye’yi temsil etmek ve ilerletmek niyetiyle hareket ettim. Türk vatandaşlığı almadan önce karakterim değerlendirildi. Ve ben de şimdi, iyi bir karaktere sahip insan olarak, beni davet eden ülke için başarıdan başka bir şey istemeyen birisi olmaya devam ediyorum.” (Sporcu 21)

Bazı sporcular ise ülke tarafından sunulan imkanlara minnettarlık duyduğunu ve genç nesle ilham verme motivasyonu ile hareket ettiğinin altını çizmişlerdir. Genç nesiller için rol model olabilme konusunun siyasi tartışmalarda ve yönetici değerlendirmelerinde vurgulandığı göz önünde bulundurulduğunda bu durumun da bir beklentiyi karşıladığı söylenebilir. Sporcuların hem ülke tarafından sunulan imkanlara duyduğu minnettarlığı hem de genç nesle ilham verme vurgusunu içeren örneklerden biri aşağıdaki gibidir:

“Benim için çok şey ifade ediyor! Türkiye’yi seçmek bana bir olimpiyata daha hazırlanma şansı verdi. Kariyerimde üçüncü olimpiyata katılma yolunda destek vermeye de devam ediyor. Ben de Türkiye’deki genç nesillere ilham kaynağı olmaktan ve benim gibi birçok sporcunun yetişmesine vesile olmaktan gurur duyuyorum. (Sporcu 6)

Ulusal kimliğin semboller ile temsil edildiği öteki ile karşılaşmalarda (özellikle uluslararası organizasyonlar ve spor karşılaşmaları) bayrak, marş, kültür vb. öğelere sıkça referans verildiği dikkat çekmektedir. Bayrak ve milli marş sembolünün yer aldığı cevap içeriklerinde de bu söylemlerin sporcuların “Türk bayrağı için savaşmak” (Sporcu 13), “Müslüman bayrağı temsil etmek” (Sporcu 17), “şampiyon olduğum zaman İstiklal Marşımızı okumak güzel bir duygu” (Sporcu 2) ifadelerinde

yer aldığı görülmektedir. Hem ulusal marş sembolü hem de minnettarlık içeriğinin bir arada yer aldığı örnek de aşağıdaki gibidir:

“Çok şey ifade ediyor. Türkiye’yi temsil etmekten gurur duyuyorum. Birinci olduğumuzda ulusal marş çalındığında ağlıyorum. Türkiye’yi seviyorum. Etrafımda olan ve bana destek veren kişileri seviyorum. Türkiye bana sporcu olarak bu şansı verdi ve ben de buna çok minnettarım.” (Sporcu 19)

Son olarak temsil kaynaklı anlamlar alt temasının en düşük yoğunlukta verilen cevap içeriklerinde Türkiye’yi temsilin onur ve ayrıcalık hissettirdiğine ve sevilen sporu yapma imkanı sağladığına rastlanmıştır.

3.6.3.3. Sportif Yeteneğin Göçü: *Küresel Göç ve Olimpik Temsil*

Sporcuların profesyonel meslekleri dolayısıyla hareket halindeki insan grubunu temsil ettiğine ilk bölümdeki teorik tartışmalarda yer verilmişti. Kısa ya da uzun vadeli göçü beraberinde getiren bu hareketlilik kimi durumlarda vatandaşlık transferleri ile de sonuçlanmaktadır. Böylesi bir değişimin yaşandığı durumlarda sporcuların kariyer tercihleri ve rotaları da bu değişime göre şekillenmektedir. Ancak sportif yeteneğin bu göçünün (naturalizasyon tercihinin) ülkelerin temsili ne ölçüde etkilediği hem sporcu hem gidilen ülke nezdinde tartışılmaktadır. Bu araştırmada naturalize sporcuların bireysel deneyimlerine bağlı konuya ilişkin görüşleri “göç, vatandaşlık ve olimpik temsile yönelik görüşler” teması altında incelenmiştir.

Hareketlilik unsurundan yola çıkarak katılımcılara ilk olarak “sportif yeteneklerinin küresel göçün bir ögesi olduğunu düşünüp düşünmedikleri” soruldu. Katılımcıların yarısından fazlasının “sportif yeteneklerinin küresel göçün bir ögesi olduğu” görüşüne katıldığı görülmüştür. Sporcuların çoğunluğu kısa cevaplar vermiştir. Bu alt tema içerisinde sportif yetenek ve göç arasındaki ilişkinin sağladığı imkanları açıklayan örneklerden biri şu şekildedir:

“Evet düşünüyorum. Basketbol yeteneğim bana dünyanın birçok farklı yerini görme imkanı sağladı. Eğer basketbol oynamıyor olsaydım, bunların hiçbirini gerçek olamazdım.” (Sporcu 16)

“Birçok Amerikalı basketbolcu NBA’de⁸⁰ oynayamıyorsa yurtdışı imkanlarını değerlendiriyor. Böylelikle spor kariyerlerini devam ettirmiş oluyorlar.” (Sporcu 20)

Tablo 3.12. Sportif Yetenek ve Küresel Göç İlişkisi

Alt tema	Cevap içerikleri	Sıklık derecesi
Sportif yetenek ve küresel göç ilişkisi	Evet	14
	Hayır	10
	Bireysel tercih	3
	İmkan sunması	1
	Politik nedenler	1

Katılımcılardan bazıları ise göçün bireysel tercihlere dayandığına, yeteneklerinin yurtdışına açılmaya imkan sağladığına ve bu sayede kariyerlerini sürdürebildiklerine vurgu yapmakla birlikte küresel göç hareketleri içerisinde yer aldıklarını düşünmediklerini belirtmektedirler:

“Öyle olduğunu söyleyemem. Naturalizasyon benim seçimimdi. Birçok meslektaşımın alamayacağı bir karar aldım. Bu bireysel ve nadir alınan bir karar olduğu için küresel göç olduğunu söyleyemem.” (Sporcu 23)

Vatandaşlık değişiminin kariyer dışında nedenlerle gerçekleştiği durumlarda sporcuların farklı motivasyonlar üzerinden ilişki kurdukları görülmektedir. Zorunlu göç kapsamında vatandaşlık değiştiren bir sporcu bu kararındaki politik nedenlere dikkat çekmektedir:

“Spordan ziyade politik. Aynı ben sporcu olarak göç etmezdim. Bizim göçümüz yıllar süren ezilmişliğin, bükülmüşlüğün acısının bir sonucu. Başta Naim Süleymanoğlu olmak üzere kaçarak göç eden, daha doğrusu iltica eden sporcuların göç nedeni politik. Hikayesi politik. Sporcu oldukları için göç etmediler.” (Sporcu 25)

En büyük uluslararası spor organizasyonu kabul edilen olimpiyatlar, sporcular ve devletler tarafından prestij içeren anlamların sergilendiği bir alan olarak görülür.

⁸⁰ Amerikan Ulusal Basketbol Birliği (National Basketball Association)

Başlangıçta Pierre de Coubertin tarafından ileri sürülen “evrensel anlayış” (*international understanding*), “kardeşlik” (*brotherhood*) ve “barış” (*peace*) idealleri (Crowther, 2004, s. 446) olimpiyat ruhunun çekirdeğini oluştursa da ülkelerin olimpiyatları üstünlük ve propaganda aracı olarak kullanma eğilimi sporcuların da olimpiyatlara yüklediği anlamları şekillendirmektedir. Bu minvalde sporcuların köken ülke ve temsil edilen ülke arasında olimpiyat temsili bazında bir ilişkisellik kurma biçimleri incelenmiştir.

Köken ülke dışında olimpik temsil alt temasında katılımcılara “köken ülke dışında bir ülkeyi temsil ederek uluslararası arenada mücadele etmenin olimpiyat ruhu ile çeliştiğini düşünüp düşünmedikleri sorulmuştur. Sporcuların çoğunluğunun böyle bir çelişki olmadığını düşündükleri görülmüştür. Cevap içerikleri Tablo 3.13.’te derlenmiştir.

Tablo 3.13. Köken Ülke Dışında Olimpik Temsil

Alt tema	Cevap içerikleri	Sıklık derecesi
Köken ülke dışında olimpik temsil	Çelişmez	19
	Çelişir	4
	Köken ülke farkı	2
	Katkı temelinde	2
	Bireysel	2
	Aidiyet	1
	Politik	1

Çelişki olmadığını düşünen sporcular genellikle katılım şartlarına, motivasyonlara ve büyük organizasyonlara katılabilmenin önemine dikkat çekmişlerdir:

“Çeliştiğini düşünmüyorum. İnsanlar farklı motivasyonlarla oynuyorlar. Her sporda her takımın belirli sayıda oyuncu alma hakkı var. Motivasyonlar tarih yazmak ve bunun bir parçası olmak üzerine. Olimpiyatlarda ya da Dünya Kupasında oynamak özeldir. Ondan faydalanmak gerekir. (Sporcu 16)

Kimi sporcular ise bu durumun suistimal edilebileceğini düşünmektedir. Köken ülke dışındaki bir ülkeyi temsilin olimpiyat ruhu ile çeliştiği görüşüne sahip bir katılımcı kendi durumunun özgüllüğünü de belirterek bu durumu şu sözlerle açıklamıştır:

“Aslında evet. Ben sporda vatandaşlık transferleri bu kadar popüler olmadan çok önce naturalize olarak köken ülkem dışında başka bir ülkeyi temsil etme imkanından faydalandım. Ama bu kapsamda olimpiyatların amacını sulandırmayı önleyecek katı kuralların olması gerektiğini düşünüyorum.” (Sporcu 26)

Katılımcıların bazıları köken ülkeleri sayesinde bu çelişkiyi yaşamadıklarını belirtmiştir. Sporcu 2 bu durumu “Benim için çelişme olduğunu düşünmüyorum neticede Türkmenistan’dan geldim. Türklerin anayurdundan” şeklinde ifade etmiştir. Bu örnek, kabul noktasında köken ülke ayrımının sadece devletler tarafından değil aynı zamanda sporcu gözünde de kategorileştirildiğini göstermektedir.

Bireysel başarının ön plana çıkarılması gereken özellik olduğunu savunan katılımcılardan biri sporcuların “önce bireysel olarak kendilerini, ardından ülkeleri ve olimpiyat ruhunu temsil ettiği” (Sporcu 6) görüşünü aktarırken, diğer bir katılımcı “olimpiyat ruhunun çok çalışmak ve adil katılma hakkı elde ederek gerçekleştiğini ve temsil edilen ülkenin ya da kökenin olimpiyat ruhunu etkilemediğini” (Sporcu 19) eklemiştir.

Konuya gidilen ülkeye katkı temelinde bakılması gerektiği görüşünde yaklaşan katılımcılar da olmuştur. Bu görüşü savunan örneklerden bir şu şekildedir:

“Profesyonel olarak, eğer doğum ülkemin yanında başka bir ülkenin vatandaşlığını almayı seçmişsem, o ülkeyi en üst düzeyde temsil etmem gerekir. İkamet o ülkede gerçekleşmediğinde, o ülkeyi yukarı çekmede katkı sağlama niyeti olmayan (sadece kendi kişisel kariyer kazanımlarına odaklanan) sporculara pasaport verilmesi ülkelerin olimpiyat ruhu fikrini suistimal ettikleri şeklinde görülebilir.” (Sporcu 21)

Bir sporcu bu temsilin aidiyet hissi ile alakalı olduğunu “Hislerle alakalı işte. Kendini o ülkeye ait hissedersen vatandaş olup temsil edebilmen lazım” (Sporcu 9) sözleriyle ifade etmiştir. Bir diğer sporcu ise “köken ülke dışı temsili politik bulduğunu” şu sözlerle vurgulamıştır:

“Olimpiyat ruhu barış, adil oyun ve yarışma prensiplerinde değerlendirilmelidir. Kökenden bağımsız olarak yeteneğin sergilenmesine alan sağlar. Köken ülkeden başka bir ülkeyi temsil etmek spordan ziyade politik bir meseledir.” (Sporcu 12)

Bu görüşün olimpiyatların devletler tarafından siyasetin bir parçası olarak kullanıldığını (Şahin, 2010; Ak, 2015) ileri süren ve eleştiren yaklaşımlarla örtüştüğü söylenebilir. Olimpiyatların vatandaşlık ve ona bağlı yüklenen anlamların devletlerin spordan ve sporculardan beklentilerini gerçekleştirme alanı olduğu söylenebilir.

3.6.3.4. Tartışma ve Eleştiriler: Devşirme Söyleminin Yansımaları

Naturalize sporcular gittikleri ülkede basın ve siyasi tartışmaların bir öznesi olarak çeşitli söylemlerle tartışılmaktadırlar. Her ülke özelinde farklılık gösteren bu durumun Türkiye örneğinde “devşirme” söylemi üzerinde kurulduğu görülmektedir. Naturalize sporcular daha çok basında yer alan bu söylemle çeşitli noktalarda karşılaşmaktadırlar. Naturalize sporcuların bu konuya ilişkin bireysel deneyimlerine dayalı görüşlerine dair bir değerlendirme sunabilmek adına katılımcılara “yerli ve yabancı basında yer alan tartışmalarda geçen devşirme sporcu ifadesi sizi nasıl etkiliyor?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların yarısından fazlası bu söylemin kendilerini etkilemediğini belirtmiştir. Bu gruptaki iki katılımcı devşirme söyleminin kendileri için kullanılmadığını ve maruz kalmadıklarını belirtirken bir katılımcı da söylemin kendisini etkilememekle beraber basında kendisi hakkında kullanılsa bile bilgisinin olmadığını eklemiştir. İki sporcu ise bu kavramı daha önce hiç duymadığını belirtmiştir. Bir sporcu devşirme sporculara kendisinin de karşı olduğu cevabını verirken, diğer bir sporcu ise vatandaşlık değiştirmenin bütün sporlarda normal bir durum olduğunu belirtmiştir.

Tablo 3.14. Devşirme Söylemi

Alt tema	Cevap içerikleri	Sıklık derecesi
Devşirme söylemi	Etkilemiyor	14
	Devşirme olmadığı vurgusu	5
	Doğru değil	2
	Haberdar olmama	2
	Kalp kırıcı	1
	Üzücü	1
	Karşı olma	1
	Normal karşılama	1

Devşirme olmadıklarını belirten sporcuların çoğunluğunun Türk soylu oldukları vurgusunu yaptıkları görülmektedir. Bu vurguda “sonradan Türk olsak da bizim geçmişimiz yine bu topraklar” (Sporcu 15), “Ben zaten Türk’ün toprağındayım (yani kendi toprağında) sadece kimliğimi değiştirdim” (Sporcu 22) ifadeleri öne çıkmaktadır. Bu ifadeler devşirme kavramının uzak coğrafyadan gelen sporcuları tanımlamada kullanılan bir görüşü savunduğu söylenebilir. Bu grupta aynı zamanda kendisinin devşirme olmadığını belirtmekle birlikte, devşirme ifadesini yanlış bulduğunu belirten bir katılımcı da yer almaktadır:

“Benim devşirmelikle alakam yok da bence çirkin. Başka bir kelime olsa da sonuç aynı. Sadece Türkiye’de de yok bütün dünyada var. Artık bir Rusya’da bile görüyorsunuz Etiyopyalı, Kenyalı sporcu. Ama bu şekilde yaftalamak yanlış. Beni rahatsız eden nokta şu: sporcu geliyor, Türk vatandaşlığını alıyor, sadece 3 yıl 5 yarışıp çekip gidiyor. Bu hoşuma gitmiyor. Yani o kişinin farklı bir açıdan ülkemize katkısı olması lazım. Antrenörlüğünü burada yapabilir mesela. Vatandaşlık o kadar kötüye kullanılmamalı.” (Sporcu 25)

Devşirme söyleminin basın tarafından sıkça kullanılması kimi sporcuları rahatsız etmekte ve çalışma motivasyonlarını etkilemektedir. Devşirme kavramının kullanılmasını kalp kırıcı ve üzücü bulan sporcular bu durumu şu sözlerle ifade etmişlerdir:

“Kalp kırıcı. Türkiye’ye uluslararası alanda başarı kazandırmamış, İstiklal marşını yurtdışında okutmamış bazı insanlar, biz "yabancı" olarak onların yapmadığını

yaptığımızda bizi devşirme olarak yaftalıyorlar. Bizim yaptığımız saygı gerektiren bir şeydir.” (Sporcu 2)

“Bu kelimeyi duymak dahi beni uzuyor. Ben kendimi Türk hissederken insanların beni ayırıştırması hoşuma gitmiyor.” (Sporcu 3)

Araştırmada yer alan mülakat sorularının tamamlanmasının ardından sporculara eklemek istedikleri konular için bir alan bırakılmıştır. Bu alanda sporcuların karşılaştıkları durumlara ve duygularına ilişkin çeşitli içeriklerde görüşler belirttiği görülmüştür. Belirtilen görüşler içerikleri doğrultusunda aşağıdaki tabloda derlenmiştir.

Tablo 3.15. Ek Görüşler

Alt tema	Cevap içerikleri	Sıklık derecesi
Ek görüşler	Mutluluk	4
	Kendi vatanına gelme	3
	Söylemlere tepki	3
	Bayrağı temsil	2
	Gurur	2
	Ülkeye katkı	1
	Beklenti	1
	Sorumluluk	1
	Sevgi	1
	Göç spor ilişkisi	1

Bu bölümde cevap veren katılımcıların en çok Türkiye’yi temsil etmekten duyduğu mutluluğu dile getirdiği görülmüştür. Sporcu 23 “minnettar” olduğunu da eklemiştir. Bu içeriği takiben ikinci olarak “kendi vatanına gelme” vurgusu yapılmıştır. Bu vurgunun Bulgaristan ve Bosna Hersek doğumlu sporcular tarafından yapıldığı görülmüştür.

Ek görüş olarak belirtilen bir diğer içerik söylemler ve temsil kaynaklı anlamlar üzerinedir. İki sporcunun hem söylemlere ve eleştirilere tepkiyi dile getiren hem de bayrağı temsil vurgusu yapan eklemeler yapması bir önceki temada değinilen konudan duyulan rahatsızlığın bir kez daha altını çizme ihtiyacı olduğu söylenebilir. Sporcu 7

ise “milliyet ve etnik geçmişe indirgenen etiketlemelere” karşı olduğunu belirtmiştir. Sporcu 2’nin Türk kökenine ve idol sporculara yaptığı vurgu dikkat çekicidir:

“Kendi branşında idol olan birçok sporcu farklı ülkelerden gelmiş. Ama hepimiz Türk kökenliyiz. Aynı bayrak altında ülkemizi en iyi şekilde temsil etme arzusu ile çalışıyoruz. Devşirme sporcu yaftalaması güzel bir söylem değil.” (Sporcu 2)

“Bizler Türk bayrağını taşıyan sporcularız, dünyanın her ülkesinde bu örnekleri görebilirsiniz. İnsanların bu bilinçle bizi eleştirmelerini diliyorum.” (Sporcu 3)

Gurur içeriğinde yer alan açıklamalarda bir sporcu “ülkesini sevdiğini ama Türkiye adına yarışmaktan da çok gururlu olduğunu” (Sporcu 17) belirtmiştir. Altyapı imkanlarının Türkiye’de daha fazla olmasının spor hayatına olumlu etkisini de eklemiştir. Diğer gurur içeriğine sahip katılımcı ifadesinde kariyerinden örnekler vererek açıklama yapmıştır:

“Ben sporcuymken kendimle gurur duyuyordum. Ama şimdi antrenörüm. Her madalya seremonisine çıkardığım çocukla ayrı gurur duyuyorum ve duygulanıyorum. Bu da her seferinde çalışma isteğimizi ekip olarak daha da artırıyor.” (Sporcu 22)

Ülkeye katkı içeriğinde aktif sporculuk hayat sonrası naturalize sporcuların gittikleri ülke ile fayda temelinde ilişki kurulabileceği dile getirilmiştir. Örneğin Sporcu 14 naturalize sporcuların gittikleri ülkelerde spor kalitesinin gelişmesine bilgi ve tecrübeleri ile antrenör, teknik personel ve yönetici olarak büyük katkılar verebileceğine dikkat çekmiştir. Gidilen ülkede beklentilerine değinen bir sporcu ise bu durumu “yeni bir vatandaş olarak girdiğiniz toplumda kendinizi evinizde hissetmeniz için daha samimi bir karşılama bekliyorsunuz” (Sporcu 8) şeklinde ifade etmiştir.

Sorumluluk içeriğinde Sporcu 19 “sporcuların vatandaşlık değişimi kararını aynı zamanda kalpleriyle verdiği ve bu yüzden de o ülkeyi hayal kırıklığına uğratmamak için ‘sorumluluk’ aldıklarını” belirtmiştir. Sevgi vurgusu yapan bir sporcu bunu “7 yıldır Türkiye deyim ve bu ülkeyi seviyorum” (Sporcu 24) sözleriyle ifade etmiştir. Bu türden ifadelerin Shachar’ın (2011) sporcuların vatandaşlık

transferlerinde duygusal, kültürel ve kişisel faktörlerin de belirleyici rolü olduğu görüşünü doğruladığı görülmektedir.

Son olarak göç ve spor ilişkisine değinen bir sporcu bu ilişkideki karşılıklılık ve araçsal ilişkiye şu sözlerle dikkat çekmiştir:

“Her şeyde olduğu gibi insanlar ve sistemler çeşitli durumlardan avantaj sağlıyor. Kanunların sağladığı avantajlardan faydalanan sporcular ve ülkeler var (özellikle belirli ülkeler). Bu ülkeler ve sporcular karşılıklı çıkar sağlayan kanunların sağladığı imkanları iyi niyetleriyle benimsiyorlar. Kimileri için göç bir gereklilik ve spor da bunu gerçekleştirmenin bir aracı. Bazıları içinse spor bir gereklilik göç ise ona devam edebilmede bir araç.” (Sporcu 21)

Naturalize sporcular konusunun öne çıkan tartışma başlıklarıyla ele alındığı görüşmeler naturalize sporcuların konuya ilişkin çeşitli görüşleri olduğunu ortaya koymaktadır. Bu görüşler kimi noktalarda benzerlik gösterirken bazı noktalarda görüşlerin keskin bir ayrıma sahip olduğu görülmektedir. Özellikle köken ülkenin ve sporcu oldukları branşın göç etmeye ne ölçüde imkan (transfer olanakları vb.) ve seçenek sunmasının rolünün sporcuların görüşlerini şekillendirmede belirleyici rol oynadığı söylenebilir. Öte yandan kişisel faktörler de her sporcunun naturalizasyon kararını kendine özgü kılmaktadır.

3.7. Değerlendirme

Türkiye örneğinde göç hareketleri ve vatandaşlık düzenlemeleri ile paralel ilerleyen bir naturalize sporcu temsil tablosu karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’nin naturalize sporcularla uluslararası temsil gerçekleştirmesinde özellikle 1989’da zorunlu göç ile Bulgaristan’dan gelen göçün etkisi büyüktür. Ülke dışı olimpiyat katılım verileri incelendiğinde de en büyük grubu Bulgaristan göçmeni olan sporcuların oluşturduğu görülmektedir. Bulgaristan kökenli sporcular grubunda göç kapsamında gelen, iltica eden sporcular olduğu gibi sayıları az olmakla birlikte Türk soyluluk dışında vatandaşlık transferi gerçekleştiren sporcular da yer almaktadır.

Tartışma zeminlerine bakıldığında hukuksal olarak vatandaşlık sürecini kısa bir zaman diliminde tamamlayan sporcular -eğer Naim Süleymanoğlu gibi tarihsel

bağlarla ve anavatana dönüşle ilişkilendirilen özel bir duruma sahip değillerse ve yine özellikle uzak coğrafyalar ve kültürlerden geliyorlarsa- siyasette ve basında “devşirme” olarak nitelendirilmektedir.

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa, dönemsel olarak Türkiye’nin spordaki vatandaşlık transferindeki trendleri ve gelenler için kurulan söylem için Tablo 3.16.’da yer alan değerlendirmeyi çıkarmak mümkündür.

Tablo 3.16. Türkiye İçin Sporda Vatandaşlık Transferleri

Dönem	Geliş Şekli	Söylem
1990’lar	Türk Soyluluk ve Formalite Evlilikler	Soydaşlık
2000’ler	Sporda Küreselleşme ve Uzak Coğrafyalar	Devşirme

Bu söylemlerin çoğunluklu olarak siyasi zeminde ve basın tartışmalarında yer aldığı görülmektedir. Buna karşılık “köken ayrımı” ve “Türk soyluluk” üzerinden eleştirilere spor yöneticilerince pek referans verilmediği, yöneticilerin belirli köken ülkeden ziyade evrensel anlamda naturalize sporcuları değerlendirdiği sonucuna varılmıştır. Bu da konunun “ön karar alıcıları” diyebileceğimiz spor yöneticilerinin sporda vatandaşlık transferlerine ve naturalize sporcuların Türkiye için ifade ettikleri anlamlara siyasi zeminden daha farklı yaklaşıklarını göstermektedir.

Türk soylu naturalize sporcuların ise “ben devşirme değilim” refleksi basın röportajlarında ve araştırma mülakatlarında görülen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu refleksin “devşirme” söylemiyle basın ve siyasi mecralarda sert biçimde yapılan eleştiriler sonrası geliştirilen bir refleks olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Meclis tartışmalarının spor yöneticilerinin değerlendirmeleri ile bir kesişme noktası alınacak olursa ulusal spor politikalarına yönelik yaklaşımlarda benzerlik olduğu söylenebilir. Ancak bu yaklaşımlar mecliste daha çok suçlama şeklinde eleştiriler olarak yer alırken, spor yöneticileri daha çözüm odaklı ve ileriye dönük

tasarılar sunmuşlardır. Spor yöneticileri mülakatlarda daha çok bilgi aktarımı yapma konusunda istekli bir tutum gösterdiler. Bu katılımcıların büyük çoğunluğu genel anlamıyla konuya yaklaşımında Türk sporunun yönetimindeki eksikliklere ve belirli branşlardaki öncü rollere duyulan ihtiyaca dikkat çektiler. Aynı zamanda göçün her daim sporu etkileme potansiyeline değindiler. Türkiye'nin sporda göç verebilen bir ülke olabilme arzusunu dile getiren yönetici görüşleriyle Gençlik ve Spor Bakanı Mehmet Muharrem Kasapoğlu'nun "sporda ithal değil ihraç yapan ülkeye dönüşmeliyiz" (İHA, 2020) açıklamasının paralellik gösterdiği söylenebilir.

İki mülakat grubu ile yapılan görüşmelerin kesişme noktasında ise "sporda küreselleşme" vurgusu ve "üst düzey kaliteli antrenör ihtiyacı" dikkat çekmektedir. Bu noktada naturalize sporcuların kendi ülkelerinden ve bireysel birikimlerinden getirdikleri tecrübe ile Türkiye'de sporun gelişimine katkı sağlayabilecekleri düşünülmektedir. Naturalize sporcuların da aktif spor hayatlarını sonlandırdıktan sonra bu yönde planları ve istekleri olduğu yapılan görüşmelerde ifade edilmiştir.

Naturalize sporcular konusunun Türkiye'de ele alış biçiminde akademik literatürde de sıkıntılar olduğunu gözlenmiştir. Bunların başında Türkiye örneğindeki literatürde konunun "sporcu devşirilmesi" (Hürmeriç Altunsöz & Koçak, 2017) şeklinde kullanılması sporcunun bireysel tercihini dışarıda bırakmaktadır. Çünkü vatandaşlık edinimi ve spor kariyerini hangi ülke altında sürdüreceği kararı devlet politikasından öte bir sporcunun kendi tercihi doğrultusunda gerçekleşmektedir. Sadece devletler tarafından alınan tek taraflı bir karar değildir. Öte yandan "devşirme" diye tabir edilen naturalize sporcuların geliş şekilleri (göç hikayeleri) ve vatandaşlık edinimleri (evlilik, istisnai hal vd.) birbirinden farklılık gösterdiğinden genelleme yapmak doğru olmayacaktır. Örneğin Hürmeriç Altunsöz ve Koçak'ın (2017) çalışmasında Türkiye'nin olimpiyatlarda devşirme sporcu ile temsilinde 1992 Olimpiyatları için Naim Süleymanoğlu ve Halil Mutlu devşirme kategorisinde verilirken aynı kökenden olan (doğum ülkesi Bulgaristan) diğer sporcular bu kategoride yer almamıştır. Bu durum kavramın kullanılmasının beraberinde sorunlar ve eksik anlatılar getirdiğini göstermektedir. Ayrıca sporcu devşirilmesi kavramını kullanmak her ülke için genel geçer bir ifade sunmamaktadır. Örneğin bu ifadenin kullanılması ABD doğumlu çifte vatandaş olan Kanadalı sporcuların Kanada adına

yarişmasını açıklamada yetersiz kalacaktır. Ya da İngiltere'nin eski sömürgesi olan coğrafiyalardan İngiltere'ye göç edip naturalize olan sporcuların sporcu devşirilmesi söylemi ekseninde değerlendirilmesi ne ölçüde doğru olacaktır? Bu nedenle hem Türkiye hem de diğer ülkeler için naturalize sporcu ifadesini kullanmak daha doğru ve evrensel bir kavramsallaşma ortaya koyacaktır.

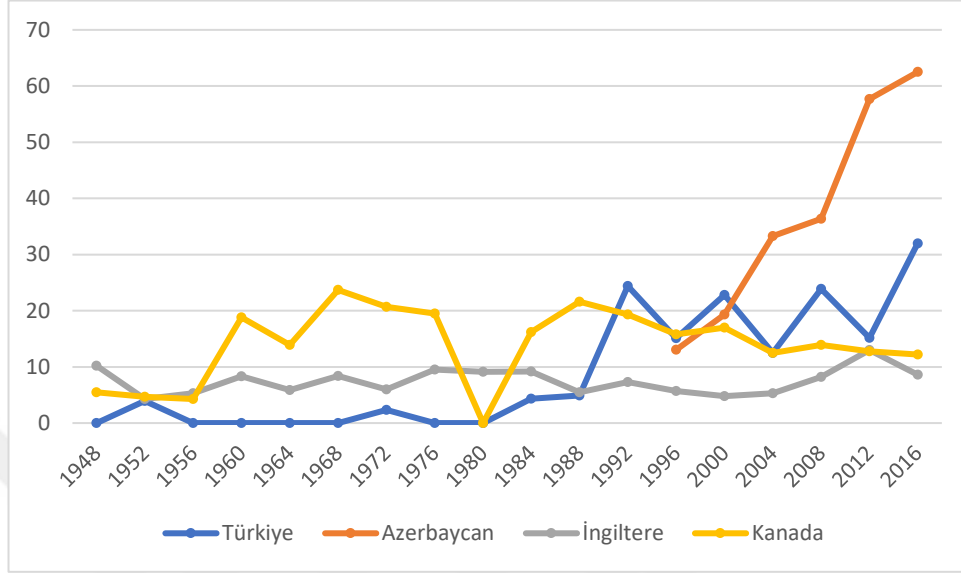
DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Tüm bu anlatılar sporun, ülkelerin tarihinin, kuruluş ideolojilerinin, ulusal kimlik inşa süreçlerinden ve göç politikalarından bağımsız olmadığını göstermektedir. Spor, vatandaşlık ve göç alanların kesişmesinde ortaya çıkan zengin ve bereketli araştırma zemini de bu birliktelikten kaynaklanmaktadır. Bireysel vatandaşlık tercihleri her meslek grubundan insanı olduğu gibi sporcuları da etkilemektedir. Bugüne kadar gerçekleşen tüm olimpiyat katılımlarına bakıldığında her 13 olimpiik sporcudan biri göçmen sporcudur (Mallon, 2017). Spor beraberinde ulusal kimliklerin temsilini de getirdiğinden bu meslek gruplarındaki kişilerin tercihleri siyasi arenada ve basında daha sık tartışılır hale gelmektedir.

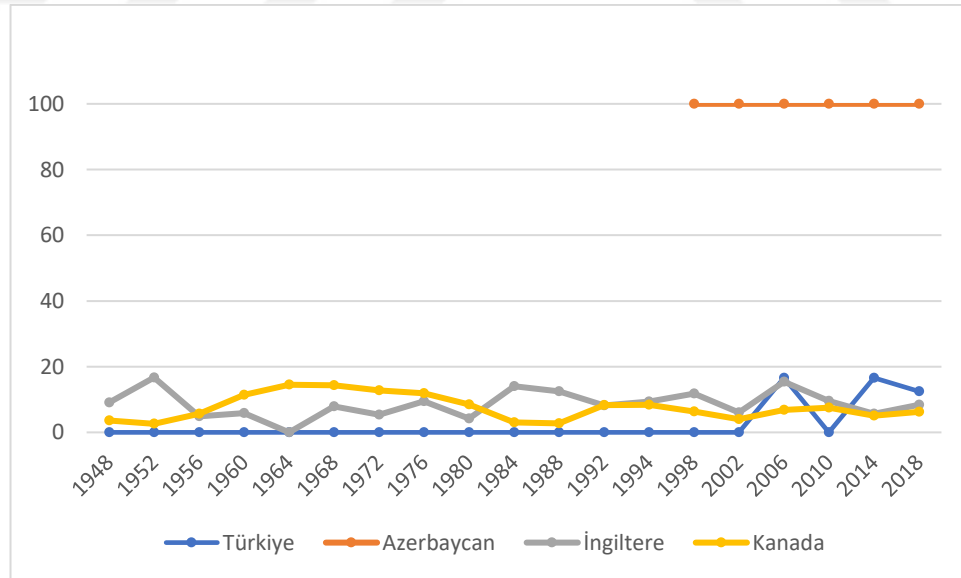
Küresel göç destinasyonlarına bakıldığında tezdeki örnek ülkelerin üçünün dünyada ilk 15'e girdiği, Azerbaycan'ın ise ilk 15'te yer almadığı görülmektedir. Uluslararası göçmen nüfusuna sahip ülkeler listesinin ilk sırasında ABD yer alırken, İngiltere beşinci, Kanada sekizinci ve Türkiye onikincidir (UN, 2019). Buradan yapılacak çıkarım listenin üst sıralarında yer alan İngiltere ve Kanada'nın göç almaya devam eden ve birçok uluslararası göçmen tarafından tercih edilen ülkeler olmaya devam etmesidir. Türkiye'yi bu listelerde üst sıralara çıkaranın son yıllardaki yoğun Suriyeli göçü olduğu düşünülmektedir. Azerbaycan ise daha düşük oranda göç almakta göç hareketlerinde büyük bir artış gözlemlenmemektedir.

Sporcular naturalizasyon kararını verirken ülkelerin sağladığı imkanlara ve gelişmişlik düzeylerine baktığı görülmektedir. Bu kriterler aynı zamanda göçmenlerin gidecekleri ülkeyi seçmede karar verirken dikkate aldıkları özelliklerdir. Ancak uluslararası göçmen nüfusun tercih ettiği ülkeler ve tezdeki dört ülkenin sırasına bakıldığında tersine bir ilişki görülmektedir.

Grafik 4.1. Türkiye, Azerbaycan, İngiltere ve Kanada'nın Yaz Olimpiyatlarına Ülke Dışı Doğumlu Sporcularla Katılımı (Yüzdelik)

Grafik 4.2. Türkiye, Azerbaycan, İngiltere ve Kanada'nın Kış Olimpiyatlarına Ülke Dışı Doğumlu Sporcularla Katılımı (Yüzdelik)

Ülke dışı doğumlu sporcularla temsil oranları ülkeler hakkında ipuçları vermektedir. Örneğin Kanada naturalize sporcularla temsilde tarihsel olarak çok büyük değişiklik göstermeyen bir trende sahipken, Türkiye'nin 1990 sonrası, İngiltere'nin ise 2012'de göze çarpan bir artışa sahip olduğu görülmektedir.

Azerbaycan ise ilk katılımından bugüne giderek artış gösteren naturalize sporcularla öne çıkmaktadır. Kanada, İngiltere ve büyük ölçüde de Azerbaycan için ülke dışı doğumlu sporcuların doğum ülkeleri ile bu ülkelere olan kitlesel göçlerle ilişkide bir paralellik kurulması mümkünken, Türkiye örneğinde Bulgaristan hariç böylesi büyük çapta bir göç ilişkisi kurulamamaktadır. Bu göçlere bağlı ülkelerin demografik yapıları da değişmekle birlikte Türkiye’de bu duruma rastlanmamıştır. Örneğin İngiltere ve Kanada’da yaz olimpiyatlarına katılan ülke dışı doğumlu sporcuların köken ülkelerinde üçüncü sırayı alan Jamaika, bu ülkelere gerçekleşen kitlesel göçlerle ilişkiliyken, Türkiye’de üçüncü sırayı alan Kenya için kitlesel bir göçten söz etmek mümkün değildir. Türkiye’de böyle bir tarihsel göç hareketinin olmayışından kaynaklı tartışmaların da bu denli yoğun hararetli olduğu görülmektedir. Azerbaycan’da ise ülke dışı doğumlu sporcuların Azerbaycan’da yaşayan yabancılar listesi ile paralellik gösterdiği, özellikle de ülkede yaşayan etnik kompozisyonla benzeştiği söylenebilir. Dört ülke için göç tarihi, vatandaşlık politikaları ve siyasi tartışmaların yer aldığı kıyaslama Tablo 4.1’de derlenmiştir.

Tablo 4.1. Örnek Ülkelerin Genel Karşılaştırması

	Vatandaşlık politikası (istisnai hal)	İsim değişikliği	Göç eğilimleri ile paralellik	Siyasi tartışmalar
Türkiye	Var	Opsiyonel	Yok (Bulgaristan hariç)	Yüksek
Azerbaycan	Var	Opsiyonel	Var	Orta
İngiltere	Yok	Yok	Var	Orta
Kanada	Var	Yok	Var	Düşük

Tezde incelenen ülkelerden ikisi imparatorluk geçmişine sahip, diğer ikisi ise imparatorluk/birlik içerisinden bağımsızlığını kazanarak çıkmış devletlerdi. İngiltere ve Türkiye imparatorluk geçmişi gibi ortak özelliklere sahip gözüktü de Türkiye’nin siyasi zeminde İngiltere modelinden ayrıştığı görülmektedir.

Vatandaşlık değiştirip geldiği ülkede tarihsel olarak ya da kökeni itibarıyla ulusal kimliği temsil noktasında sorunlu bir ilişkiye sahip görülen sporcular İngiltere örneğinde “plastik İngiliz”, Türkiye’de ise “devşirme” etiketiyle eleştirilmektedir. Azerbaycan’da kullanılan “lejyoner sporcu” ifadesi ise diğerleriyle benzerlik gösterse de kullanım kapsamı daha çok “yabancı” ve “paralı (asker vb.)” çağrışımı yapmaktadır. Kanada’da ise naturalize sporcular için belirli bir sıfat kullanımına rastlanmamıştır. Plastik İngiliz ve devşirme etiketi arasındaki benzerlik ve farklarda değinilmesi gereken bir husus da “devşirme” söyleminin Osmanlı İmparatorluğu’nun yetenek yönetimine referans vererek kullanılmasına karşılık “plastik İngiliz” ifadesinde böyle bir tarihsel referansa rastlanmamasıdır.

Vatandaşlık değiştiren sporcular konusunun tezde incelenen her ülke ulusal meclisinde gündemi farklı sıklıkla meşgul ettiği görülmektedir. Buna bağlı olarak da tartışmaların ele alındığı bağlam ülkelerin göç tarihi ve siyasi kültürü ile de şekillenmektedir. Örneğin naturalize sporcuları tanımlamak için kullanılan kavramlar incelendiğinde Türkiye’de “devşirme”, Azerbaycan’da “lejyoner” siyasilerin kullandığı söylemler olurken, İngiltere’de meclislerde “plastik İngiliz” söyleminin siyasilerce tercih edilmediği görülmüştür. Bu söylem daha çok medyada kullanılmıştır, akademik literatürde de bu şekliyle yer almıştır. Göçmen sporcular ifadesi İngiltere ve Kanada meclislerinde kullanılmakta iken, Türkiye ve Azerbaycan için bu sıklıkla rastlanan bir durum olmamıştır. Bu durumun ülkelerin göç tarihleri ilişkili olduğu görülmektedir.

Türkiye örneğinde kullanılan “devşirme” kavramına naturalize sporcular tarafından bir hassasiyet geliştiğini söylemek mümkündür. Yapılan görüşmelerde bu söylemin kendisi hakkında kullanılmasından rahatsızlık duyan ya da kendisinin o kategoride yer almadığının altını çizen örnekler çoğunlukta olmuştur. Kendisinin o kategoride yer almadığını vurgulayan sporcuların bu ayrımı soy bağı üzerinden yapmaktadır.

Türkiye örneğinde naturalize sporcular konusunun basın ve siyasi zeminde sert bir dille eleştirilmesine karşılık bu sporculara karşı toplum nezdinde tepkilerin sınırlı olduğu görülmektedir. Örneğin İtalyan milli takımındaki Afrika kökenli naturalize

sporculara yönelik fiziki saldırılara varan ırkçı eğilimde bir tepkiye (BBC, 2018c) Türkiye’de rastlanmamıştır.

Kimi ülkelerde öne çıkan bir naturalize sporcu figürü ve daha sonra onun üzerinden yürüyen tartışmaların söylemleri yönlendirdiği görülmektedir. Türkiye’de Naim Süleymanoğlu figürünün birçok farklı tartışmalara konu olmasının benzer hali İngiltere’deki Zola Budd örneği için geçerlidir. Burada dikkat çeken her iki sporcunun da etnik olarak geline ülke ile bağları olmasıdır. Örneğin Zola Budd baba tarafından İngiliz kökenliken, Naim Süleymanoğlu (iki ebeveyni üzerinden) Türk soyludur. Budd’ın köken ülkesi Güney Afrika Cumhuriyeti eski bir İngiliz sömürge toprağı iken, Süleymanoğlu’nun doğum ülkesi Bulgaristan uzunca bir dönem Osmanlı İmparatorluğu egemenliğinde kalmış bir coğrafyadır. Diğer yandan iki sporcunun da vatandaşlık ediniminin “hızlı” gerçekleşmiş olması da bir diğer benzerlik noktasıdır. Bu sporcuların vatandaşlık edinimini hızlandırmak için devreye giren makamlar da etken olmuştur. Örneğin Budd için Daily Mail gazetesinin başlattığı kampanya ve bağlantı kurduğu devlet yetkililerine karşılık, Süleymanoğlu için dönemin Başbakanı Turgut Özal bizzat devreye girmiştir. Bu iki örnek de devletlerin kabul noktasının “soy esasına” göre şekillendiğini göstermektedir.

Naturalize sporcuların ülkelerin ulusal sporları olarak sahiplendikleri branşlardaki temsillerinin siyasi zeminde daha çok tartışmaya neden olduğu görülmüştür. Örneğin Türkiye ve Azerbaycan için ulusal sporlar kabul edilen güreş sporundaki naturalize sporculara, İngiltere’nin ulusal sporu olan kriketteki naturalize sporculara tepkiler bu duruma örnektir. İngiltere’nin bir diğer ulusal sporu olan futboldaki naturalize sporcular ise hem ilk bölümde belirtildiği üzere FIFA yönetmeliğinin vatandaşlık transferi kararlarını zorlaştırması ve sporcuların bu yönde tercihlerinin az olması hem de futbolun profesyonel (endüstriyel) yapısı itibarıyla pek bir tartışma konusu olmamaktadır.

Naturalize sporcular konusunun İngilizce basında en çok tartışılmasının 2000 ve 2012 yıllarında olduğu Jansen’in (2018) araştırmasında yer almaktadır. Bu yılların hem sporda küreselleşmenin arttığı dönemlere hem de olimpiyatların İngilizce konuşulan ülkelerde gerçekleştiği dönemlere (2000 Sydney, 2012 Londra) denk

gelmesi nedeniyle öne çıktığı söylenebilir. Ancak 2000’ler sonrası tüm dünyada naturalize sporcuların sayısında artış görüldüğü bilinmektedir. En çok göçmen sporcu ile olimpiyat katılımı 2012 (%9.3), 2004 (%9.1) ve 2016 (%9.1) Olimpiyatlarında gerçekleşmiştir (Mallon (2017)).

Ülkelerin giderek “millet olmanın yarattığı ortaklık”tan (Topic & Coakley, 2010) ziyade “kendini iyi hissetme faktörünün” (Grix & Carmicheal, 2012) peşinde koştuğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Elit naturalize sporcuların başarısı sonucu uluslararası arenada ülkelerin isimlerini anılması üstünlük elde etmeye bağlı kendini iyi hissetmeyi beraberinde getirmektedir. Azerbaycan örneğinde görülen kış olimpiyatlarında tamamen naturalize sporculardan oluşan milli takımın bu türden bir gaye neticesinde kurulduğu söylenebilir.

Peki sporcuları bu ülkelerin bayrağı altında mücadele etmeye ne itmektir? Birçok veriden derlenen bilgiye göre bu nedenlerin başında ülkelerin sağladığı imkanlar ve ödül yönetmeliği gelmektedir. Olimpiyat altın madalyası için ödenen miktara bakılacak olduğunda bu rakam Azeri sporcular için 237.000 USD⁸¹, Kanadalı sporcular için 20.000 USD, Türk sporcular için 1000 cumhuriyet altını (yaklaşık 422.000 USD⁸²) iken İngiltere ise madalya getiren sporculara herhangi bir ücret ödememektedir. Bu durum ülkelerin spor geleneğine bağlı olimpik başarı trendleri ve gelişmişlik düzeyleri ile ilişkilendirilebilir. Gambino (2012) bu durum için “Batı dünyasının zengin ülkeleri ama sporcuları değil” yorumunu getirmiştir. Bahsi geçen gelişmişlik düzeyi yüksek Batılı ülkelerde spordan kazanımların sadece madalya temelinde değil, sponsorluk, profesyonel kariyer vb. faktörlerle geçim kaynağı sağladığı da unutulmamalıdır.

Türkiye’ye sporcu göçünün yoğun olarak 90larda ve 2000lerin başında yaşanmasına karşılık görüşme yapılan yöneticilerin değerlendirmeleriyle paralel bir şekilde o yoğunlukta bir sporcu göçünün bir daha tekrarlanmayacağı tahmin edilmektedir. Burada ekonomik faktörler ve sporcular için alternatif ülke sayısının artması neden olarak gösterilebilir.

⁸¹ 400.000 Manat karşılığı USD. 01.09.2020 tarihli kur ile.

⁸² 01.09.2020 kuru ile.

Türkiye örneğinde yapılan görüşmeler ve değerlendirmeler çeşitli sonuçlar ortaya koymuştur. Bunlardan en öne çıkanı naturalize sporcuların bireysel kariyer gelişim planlarında yurtdışı alternatiflerin oynadığı rol olmuştur. Bu ilişkide bireysel bağlar da öne çıkmaktadır. Sporcunun tercihinin şekillenmesinde ona sunulan/sunulacak imkanlar ve spor türünün (bireysel spor-takım sporu) sağladığı hareket özgürlüğü de etkilidir. Örneğin basketbol branşında Türk vatandaşlığına geçen sporcular genellikle Türkiye ile öncesinde bir bağa sahip olmayıp bir spor kulübüne transfer olduğunda ilişki geliştirmekte ve beraberinde kendisine sunulan teklifi değerlendirip Türk vatandaşlığına geçmektedir. Diğer tarafta bireysel sporlar diyebileceğimiz güreş, halter gibi branşlarda ise antrenör bağı ve soy üzerinden ilişkilendirilen anlamlar öne çıkmaktadır. Öte yandan sporcunun köken ülkesinde milli takıma yükselip olimpiyat katılımı gerçekleştirme imkanın zayıf olması özellikle bireysel branşlarda sporcuları yurtdışı alternatif arayışına itmektir.

Görüşmeler sonucu varılan bir diğer sonuçta da hali hazırda özellikle takım sporlarında Türkiye'ye transfer olan bir sporcunun vatandaşlık alması belirli bir süre sonra olası bir ihtimalken, tamamen uzak coğrafyalardan bireysel teşebbüslerle sporcuların Türk vatandaşı olma niyetiyle Türkiye'ye gelmesi uzak bir ihtimal olarak gözükmemektedir. Ancak antrenör bağlantısı ve bireysel ilişkilerin etkisi bu ihtimali yakınlaştırmaktadır. Naturalize sporculardan uzak coğrafyalar kabul edilebilecek olan ABD ve Afrika kökenli sporcular bu bahsedilen ilişki türleri sayesinde Türk vatandaşı olduğunu belirtirken, masa tenisi branşında görülen Çin kökenli sporcuların hangi motivasyon ve bağlantılarla Türkiye'ye geldikleri yanıtsız kalmıştır. Bu sporcularla araştırma kapsamında mülakat talebi yapılsa da dönüş alınamaması çalışmayı bir yönüyle eksik bıraktığı söylenebilir.

En çok eleştirinin naturalize sporcunun yeni ülkesinde “ince vatandaşlık” (Bauböck, 1999) kurduğunun düşünüldüğü ve ülkedeki siyasi kültürün de buna elverişli olduğu durumlarda gerçekleştiği görülmektedir. Türkiye örneğinde yapılan görüşmeler gidilen ülke ile vatandaşlık bağının ince kurulduğu, siyasi bağın zayıf olduğu düşünülen siyasi pratiklerin sporcuların çoğunluğu tarafından gerçekleştirildiğinin görülmesi bu ilişkinin sanılanın aksine bir tablo ortaya koyduğunu göstermektedir. Bu eleştirilere köken ülke ayrımının o ülkede ifade ettiği

anlamlar da eklendiğinde tartışmalar daha da derinleşmektedir. Ulusal kimlik tanımındaki spor ilişkisinin ulusal sporlarla kurduğu bağı vatandaşlıkla anlamlandırılması da bu tartışmalara yön vermektedir. Ülkelerin ulusal sporlar olarak addettikleri sporların naturalize sporcularla ulusal temsili kabul ve ulusal gurur noktasında sorgulanmaktadır.

Ülkelerin genelde komşu ve yakın coğrafyalardan sporcu göçü aldığı görülmektedir. Özellikle 2000 öncesinde çoğunlukla bu şekilde gelen göçlere sıkça rastlanırken 2000 sonrası dönemde küresel göçler ağırlık kazanmaya başlamıştır. Ancak İngiltere özelinde sporcu göçü aldığı coğrafyaların tarihsel sömürge bağları içerisinde olduğu ülkelerin iki dönemde de fazla bir değişiklik göstermeden yer aldığını söylemek mümkündür. Bu göçlere bağlı Kanada, İngiltere ve kısmen Azerbaycan'ın vatandaşlık düzenlemelerinin süreç içinde fazlaca değişikliğe tabi olsa da Türkiye için daha az düzenleme ihtiyacının gündeme geldiği söylenebilir.

Naturalize sporcu sayısının fazla olduğu ülkelere Türkiye örneğindeki söylemler aynı zamanda naturalize sporcunun ülkeye katkısına da odaklanmaktadır. Görüşme yapılan sporcuların da bu yönde açıklamaların bu ilişkinin çift yönlülüğüne işaret etmektedir. Özellikle genç sporculara rol model olabilme ve aktif spor kariyeri sonlandırıldıktan sonra gidilen ülkede antrenör pozisyonunda katkı sağlamaya devam edilmesi bu taleplerden en öne çıkanları olmuştur.

Naturalize sporcularla ulusal kimlik temsil edilebilir mi sorusuna bu araştırmanın sonunda verilebilecek cevap ise sporcunun köken ülkesi ve gittiği ülkede sporun ulusal kimlikteki yeri ile ilişkili olduğu sonucunu doğurmuştur. Aynı şekilde ülkelerin milliyetçilik ve ulus inşa süreçlerinde uluslarını tanımlama biçimlerinin de bu kabulde etkili olduğu söylenebilir. Bu kimlik tartışmalarının dünyada küresel olarak gerçekleşen sosyal ve ekonomik değişimlerden gelecek etkilere açık olduğu düşünüldüğünde zaman içerisinde naturalize sporcuların ülkeler için ifade ettikleri anlamlar da değişecektir. Özellikle konuya gidilen ülkeye katkı temelinde yaklaşan grupların da ifade ettiği gibi naturalize sporcular kurdukları vatandaşlık bağı sayesinde bir imkandan faydalanırken, ülkeler de madalya ediniminden öte bu sporcular sayesinde sporda gelişme ve küresel iletişimini genişletme fırsatı bulacaktır. Göç

olgusu yapısı itibariyle birçok değişime tabi olmaktadır. Bu bağlamda Türkiye, değişen göç dinamikleriyle yakın gelecekte göç, spor ve vatandaşlık ilişkisinin farklı bağlamlarda ele alınmaya başlanacağı bir örnek ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

- 1924 Anayasası Kanun No 491, (Çevrimiçi)
<https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1924-anayasasi/> 19.06.2020.
- 1928 Türk Kanun No 1312, (Çevrimiçi)
Vatandaşlığı https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc006/kanuntbmmc006/kanuntbmmc00601312.pdf 20.06.2020.
Kanunu
- 1934 İskân Kanunu Kanun No 2510, (Çevrimiçi)
<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2733.pdf> 19.06.2020.
- 1964 Türk Kanun No 403, (Çevrimiçi)
Vatandaşlığı <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11638.pdf> 19.06.2020.
Kanunu
- 1982 Anayasası Kanun No 2709, (Çevrimiçi)
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> 20.07.2020.
- 2009 Türk Kanun No 5901, (Çevrimiçi)
Vatandaşlığı <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/06/20090612-1.htm>
Kanunu 19.06.2020.
- Abercrombie, G., “Sentiment and Position-taking Analysis of Parliamentary
& Batista-Navarro, Debates: A Systematic Literature Review”, **Journal of
R., 2020 Computational Social Science**, 3, 245–270.

- Ağayev, R., 2000 “M. Emin Resulzade ve Azərbaycan Demokratik Cumhuriyeti (28 Mayıs 1918)”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, (15), 361-363.
- Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabulü ve İskânına Dair Kanun, 2.7.1992 Kanun No 3835 (Çevrimiçi) <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3835.pdf> 19.07.2020.
- Ak, D., 2015 “Olimpiyat Oyunlarının Ev Sahibi Kente Etkileri Açısından Değerlendirilmesi”, **Pamukkale Journal of Eurasian Socioeconomic Studies**, 2(1), 1-19.
- Aldama, Y., 14.07.2012 “Yamilé Aldama: Plastic Brit jibe is so offensive in our country today”, **The Guardian**, (Çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/sport/blog/2012/jul/14/yamile-aldama-plastic-brit-jibe-offensive> 13.07.2020.
- Alekberov, E., 2003 “Türk ve Azərbaycan Hukuklarında Vatandaşlığın Kazanılması”, Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Alguliyev, R., Jafarov, Y. & Gurbanova, A., 2018 “Qlobal informasiya cəmiyyəti şəraitində Azərbaycan vətəndaşlarının adlandırılması məsələləri”, **İnformasiya təhlükəsizliyinin aktual multidissiplinar elmi-praktiki problemləri IV respublika konfransı**, 86-90.
- Anbarlı Bozatay, Ş., 2010 “5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'na göre Türk vatandaşlığının kazanılması”, **Yönetim Bilimleri Dergisi**, 8(2), 165-182.

- Anderson, B., 1983 **Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism**, London, Verso.
- Aktükün, İ., 2010 “Futbolun Siyasi Tarihine Kenar Notları”, **Cogito**, Yapı Kredi Yayınları, s. 8-26
- Andreff, W., 2006 "Sport in Developing Countries," in **Handbook on the Economics of Sport**, Cheltenham, Edward Elgar Publishing.
- Arnaud, P., & Riordan, P. J., 2003 **Sport and International Politics: Impact of Facism and Communism on Sport**, London, Taylor and Francis.
- Ateşok, Z. Ö. 2018 “Karşılaştırmalı Perspektiften Uluslararası Mülteci Rejimi Bağlamında Mülteci Eğitimi ve Türkiye Örneği”, İstanbul Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Athletics Weekly, 14.03.2016 “Julia Bleasdale confirms her switch in allegiance to Germany”, (Çevrimiçi)
<https://www.athleticsweekly.com/featured/julia-bleasdale-confirms-switch-in-allegiance-germany-40417/> 17.01.2020.
- Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi, 1997 European Convention on Nationality, Council of Europe, European Treaty Series - No. 166 (Çevrimiçi)
<https://rm.coe.int/168007f2c8#:~:text=1-,Persons%20possessing%20the%20nationality%20of%20two%20or%20more%20States%20Parties,of%20those%20States%20Parties%20only.&text=In%20the%20event%20of%20mobilisation,binding%20upon%20that%20State%20Party.> 15.05.2020.

- Ayan, S. F., 2019 “Sovyet Sonrası Türkdilli Alanda Ulus İnşasının Yapıcı unsuru Olarak Tarih: Azərbaycan və Kazakistan”, Ordu Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Aybay, R., 1982 **Yurttaşlık (vatandaşlık) Hukuku: Ders kitabı ve temel yasa metinleri**, Ankara, AÜ SBF Basın ve Yayın Yüksek Okulu Basımevi.
- Azadlıq, t.y “Legionerlərin ümidinə qalan idman”, (Çevrimiçi) <https://www.azadliq.info/208626.html> 01.06.2020.
- Azadlıq, 23.11.2011 “Azərbaycan güləşində və boksunda legionerlər”, (Çevrimiçi) <https://www.azadliq.org/a/24399923.html> 15.05.2020.
- Azərbaycan Cumhuriyeti Adliye Nazırlığı, 2020a Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında, (Çevrimiçi) <http://www.e-qanun.az/framework/6693> 12.05.2020.
- Azərbaycan Cumhuriyeti Adliye Nazırlığı, 2020b Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı haqqında, (Çevrimiçi) <http://www.e-qanun.az/framework/3187> 12.05.2020.
- Azərbaycan Cumhuriyeti Adliye Nazırlığı, 2020c Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı məsələlərinə baxılması və onların həlli qaydaları haqqında Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə, (Çevrimiçi) <http://www.e-qanun.az/framework/5317> 12.05.2020.

Azərbaycan
Cumhuriyeti
Adliyyə Nazirliyi,
2020d

“Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının soyadlarının dövlət dilinə uyğunlaşdırılması haqqında” (Çevrimiçi)
<http://www.e-qanun.az/framework/8078> 15.04.2020.

Azərbaycan
Cumhuriyeti
Gençlik və Spor
Bakirliyi, t.y.

“İdmanın Tarixi”, (Çevrimiçi)
<https://www.mys.gov.az/idman/idmanin-tarixi> 22.05.2020.

Azərbaycan
Cumhuriyeti Kùltür
ve Turizm
Bakirliyi, 2013.

“İdmanın təbliğində kitabxanaların iştirakı”, Bakü,
Azərbaycan Milli Kùtùphanesi.

Azərbaycan Devlet
Haber Ajansı,
14.01.2010

“Azərbaycanda milli soyad formatının müəyyən edilməsi üçün xüsusi konsepsiya hazırlanmışdır”, (Çevrimiçi)
https://azertag.az/xeber/AZARBAYCANDA_MILLI_SOYAD_FORMATININ_MUAYYAN_EDILMASI_UCHUN_XUSUSI_KONSEPSIYA_HAZIRLANMISDIR-465564
15.05.2020.

Azərbaycan Devlet
İstatistik Komitesi,
2019

“Azərbaycan’ın Demografik Göstergeleri”, İstatistik yilliyi,
Bakü.

Azerisport,
23.03.2016

Патимат АБАКАРОВА: Жду папу в Рио, (Çevrimiçi)
<https://www.azerisport.com/taekvondo/20160323121425392.html> 19.05.2020.

- Azvision, 26.05.2016, “Norveçli idmançı Azərbaycan vətəndaşı olmaq istəyir”, (Çevrimiçi) <https://azvision.az/news/91528/norvecli-idmanci-azerbaycan-vetendasi-olmaq-isteyir.html> 20.05.2020.
- Azvision, 20.05.2020, “Azərbaycanda yaşayan əcnəbilərin sayı açıqlandı”, (Çevrimiçi) <https://azvision.az/news/215119/--azerbaycanda-yasayan-ecnebilerin-sayi-aciqlandi--resmi---.html> 20.05.2020.
- Bagirova, M. & Mammadov, E., 2015. “From The History of Sports in Ancient and Medieval Azerbaijan”, **IRS Sports**, 1 (20), 36-43.
- Bailey, R., 2016 “‘A Complete Joke’ - McCormack hits out at nationality rules after fourth-place heartbreak”, (Çevrimiçi) <https://www.the42.ie/fionnuala-mccormack-2865630-Jul2016/> 15.07.2020.
- Bairner, A., 2001 **Sport, nationalism, and globalization: European and North American perspectives**, Albany, SUNY Press.
- Bale, J. & Sang, J., 1996 **Kenyan running: Movement culture, geography, and global change**, London, Frank Cass.
- Bale, J. & Maguire, J., 2003 **The Global Sports Arena: Athletic Talent Migration in an Interdependent World**, London, Frank Cass
- Bauböck, R., 1999 “Recombinant Citizenship”, IHS Political Science Series 67.

- BBC, 06.06.2012 “London 2012: Team GB athletes will learn anthem - head coach”, (Çevrimiçi)
<https://www.bbc.com/sport/olympics/18335642> 13.07.2020.
- BBC, 14.08.2016 “Who, What, Why: Why is it Team GB, not Team UK?” (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/news/magazine-37058920>
20.06.2020.
- BBC, 12.04.2018a Azerbaijan country profile, (Çevrimiçi)
<https://www.bbc.com/news/world-europe-17043424>.
7.11.2019.
- BBC, 12.04.2018b “Commonwealth Games: It's not rare for athletes to go missing” (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/news/newsbeat-43744986> 18.06.2020.
- BBC, 31.07.2018c “Italian athlete Osakue fears climate of violence after attack”, (Çevrimiçi)
<https://www.bbc.com/news/world-europe-45017843>
18.07.2020
- BBC Azeri, “Mətbuat icmalı: 400000 manat-Olimpiya mükafatı”, (Çevrimiçi)
16.07.2016
https://www.bbc.com/azeri/azerbaijan/2016/07/160719_azeri_press 20.05.2020.
- BBC News Türkçe, “Atletler Neden Ülkelerini Değiştiriyor?” (Çevrimiçi)
12.08.2017
www.bbc.com/turkce/spor-40904260. 25.05.2020.

- Bekcan, U., 2019 “Sovyet Penceresinden 1956 Macar Ayaklanması: Batı Destekli Bir Karşıdevrim Girişimi”, **Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi**, 8(1), 15-23.
- Bellamy, R., 2008 **Citizenship: A Very Short Introduction**, Oxford, Oxford University Press.
- Bigg, C., 17.07.2012 “Athletes Switching Nationalities In Spotlight At London Olympics”, (Çevrimiçi) <https://www.rferl.org/a/athletes-switching-nationalities-in-spotlight-at-london-olympics/24645792.html> 19.05.2020.
- Birmingham, D., 2003 **A Concise History of Portugal**, Cambridge, Cambridge University Press.
- Blenkinsop, A. & Kinross, D., 11.07.2012 “Team GB: 'Plastic Brits' - where do they come from?” **The Telegraph**, (Çevrimiçi) https://www.telegraph.co.uk/sport/olympics/olympic_infographics_and_data/9391327/Team-GB-Plastic-Brits-where-do-they-come-from.html 13.07.2020.
- Blickenstaff, B., 13.04.2015 “War, Auschwitz, and the Tragic Tale of Germany's Jewish Soccer Hero” (Çevrimiçi) https://www.vice.com/en_us/article/78yyz9/war-auschwitz-and-the-tragic-tale-of-germanys-jewish-soccer-hero 04.04.2020.
- Bloom, B., 07.07.2016 “Seven Kenyans, Two Jamaicans and a Cuban Competing for Turkey - This is a Disgraceful Farce”, **The Telegraph**, (Çevrimiçi) <https://www.telegraph.co.uk/athletics/2016/07/07/seven->

kenyans-two-jamaicans-and-a-cuban-competing-for-turkey--
-t/. 20.05.2020.

Boniface, P., 1998 Football as a factor (and a reflection) of international politics,
The International Spectator, 33:4, 87-98.

Bomiface, P., 2016 **JO Politiques: Sport et Relations Internationales**,
Eyrolles: Paris.

Bourdieu, P., 1978 “Sport and Social Class”, **Social Science Information**, 17
(6), p. 819-840.

Brendon, P., 2007 **The Decline and Fall of the British Empire, 1781–1997**,
London, Jonathan Cape.

British Future, “How Team GB Reflects The Making of Modern Britain”,
14.08.2012 (Çevrimiçi) [http://www.britishfuture.org/national-
conversations/britain/how-team-gb-reflects-the-making-of-
modern-britain/](http://www.britishfuture.org/national-conversations/britain/how-team-gb-reflects-the-making-of-modern-britain/) 06.06.2020.

British Nationality Whole Act (Çevrimiçi)
Act, 1981 <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1981/61> 14.06.2020.

British Nationality **Schedule 1 Requirements for Naturalisation** (Çevrimiçi)
Act 1981 Schedule <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1981/61/schedule/1>
1, 2014 14.06.2020.

Brohm, J. M., 2013 “The Olympic Games as the opium of the people” (Des JO
comme opium du peuple), **Historia**.
<https://www.historia.fr/des-jo-comme-opium-du-peuple>

- Brohm, J. M., 1978 **Sport: A Prison of Measured Time**, London: Ink Links.
- Bromberger, C., 1994 “Foreign Footballers, Cultural Dreams, and Community Identity in Some North-western Mediterranean Cities”, In J.Bale & J.Maguire (Ed.), **The Global Sports Arena: Athletic Talent Migration in an Interdependent World**, London, Frank Cass, 171-182.
- Brown, I., 1935 **The Heart of England**, New York, C. Scribner's Sons.
- Brown, J. & Louis, W. R., 1999 **The Oxford History of the British Empire: Volume IV: The Twentieth Century**, Oxford, Oxford University Press.
- Brubaker, W. R., 1990 “Immigration, citizenship, and the nation-state in France and Germany: A Comparative Historical Analysis”, **International Sociology**, 5(4), 379-407.
- Bull, A. 08.03.2012 “Tiffany Porter frustrates knavish tricks over national anthem knowledge” **The Guardian**, (Çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/sport/2012/mar/08/tiffany-porter-national-anthem> 13.07.2020.
- Burdsey, D., 2010 “British Muslim experiences in English first-class cricket”, **International Review for the Sociology of Sport**, 45(3), 315-334.
- Burke, J., 22.08.2016 “Ethiopian Olympic medallist seeks asylum after marathon protest”, **The Guardian**, (Çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/world/2016/aug/22/ethiopian->

olympic-medallist-feyisa-lilesa-seeks-asylum-after-marathon-protest-oromo-rio. 10.01.2020.

Cabinet Office, 2002. Game Plan: A strategy for delivering Government's sport and physical activity objectives. A Joint DCMS/Strategy Unit Report.

Cahill, C., 2016 "Sonia O'Sullivan Blasts 'Nationality Dopers' That Are Beating Irish Athletes", (Çevrimiçi) <https://www.balls.ie/athletics/nationality-doping-354268> 20.07.2020.

Canada and Germany: Partners from Immigration to Innovation, 2018 (Çevrimiçi) <https://www.waterlooregionmuseum.ca/en/exhibits/canada-and-germany--partners-from-immigration-to-innovation.aspx> 04.04.2020.

Canadian Immigration Law Firm, 08.08.2016 "Canadian Olympic Immigrants", (Çevrimiçi) <https://www.canadim.com/blog/canadian-olympic-immigrants/> 14.04.2020.

Canadian Museum of Immigration at Pier 21. (t.y.) Immigration Act 1976, (Çevrimiçi) <https://pier21.ca/research/immigration-history/immigration-act-1976>, 24.01.2020.

Canadian Museum of Immigration at Pier 21, 2020 "History: Hungarian Immigration to Canada (Çevrimiçi) <https://pier21.ca/culture-trunks/hungary/history> 17.04.2020.

Canşen, E., 2015 "Türkiye Cumhuriyeti'nin Spor Politikaları", **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 17(1), 33-48.

- Castles, S. & Miller, M., 2009 **The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World**, Basingstoke, Hampshire, Palgrave Macmillan.
- Cavadova, X., 06.02.2014 “Soçi Qış Olimpiadası: Azərbaycanın medala "ümidi yoxdur"”, **BBC News Azərbaycanca**, (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/azeri/azerbaijan/2014/01/140109_sochi_azerbaijan_olympics. 01.06.2020.
- Chen, C. & Mason, D. S., 2018 “Hockey’s Significant Others: Canadian Newspaper Coverage of Elite Migrant Athletes in the 1980s and 1990s”, **The International Journal of the History of Sport**, 35(10), 985-1007.
- Citizenship and Immigration Canada, 22.06.2009a “News Release – Olympic hopeful Kaitlyn Weaver obtains Canadian citizenship”, (Çevrimiçi) <https://web.archive.org/web/20120319022314/http://www.cic.gc.ca/english/departement/media/releases/2009/2009-06-22a.asp> 17.04.2020.
- Citizenship and Immigration Canada, 14.10.2009b “Success stories”, (Çevrimiçi) <https://web.archive.org/web/20091023075759/http://www.cic.gc.ca/english/departement/media/stories/kaitlyn.asp> 29.04.2020.
- Cumhuriyet, 19.08.1987 “Türkiye, sığınma talebini kabul etti. Türkiye'ye geliyor” (Çevrimiçi) <https://www.cumhuriyetarsivi.com/katalog/192/sayfa/1987/8/19/14.xhtml> 17.07.2020.

- Çagaptay, S., 2006 **Islam, Secularism, and Nationalism in Modern Turkey: Who is a Turk?** London and New York, Routledge.
- Çoban, B., 2008 “Futbol ve Toplumsal Muhalefet”, **İletişim: Kuram ve Araştırma Dergisi** Sayı 26, s.59-88.
- Crowther, N., 2004 “The State of The Modern Olympics: Citius, Altius, Fortius?”, **European Review**, 12(3), 445-460.
- Davison, W., 23.08.2016 “An Olympic Protest Is the Least of Ethiopia's Worries”, **Foreign Policy**, (Çevrimiçi) <https://foreignpolicy.com/2016/08/23/an-olympic-protest-is-the-least-of-ethiopias-worries-oromo/>. 17.01.2020.
- Dağ, A. E., 2004 **Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü**, İstanbul, Anka Yayınları.
- De Groot, G. R., 2006 Sports and Unfair Competition via Nationality Law. **Maastricht Journal of European and Comparative Law**, 13(2), 161–171.
- Demir, A., 2017 “Osmanlı Devleti’nde Devşirme Sistemi”, **Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**, 1(1), 19-27.
- Dennis, M. & Grix, J., 2012 **Sport Under Communism: Behind the East German 'Miracle'**. New York, Palgrave Macmillan.
- Der, D. J. & Shapiro, M. J., 1989 **International/intertextual relations: Postmodern readings of world politics**. Lexington, Mass, Lexington Books.

- Dever, A. & İslam, A., 2015 “Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Kültüründe Spor Algısı”, **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 4(5), 46-61.
- Dirks, G. E., 07.02.2006 “Immigration Policy in Canada”, **The Canadian Encyclopedia** (Çevrimiçi)
<https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/immigration-policy>, 24.01.2020.
- Downward, P., Dawson, A. & Dejonghe, T., 2009 **Sports Economics: Theory, Evidence and Policy**. London, Routledge.
- Doyle, M.W., 2004. “The Challenge of Worldwide Migration” **Journal of international affairs**, 57 (2), 1–5.
- Dreisziger, N. F., 27.11.2019 “Hungarian Canadians”, (Çevrimiçi)
<https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/hungarians> 16.04.2020.
- Edmunds, J. & Turner, B. S., 2001 “The Re-invention of a National Identity? Women and ‘cosmopolitan’ Englishness”, **Ethnicities**, 1(1), 83-108.
- Emrence, C., 2005 “Marksizmden Küreselleşme Okuluna: Spor Sosyolojisi” 1970-2005, **Toplum ve Bilim**, Sayı: 103, s. 93-106.
- Encyclopaedia Britannica, 22.01.2020 “Wayne Gretzky”, (Çevrimiçi)
<https://www.britannica.com/biography/Wayne-Gretzky> 22.04.2020.

- Erder, S., 2014 “Türkiye’de Değişen Siyasal Konjonktür, Değişen Göç ve İskân Politikaları”, **Türkiye’nin uluslararası göç politikaları: 1923-2023 Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere, İstanbul, Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi, 77-137.**
- Ergun, A., 2010 “Azerbaycan’da Bir Ulusal Kimlik Meselesi Olarak Alfabe değişiklikleri”, **Bilig**, (54), 139-160.
- Ethiopian Nationality Proclamation, 2003 Proclamation no 378/2003, (Çevrimiçi) https://data.globalcit.eu/NationalDB/docs/Ethiopia_Proclamation_on_Ethiopian_Nationality_378-2003_23-Dec-03%20%5bENGLISH%5d.pdf 20.07.2020.
- Eurosport, 09.03.2012 “İstanbul’da dev heyecan: 1500’de elimiz güçlü “, (Çevrimiçi) https://www.eurosport.com.tr/atletizm/dunya-salon-atletizm-sampiyonasi/2010/istanbul-da-dev-heyecan_sto3186382/story.shtml 20.07.2020.
- Eurostat, 2020 Acquisition of citizenship by age group, sex and former citizenship, (Çevrimiçi) https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=mi-gr_acq&lang=en 15.06.2020.
- Evans, L., 2014 “Two Canadian immigrant bobsledders aim for the podium at the 2014 Sochi Olympic Games” **Canadian Immigrant**. (Çevrimiçi) http://lisa-m-evans.weebly.com/uploads/6/0/5/4/6054983/canadian_bobsledders.pdf, 30.12.2019.

- Ferrera, M., 2005 **The Boundaries of Welfare.** Oxford: Oxford University Press.
- Feyzullayev, Z., “Legionerlər Haqqında Ballada”, Region Plus, (Çevrimiçi)
15.09.2008 <http://regionplus.az/az/articles/view/4351>. 01.06.2020.
- Field, P., “Tessa Sanderson exclusive interview: 'Some think if you’re
15.08.2019 over 50, you’re done. No forget it, we’re there to kick ass”
(Çevrimiçi)
<https://www.telegraph.co.uk/athletics/2019/08/15/tessa-sanderson-exclusive-interview-think-50-done-no-forget/>
16.06.2020.
- FIFA, 2016 “FIFA Statutes: Regulations Governing the Application of the
Statutes”, Zurich.
- FIFA, 2018 “Who We Are - News - Infantino highlights football's
potential to unite at G20 summit”, (Çevrimiçi)
<https://www.fifa.com/about-fifa/who-we-are/news/infantino-highlights-football-s-potential-to-unite-at-g20-summit>.
12.06.2019.
- Fişek, K., 1970 **Spor Yönetimi**, Ankara, Ankara Üniversitesi S.B.F. ve Basın
– Yayın Yüksek Okulu Basımevi.
- Fizel, J. & Todd “Sports Economics”, **Handbook of Sports Economics**
Jewell, R., 2018 **Research**, London, Routledge, 9-18.

- Fletcher, T., 2011 “The making of English cricket cultures: Empire, globalization and (post) colonialism”, **Sport in Society**, 14(1), 17-36.
- Fletcher, T., 2012 ““Who do “they” cheer for?’ Cricket, diaspora, hybridity and divided loyalties amongst British Asians”, **International Review for the Sociology of Sport**, 47(5), 612-631.
- Francis, M., 2011 **Creative Subversions: Whiteness, Indigeneity, and the National Imaginary**, Vancouver, UBC Press.
- Freeborn, J., 26.08.2014 “In Conversation with Donovan Bailey”, (Çevrimiçi) <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/conversations-with-donovan-bailey> 03.04.2020.
- Fuller, E., 1996 ‘Azerbaijan at the Crossroads’, R. Allison (Ed.), **Challenges for the Former Soviet South**, Washington, D.C., Brookings Institute Press.
- Gadacz, R., 07.02.2006 “First Nations”, (Çevrimiçi) <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/first-nations> 18.04.2020.
- Galtung, J., 1984 “Sport and International Understanding: Sport as a Carrier of Deep Culture and Structure”, **Sport and International Understanding**, Ilmarinen M. (Ed.), Berlin, Heidelberg, Springer, 12-19.
- Gambino, M., 2012 “Want to Get Rich? Win an Olympic Medal for Azerbaijan”, (Çevrimiçi)

<https://www.smithsonianmag.com/smart-news/want-to-get-rich-win-an-olympic-medal-for-azerbaijan-22851935/>
15.07.2020.

GCIM, 2005 “Migration in an interconnected world: new directions for action”, Report of the Global Commission on International Migration.

Gellner, E., 1983 **Nations and nationalism: New Perspectives on the Past**, Ithaca, Cornell University Press.

Gibbons, T. & Malcolm, D. (Ed.), **Sport and English National Identity in A 'Disunited Kingdom'**, London, New York, Routledge.
2017

GİGM, 2019a “Göç Tarihi” (Çevrimiçi) <https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi>
18.07.2020.

Goodbody, J., 17.01.2015 “Weightlifter Louis Martin dies, aged 78”, **The Times**, <https://www.thetimes.co.uk/article/weightlifter-louis-martin-dies-aged-78-6qhqw7bnj5v> 16.06.2020.

Gov.uk, t.y. “Sportsperson visa (Tier 2)”, (Çevrimiçi) <https://www.gov.uk/tier-2-sportsperson-worker-visa>
16.06.2020.

Government of Canada, 2015 “History of Citizenship Legislation” (Çevrimiçi) <https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/corporate/publications-manuals/operational-bulletins-manuals/canadian-citizenship/overview/history-legislation.html>, 30.01.2020.

- Government of Canada, 2017a “Citizenship grants: Applicants 55 years of age or older” (Çevrimiçi) <https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/corporate/publications-manuals/operational-bulletins-manuals/canadian-citizenship/grant/applicants-55-years-older-applications-received-june-11-2015.html>, 30.02.2020.
- Government of Canada, 2017b “Citizenship: Ministerial discretion to grant citizenship in special cases”, (Çevrimiçi) <https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/corporate/publications-manuals/operational-bulletins-manuals/canadian-citizenship/grant/ministerial-discretion-grant-special-cases.html>, 30.01.2020.
- Government of Canada, 2019a “Canada and the Commonwealth”, (Çevrimiçi) https://www.international.gc.ca/world-monde/international_relations-relations_internationales/multilateral-multilateraux/commonwealth.aspx?lang=eng 02.03.2020.
- Government of Canada, 2019 “The Oath of Citizenship” (Çevrimiçi) <https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/news/2019/05/the-oath-of-citizenship.html>, 02.02.2020.
- Government of Canada, 2020a “Prepare for the citizenship test and interview” (Çevrimiçi) <https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/services/canadian-citizenship/become-canadian-citizen/citizenship-test.html#toc0>, 20.03.2020.

- Government of Canada, 2020b “Census of Canada, 1901”, (Çevrimiçi) <https://www.bac-lac.gc.ca/eng/census/1901/Pages/about-census.aspx> 02.04.2020.
- Government of Canada, 2020c “National Sports of Canada Act, 1994” (Çevrimiçi) <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/n-16.7/page-1.html> 18.04.2020.
- Government of Canada Legislative Services Branch, 2020. “Consolidated federal laws of canada, Citizenship Regulations, No. 2 SOR/2015-124” (Çevrimiçi) <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/regulations/SOR-2015-124/page-1.html>, 30.01.2020.
- Göçmez, E., 2008 “Afganistan'dan gelen göçmen Özbekler'in sosyo-kültürel ve dini hayatları üzerine sosyolojik bir araştırma (Hatay ili Ovakent beldesi örneği)”, Selçuk Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Gönenç, L., 1998 “Azerbaycan Anayasası Üzerine Notlar”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 47, Sayı 1-4, ss. 185-220.
- Granatstein, J. L., 1996 **Yankee Go Home?: Canadians and anti-Americanism**, Toronto, Harper Collins.
- Green, J., 17.12.2013 “Sochi 2014: Piper Gilles lands Canadian citizenship” (Çevrimiçi) https://www.thestar.com/sports/sochi2014/figureskating/2013/12/17/sochi_2014_piper_gilles Lands Canadian citizenship.html 05.04.2020.

- Gretzky, W., 2011 **On Family, Hockey and Healing**, Toronto, Random House Canada.
- Grey, J. H. & Gill, J., 07.02.2006 “Canadian Citizenship” **The Canadian Encyclopedia** (Çevrimiçi)
<https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/citizenship>, 28.01.2020.
- Grix, J., 2016 **Sport Politics: An Introduction**, London, New York: Palgrave Publishing.
- Grix, J. & Carmichael, F., 2012 “Why do governments invest in elite sport? A polemic”, **International Journal of Sport Policy and Politics**, 4:1, 73-90.
- GSB, 06.10.2014 “Devşirme değil bu toprakların şampiyonları”, (Çevrimiçi)
<http://www.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/1/22444/devsirme-degil-bu-topraklarin-sampiyonlari.aspx> 01.04.2019.
- Guesnet, F., 2018 ““Ben Helfgott: The Story of One of the Boys, Michael Freedland”“, **Jewish Historical Studies**, 50 (1), 222-225.
- Guttmann, A., 2003 “Sport, Politics and the Engaged Historian”, **Journal of Contemporary History**, 38(3), 363–375.
- Guo, S. & Wong, L., 2018 **Immigration, Racial and Ethnic Studies in 150 Years of Canada**, London, Leiden, Brill Sense.
- Günaydın, M., 2019 “Bağımsızlık sonrası Azerbaycan’da Kimlik Politikaları”, **Avrasya İncelemeleri Dergisi**, 8 (1), 54-94.

- Güney, Ü., 2014 “Yerel / Küresel Aidiyetler ve Yurttaşlık: Britanyalı Olmak ya da Olmamak”, **Yurttaşlığı Yeniden Düşünmek**, A. Durakbaşı, Karapehlivan Şenel, F., Aslı, N. & Öner, Ş., İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 197-212.
- Güney, Ü. & Konak, N., 2016 “Bolu’da Suriyeli ve Iraklı Sığınmacılar Vatandaşlık ve Kaynak Dağılımı Temelinde Öteki Algısı”, **Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi**, 4(2) , 113-134.
- Güngör, C., 2007 “Devrim Üzerine”, **Muhafazakar Düşünce**, Sayı 11, 71-98.
- Haber7, 04.12.2014 “Türkiye, Hürrem'den çok beni tanıyacak", (Çevrimiçi) <https://www.haber7.com/kadin/haber/1238700-turkiye-hurremden-cok-beni-taniyacak> 04.06.2020.
- Hacı, K., 23.11.2012 “Legioner idmançı: “Müşqçimiz uğur qazanmağımızı istemir”, AZ News , (Çevrimiçi) <https://www.aznews.az/news/idman/11349.html> 19.05.2020.
- Hacısalıhoğlu, F., 2012 “Azerbaycan’da Ulusal Tarih Yazımı”, **History Studies**, 4, 173-194.
- Hall, C., 2001 “British Cultural Identities and the Legacy of the Empire”, **British Cultural Studies: Geography, Nationality, and Identity**, David Morley and Kevin Robins, New York, Oxford University Press, 27-39.
- Hall, V., 16.02.2017 “Have faith in yourself: How Akeem Haynes went from sleeping on the floor to Puma-sponsored Olympic medallist”, **National Post** (Çevrimiçi) <https://nationalpost.com/sports/olympics/have-faith-in->

yourself-how-akeem-haynes-went-from-sleeping-on-the-floor-to-puma-sponsored-olympic-medallist 03.04.2020

Hall, A., Slack, T., Smith, G. & Whitson, D., 1991 **Sport in Canadian society**, Toronto, McClelland & Stewart.

Hampshire, J., 2015 **Citizenship and Belonging: Immigration and the Politics of Demographic Governance in Postwar Britain**, London, Palgrave Macmillan.

Hansard, 24.06.1976 “Immigration Policy”, (Çevrimiçi) <https://hansard.parliament.uk/Lords/1976-06-24/debates/c57f0500-b4c1-4805-873a-8d10d750683d/ImmigrationPolicy?highlight=olympic%20team%20nationality#contribution-9e6f4aa7-609e-4c8f-b7d4-757795e1142b> 8.07.2020.

Hansard, 09.04.1984a “Written Answers”, (Çevrimiçi) <https://hansard.parliament.uk/commons/1984-04-09/debates/e13ba412-2776-460d-a830-443d3c0c4745/WrittenAnswers> 09.07.2020.

Hansard, 11.04.1984b “British Nationality”, (Çevrimiçi) <https://hansard.parliament.uk/Commons/1984-04-11/debates/7013db8f-fcf7-470d-addb-e44d2b9e94db/BritishNationality?highlight=naturalisation%20athlete#contribution-574c9dad-7be4-4026-a956-623067a7758d> 08.06.2020.

- Hansard, “Zola Budd”, (Çevrimiçi)
12.04.1984c <https://hansard.parliament.uk/Commons/1984-04-12/debates/0c9c1f0a-f816-4684-a39a-0350c4cfbf89/ZolaBudd> 09.07.2020.
- Hansard, “Commons Chamber”, (Çevrimiçi)
08.05.1984d <https://hansard.parliament.uk/commons/1984-05-08/debates/257f572a-3d90-47f4-8ccd-24d7af50ba49/CommonsChamber> 10.07.2020.
- Hansard, “Immigration Bill), (Çevrimiçi)
16.11.1987 <https://hansard.parliament.uk/Commons/1987-11-16/debates/3c372344-c6e4-4701-800b-78466232620b/ImmigrationBill> 09.07.2020.
- Hansard, “Commons Chamber”, (Çevrimiçi)
22.05.1989 <https://hansard.parliament.uk/Commons/1989-05-22/debates/36b45608-7a7b-4ec8-b12f-aea0e85f6598/CommonsChamber> 09.07.2020.
- Hansard, “Sport”, (Çevrimiçi)
07.06.1996 <https://hansard.parliament.uk/commons/1996-06-07/debates/270bba4d-a059-4e71-a01f-7c362eded49f/Sport> 10.07.2020.
- Hansard, “British Day”, (Çevrimiçi)
12.11.2008a <https://hansard.parliament.uk/Commons/2008-11-12/debates/08111244000003/BritishDay?highlight=olympic%20team%20nationality#contribution-08111244000229> 25.06.2020.

- Hansard, “Commons Chamber”, (Çevrimiçi)
31.03.2008b <https://hansard.parliament.uk/commons/2008-03-31/debates/82c4eafa-621c-4611-a9c3-e6d17f6beaa8/CommonsChamber> 09.07.2020.
- Hansard, “Ugandan Asians”, (Çevrimiçi)
02.12.2012 <https://hansard.parliament.uk/Lords/2016-12-02/debates/37E807CF-3A7E-4060-B139-8A30257E770F/NationalLifeSharedValuesAndPublicPolicyPriorities> 10.07.2020.
- Hansard, “Immigration” (Çevrimiçi)
11.12.2013 <https://hansard.parliament.uk/commons/2013-12-11/debates/13121175000001/Immigration> 08.07.2020.
- Hansard, “Ethnic Minorities”, (Çevrimiçi)
06.07.2015a <https://hansard.parliament.uk/Lords/2015-07-06/debates/150706270000071/EthnicMinorities> 08.06.2020.
- Hansard, “Immigration”, (Çevrimiçi)
19.10.2015b <https://hansard.parliament.uk/commons/2015-10-19/debates/15101914000001/Immigration> 20.06.2020.
- Hansard, “National Life: Shared Values and Public Policy Priorities”, (Çevrimiçi)
02.12.2016 <https://hansard.parliament.uk/Lords/2016-12-02/debates/37E807CF-3A7E-4060-B139-8A30257E770F/NationalLifeSharedValuesAndPublicPolicyPriorities> 11.07.2020.
- Hansard, “Sport, Recreation and the Arts” House of Lords, (Çevrimiçi)
19.12.2018a <https://hansard.parliament.uk/Lords/2018-12-19/debates/18121914000001/SportRecreationAndTheArts>

19/debates/CFBD805F-55CB-4D69-B313-730392F62C76/SportRecreationAndTheArts?highlight=cric ket%20tebbit#contribution-5095F286-C77A-4859-A3DB-924594EB0EF0 25.06.2020.

Hansard, “MV ‘Empire Windrush’” (Çevrimiçi)
18.01.2018b <https://hansard.parliament.uk/Lords/2018-01-18/debates/8BB04B61-0A86-41CD-A1B6-07840C13DE30/MV%E2%80%9CEmpireWindrush%E2%80%9D> 11.07.2020.

Hansard, “MV ‘Empire Windrush’”, (Çevrimiçi)
21.06.2018c <https://hansard.parliament.uk/Lords/2018-06-21/debates/EB04F1A3-0EAF-4CA1-90A3-25E7BACF2174/MV%E2%80%9CEmpireWindrush%E2%80%9D> 11.07.2020.

Hansard, “Windrush Day 2020” (Çevrimiçi)
23.06.2020 <https://hansard.parliament.uk/commons/2020-06-23/debates/4075E526-5226-4666-A1C5-1410ADCC7B5D/WindrushDay2020> 11.07.2020.

Harvey, J., Law, A. & Cantelon, M., 2001 “North American Professional Team Sport Franchises Ownership Patterns and Global Entertainment Conglomerates”, **Sociology of Sport Journal**, Vol. 18, Issue 4, pp 435-457.

Hasanoğlu, E., 10.12.2014 “Rus asıllı Elif’in hedefi Rio”, **Al Jazeera Turk**, (Çevrimiçi) <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozelturerus-asilli-elifin-hedefi-rio> 05.01.2020.

- Hasanoğlu, İ., 2016 “Ahıska Türkleri: Bitmeyen Bir Göç Hikâyesi”, **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, 16(1), 1-20.
- Hasol, D., 15.07.1999 “Atletizmde Neler Oluyor?” (Çevrimiçi), <https://www.cumhuriyetarsivi.com/katalog/192/yazar/72-DO%20AN+HASOL/1999/7/15.xhtml>, 7.11.2019.
- Hattenstone, S., 06.04.2012 “The Ethiopian town that's home to the world's greatest runners”, (Çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/sport/2012/apr/06/ethiopian-home-worlds-greatest-runners> 07.07.2020.
- Heineman, K., 18.06.1997 “The Cultural Secrets of Sport - Globalization or National Identity”, (Çevrimiçi) <https://www.playthegame.org/news/news-articles/1997/the-cultural-secrets-of-sport-globalization-or-national-identity/>. 30.09.2019.
- Hewlett, R., 2002 “Integrating human capital concepts in productivity and growth topics”, **Journal of Management Research**, 2 (1), 22–42.
- Hill, C. R., 1992 **Olympic Politics**, Manchester University Press, New York
- Hilvoorde, I. van, Elling, A. & Stokvis, R., 2010 How to Influence National Pride? The Olympic Medal Index as a Unifying Narrative. **International Review for the Sociology of Sport**, Vol. 45. No. 1, 87-102
- HM Government, 2011 **Prevent Strategy**, London, The Stationery Office Limited on behalf of the Controller of Her Majesty’s Stationery Office.

- Hobsbawm, E., 1983 “Mass-producing Traditions: Europe, 1870-1914”, **The Invention of Tradition**, Hobsbawm, E. J., & Terence, O. Cambridge, Cambridge University Press, 263-307.
- Hodler, M. R., 2009 “Representative Athletes: National Identity in Olympic Swimmers”, University of North Carolina at Greensboro, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Holmes, J. W., 1981 **Life with Uncle: The Canadian-American Relationship**, Toronto, University of Toronto Press.
- Home Office, 2017 **Historical background information on nationality** Version 1.0., y.y.
- Home Office, 2019 **Guide AN: Naturalisation Booklet – The Requirements**, y.y.
- Home Office, 2020 **Nationality policy: Naturalisation as a British citizen by discretion** Version 5.0, y.y.
- Horowitz, J. & McDaniel, S. R., 2015 “Investigating the global productivity effects of highly skilled labour migration: How immigrant athletes impact Olympic medal counts”, **International Journal of Sport Policy and Politics**, 7(1), 19-42.
- Houlihan, B., 1997 “Sport, National Identity and Public Policy”, **Nations and Nationalism**, 3(1), 113-137.
- Huizinga, J., 1949 **Homo Ludens: A Study of the Play-Element in Culture**, Routledge & Kegan Paul, Londra.

- Hunter, S. T. 1994 **The Transcaucasus in Transition: Nation-Building and Conflict**, Washington, D.C., The Center for Strategic and International Studies.
- Huntington, S., 1991 **The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century**, Oklahoma, University of Oklahoma Press.
- Hürmeriç
Altunsöz, I. &
Koçak, S., 2017 “Olimpiyat Oyunları’nda Sporcu Devşirilmesi”, **Spor Bilimleri Dergisi**, 28 (3), 115–127.
- Hürriyet,
15.08.1999 “Devşirmeli mi Devşirmemeli mi?” (Çevrimiçi), <http://www.hurriyet.com.tr/devsirmeli-mi-devsirmemeli-mi-39096292>, 07.11.2019.
- Hürriyet,
13.03.2007 “Wederson oldu Gökçek Vederson”, (Çevrimiçi), <https://www.hurriyet.com.tr/wederson-oldu-gokcek-vederson-6118817>, 02.02.2020.
- Hürriyet,
12.03.2009 “Kendimi Türk hissediyorum”, (Çevrimiçi) <https://www.hurriyet.com.tr/kendimi-turk-hissediyyorum-11190415> 15.07.2020.
- Hürriyet,
07.06.2010. “Avrupa rekoru kırdı”, (Çevrimiçi), <https://www.hurriyet.com.tr/avrupa-rekoru-kirdi-14949149>, 02.02.2020.
- Hürriyet,
09.07.2012. “Onlar da Londra'da olacak”, (Çevrimiçi), <https://www.hurriyet.com.tr/onlar-da-londrada-olacak-20943835>, 02.02.2020.

- Hürriyet,
08.08.2012 ““Küçük Dev Adam”dan adaylık sinyali”, (Çevrimiçi)
<https://www.hurriyet.com.tr/kucuk-dev-adam-dan-adaylik-sinyali-21179454> 20.07.2020.
- Hürriyet,
11.05.2017 "Devşirmeler gün gelecek yeni nesil sporcuların yetiştirilmesinde öncü olacak" (Çevrimiçi)
<https://www.hurriyet.com.tr/sporarena/devsirmeler-gun-gelecek-yeni-nesil-sporcularin-yetistirilmesinde-oncu-olacak-40454420> 11.07.2020.
- Hürriyet,
25.07.2017 “Milli Takım'ın Eski Oyuncusundan Olay Açıklamalar”, (Çevrimiçi) <https://www.hurriyet.com.tr/sporarena/galeri-milli-takimin-eski-oyuncusundan-olay-aciklamalar-arda-40530165/2> 16.07.2020
- Hürriyet,
12.11.2017 “Cumhurbaşkanı Erdoğan: "2019'dan sonra TFF, yabancı sınırını masaya yatırmalı"”, (Çevrimiçi)
<https://www.hurriyet.com.tr/cumhurbaskani-erdogan-2019dan-sonra-tff-yab-40642885> 16.07.2020.
- Hürriyet,
31.08.2019 “Halil Mutlu: Ben hala acı çekiyorum”, (Çevrimiçi)
<https://www.hurriyet.com.tr/sporarena/halil-mutlu-ben-hala-aci-cekıyorum-41317537> 20.07.2020.
- Hüseynbala, A.,
8.01.2010 “Azərbaycanda milli soyad formatının müəyyən edilməsi üçün xüsusi konsepsiya hazırlanıb” **Trend News Agency** (Çevrimiçi)
<https://az.trend.az/azerbaijan/politics/1614586.html>
15.05.2020.

- Hüseynzade, Ç. & Rahmanov, C., 2002 **Heydər Əliyev və Azərbaycanca Olimpiya Hərəkəti**, Bakü, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin Kitabxanası.
- İbrahimova, C., 19.10.2018 “İki pasportunuz varsa, Azərbaycan vətəndaşlığınızı itirərsinizmi? Bir çox sualınıza cavablar”, **BBC News Azərbaycanca**, (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/azeri/azerbaijan-45746264> 13.05.2020.
- İHA, 02.05.2020 “Bakan Kasapoğlu: 'Sporda ithal eden değil, ihraç yapan ülkeye dönüşmeliyiz'”, (Çevrimiçi) <https://www.ih.com.tr/haber-bakan-kasapoglu-sporda-ithal-eden-degil-ihrac-yapan-ulkeye-donusmeliyiz-842603/> 20.07.2020.
- İlkarqızı, A., 20.11.2018. “İsgəndər Xəlilov və oğlu Azərbaycana əcnəbi idmançı gətirir: Böyük məbləğ tələb olunur”, (Çevrimiçi) “<https://www.unikal.org/news/197286/igender-xelilov-ve-oglu-azerbaycana-ecnebi-idmanci-getirir-aboyuk-mebleg-teleb-olunur> 19.05.2020.
- ILO, 2018 **ILO Global Estimates on International Migrant Workers – Results and Methodology**, International Labour Office: Geneva
- International Weightlifting Federation, 07.12.2009 “Turkey Paid Bulgaria USD 7 M for Weightlifting Legend”, (Çevrimiçi) <https://www.iwf.net/2009/12/07/turkey-paid-bulgaria-usd-7-m-for-weightlifting-legend/> 16.07.2020.

- IOC, 2015 “Olympic Charter”, Lausanne.
- IOM, 2013 **Göç Terimleri Sözlüğü**, (Ed.) Perruchoud, R., & Redpath-Cross, J., y.y., Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Yayınları.
- IOM, 2016 “IOM in Turkey”, (Çevrimiçi)
<https://www.iom.int/countries/turkey> 15.12.2019.
- IOM Turkey, 2016 “IOM Turkey Moves 20,000 Refugees, Migrants in 2016”, (Çevrimiçi) <https://www.iom.int/news/iom-turkey-moves-20000-refugees-migrants-2016#:~:text=Turkey%20%2D%20IOM%20Turkey%20has%20reached,IOM%20Turkey%20facilitated%20282%20departures.> 20.07.2019.
- Iorwerth, H., Hardman, A. & Jones, C. R., 2014 “Nation, State and Identity in International Sport”, **National Identities**, 16(4), 327-347.
- İstif İnci, E., 2020 “Citizenship Test As A Migration Policy Proposal In Turkey”, **İnönü University International Journal of Social Sciences**, 9(1), 161-178.
- Jackson, S. J., 1994 “Gretzky, crisis, and Canadian identity in 1988: Rearticulating the Americanization of culture debate”, **Sociology of Sport Journal**, 11(4), 428-446.
- Jackson, S.J., 1998 ““A Twist of Race: Ben Johnson and the Canadian Crisis of Racial and National Identity””, **Sociology of Sport Journal**, 15, 21–40.

- Jackson, S. J., 2004 “Exorcizing the Ghost: Donovan Bailey, Ben Johnson and the Politics of Canadian Identity”, **Media, Culture & Society**, 26(1), 121–141.
- Jansen, J. & Engbersen, G., 2017 “Have the Olympic Games Become More Migratory? A Comparative Historical Perspective.” **Comparative Migration Studies** 5 (11). doi:10.1186/s40878-017-0054-2.
- Jansen, J., Oonk, G. & Engbersen, G. 2018 “Nationality swapping in the Olympic field: towards the marketization of citizenship?”, **Citizenship Studies**, 22:5, 523-539, DOI: 10.1080/13621025.2018.1477921
- Jansen, J., 2019 “Nationality swapping in the Olympic Games 1978–2017: A supervised machine learning approach to analysing discourses of citizenship and nationhood” **International Review for the Sociology of Sport**, 54(8), 971-988.
- Johnes, M., 2009 “Great Britain”, in Pope, S. W., & Nauright, J. (Eds.), **Routledge Companion to Sports History**, London, New York, Routledge.
- Joppke, C., 2007 “Transformation of citizenship: Status, Rights, Identity”, **Citizenship Studies**, 11(1), 37–48.
- Joshee, R., 2004 ‘Citizenship and Multicultural Education in Canada: From Assimilation to Social Cohesion’, in J. A. Banks (ed.). **Diversity and Citizenship Education: Global Perspectives**, San Francisco: Jossey-Bass, 127-156.

- Kadirbeyoglu, Z., 2010 “Country Report: Turkey”, GLOBALCIT, EUDO Citizenship Observatory, 2010/31, Country Reports, Cadmus, European University Institute Research Repository.
- Kadioğlu, A., 1995 “Milletini Arayan Devlet: Türk Milliyetçiliğinin Açmazları” **Türkiye Günlüğü**, 33, 91-101.
- Karlı, F., 2018 “Türk Vatandaşlığına Geçmiş Futbolculardan Kurulu 11”. (Çevrimiçi) <https://www.90min.com/tr/posts/6232152-turk-vatandasligina-gecmis-futbolculardan-kurulu-11>. 30.11.2019.
- Karpat, K., 2003 **Osmanlı Nüfusu (1830-1914)**, Çev. Bahar Tırnakçı, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Kaspi, 22.08.2016 “Azad Rəhimov: "Biz o legionerləri dəstəkləyir, azərbaycanlı idmançılardan fərqləndirmirik" (Çevrimiçi) <http://www.kaspi.az/az/azad-rehimov-biz-o-legionerleri-destekleyir-azerbaycanli-idmancilardan-ferqlendirmirik/config.xml> 1.06.2020.
- Kelley, N. & Trebilcock, M. J., 2010 **The Making of the Mosaic: A history of Canadian Immigration Policy**, Toronto, University of Toronto Press.
- Kelly, D., 09.03.2012 “Plastic Brits insult our Games”, **Daily Mail**, (Çevrimiçi) <https://www.dailymail.co.uk/sport/article-2112899/London-2012-Olympics-Plastic-Brits-insult-Games--Des-Kelly.html> 14.07.2020.

- Kirişci, K., 2000 “Disaggregating Turkish Citizenship and Immigration Practices”, **Middle Eastern Studies**, 36 (3), 1-22.
- Kirişci, K., 2007 “Turkey: A country of transition from emigration to immigration”, **Mediterranean Politics**, 12(1), 91-97.
- Koç, N. 12.08.2012 “Yabancıların Türkiye Adına Yarışması Beni Üzüyor”, **Vatan**, (Çevrimiçi)
<http://www.gazetevatan.com/yabancilarin-turkiye-adina-yarismasi-beni-uzuyor-733381-pazar-vatan/> 06.07.2020.
- Krawietz, B., 2014 “Sport and Nationalism in the Republic of Turkey”, **The International Journal of the History of Sport**, 31 (3), 336-346.
- Labelle, M. v.d., 2019. "Caribbean Canadians". **The Canadian Encyclopedia**, 03 May 2019, (Çevrimiçi)
<https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/caribbean-canadians>. 10.03.2020.
- Lanfranchi, P., 1994 “The Migration of Footballers: The Case of France, 1932-1982”, **The Global Sports Arena: Athletic Talent Migration in an Interdependent World**, J.Bale & J.Maguire (Ed.), (63-77), London, Frank Cass.
- Levermore, R. & Budd, A., 2004 **Sport and International Relations: An Emerging Relationship**, London, Routledge.
- Lewis, J., 26.04.2016 “Rio 2016: Tsegai Tewelde living Olympic dream after London Marathon” **BBC** (Çevrimiçi)
<https://www.bbc.com/sport/athletics/36144845> 18.06.2020.

- Li, P. S. & Halli, S. “Destination Canada: Immigration Debates and Issues”, S., 2003 **Canadian Ethnic Studies**, 35(1), 185-187.
- Llewellyn, M. P. & Rider, T. C., 2018 “Sport, Thatcher and Apartheid Politics: The Zola Budd Affair”, **Journal of Southern African Studies**, 44(4), 575-592.
- London Sports Hall of Fame, 2020 “Willie Weiler”, (Çevrimiçi) <http://londonsportshalloffame.com/inductees/willie-weiler/> 15.04.2020.
- MacGregor, R., 1997 **The Home Team: Fathers, Sons, and Hockey**, Toronto, Penguin Books.
- Macintosh, D., Bedeck, T. & Franks, C. E. S., 1988 **Sport and politics in Canada: Federal government involvement since 1961**, Kingston, McGill-Queen’s University Press.
- Macintosh, D. & Hawes, M., 1994 **Sport and Canadian diplomacy**, Montreal, McGill-Queen’s University Press.
- Magee, J. & Sugden, J., 2002 ““The World at their Feet” Professional Football and International Labor Migration”, **Journal of Sport and Social Issues**, 26(4), 421-437.
- Maguire, J., 1994 ““Sport, Identity Politics, and Globalization: Diminishing Contrasts and Increasing Varieties””, **Sociology of Sport Journal**, 11 (4), 398–427.

- Maguire, J., 1999 **Global Sport: Identities, Societies, Civilizations**, Cambridge, Polity Press.
- Maguire, J., 2004 “Sport Labor Migration Research Revisited”, **Journal of Sport and Social Issues**, 28(4), 477-482.
- Maguire, J., 2008 “‘Real politic’ or ‘ethically based’: Sport, globalization, migration and nation-state policies”, **Sport in Society**, 11(4), 443-458.
- Maguire, J., 2015 “Assessing the Sociology of Sport: On globalization and the diffusion of sport”, **International Review for the Sociology of Sport**, 50(4-5), 519-523.
- Maguire, J. & Global sport and the migration patterns of France ‘98 World
Pearton, R., 2000 Cup finals players: Some preliminary observations. **Soccer & Society**, 1(1), 175-189.
- Maguire, J., & “A World in Union’?: Rugby, globalisation and Irish
Tuck, J., 2005 identity”, in Maguire, J. **Power and Global Sport: Zones of Prestige, Emulation and Resistance**, London, New York, Routledge, 109-129.
- Maguire, J., v.d., “New Europe, old games? Making sense of Anglo-Polish
2009 media coverage of England versus Poland football matches”, **Sport in Society**, 12(2), 141–155.
- Malcolm, D., 2009 “Malign or benign? English national identities and cricket”, **Sport in Society**, 12 (4/5), 613–628.

- Mallon, B.,
Heijmans, J. &
Grasso, J., 2015 **Historical dictionary of the Olympic movement**, London,
Rowman et Littlefield Publishing.
- Mallon, B., 2017 “Olympian Immigrants” (Çevrimiçi)
<https://olympstats.com/2017/02/20/olympian-immigrants/>
14.06.2020.
- Manitoba Sports “Honoured Members Database: Alfred Wurr”, (Çevrimiçi)
Hall of Fame,
(t.y.). [http://honouredmembers.sportmanitoba.ca/inductee.php?id=](http://honouredmembers.sportmanitoba.ca/inductee.php?id=34&criteria_sort=name)
34&criteria_sort=name 15.04.2020.
- Marqusee, M.,
2001 “In Search of The Unequivocal Englishman: The conundrum
of race and nation in English cricket”, '**Race', Sport and**
British Society, Carrington, B., & McDonald, I. (Eds)
London, Routledge, 121-132.
- Marqusee, M.,
2016 **Anyone but England: Cricket, race and class**, London,
Bloomsbury Caravel Publishing.
- Marschik, M., 1999 Between manipulation and resistance: Viennese football in
the Nazi Era. **Journal of Contemporary History**, 34(2),
215–229.
- Mason, T., 1994 “The Bogota Affair”, In J.Bale & J.Maguire (Ed **The Global**
Sports Arena: Athletic Talent Migration in an
Interdependent World, (pp.39-48), London, Frank Cass.
- Mcevoy, J.
08.03.2012 “It could have been Farah or Ennis but our athletes will be
led by a Plastic Brit”, **Daily Mail**, (Çevrimiçi)
<https://www.dailymail.co.uk/sport/olympics/article->

2112352/Tiffany-Porter-lead-Team-GB-World-Indoor-Championships.html 13.07.2020.

McLeod, S.,
23.02.2016 “Jean Augustine”, **The Canadian Encyclopedia** (Çevrimiçi)
<https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/jean-augustine>, 03.03.2020.

McRae, D.,
28.05.2012 “Tiffany Porter: I am proud to be American, British and Nigerian”, **The Guardian**, (Çevrimiçi)
<https://www.theguardian.com/sport/2012/may/28/tiffany-porter-american-british-olympics> 16.06.2020.

Mehdiyev, Q., v.d.
(Ed.) 2007 **10 il öncə başlanan yol: Sənədli Publisistika**, Bakü, Azərbaycan Respublikası Gənclər və İdman Nazirliyi.

Mehmetoğlu, D.,
2004 “Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin kuruluşunda (1918-1920) Mehmet Emin Resulzade'nin rolü”, Kocaeli Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

MKC, 29.09.2019 “Hermann and Christa Kerckhoff's Story”, (Çevrimiçi)
<https://www.mkc.ca/hermann-and-christa-kerckhoffs-story/> 15.04.2020.

Migration Policy
Centre, 2013 “Migration Profile: Azerbaijan”, European University Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies.

MigrationWatch
UK, 2014 “A summary history of immigration to Britain” (Çevrimiçi)
<https://www.migrationwatchuk.org/briefing-paper/48/a-summary-history-of-immigration-to-britain> 8.06.2020.

- Milliyet, 22.04.1999 “Pistin jet Türkleri”, (Çevrimiçi), <http://www.milliyet.com.tr/skorer/pistin-jet-turkleri-5251149>, 7.11.2019.
- Milliyet, 21.08.2008 “12 Yıl Sonra Altın”, (Çevrimiçi), <https://www.milliyet.com.tr/skorer/12-yil-sonra-altin-980825>, 02.02.2020.
- Milliyet, 24.07.2017 “Fenerbahçeli boksör Batuhan Gözgeç ABD'ye kaçtı”, (Çevrimiçi), <https://www.milliyet.com.tr/skorer/fenerbahceli-boksor-batuhan-gozgec-abdye-kacti-2489872>, 02.02.2020.
- MIPEX., 2015 Turkey: MIPEX 2015, (Çevrimiçi) <http://www.mipex.eu/turkey#/tab-access-to-nationality> 23.06.2020.
- Moorhouse, H.F., 1994 “Blue bonnets over the border: Scotland and the migration of footballers”, In J.Bale & J.Maguire (Ed.), **The Global Sports Arena: Athletic Talent Migration in an Interdependent World** (pp.78-96), London, Frank Cass.
- Morgan, W., 1985 “‘Radical’ Social Theory of Sport: A Critique and a Conceptual Emendation”, **Sociology of Sport Journal**, Vol. 2 Issue 1, p. 56-71.
- Morris, N., 14.08.2012 “Plastic Brits? They were the secret of our success”, **The Independent**, <https://www.independent.co.uk/sport/olympics/news/plastic-brits-they-were-the-secret-of-our-success-8038764.html> 13.07.2020.

- Morrow, D., 1989 **A Concise History of Sport in Canada**, Toronto, Oxford University Press.
- National Household Survey, 2011 2011 National Household Survey: Data tables, (Çevrimiçi) <https://www12.statcan.gc.ca/nhs-enm/2011/dp-pd/dt-td/Index-eng.cfm>, 30.01.2020.
- Nauright, J. & Parrish, C., 2012 **Sports Around the World: History, Culture. Practice**, Santa Barbara, Abc-Clio.
- Neale, W. C., 1964 The peculiar economics of professional sports. **Quarterly Journal of Economics**, 78(1), 1–14.
- Neilly, R., 31.01.2013 “Elvis Stojko, MSC, MSM”, (Çevrimiçi) <https://www.canadianaconnection.com/2013/01/elvis-stojko-msc-msm/> 17.04.2020.
- Nohl, A. M., Schittenhelm, K., Schmidtke, O. & Weib, A., 2011 **Göç ve Kültürel Sermaye: Türkiye, Almanya, Kanada ve Büyük Britanya'da yüksek vasıflı göçmenler**, Çev. Türkis Noyan, İstanbul, Kitap Yayınevi.
- Nossal, K. R., 2007 “Anti-Americanism in Canada”. **Anti-Americanism: Comparative perspectives. History, Causes, Themes**, Ed. O'Connor, B., & Griffiths, M., Oxford, Greenwood Publishing Group, pp. 59-76.
- Novinite, 16.07.2012 “Athletes Switching Nationalities in Spotlight at London Olympics”, (Çevrimiçi)

https://www.novinite.com/view_news.php?id=141314
18.05.2020.

NVI, 2020 “Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü”, (Çevrimiçi)
[https://www.icisleri.gov.tr/nufus-ve-vatandaslik-isleri-genel-](https://www.icisleri.gov.tr/nufus-ve-vatandaslik-isleri-genel-mudurlugu-hizmet)
[mudurlugu-hizmet](https://www.icisleri.gov.tr/nufus-ve-vatandaslik-isleri-genel-mudurlugu-hizmet) 19.07.2020.

Oborne, P. “Cricket's foreign legion”, **The Spectator** (Çevrimiçi)
06.03.2010 <https://www.spectator.co.uk/article/cricket-s-foreign-legion>
13.07.2020.

Oettl, A. & “International labor mobility and knowledge flow
Agrawal, A., 2008 externalities”, **Journal of international business studies**,
39(8), 1242-1260.

Oliver, B., 2014 **The Commonwealth Games: Extraordinary stories
behind the medals**, London, Bloomsbury Publishing.

Oxford University “Nation”, (Çevrimiçi)
Press, 2020a <https://www.lexico.com/en/definition/nation>, 30.03.2020.

Oxford University “National identity”, (Çevrimiçi)
Press, 2020b https://www.lexico.com/en/definition/national_identity,
30.03.2020.

Online Etymology “Nation” (Çevrimiçi)
Dictionary, 2020. <https://www.etymonline.com/search?q=nation>, 30.03.2020.

Ontario Heritage “Impact of immigration on sport” (Çevrimiçi)
Trust, 21.03.2017 <https://www.heritagetrust.on.ca/en/pages/our->

stories/exhibits/snapshots-of-ontarios-sport-heritage/impact-of-immigration-on-sport 17.04.2020.

- Özbay, F. & Yücel B., 2001 “Türkiye’de Göç Hareketleri, Devlet Politikaları ve Demografik Yapı”, **Nüfus, Kalkınma, Göç, Eğitim, Demokrasi ve Yaşam Kalitesi**, Ankara, Hacettepe Nüfus Etüdleri Enstitüsü, 1-68.
- Özcan, A., 1996 “Güreş”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 317-320.
- Özdemir, M., 2010 “Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 11(1), 323-343.
- Özsarı, A. vd., 2018 “Sport Diplomacy as Public Diplomacy Element”, **International Journal of Sport Culture and Science**, 6(3), 339-349.
- Pap, E., 15.07.2012 “A Q&A with cycling's Jasmin Glaesser”, (Çevrimiçi) <http://www.theprovince.com/travel/with+cycling+jasmin+glaesser/6940614/story.html> 15.04.2020.
- Perkin, H., 1986 “Sport and Society: Empire into Commonwealth.” In J. A. Mangan and R. B. Small (Eds.), **Sport, Culture, Society: International Historical and Sociological Perspectives**. London, Spon, 3–5.
- Pietramala, D. G. & Grauer, N. A., 2006 **Lacrosse: Technique and Tradition, The Second Edition of the Bob Scott Classic**, Baltimore, JHU Press.

- Piller, I., 2001 Naturalization language testing and its basis in ideologies of national identity and citizenship. **International Journal of Bilingualism**, 5(3), 259-277.
- Posocco, L., 2018 Nationalism, Politics, and Museums in Turkey under the Justice and Development Party (AKP): The Case of the Panorama Museum 1453, **Contemporary Southeastern Europe**, 5(1), 35-55
- Poulton, E. & Maguire, J., 2012 “Plastic or Fantastic Brits? Identity politics and English media representations of Team GB during London 2012”, **JOMEC Journal.**, 1(2), 1-30.
- Price, P., 2017 “Naturalising Subjects, Creating Citizens: Naturalisation Law and the Conditioning of ‘Citizenship’ in Canada”, 1881–1914, **The Journal of Imperial and Commonwealth History**, 45 (1), 1-21, DOI: 10.1080/03086534.2016.1262646.
- Prozumenshchikov, M., 2010 Sports as a Mirror of Eastern Europe’s Crises. **Russian Studies in History**, 49(2), 51–93.
- Rahmanov, C. v.d. (Ed.), 2007 **Azərbaycan Respublikasının Milli Olimpiya Komitəsi - 15 il**, Bakü.
- Redford, P. 15.08.2016 “If You're A Small, Rich Country, You Can Buy An Olympic Medal”, (Çevrimiçi) <https://deadspin.com/if-youre-a-small-rich-country-you-can-buy-an-olympic-1785302021> 17.05.2020.

- Renan, E., 1882 “What is a Nation?”, text of a conference delivered at the Sorbonne on March 11th, 1882. Translated by Ethan Rundell, (Çevrimiçi)
http://ucparis.fr/files/9313/6549/9943/What_is_a_Nation.pdf
30.09.2019.
- Reiche, D. & Tinaz, C., 2019 “Policies for naturalisation of foreign-born athletes: Qatar and Turkey in comparison”, **International Journal of Sport Policy and Politics**, 11(1), 153-171.
- Rider, T., 2016 **Cold War Games: Propaganda, the Olympics, and U.S. Foreign Policy. Sport and Society Series**, Urbana, University of Illinois Press.
- Riordan, J. & Krüger, A., 1999 **The International Politics of Sport in the Twentieth Century**, London and New York, E & FN Spon.
- Robidoux, M. A., 2006 “Historical interpretations of first nations masculinity and its influence on Canada's sport heritage”, **The International Journal of the History of Sport**, 23:2, 267-284.
- Samuel, M. 13.06.2011 “Plastic Brits are using Team GB to fulfil their own Olympic dreams”, **Daily Mail** (Çevrimiçi)
<https://www.dailymail.co.uk/sport/article-2002802/Martin-Samuel-London-2012-ruined-plastic-Brits.html> 13.07.2020.
- Sandomir, R. 22.11.2017 “Naim Suleymanoglu, 50, Dies; Weight Lifting's 'Pocket Hercules'”, **The New York Times** (Çevrimiçi)
<https://www.nytimes.com/2017/11/22/obituaries/naim-suleymanoglu-50-dies-weight-liftings-pocket-hercules.html>
15.07.2020.

- Sassen, S., 1998 **Globalization and its Discontents**, New York, The New Press.
- Sassen, S., 2002 “Towards Post-national and Denationalized Citizenship”, **Handbook of Citizenship Studies**, Isin, E. F., & Turner, B. S. (Eds.), London, Sage, 277-292.
- Seval, H. F. & Kodaman, T., 2016 “Sporun Uluslararası Politikadaki Etkisi”, **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2(2), 52-64.
- Shachar, A., 2011 “Picking Winners: Olympic Citizenship and Global Race for Talent” **Yale Law Journal**, Vol. 120, 2088-2139.
- Shachar, A., & Hirschl, R., 2013 “Recuiting “Super Talent”: The New World of Selective Migration Regimes”, **Indiana Journal of Global Legal Studies**, 20(1), 71-107.
- Shachar, A. & Hirschl, R., 2014 “On Citizenship, States, and Markets.” **Journal of Political Philosophy**, 22 (2), 231–257.
- Siegfried, J., & Zimbalist, A., 2010 The Economics of Sports Facilities and Their **Communities. Journal of Economic Perspectives**, 14(3), 95–114.
- Simpson, W., 1989 “Hockey.” **A Concise History of Sport in Canada**, D. Morrow, Toronto, Oxford University Press, s. 169-229.

- Simpson, K. E., 2016 **Soccer under the Swastika: stories of survival and resistance during the Holocaust**, Lanham, Rowman & Littlefield.
- Skate Canada, 17.12.2013 “Ice Dancer Piper Gilles Receives Canadian Citizenship”, (Çevrimiçi) <https://skatecanada.ca/2013/12/ice-dancer-piper-gilles-receives-canadian-citizenship/> 17.04.2020.
- Smith, A.D., 1991 **National Identity**, Reno, University of Nevada Press.
- Sotirov, A., 18.06.2015 “From Cuba to Baku: Sotomayor’s nephew is now Azerbaijan’s hero”, **AIPS**, (Çevrimiçi) <https://aipsmedia.com/aips/index.html?page=artdetail&art=16731&> 19.05.2020.
- Soyarık, N., 2000 “The Citizen of the State and the State of the Citizen: An Analysis of the Citizenization Process in Turkey”, Bilkent Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Spencer, I. R., 1997 **British Immigration Policy Since 1939: The Making of Multi-Racial Britain**, London, New York, Routledge.
- Sputnik, 01.11.2016 “Legioner alveri və ya yerli idmançıların məhvi”, (Çevrimiçi) <https://sputnik.az/sport/20161101/407573183/legioner-alveri-ve-ya-yerli-idmancilarin-mehvi.html> 15.05.2020.
- Statistics Canada, 2007a “The Caribbean Community in Canada” (Çevrimiçi) <https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/89-621-x/89-621-x2007007-eng.htm>, 30.02.2020.

- Statistics Canada, 2007b “Selected ethnic groups in Canada, other than English, French and Canadian, 2001”, (Çevrimiçi) <https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/89-621-x/2007007/t/4123240-eng.htm>, 02.03.2020.
- Statistics Canada, 2009 “Canadian statistics in 1905”, (Çevrimiçi) https://www65.statcan.gc.ca/acyb07/acyb07_0006-eng.htm 02.04.2020.
- Statistics Canada, 2012 “Population growth in Canada: From 1851 to 2061, Ottawa, Census in Brief February 2012”, (Çevrimiçi) <https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/91-003-x/91-003-x2014001-eng.pdf>, 30.01.2020.
- Statistics Canada, 2016 “Region of birth of immigrants by period of immigration, Canada, 2011”, <https://www12.statcan.gc.ca/nhs-enm/2011/as-sa/99-010-x/2011001/c-g/c-g02-eng.cfm> 01.06.2020.
- Statistics Canada, 2017 “Immigrant population by selected places of birth, admission category and period of immigration, Canada, provinces and territories, census metropolitan areas and areas outside of census metropolitan areas, 2016 Census”, (Çevrimiçi) <https://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2016/dp-pd/dv-vd/imm/index-eng.cfm>, 03.03.2020.
- Statistics Canada, 09.08.2019 “Census Profile, 2016 Census”, (Çevrimiçi) <https://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2016/dp-pd/prof/details/page.cfm?Lang=E&Geo1=PR&Code1=01&Geo2=PR&Code2=01&Data=Count&SearchText=Canada&>

SearchType=Begins&SearchPR=01&B1=Ethnic+origin&T
ABID=1 17.04.2020.

- Stevenson, S.,
16.01.2002 "Ice Skating: Humphreys goal orientated after 15 years",
The Daily Telegraph, (Çevrimiçi)
<https://www.telegraph.co.uk/sport/othersports/iceskating/2428720/Ice-Skating-Humphreys-goal-orientated-after-15-years.html> 16.05.2020.
- Stewart, H.,
Gentleman, A., &
Hopkins, N.,
30.04.2018 "Amber Rudd resigns hours after Guardian publishes
deportation targets letter", **The Guardian** (Çevrimiçi)
<https://www.theguardian.com/politics/2018/apr/29/amber-rudd-resigns-as-home-secretary-after-windrush-scandal>
15.05.2020.
- Stoddart, B., 1989 "Sport in the Social Construct of the Lesser Developed
World: A Commentary", **Sociology of Sport Journal**, 6(2).
- Stone, G. P., 1955 "American Sports: Play and Dis-play", **Chicago Review**,
Vol. 9, No. 3. pp. 83-100.
- Sumption, M. &
Flamm, S.,
2012 "The Economic Value of Citizenship for Immigrants in
the
United States", Washington, D.C., Migration Policy
Institute.
- Swietochowski, T.,
1985 **Russian Azerbaijan, 1905-1920: The shaping of a national
identity in a Muslim community**, Cambridge, Cambridge
University Press.

- Szymanski, S., 2003 The Assessment: The Economics of Sport. **Oxford Review of Economic Policy**, 19(4), 467–477.
<https://doi.org/10.1093/oxrep/19.4.467>
- Şahin, Y., 2010 “Olimpiyat Kentinden Olimpiyat Devletine”, **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, 12 (18), 73- 80.
- Şahin, M. Y., Yenel, F., & Çolakoğlu, T., 2010 “Spor ve Milliyetçilik Etkileşimi: Ulusal Kimlik Oluşturmada Sporun Yeri ve Önemi”, **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, 7(1), 1244-1263.
- Şit, B., 2008 “Modern Vatandaşlık Kavramına Bir Bakış”, **TBB Dergisi**, 76, 64-82.
- Tabachnik, M., 2019a **Citizenship, territoriality, and post-soviet nationhood: the politics of birthright citizenship in Azerbaijan, Georgia, and Moldova**, Cham, Palgrave Macmillan.
- Tabachnik, M., 2019b Report on Citizenship Law: Azerbaijan, RSCAS/GLOBALCIT-CR 2019/2, Badia Fiesolana, RCCAS Publications.
- Tanör, B., 1998 **Osmanlı-Türk Anayasal gelişmeleri:(1789-1980)**, İstanbul, Yapı Kredi Kültür Yayınları.
- Taspinay, O., 2006 “TURKEY: Islam, Secularism, and Nationalism in Modern Turkey: Who is a Turk?”, **The Middle East Journal**, 60(4), 815-816.

TBMM Kanun Dergisi, 1923	Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti İhdasına Dair Kanun, No 352, (Çevrimiçi) https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc002/kanuntbmmc002/kanuntbmmc00200352.pdf 17.07.2020.
TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı, 2012	2013 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Tasarı ile 2011 Yılı Merkezi Yönetim Kesinhesap Kanunu Tasarısı Plan ve Bütçe Komisyonu Görüşme Tutanakları, 15.11.2012.
Team Canada, 2020a	“Johnathan Cabral” (Çevrimiçi) https://olympic.ca/team-canada/mark-pearson/ 04.04.2020.
Team Canada, 2020b	“Chelsea Stewart” (Çevrimiçi) https://olympic.ca/team-canada/chelsea-stewart/ 04.04.2020.
Team Canada, 2020c	“Kurt Boese” (Çevrimiçi) https://olympic.ca/team-canada/kurt-boese/ 15.04.2020.
Team Canada, 2020d	“Karl-Heinz Merschenz” (Çevrimiçi) https://olympic.ca/team-canada/karl-heinz-merschenz/ 15.04.2020.
Team Canada, 2020e	“Akos Sandor” (Çevrimiçi) https://olympic.ca/team-canada/akos-sandor/ 16.04.2020.
Tekeli, İ., 2002	Osmanlı İmparatorluğu’ndan Günümüzün Nüfusun Zorunlu Yer Değiştirmesi ve İskan Sorunu, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları İlhan Tekeli Toplu Eserleri 3, 141-170.

- Tekinalp, G., 1973 “Tabiiyetin Genel İlkeleri ve 1964 Tarihli Türk Vatandaşlık Kanunu”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 38(1-4), 483-497.
- The Canadian Press, 14.10.2012 “Jason Kenney's office fast-tracked Canadian citizenship for table tennis pro so he could compete in London Olympic Games”. (Çevrimiçi)
<https://nationalpost.com/news/canada/eugene-zhen-wang-canadian-citizenship> 04.04.2020.
- The Guardian, 09.03.2012 “Great Britain team-mates back Tiffany Porter in 'plastic Brit' row”, (Çevrimiçi)
<https://www.theguardian.com/sport/2012/mar/09/great-britain-tiffany-porter-plastic-brit> 13.07.2020.
- TMOK, 2018a “Tarihçe”, (Çevrimiçi)
<https://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Detay/Hakkimizda/Tarihce/46/1> 20.07.2020.
- TMOK, 2018b “Olimpiyat Madalyalarımız”, (Çevrimiçi)
<https://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Olimpiyat-Madalyalarimiz> 20.07.2020.
- Tokluoğlu, C., 2002 “Azerbaycan'da Milliyetçilik ve Milli Kimlik Tanımlamaları”, **Bilig: Journal of Social Sciences of the Turkish World**, 23, 39-66.
- Tokluoğlu, C., 2006 “Definitions of national identity, nationalism and ethnicity in post-Soviet Azerbaijan in the 1990s”, **Ethnic and Racial Studies**, 28 (4), 722-758.

- Tokluoğlu, C., 2012 “Perceptions of State and Leadership in Post-Soviet Azerbaijan (1991–2009)”, **Middle Eastern Studies**, 48(3), 319-343.
- Tomlinson, A. & Young, C., 2006 “Culture, Politics, and Spectacle in the Global Sports Event—An Introduction”, **National Identity and Global Sports Events**, Tomlinson, A., & Young, C. (Eds.), Albany, State University of New York Press.
- Topic, M. D. & Coakley, J., 2010 “Complicating the Relationship Between Sport and National Identity: The Case of Post-Socialist Slovenia”, **Sociology of Sport Journal** 27 (4), 371-389.
- TRT Haber, 29.09.2013 “Judoda Eksik Kilo Harekatı” (Çevrimiçi) <https://www.trthaber.com/haber/spor/judoda-eksik-kilo-harekati-102528.html>, 30.01.2020.
- Trudo, D., 2015 Sports, Economics of. In J. D. Wright (Ed.), **International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences: Second Edition** (pp. 318–323). Elsevier Inc. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.71025-7>
- Tuğlacı, P., 1987 **Çağdaş Türkiye**, Cilt I, İstanbul, Cem Yayınevi.
- Turan, R., 2019 “Sovyet Resmi Tarihçiliğinde Müsavatçılara ve Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti’ne Yaklaşım”, **Turkish History Education Journal**, 8 (1), 263-289.
- Turner, B. S., 1997 “Citizenship Studies: A General Theory”, **Citizenship Studies**, 1(1), 5–18.

- TÜİK, 2014 Place of Birth Statistics, 2014 (Çevrimiçi)
<http://www.turkstat.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21505>
20.06.2020.
- Ulagay, A., 2012 “Elvan'ın kaşifinin yeni keşfi”, **Hürriyet**, 18.03.2012,
(Çevrimiçi),
[https://www.hurriyet.com.tr/elvanin-kasifinin-yeni-kesfi-](https://www.hurriyet.com.tr/elvanin-kasifinin-yeni-kesfi-20151305)
20151305, 02.02.2020.
- Uluslararası Adalet Divanı, 1955 “Nottebohm Case (Liechtenstein v. Guatemala); Second
Phase” International Court of Justice (ICJ), (Çevrimiçi)
<https://www.refworld.org/cases,ICJ,3ae6b7248.html>
15.05.2020.
- Uluslararası Para Fonu, 2017 “Report for Selected Countries and Subjects”, (Çevrimiçi)
<https://bit.ly/39nbohL> 02.02.2020.
- UNCTAD, 2018 World Investment Report 2018, (Çevrimiçi)
[https://unctad.org/system/files/official-](https://unctad.org/system/files/official-document/wir2018_en.pdf)
document/wir2018_en.pdf 12.08.2019.
- United Nations (UN), 2019 “Number of International Migrants by Major Area of
Destination”, (Çevrimiçi)
[https://www.un.org/en/development/desa/population/migrati](https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates19.asp)
on/data/estimates2/estimates19.asp 17.07.2020.
- Uzgel, İ., 2002a “Balkanlarla İlişkiler”, **Türk Dış Politikası: Kurtuluş
Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt II: 1980-2000**, Baskın Oran (Ed.), İstanbul, İletişim Yayınları, s.
167-181.

- Uzgel, İ., 2002b “ABD ve NATO’yla İlişkiler”, **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşı’ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt II: 1980-2000**, Baskın Oran (Ed.), İstanbul, İletişim Yayınları, s. 243-325.
- Üstel, F., 2004 “**Makbul Vatandaş**”ın Peşinde: **II. Meşrutiyet’ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi**, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Vasilogambros, M., 05.08.2016 “Why Some Olympians Compete Against Their Home Country”, The Atlantic, (Çevrimiçi) <https://www.theatlantic.com/news/archive/2016/08/why-some-olympians-compete-against-their-home-country/494648/>. 01.06.2020.
- Veliyev, A., 2005 **Azerbaycan'da Yenileşme ve Milliyetçilik Hareketi**, İstanbul, Kaprol İletişim.
- Wagg, S., 2007 ““To be an Englishman’: Nation, ethnicity and English cricket in the global age”, **Sport in Society**, 10(1), 11-32.
- Wagner, J., 2006) **A history of migration from Germany to Canada, 1850-1939**, British Columbia, UBC Press.
- Walker, J. W. S. G., 1984 **The West Indians in Canada**, Saint John, Canadian Historical Association.
- Warner, G., 01.11.2013 “How One Kenyan Tribe Produces The World's Best Runners”, (Çevrimiçi) <https://www.npr.org/sections/parallels/2013/11/01/241895965/how-one-kenyan-tribe-produces-the-worlds-best-runners> 20.07.2020.

- Washington, R. E., Karen, D., 2001 “Sport and Society”, **Annual Review of Sociology**, Vol. 27, pp. 187-212.
- Watson, S. D., 2017 “Everyday nationalism and international hockey: Contesting Canadian national identity” **Nations and Nationalism**, 23(2), 289-308.
- Weinfeld M., 2015 Canadian Jews, Dual/Divided Loyalties, and the Tebbit “Cricket” Test, **Revisiting Multiculturalism in Canada: Transnational Migration and Education**, Guo S., Wong L. (Eds), Rotterdam, Sense Publishers, 141-158.
- Westland, N., 2016 “Image-laundering by Countries Through Sports”, **Global Corruption Report: Sport**, 73-78.
- Whitfield, J., 2006 “Policing the Windrush Generation”, **History and Policy**, Policy Paper 45.
- Wikipedia, 2020a “Matt Gentry” (Çevrimiçi)
https://en.wikipedia.org/wiki/Matt_Gentry 04.04.2020.
- Williams, J., 2003 **Cricket and England: A Cultural and Social History of the Inter-war Years**, Oregon, Frank Cass.
- Wilson, D., & Lehren, A. W., 15.06.2008 “Swapping Passports in Pursuit of Olympic Medals”, NY Times,
(Çevrimiçi)
<https://www.nytimes.com/2008/06/15/sports/olympics/15citizen.html>. 01.06.2020.

- Winter, E., 2013 Descent, territory and common values: Redefining citizenship in Canada. **Naturalization Policies, Education and Citizenship** (pp. 95-122). London: Palgrave Macmillan,.
- Winter, E., 2015 Country report on citizenship law: Canada. EUDO Citizenship Observatory; 2015/18; Country Reports.
- Winter, E., & Madularea, A., 2018 Quo Vadis Canada?: Tracing the Contours of Citizenship in a Multicultural Country. **Immigration, Racial and Ethnic Studies in 150 Years of Canada** (pp. 191-208), Leiden, Boston, Brill Sense.
- Wollmann, A. S., 2016 **Nationality Requirements in Olympic Sports**, Oisterwijk, Wolf Legal Publishers.
- Worldometers, 2019 “Canada Population”, (Çevrimiçi) <https://www.worldometers.info/world-population/canada-population/> 03.04.2020.
- Yagublu, N., 2015 **Mehmet Emin Resulzade Ansiklopedisi**, Ankara, Azerbaijan Kültür Derneği Yayınları.
- Yarar, B., 2014 “Osmanlıdan Cumhuriyet Geçiş Süreci ve Erken Cumhuriyet Dönemi Türkiye ‘sinde Modern sporun Kuruluş”, **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmalar Dergisi**, Güz (21), 301-317.
- Yeğen, M., 2004 “Citizenship and Ethnicity in Turkey”, **Middle Eastern Studies**, 40(6), 51-66.

- Yıldırım, A. & Şimşek, H., 1999 **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- YUHK, 2013 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Kanun no. 6458, (Çevrimiçi)
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm> 17.07.2020.
- Zaur, R. & Babek, H., 2019 “Olimpiya Oyunlarında İştirak Eden Legioner İdmançılarının Effektivliyi”, **Sport Science Journal**, 1 (1), 105-108.

EKLER

EK 1: İstisnai Olarak Türk Vatandaşlığının Kazanılması Başvuru Formu (Vat-4)

T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü	İSTİSNAİ OLARAK TÜRK VATANDAŞLIĞININ KAZANILMASI BAŞVURU FORMU	Türkiye Cumhurbaşkanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Form No Vat-4
--	---	--

BAŞKONSOLOSLUĞUNA

İSTİSNAİ OLARAK TÜRK VATANDAŞLIĞINI KAZANMAK İSTEYEN KİŞİYE AİT BİLGİLER																										
Varsa Yabancı Kimlik No (99... ile başlayan)			Uyruğu			Biyometrik Fotoğraf (Forma sisteme taranmak üzere ilıştırılacaktır)																				
Yabancı Adı			Yabancı Soyadı																							
Türkçe Adı			Türkçe Soyadı																							
Anne Adı			Baba Adı																							
Doğum Yeri			Doğduğu Yer Adı							Ülke Adı																
Doğum Tarihi			Cinsiyeti							Dini																
Gün			Ay			Yıl			Erkek			Kadın														
Daha önce herhangi bir suçtan mahkûm oldunuz mu? (Evet-Hayır)										Devam eden yargılamanız var mı? (Evet-Hayır)																
İLETİŞİM BİLGİLERİ																										
Telefon			(0)			E-posta			@																	
Yerleşim Yeri Adresi																										
Eğitim Durumu			Mesleği																							
MEDENİ HAL BİLGİLERİ																										
Bekar			☐			Evli			☐			Boşanmış			☐			Dul			☐					
Not: a) Medeni Hali Evli ise Evlenme Tarihi ve Eşe Ait Kimlik Bilgileri, b) Medeni Hali Boşanmış ise Evlenme Tarihi, Boşanma Tarihi ve Eşe Ait Kimlik Bilgileri, c) Medeni Hali Dul ise Evlenme Tarihi, Vefat Eden Eşin Ölüm Tarihi ve Eşe Ait Kimlik Bilgileri doldurulmalıdır.																										
Evlenme Tarihi			Boşanma Tarihi			Vefat Eden Eşin Ölüm Tarihi																				
Gün			Ay			Yıl			Gün			Ay			Yıl			Gün			Ay			Yıl		
EŞE AİT BİLGİLER																										
Kimlik No			Uyruğu																							
Adı			Soyadı																							
Anne Adı			Baba adı																							
Doğum Yeri			Doğum Tarihi			/ /																				
KENDİSİ İLE BİRLİKTE TÜRK VATANDAŞLIĞINI KAZANMASINI İSTEDİĞİ ERGİN OLMAYAN ÇOCUKLARINA AİT BİLGİLER																										
			1			2			3																	
Varsa Yabancı Kimlik No (99... ile başlayan)																										
Uyruğu																										
Yabancı Adı																										
Yabancı Soyadı																										
Türkçe Adı																										
Alacağı Soyadı																										
Anne Adı																										
Baba Adı																										
Doğum Yeri																										
Doğum Tarihi			/ /			/ /			/ /																	
Cinsiyeti																										
Dini																										

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 12'nci maddesine göre Türk vatandaşlığını istisnai olarak kazanmak istiyorum.
Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu beyan eder, gereğinin yapılmasını arz ederim. / /

Ad Soyad
İmza

ÖZGEÇMİŞ

Elçin İstif İnci (1989) 2012 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun oldu. Aynı yıl İngiltere’de Kent Üniversitesi’nde Uluslararası İlişkiler yüksek lisans programına başladı, ancak finansal sıkıntılar nedeniyle Türkiye’ye dönüp İstanbul Üniversitesi’nde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler yüksek lisans programını tamamladı. YÖK 100/2000 Programı Göç Çalışmaları bursiyeri olarak İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde doktora çalışmalarını sürdürdü. 2020 yılında Hollanda Maastricht Üniversitesi, Vatandaşlık, Göç ve Kalkınma Merkezi’nde misafir araştırmacı olarak doktora tezi araştırmasını yürüttü. Göç, vatandaşlık ve vatandaşlık sınavları konularında yayınlanmış makaleleri bulunmaktadır.